БІБЛІОТЕКА УКРАЇНСЬКИХ КАЗОК

Біблійні казки

КАЗКИ ТА ЛЕГЕНДИ ПРО СВЯТИХ

FOLIO

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

В книзі зібрані легенди та казки українського народу на біблійні сюжети: про святих та про Господа нашого Ісуса Христа і про те, як Він із святим Петром по світу ходили, як складалися псалми, як цар Соломон правив своєю країною і творив свої закони… І такі вони близькі і рідні, ті святі люди: навчають жінок прясти, бідним допомагають, а злих карають. І хоча в житті так не завжди буває, але в казках все можливо.

- Біблійні казки: Казки та легенди про святих
  - Легенди про створення світу
    - Як архангел Михаїл Сатану закував
    - Земля
    - Звідки пішли гори
    - Як було створено чоловіка
    - Як було створено жінку
    - Гріх перших людей
    - Адам і Єва в пустелі
    - Боже, помагай!
    - Як з’явилася коняка
    - Смерть
    - Звідки взялися воші і блохи
    - Потоп
    - Загибель велетнів
    - Звідки чорти взялися
    - Як чорт собі помічника придбав
  - Легенди Старого Завіту
    - Соломон
    - Як Соломон море міряв
    - Цар Соломон і жона його
    - Суд Соломона
    - Як Соломон помирив братів
    - Йосип та його брати
    - Самсон
    - Цар Давид
    - Морські люди
    - Легенда про Пілата Понтійського
    - Казка про царя Адаріана
    - Як творилися псалми
    - Легенда про двох розбійників Гесту і Дизму
  - Різдвяні легенди
    - Як господар врятував пречисту

- Чому колосок завбільшки з долоню
- Христос в яслах
- Хрест

- Літературні казки
  - Константина Малицька[1]
    - Горда пава
    - Коза Гаїза
    - Гарфа Леілі
    - Утеча до Єгипту
    - Трепета
    - Бджола Мета
  - Микола Яцків[2]
    - Ісусикові пальми
    - Господь і орачі
    - Про пальму, що прагнула до зір
    - Шлях Богородиці
    - Різдвяні троянди
    - Сарана
    - Христос і розбійник
    - Чорний пустунчик
    - Осел-христоносець
    - Зозуля
    - Христос і змія
    - Перша ялинка
    - Божі діти
- Як Господь зі святим Петром по світу ходили
  - Чому жінка слухається чоловіка
  - Три нагороди за гостинність
  - Святий Петро і черешні
  - Про жінку, що не шанувала п’ятниці
  - Як Ісус Христос обдарував приятелів
  - Заєць без печінки
  - Звідки пішли гриби
  - Як святий Петро коржика їв
  - Як бог цигана вчив
  - Як поплатився Петро
  - Як Ісус Христос, Петро й Павло подорожували
  - Як Ісус Христос і святий Петро по селах ходили
  - Як смерть бідному шевцеві допомагала
  - Як наш ненашим став
  - Як Бог зі святими по землі ходив, людей випробовував і навчав святих
  - Як святий Петро пити хотів
  - Господь і святий Петро дарують щастя

        - Бог навчає жінку прясти
        - Як Бог нагородив бідного чоловіка
        - Казка про коваля
        - Про чарівну дівчину і фальшиву молоду
    - Як чоловік до Бога мандрував
        - Дерево до неба
        - Про діда, що носив глину мішком
        - Як чоловік до Бога мандрував
        - Жовнір у раю і в пеклі
        - Проклята царівна
        - Хто був нагорі, буде внизу
        - Божий друг
        - Кому як суджено
        - Що бачив молодший брат
    - Казки й легенди про святих
        - Легенда про святого Христофора
        - Петро Млинар
        - Як Михаїл на землю зійшов
        - Помічник шевця
        - Свята п’ятниця
        - Про Матір БожУ
        - Горілка
        - Врятований грішник
        - Дідові дарунки
        - Звідки взявся віз
        - Святий Юрій та бідний вовк
        - Про добрі і лихі діла
    - Легенди про святого Миколая
        -
        - Про половчина, якого передав на поруку один християнин викупу ради святому Миколі
        - Оповідь про святого Миколая і святого Касіяна
        - Як Івась від пана тікав, у діда служив і з чортівкою оженився
        - Святий Миколай карає жінку, що не шанувала неділі
        - Святий Миколай і три студенти
        - Злодійська свічка
        - Пригоди діда-гуцула
        - Про милосердя і заздрість
        - Як святий Миколай звірів поживою наділяв
    - Словник
- notes
    - 1

○ 2

Біблійні казки: Казки та легенди про святих

Легенди про створення світу

Як архангел Михаїл Сатану закував

Перше не було ні неба, ні землі, була тільки тьма і вода, змішана з землею, так неначе кваша, а Бог літав Святим Духом понад водою, котора шуміла піною. От раз Бог ходить по воді та бачить на ній бульбашку з піни, що ворушиться. Дихнув на неї і сказав:

— Нехай буде янгол.

І виліз з бульбашки маленький чорненький чоловічок з хвостом і ріжками, та тільки без крил. Бог дав цьому створінню ім'я Сатанаїл і двоє крил і мовив до нього:

— Літай так, як і я.

А янгол каже:

— Не можна, Господи.

Бог йому дав ще двоє крил і сказав:

— Літай.

— Не можна, Господи, — відказує янгол.

Бог йому дав ще двоє. От він і літає. Тоді Бог сотворив світ і дав янголу меч.

На другий день Бог сотворив небо. На третій день Бог каже до шестикрилого серафима:

— Пірни під воду, візьми жменю землі, скажи при цьому: «Во ім'я Господнє, іди, земле, зі мною», — і неси нагору до мене.

Сатанаїл пірнув на дно, взяв звідти жменю землі та й міркує собі: «Навіщо я казатиму «Во ім'я Господнє»? Хіба я чимось гірший від Бога?» Ось він і каже:

— Во ім'я моє іде земля зі мною.

Випірнув нагору, глянув — а землі в жмені ні порошинки. Бог і каже йому:

— От бачиш — хотів обдурити мене, не послухатися і вчинити по-своєму, та не вдалося, пірнай знову.

Сатанаїл знову пірнув на дно, набрав у жменю землі, затиснув її в кулак, проте все одно не сказав так, як велів йому Бог. Упертий, як усякий чорт, він і цього разу сказав по-своєму:

— Во ім'я моє іде земля зі мною.

Випірнув нагору, розняв кулак, дивиться — а землі знову нема ні порошинки. Бог каже йому:

— Ти таки знову хотів учинити по-своєму і не слухаєшся мене. Однак твоя затія надармна: нічого з того не буде. Пірнай утретє і кажи так, як тобі наказано.

Сатанаїл пірнув утретє, набрав у жменю землі й каже: «Во ім'я Господнє», потім раптом спохопився та й міркує собі: «Перше земля вислизала в мене з кулака тому, що я легко тримав, тепер я

її затисну так, що вже не вислизне». Та й знову сказав по-своєму: «Во ім'я моє іде земля зі мною». Випірнув нагору, дивиться — а землі знову нема, хоч він і затиснув її обома руками. Одначе, оскільки він, бравши землю, все ж пом'янув ім'я Боже, то в нього під нігтями лишилося трошки землі. Бог бачить, що і втретє Сатанаїл не виконав його повеління, і каже йому:

— Ні, видно, з тебе нічого доброго не буде, якщо ти не міг виконати навіть такої дрібниці. Нічого робити, виколупай ту землю, яка лишилася в тебе під нігтями, і давай її сюди, — досить буде і цієї.

Сатанаїл виколупав. Бог узяв ту землю, посипав її по воді, — і раптом з'явився на воді гарний пагорок, а на ньому — зелень і дерева. Бог присів із Сатанаїлом на цьому пагорку відпочити. Оскільки Бог почувався дуже втомленим, то приліг на траві і заснув.

Тоді Сатанаїла взяли заздрощі, чому він не такий дужий і могутній, як Бог. І вирішив він утопити Бога. Взяв Сатанаїл Бога на руки й хотів кинути у воду, — і раптом бачить диво: перед тим вода була від нього не далі, як за крок, а тепер відійшла кроків на десять, а на її місці стала земля. Однак Сатанаїл не збентежився цим і побіг до води, щоб кинути в неї Бога. Та скільки він не біжить до неї, а вода від нього іде щораз далі й далі, і Сатанаїл ніяк не може добігти до неї. Біг він, біг — і раптом опинився якимось дивом на тому ж самому місці, звідки взяв Бога на руки. Глянув він ненароком убік і бачить, що вода від нього тут не далі, як за два кроки. Він давай туди бігти, аби таки втопити Бога. І раптом знову сталося те ж саме, що й першого разу: він біжить до води, а вона від нього відходить. Біг він, біг — і раптом знову опинився на колишньому місці.

Поклав він тоді Бога на землю й міркує: «Земля ця тоненька, як шкаралупа: от викопаю яму, прокопаюся до самої води, та й кину туди Бога». Копав він, копав, аж поки зовсім не знемігся, — спітнів увесь і викопав глибочезну яму, однак до води так і не докопався (от чому на світі Божому так багато землі, і от чому вона така груба: то її чорт набігав, бажаючи звести зі світу Бога).

Тим часом Бог прокинувся та й каже:

— Ось бачиш тепер, який ти безсилий порівняно зі мною — нічого не можеш зробити зі мною, як не хотів би ти того: земля й вода скоряються мені — тому, хто їх створив, а не тобі. А в тому, що через тебе земля стала такою великою, нема ще лиха. Я населю її різними людьми і тварями, а яма, яку ти щойно викопав, знадобиться для тебе самого на пекло.

Потім Бог став населяти землю різними створіннями: відразу ж зліпив із землі людину, дмухнув на неї, — і вона стала ходити і

розмовляти. Потім створив усіх інших живих тварей і звірів — усіх по парі, щоб вони могли плодитися. Після того Бог пішов на небо і забрав з собою Сатанаїла.

Чи довго, чи недовго жили вони на небі, тільки Сатанаїл так вислужився перед Богом, що Бог подарував йому золоту корону на голову. Якось Богові треба було кудись піти на якийсь час, і Він залишив на небі керувати всім Сатанаїла, наказавши йому, коли послати на землю дощ, коли вітер, коли град, коли тепло. А тоді додав:

— Якщо тобі самому сумно буде, то ось макітра з водою: умочиш у неї пальця, крапнеш — і з тієї краплі зробиться такий самий, як і ти, і тоді вже не сумуватимеш, тому що буде з ким розважитись.

Промовивши це, Бог пішов з неба. Щойно Він вийшов за ворота, Сатанаїл прожогом до макітри, умочив пальця, крапнув краплю води і бачить — справді з'явився достоту такий самий, як він. Тоді він став умочати у воду разом усі десять пальців і понастворював багато тисяч таких чоловічків. Робив він їх, робив доти, доки вистачило води, коли ж викрапав усю воду, дивиться — а чоловічків стільки, що світу Божого не видно. Тоді Сатанаїл міркує собі:

— Ось тепер я цар так цар, є в мене своє військо, є в мене свої слуги, є в мене своє царство. Тепер я вже нікого не боюсь і Бога на небо не пущу, а правуватиму тут сам.

І от Сатанаїл наказав своїм слугам, щоб вони ставили йому царський престол. Через якийсь час престол був готовий. Сатанаїл видряпався на престол, розсівся, наїжачився й каже до свого війська, щоб воно уважно стежило, коли Бог буде летіти назад на небо, і не пустило б Його. А Бог тим часом побував там, де Йому треба було, і летить назад на небо. Раптом бачить — на небі сила-силенна маленьких чоловічків, і кожне в Нього кидає — той каменем, той оцупком, той грязюкою, хто чим попало. А Сатанаїл нап'яв на голову подаровану йому Богом корону, сидить на престолі і орудує ними, щоб заступали Богу дорогу та не пускали Його на небо. Однак Бог усе ж злетів на небо і, дуже розгніваний на Сатанаїла, прокляв його, взяв жезл, штовхнув ним поставлений Сатанаїловими слугами престол — і той престол разом із Сатанаїлом і всіма його слугами звалився на землю.

Бог сказав:

— Амінь! — і кого цей «амінь» де застав у повітрі, коли він падав на землю і не встиг ще долетіти до неї, той і лишився висіти там до Страшного суду.

І нині, коли хтось із людей йде або їде і зачепить головою або чимось іншим висячого у повітрі слугу Сатанаїла, в ту ж хвилину

в цю людину неодмінно й учепиться «блуд», і вона збочить з дороги. Ось чому ті, хто проходить чи проїздить, збиваються з дороги («блудять»). Проклятий і скинутий з неба Сатанаїл звідтоді ходить зі своїми слугами і чинить добрим людям зло. А Бог на небі замість Сатанаїла створив собі незліченну кількість гарненьких хлопчиків і назвав їх «янголами».

З-поміж усіх янголів Він особливо полюбив одного і дав йому ім'я Миха. Цьому Мисі Він звелів пильно стежити за Сатанаїлом і всіляко перешкоджати йому чинити людям зло. Ось і став Миха стежити за Сатанаїлом. Стежив, стежив, але успіху не досяг особливого, бо в Сатанаїла було шість крил, а в Михи лише двоє, через що Сатанаїл постійно втікав од Михи. Тоді Миха заявив Богові, що він нічого не може вдіяти із Сатанаїлом, тому що Сатанаїл, маючи шість крил, значно швидше літає і Миха не може впантрувати за ним. При цьому Миха попросив Бога, щоб Бог відібрав подаровану Сатанаїлові золоту корону і віддав би її йому.

Бог сказав на це Мисі:

— В такому разі вирушай на землю, розшукай Сатанаїла, потоваришуй із ним і запроси його у глибоке море купатися. Перед тим як купатиметеся, побийся об заклад, хто довше просидить під водою, і коли за третім уже разом Сатанаїл пірне, ти хутчіш виходь на берег, візьми Сатанаїлову корону і тікай на небо. А я тим часом заморожу море, так що поки Сатанаїл проб'ється з-під криги, ти встигнеш утекти з короною.

Миха вчинив так, як звелів йому Бог: вирушив на землю, розшукав Сатанаїла, потоваришував із ним, і стали жити обидва разом. Якось Миха запрошує Сатанаїла купатися і вибрав для цього найглибше море. Миха роздягся, роздягся також і Сатанаїл, зняв і корону й лишив її на березі. Купаються. Миха й каже Сатанаїлу:

— Ану, хто довше зможе пробути під водою — я чи ти?

Сатанаїл каже:

— Я.

А Миха каже:

— Я.

І ну сперечатися. Сатанаїл й рече:

— Та що тут сперечатись? Спробуймо негайно: пірнем обидва разом й побачимо, хто довше сидітиме у воді.

Пірнули. А Миха, тільки-но сховав голову, як зразу ж і випірнув і дивиться, де Сатанаїл. Вода в морі прозора, як скло. І бачить він — сидить Сатанаїл на самому дні. Сидів він, сидів та й став підійматися вгору. Тоді Миха швидесенько спустився на дно, сів і сидить. Сатанаїл випірнув, дивиться, а Миха ще сидить у

воді. «Кепські справи, — таки він пересидів!» — подумав Сатанаїл. А Миха випірнув та й каже:

— А що? Хто довше сидів у воді — га?

— Ну, давай ще раз! — каже Сатанаїл.

Пірнули знову. Сатанаїл опустився на дно, а Миха миттю випірнув і став дожидатися, коли Сатанаїл стане виринати, щоб тоді самому знов сховатися у воду. І знову вчинив так само, як перше: тільки-но Сатанаїл став підійматися вгору, Миха пірнув й випірнув потім декількома хвилинами пізніше Сатанаїла. Сатанаїл знову каже:

— Давай ще раз спробуємо. Якщо й цього разу ти мене пересидиш, то так уже й бути, тоді вже здамся — Будь ти тоді в цьому ділі першим.

Пірнули. Сатанаїл знов опустився на дно, а Миха відразу ж випірнув, вийшов на берег, схопив свою одежу і Сатанаїлову корону й ходу на небо. А Бог наказав тоді морозу, щоб він заморозив те море на цілих три сажні. Сатанаїл сидів під водою, доки стало сили. Та ось вже не може довше сидіти. Він нагору… Коли це щось негаразд: крига не пускає. Він тоді знову на дно — та як уперся ногами, як підскочив, як ударив у кригу головою, то крига на всьому морі затріскотіла. Він удруге зробив те ж саме, — крига тріскотить на тому місці, де Сатанаїл ударив, тріскотить. Потріскалась, однак не ламається. Тоді Сатанаїл утретє вдарив з такою силою, що вискочив з-під криги просто нагору. Дивиться — Миха вже на середині шляху між небом і землею, мчить з його короною. Сатанаїл за ним навздогін, і оскільки в нього було шість крил, а в Михи всього лиш два, то він летів швидше, ніж Миха, і став того наздоганяти. От Сатанаїл вже зовсім недалеко, от-от наздожене Миху, та тут якраз на небі з’явився Бог і кинув Мисі величезний вогненний меч, мовлячи:

— Бери, захищайся!

Миха впіймав на льоту меча, а Сатанаїл уже біля нього, хоче забрати корону. Тоді Миха змахнув мечем і відрубав у Сатанаїла з одного боку три крила, а сам мерщій далі тікати. Сатанаїл, як підстрелений, з відрубаними крилами, отак каменем й полетів донизу й гепнувся на землю. Тоді Бог відокремив од імені Сатанаїла склад «їл» і додав його до імені янгола свого Михи, внаслідок чого Сатанаїла стали звати просто Сатана, а Миху — Михаїл.

З цього часу Сатана зробився найлютішим ворогом Михаїла і став вигадувати, як би захопити його і що б йому заподіяти, якій би карі піддати за те, що він його знедолив: відняв корону й відрубав крила. От Сатана викопав глибоку яму в землі й закопав у ту яму навмисне вилитий з цією метою величезний і грубий

чавунний стовп, поприроблював до стовпа кілька ланцюгів: для шиї, для рук, для ніг — і так міцно все зробив, що якби кого прикути до того стовпа тими ланцюгами, то він би до кінця світу з них не вирвався. Коли Сатана скінчив усі ці приготування, то вдягнув на себе ті ланцюги, прикував себе ними до стовпа й спробував, чи міцно стоїть стовп. Як смикнув Сатана, то земля здригнулася, а стовп і не похитнувся. Тоді Сатана зняв із себе ланцюги й каже:

— Коли потрапиш до моїх рук тепер, ненависний Михаїле, то не вирвешся більше від мене з цієї в'язниці! Як би там не було, а я все-таки тебе захоплю й засаджу сюди!

Коли дивиться, проходить повз нього якийсь старенький дідок.

— Здорові були, паночку!

— Добридень, діду!

— А що це ви спорудили, паночку?

— Тюрму таку, діду.

— Яка ж це тюрма? Я щось не можу цього зрозуміти.

— Який же ти нездогадливий! Ходи-но, ставай сюди — я тебе закую, то й побачиш.

Дідок став. Сатана надів на нього всі ті ланцюги й позамикав. Та що дідок був старенький і худенький, то він легко вивільнив з ланцюгів поступово то руку, то ногу, так що нічого не виходило. Тоді Сатана сказав:

— Вилізай лишень звідти, діду, ти старий і дуже худий для цієї тюрми, а я її спорудив для такого славного козака, як сам. Дивись, як я влізу в кайдани, то на мені буде добре.

Сатана надів на себе кайдани, сам їх приладнав, позамикав й питає:

— А що, діду, добре? Га?

— Амінь! — пророк дід.

Ту ж мить все залізо злилося, скувалося докупи саме собою, й Сатана лишився в ньому вікувати до суду Божого. А дідом тим був ніхто інший, як сам Бог.

Після цього бачить Сатана, що йому непереливки, — в ту біду, яку готував для іншого, вскочив сам, — скликав усіх своїх слуг і наказав їм гризти залізо, щоб визволити його з неволі. І гризуть чорти те залізо цілий рік до Святого Великодня, вже залишається їм зовсім мало гризти, аби визволити свого Люцифера, іноді бувають такі роки, що залишається прогризти не більше дюйма, та як тільки священик проголосить у церкві на Великдень: «Христос воскрес! — в ту ж мить залізо, яке вони гризли, стає таким само грубим, як і було, — ніби наростає. Вони знову починають його гризти, гризуть, гризуть, — лишається

тільки перекусити, та прийде Великдень, і воно знов удвічі наростає. Так воно собі йшлося з року в рік, так і нині ведеться.

Земля

Ото як задумав Господь сотворити світ, то і говорить до найстаршого ангела Сатанаїла:

— А що, — каже, — архангеле мій, ходімо творити світ!

— То ходімо, Боже! — каже Сатанаїл.

Ото вони й пішли над море, а море таке темне-темне, — сказано, безодня! Ото Бог і каже до Сатанаїла:

— Бачиш, — каже, — отую безодню?

— Бачу, Боже!

– Іди ж, — каже, — у тую безодню на самеє дно та достань мені жменю піску. Гляди ж тілько, як будеш брати, то скажи про себе: «Беру тебе, земле, на ім'я Господнє».

— Добре, Боже!

Впірнув Сатанаїл у самую безодню над самий пісок та й заздрісно йому стало.

— Ні, — каже, — Боже! Приточу я і своє ім'я, нехай буде разом і твоє і моє.

І бере він той пісок та й каже:

— Беру тебе, земле, на ім'я Господнє і своє!

Сказав — сказав. Прийшлося виносити, а вода йому той пісок так і змиває. Той так затискає жменю, але де вже Бога ошукати! Заким вигулькнув із моря, так того піску як не було: геть вода змила!

— Не хитри, Сатанаїле, — каже Бог, — іди знову, та не приточуй свого ім'я!

Пішов знову Сатанаїл, але чорт чортом, — знову примовляє:

— Беру тебе, земле, на ім'я Господнє і своє, — і знову піску не стало.

Аж за третім разом сказав уже Сатанаїл:

— Беру тебе, земле, на ім'я Господнє.

І ото уже несе та й не стискає: так і несе на долоні, щоб то вода змила. Але дармо: як набрав повну руку, то так і виніс до Бога.

І узяв Господь той пісок, ходить по морі та й розсіває. А Сатанаїл давай облизувати руку: «Хоч трохи, — думає, — сховаю для себе, а потім, — думає собі, — землю збудую!» Ото Господь розсіяв.

— А що, — каже, — Сатанаїл, нема більше?

— А нема, Боже!

— То треба благословити! — каже Господь та й благословить землю на всі штири часті.

І як поблагословив, так тая земля і зачала рости.

Ото росте земля, а тая, що у чорта в роті, і собі росте. Далі так розрослася, що і губу розпирає.

Бог і каже:

— Плюй, Сатанаїле!

Той і зачав плювати та харкати: то де плював, то там виростали гори, а де харкав, то там скали… От через що то у нас і земля нерівна! Воно ще, кажуть, що нібито ті скали та гори Бог знає, доки б росли, а то Петро та Павло як закляли їх, то вони вже і не ростуть.

А ото вже Господь і каже до Сатанаїла:

— Тепер, — каже, — Сатанаїле, тілько б посвятити землю. Але нехай вона собі росте, а ми відпочиньмо.

— А добре, Боже! — каже Сатанаїл.

І лягли вони спочивати. Господь спить, а Сатанаїл і думає утопити Бога, щоб землю забрати. І ото підняв його та й біжить до моря. Спершу на полудень, — біжить та й біжить, а моря нема, вдарився на північ — і там не видати, побивався на всі штири часті світа — нігде нема моря: звісно, земля уже так розрослася, що в самеє небо уперла краями, та й де вже там теє море! Бачить він, що нічого не вдіє, — несе Бога на те саме місце, та й сам коло Нього лягає.

Полежав трохи та й будить Бога:

— Вставай, — каже, — Боже, землю святити.

А Бог йому й каже:

— Не журись, Сатанаїле! Земля моя свячена! Освятив я її сеї ночі на всі штири боки!

Звідки пішли гори

Як Бог творив світ, то на самий перед сотворив небо. А потому ангелів, а потому звізди на небі, а потому місяць. Але звізди не світили. І наказав Бог ангелам, жеби звізди були світлі. А найстаршому, найбільшому ангелові сказав:

— На тобі грудку глини, іди на місяць і вержеш (кинеш) її там, бо там ще землі нема. З тої грудки буде земля. А як будеш метати, то скажеш: «Рости і множися на Божу славу». І там будуть церкви, і будуть люде мені пісню співати.

А він собі подумав, той ангел: «Що, все на Божу славу, а на мою нічого?» І повідає:

— Рости і множися на мою славу, а не на Божу.

А з того нічого не було, не виросла на місяці земля.

Приходить Господь Бог та й питає його:

— Метав?

— Метав. На мою славу. А воно нічого не виросло.

Сотворитель світу каже:

— Все, теперка підемо оба метати. На тобі грудку глини, і я беру грудку глини. Я буду метати, і то буде на мою славу. А ти говори: «На Божу славу».

А він собі подумав: «Я не вержу. Але не маю де сховати, бо не маю одежі. Вержу собі в рот, під язик», — думає він, і заховав грудку під язиком.

А Господь метав і говорив:

— Множися і рости! Де є глина, там най росте.

І зачала глина рости ангелові в роті. А він, ангел, зачав випльовувати її. І наплював гір по всьому світу… Там, де глина впала, зробилися гори, а з слини — каміння. Тому такі гори суть на світі. Де є гори, то все той ангел наплював.

Як було створено чоловіка

Чоловіка, кажуть, виліпив Господь з глини і дав йому зовсім Свою святую постать, на біду тілько зоставалось іще жменя глини. Де її подіти? Господь і приліпив межи ногами, а з тої жмені і зробилось грішнеє тіло та й згубило чоловіка. Бо якби не воно, любенько жив би собі Адам у раю, — а то ні!

Прожив день та й засумувався: сказано, надійшла грішная думка. Але Господь все-таки не хоче дати йому жінки: «Лучче, — думає собі, — дам я йому приятеля, приятель все-таки лучче, як жінка». Ото й говорить до чоловіка:

— Не сумуй, Адаме! Стане, чого хочеш! Вмочи в росу мізинний палець та й стріпни перед собою, — то й приятель буде! Гляди ж тілько, — Господь каже, — не тріпай позад себе!

А Адам — чи забувся, чи що: вмочив цілу руку та як стріпне навідворіт! Так і з'явилось п'ять чортяків. Глянув Адам — та у ноги! А чортяки давай пазури мачати та тріпати позад себе. То такого ж то їх намножилось, що аж небо тріщало.

Поглянув Господь, якого лиха наробив Адам, та й казав Своїм ангелам усіх чортів із неба позганяти. То як посипались із неба тії чорти, то де который Бога спом'янув, то там і остався: который на небі — на небі зостався, который на землі — на землі остався, а который у повітрі — в повітрі зостався.

Але усе чорти чортами. Ті, що на землі, підтинають чоловіка. Ті, що під небом, дрочаться з Богом, за то їх Господь побиває Своїм громом. Буває так, що чорт сховається часами за християнина, то Господь і християнина убиває громом, але за то йому гріхи відпускає, а часами чорт ховається в землю, то громова стріла і в землі його побиває, але через сім літ громова стріла виходить із землі, і кажуть, що вона помагає від кольки. А ті чортяки, що на самім небі, ті каждого вечора світять на небі свої смолянії свічки, але ангели ходять з мечами та й зганяють їх із неба. І летить чорт із неба, як ясна пасмужка, і скілько раз християнин скаже «амінь» — на стілько сажнів він залітає в землю, а як часами ніхто не скаже, то він по землі так і розіллється смолою.

Як було створено жінку

Ото Господь ізнов приходить до Адама та й каже:

— А що, Адаме? Либонь, тобі жінки треба?

Адам поглянув, тілько облизався.

— Та вже нічого з тобою робити, — каже Господь, — треба тобі й жінку дати!

І наслав на нього сон, виламав у нього лівеє ребро, а з того ребра і сталася жінка. І не натішився Адам, як побачив жінку, але живо переконався, що де чорт не може, там бабу пішле. Там десь у раю були такі яблука, що Бог заказав їх їсти. Жінка як заглянула, то й причепилася до чоловіка:

— Дай та дай!

Адам і каже, що не можна, а вона:

— То так ти мене, — каже, — любиш, що жалуєш і яблучка для мене!

Адам і каже:

– Їж уже, коли хочеш, тілько хоч мене до гріха не доводь!

Але де вже жінка та до чого не доведе! Як із'їла сама, так і зачала припрошати чоловіка. Що вже він не відмовлявся, але мусив скоритися! Ото вже їсть і чоловік. Тілько що ковтає, аж надходить Господь! Так теє яблуко в горлі і осталось, — і тепер воно на горлі у всякого чоловіка.

Подивився Господь і зараз дає Адамові заступ, лопату і жменю насіння та й каже до нього:

— Отак, Адаме: не хотів-єсь шануватись, так тепер кровавим потом іди дороблятися хліба!

Та й вигнав його із раю аж на саму землю.

Гріх перших людей

Тільки Бог пішов на небо, Єва зараз й пішла в сад гуляти. А вона була така гарна, що той ангел Сатанаїл, которого Бог скинув з неба, зараз і полюбив її. Взяв тоді той ангел перекинувсь у змію та і виліз на ту яблуню, де були ті яблуки, що Бог не казав їсти.

Підходять туди Адам і Єва. От він їм і каже:

— Чому ж це ви з цього дерева не рвете яблук? Уже ж вони поспіли.

А Єва каже:

— Нам Бог казав, щоб ми не їли з цього дерева яблук, бо помремо.

А змій:

— То Бог на те так сказав, щоб ви не були богами; бо як з'їсте хоч одне яблуко з цього дерева, то будете богами.

Думала Єва, що насправді, взяла та й хтіла їсти яблуко з того дерева, коли йде і Адам:

— А ти ж забула, що цих яблук не можна їсти.

А Єва й каже:

— Ми будемо богами, як з'їмо хоч одно яблуко.

Та взяли й з'їли того яблука. Як проковтнули, то зараз їм стало сором і холодно. Вони позшивали листя з липи, позакривались та й поховались, щоб їх Бог не найшов. Але Бог дознавсь та й прогнав їх, а коло воріт поставив ангела, щоб стеріг рай. А рогове тіло, яке вкривало перших людей, зараз Бог перемінив на таке, як у нас тепер, а рогового тіла оставив тільки на кінці пальців.

Адам і Єва в пустелі

Як Бог вигнав Адама і Єву з раю, то вони посідали в лісі та й плачуть, не знають, що й робити. Зіслав Бог до них ангела, а ангел дав Адамові жменю жита і заступ та й каже:

— Візьми та скопай кусок землі, та посій оце жито, то тобі з нього буде хліб.

А Єві дав жменю конопляного сім'я та каже:

— Оце ти посій, то від нього буде вам плаття. А колись Бог дасть, що од тієї жінки, котра з цвіту, народиться Син Божий. То він вас знов упустить у рай.

Ото посіяли вони та й посідали, — відпочивають. А той ангел, що їх підвів, перекинувсь у найстаршого ангела та й каже:

— Ви вже посіяли собі таке, щоб був у вас і хліб і плаття, але проте нема у вас такого, щоб ви не вмерли. Ви візьміть та зійдіться докупи їдно з другим, то від Єви родиться син. І той син випросить у Сина Божого, котрий родиться з тієї жінки, що з цвіту, щоб вас ізнов упустили у рай.

А Єва каже:

— Та ми не знаємо, як же то зійтись докупи? Адже ж ми і тепер вкупі.

От той ангел як показав, та й родився у Єви Каїн. А Каїн дуже не любив Адама: він, бачте, знав, що його батько — той ангел, котрого Бог ввігнав з неба.

Боже, помагай!

Вразився Адам, що Господь вигнав його з раю, копає землю та й не каже: «Боже, помагай!» А чорт тому й радий: що Адам скопає за день, то він уночі й поперевертає догори травою. Адам копає на другім полі: він то думає, що поле йому видно, копає та й копає, а рано гляне, а його поле ізнов зеленіє, як некопане. Бився він, бідний, та побивався, далі здихнув до Господа Бога та й каже:

— Господи Боже! Допоможи мені!

То так тая земля, що він її копав, раптом і зачорніла. І помолився Адам Богу та й зачав засівати.

Як з’явилася коняка

Ото засіяв Адам, запрігся в борону та й волочить. І так-то йому тяжко тую борону тягнути, а чорт іззаду сидить на бороні та й сміється…

І поглянув Господь та й каже до свого ангела:

— Бачиш, — каже, — того чорта на Адамовій бороні?

— Бачу, — каже.

— Піди ж, — каже, — та зроби з того чорта коняку для Адама!

Ото ангел і пішов, та як закинув на чорта оброть, то так з него і сталася коняка.

Тогді ангел і каже до Адама:

— Розпрягайся, чоловіче, та запрягай коня! Господь дає тобі худобину!

Ото з тої коняки і почалися наші коні.

Смерть

Жиє собі Адам. Ото вже його Господь і діточками поблагословив, така-то йому втіха та радість, що, здається, вічно хотів би жити, а до того ще й здоров'я йому служило. Ото й говорить Адам до Бога:

— Боже, Боже! Не умру я, бо я сильний чоловік!

— Сильний ти, сильний, — говорить йому Бог, — а все-таки умерти мусиш! Заболить у тебе голова, защемлять руки, заломить тобі ноги, і ти таки умреш.

Не вірив Адам, поки був молодий, а прийшла пора — мусив повірити. Розболілась голова, розщемілись кості, — сказано, у старого. Бачить Адам, що недалеко до смерті, та й каже до свого сина:

— Сину, — каже, — сину! Піди, — каже, — до раю та принеси мені звідти золотого яблучка, бо отеє вже находить на мене остатня година!

Пішов син до раю, але замість яблучка приніс тілько прута, яким Бог Адама виганяв із раю. Адам і казав зробити з нього три обручі і положити на голову. Але де вже від смерті та що поможе! Воно-то голова ніби й перестала боліти, а вмерти все-таки вмер. І як умер він із тими обручами, так його з ними і поховали, і ото з тих обручів і виросло три дерева — кипарис, кедрина і треблаженне древо.

Звідки взялися воші і блохи

То ще перед потопом було. Людей було мало, земля родила добре, не потребувала так тяжко працювати, як тепер. Ще чоловіки то на полювання ідуть, то на риби, а жінки сидять дома. Нудно їм було. Та й одна зачала Бога просити:

— Господи, коби чоловік хоч якусь щипавку мав, щоби йому так не скучило!

Ну, то Пан Біг тото вислухав — певне ся в таку годину помолилася, досить що як на ню впали воші, блохи і всіляка гидь, то таки її на місці розточили. А від неї розлізлися по усіх людях.

Потоп

Їдного часу задумав Господь затопити землю і витопити всіх людей, які тілько були, та й каже до їдного святого чоловіка:

— Роби ти, — каже, — корабель, святий чоловіче, бо я хочу землю затопити!..

От той чоловік і зачав робити корабель: теше стовпи, пилить дошки, — сказано, щоб усе до міри було. А чорт, як на збитки, прийде уночі та й усю його працю переробить не до міри: там надрубає, там надпилить, там переструже, так що ані способу разом поскладати. А чоловік бідний нічого й не знає: все теше та й теше, а тих і не зміряє…

Аж Господь ізнов говорить до него:

— Складай, праведниче, корабель! Взавтра потоп буде!

Ото і кидає він тесати та пилити, зачинає складати… Але що візьме — усе не до міри: то тонке, а то коротке… Що тут робити у світі Божому? А взавтра потоп! Заламав він руки та й стоїть над дошками. А Бог йому і говорить з неба:

— Не журися, чоловіче мій! Що довше, те стули, і буде коротке, а що коротке — натягни, то й буде довге, та кінчай живо корабель, бо узавтра потоп!

Тілько скінчив він корабель, аж земля і зачала в морі потопати. Злітаються пташки, збігаються звірі, а той відбирає зі всього по парі і впускає в корабель, їден тілько сильний птах-носорожець не хотів іти в корабель, за те його і покарав Господь, щоб він не гордів зі своєї сили…

Ото упірнула земля. Пливає корабель, пливає і носорожець, а птахи, бідні птахи, так і кричать, так і б'ються в повітрі. Уже, бідні, і із сили спадають, нігде відпочити, — а носорожець пливає собі, і ріг його, як віха, стирчить над водою. От ті птахи і сідають на той ріг, сідають та й сідають, а носорожець тримає. Далі не витримав та так і впірнув головою в воду. Птахи позлітали та й знову сідають, а носорожець ізнов у воду головою. І злітали, і сідали, аж поки зівсім не втопили носорожця. Ото ж то тепер і пропали носорожці з корінням і насінням.

Загибель велетнів

Після того як розмножились сини людські, в них народилися вродливі доньки. І коли сини неба, янголи, побачили їх, то, зачаровані ними, сказали один одному: виберемо собі дружин з племені людей і народимо дітей. Головний ватаг янголів Саміяз на чолі двохсот соратників піднявся на гору Арадіс. Крім нього ватагами були Уракабарамеель, Акібеель, Таміель, Рамуель, Данель, Езекеель, Саракуял, Азазіель, Армерс, Батрааль, Анане, Заребе, Самсареель, Ертаель, Турель, Йоміаель, Аразеаль… Від парування цих янголів із людськими доньками народилися велетні.

Вони були тридцять ліктів (приблизно десять метрів) завбільшки, підпирали головами попід чорні хмари і переступали гори і долини. Як переступав дуба і уколовся в ногу, взяв найгрубшого дуба одною рукою і викинув з землі і казав, що в бодяк уколов! Один другому з руки в руку через Дністер і через Дунай сокиру подавав.

Але тих людей уже тепер по потопі нема ніде. Як мав бути потоп, то ся явили середнього роду люди і орали на полі плугом. А велет ішов з далекої дороги додому і взяв на одну долоню штири воли з плугом і двох орачів та приніс додому і показав мамі:

— Ади, мамо, які там на полі хробачки риють.

А мама казала:

— Віднеси, сину, назад там, відкіль узяв, бо то після нас будуть такі люди. А після середнього роду настане черга на третій рід людей. І вони будуть такі завеликі, як з кукурудзи качанки, що будуть дванадцять їх у одній печі молотити, а як здибле чоловік середнього роду таких маленьких людей, то також збере на долоню і принесе мамі на показ.

Велети насипали вали й високі могили в українських степах. Плем’я первісних велетнів було могутнім і неврівноваженим.

Велети пожирали все, що виростили люди, і незабаром харчів забракло. Вони стали кидатись на усе живе, пожираючи сире м’ясо і п’ючи кров. Від грішних янголів люди перейняли і багато корисного, і не менше шкідливого. Азазіель навчав людей робити мечі, ножі та іншу зброю, панцирі, дзеркала, браслети й різні прикраси; навчив підводити брови, використовувати коштовне каміння, а тому люди дуже розбестилися. Амазарак навчив чаклунства і чарування та відкрив силу і властивості коріння. Армерс навчив, як боронитися перед чарами. Варкаял навчив читати зорі, Акібеель — уживати магічні знаки, Таміель навчив

астрономії, Арарадель — пізнавати обертання місяця.

Але злочини велетнів врешті обурили людей настільки, що ті піднесли свій голос, і голос їхній дійшов до неба. Тоді Михаїл, Гавриїл, Рафаїл, Суриїл та Уриїл поглянули на землю й побачили потоки крові і всякі злочинства. Янголи сповістили Всевишнього про те, що вчинили грішні янголи.

— Вся земля, — оповідали вони, — наповнилась кров'ю й нечестям. І ось душі померлих волають, і волання їхнє доходить до врат неба… Люди не можуть врятуватися від нечестя, яке паплюжить лик землі. Ти знаєш про всі справи ще до їхнього початку, Ти все знаєш, що вони вчинили, і Ти нічого не кажеш нам: що ми маємо вчинити з ними за такі беззаконня?

Бог розгнівався на них за те, що вони забули Його закон і жили в розпусті, сварилися між собою, проливали кров, як воду, і вирішив знищити їх до пня. Тоді Він послав Арсаяла до сина Ламеха.

— Сповісти йому, — сказав Він, — від Мого імені про те, що гряде велика руїна, бо вся земля загине, води потопу розіллються всією землею, і все живе загине. Але ти вкажи йому, як він може врятуватися, і повідай йому, що рід його розповсюдиться по всій землі.

Потім Господь звернувся до Рафаїла:

— Зв'яжи Азазіеля і кинь його в пітьму, і прожени в пустелю, що розташована в Дудаелі, пошли на нього дощ з важкого й гострого каміння; оточи його пітьмою… Хай він ніколи не бачить світла, і коли надійде день суду, накажи ввергнути його в полум'я.

Потім Господь пророк до Гавриїла:

— Піди до злих і розбещених синів перелюбства, винищи покоління сторожів із середовища людей, озброй їх один проти одного, нехай вони загинуть від своїх власних рук, дні їхні скоро скінчаться.

Відтак Господь пророк до Михаїла:

— Піди і сповісти Саміяза про кару, яка чекає на нього і всіх, хто чинив злочини та жив у нечистоті. Зв'яжи їх під землею на сімдесят родів до дня суду й руйнування, до останнього вселюдного суду. Тоді вони будуть кинуті в провалля вогненні на муки й залишені там на цілу вічність. Вигуби всі душі, віддані нечестивим насолодам, винищ покоління сторожів, бо вони пригноблювали синів людських, вимори усіх гнобителів, знищ усяке лиходійство.

Натомість люди праведні отримали від Господа обітниці й нагороди.

За іншою легендою, Бог довго думав, як знищити велетнів,

але нічого придумати не міг. Тоді Він порадився з царем «іншої землі». А цар цей ім'ям Азазель був двоголовим велетнем. Він порадив Богові наслати такий потоп, щоб вода залила всю землю, окрім однієї високої могили, яку цар лишив собі для порятунку.

Бог послухався тієї поради, і велетні були потоплені. Загинули також двоголові люди інших земель, лишився живим тільки їхній цар, що був на могилі. Він спав під час потопу, а коли прокинувся, то побачив, що залишився всього з однією лиш головою: Бог покарав його за те, що він дав таку жорстоку пораду для винищення своїх братів. Від цього царя пішов рід людський, але вже звичайного зросту.

Звідки чорти взялися

Сотворив Господь світ і зробив усе зовсім як треба, тільки треба було ще світ перехрестити.

— Як би то нам перехрестити світ? — каже Господь.

— Я знаю як, — каже святий Петро.

— Ну, роби, як собі знаєш.

Святий Петро закликав до себе чорта, та й каже до нього:

— Вези мене до тої води, що бачиш перед собою, а я тобі за те зроблю все, що ти хочеш.

— Добре, — каже чорт, — завезу тебе, тільки нароби мені помічників, бо я сам не можу управитись в світі.

Святий Петро обіцяв йому наробити помічників, і чорт взяв його на плечі і потягнув. Але вони заїхали на самий край світа, а води нема. Тільки вода показалася в тій стороні, звідкіль вони виїхали, чорт завернувся та й йде назад; але, проїхавши знову увесь світ поперек, — води не знайшли, тільки побачили воду на правій стороні світа. Чорт вже не знає, що йому і робити, так змучився, але мусить їхати. Приїхавши на правий край світа, знову не знайшли води, тільки щось біліє перед ними, ніби вода. Чорт знову йде, але як доїхав до кінця світа, святий Петро каже:

— Досить, вже ми світ перехрестили, тепер я тобі скажу, як маєш помічників собі наробити: встань рано в суботу, візьми води та і бризкай назад себе — скільки буде поза тобою бризків, стільки буде чортів.

Чорт зробив теє, і з тої пори на світі робиться гірше та й гірше, бо чортів робиться більше та й більше.

А найкраще б зробив би святий Петро, якби одурив чорта, бо одурити таку погань — нема гріха.

Як чорт собі помічника придбав

Мій покійний дід — хай йому Бог душу простить, бо був добрий, їй-богу, добрий — кажу, мій дід, бувало, як візьме розказувати, то так вам вже добере, що слухаєш і слухаєш і кінця не забагнеш.

Оце не раз сидимо у кімнатці. Надворі тріщить лютий мороз, в печі палахкотить живенький вогник, — наче сам радий-радісінький, що так тепленько у хатці, каганець дрімає, здається, мріє про весну і ясні літні вечори, а святі ікони переморгуються між собою, аби не скучати.

А він розказує. Про далекі, сонячні краї і дивних людей, і великих звірів, яких у нас не надибаєш…

Ну, і слухалось, — Боже, як слухалось.

Але й знав він тих оповідань. Бувало, стане говорити, то так наче перед тобою встають ті краї і люди заглядають з кутків і примружують на тебе очі, а звірі немов за дверима і тільки й чигають на тебе.

Раз якось, пам'ятаю, — я вже був собі величенький — казали на зиму справлять мені власний кожушок; всадовив мене дід на призьбу біля себе і розповів мені оце оповідання. Казав, що знає його від свого покійного батька, а той дослухався його у свого кума, що був дяком, і його сусіда. Той дяк, славили, був дуже побожний і все читав псалтирі і святі книги, а на ніч клав їх під голови, аби його, мовляв, дух Божий осінив. Той дяк і вишпортав десь там у своїх молитвениках, яких кропив кожної неділі свяченою водою, оцю сторінку. А що обоє і не ховали тайни перед собою, то й знали обоє, що побожний дяк відкрив.

Так переховалася оця цікава повість до мене, а я передаю її далі.

Бачить Люципер, найстарший поміж чортами, що Господь Бог творить собі гарненький світ і чемненьких людей за образом і подобою своїми, і засмутився, бідака, що не буде мати приступу до них. Ну, що ж, подумав, годі тільки здалека приглядатись. І забаглося йому учинити й собі такого чоловіка.

Думав, думав, — та й нарешті-таки видумав. Що Бог знає, мовляв, удасться й мені.

Сказав, тупнув ногою та й до діла. Треба тільки, подумав, гаразд придивитись, а то й пощаститься. На те я Люципер.

Одного дня дивиться він крізь дірку в пеклі, як пишно розвивається світ Божий. Росте й зелень, і скотина бігає по ньому, в повітрі веселіє пташня, а всьому усміхається небесне сонце. Дивиться гаспидський син отак добру хвилину, а нарешті і

набридло йому. Звісно, надокучить і чортові приглядатися до чужого раювання. От витягнув собі люльку, набив її якимсь пекельним зіллячком — та й пахкати. А то, бачте, як чорт люльку смокче, на світі буря.

Аж ось гляне, а там задрімав Господь Бог на своєму золотому престолі. Втомився Всевишній при сотворенні світу. Біля нього виднілись дві коробки: одна з добрими прикметами, якими оздобляв Всемогучий чоловіка, друга — з лихими для хижих звірів.

— Давай, — подумав, — коли б так заглянути, щî в такій коробці. Хоча на хвильку.

Подумав, а далі таки закортіло. Чуже добро, бачте, все коле очі. Але як її здобути?

Замислився чортисько. Коло коробки стоїть ангел-сторож. Стоїть, та такий вам красний та гарний, — саме як у нашій церковці на райських дверях. Ви ж його бачили? От, так він і виглядав. У руці вогняний меч, а очі так і сиплють іскрами.

Бачить чортисько, що не так-то легко добратися до тієї коробки. Але на те ж він і Люципер, щоб утяти добру штучку.

Причесав собі пекельний красень гриву, загладив глинкою патлате волосся, закрив ріжки зачіскою, взяв, нарешті, кострубатий кінчик хвоста під пахву та й почимчикував до місця з коробками. Ставши перед ангелом-сторожем, уклонився йому двічі чемненько, зашарудів копитом і закумкав солодко:

— Здорові були, добродію ангеле. Давно не бачив вас. Аякже, давно!.. І як-то скоро минає час, і не повіриш…

А ангел Божий стоїть нерухомо у своїй святості, та й не в той бік. Де ж там йому, небесному, слухати, що верзе чортисько. Та ще й розмовляти з дідчим насінням. А той, бачте, — чортівська вдача — немов і не помічає нічого і цокотить далі, як добрий кум:

— Що там чувати у вашому раю? Все гаразд? А ваш Господь Бог? Здрімнув, бачу… Ну-ну, я тихесенько. Не лякайтесь… Аякже, давно не бачилися. Та ви, добродію, знаєте. Роботи дома доволі, на наймитів годі спускатись. А час не стоїть. Аякже… Та розкажіть, будь ласка, що там коло вас?

Отак-то прикочувався хитрун-чортяка. Та й ніяк його відчухрати. А він і не чекає відповіді, а тільки закидає лестощами, та так вам жваво-жвавісінько, як найпрудкіша баба-цокотуха.

Нарешті надокучило Божому сторожеві слухати чортівських теревенів. Він повів по ньому гостро своїм небесним поглядом і звелів:

— Відкоснись, бісе, до свого пекла!

Та й відвернувся у святім обуренні від бісового батька. Того тільки й ждав Люципер. Чкурнув одну коробку, та й — гай,

дременув у своє пекло…

Так і зупинився на своєму дідчому престолі. Гукнув з усієї сили на всю гаспидську потвору, засвистав на все пекло, аж кипуча смола в котлах спалахкотіла, а піняві вогні бризнули іскрами. Понабігало того чортівського кодла роями. А він звелів собі нанести бруду з пекельної калюжі, в якій купався кожного дня, — бачте, глини там нема — розтопленої смоли і віковічного дідчого гною. Закурив люльку, — він її при роботі все любив, — посмоктав здорово разів стільки з неї, аж піна випорснула на кінчиках пащі. Потім плюнув разів зо два в долоні, аби гаразд ішла робота, затер слину руками і ну творити собі гаспидського підданого.

Вимісив болото нагусто, змішав з ним сміття зі всіх пекельних закутків, — і тісто було готове. Потім виточив кулю завбільшки з гарбуза і обгладив її своїми лапами — це мала бути голова. Відтак більшу, довгеньку — це мав бути тулуб. Нарешті, доробив ще чотири стовпчики, два довші і два коротші, — на ноги й руки. Склав усі частини докупи так, як бачив це у Господа Бога: меншу кулю на більшу, два цурупалля збоку, а два стовпчики внизу. Зліпив їх разом смердючою гаспидською смолою, що булькотіла у велетенських котлах, — і диявольський підданий виріс з-під чортівської руки.

Натішившись досхочу опудалом, пообзиравши його з усіх боків, взявся Люципер хутенько далі до роботи. Видряпав кігтями в меншій кулі дірочки на очі й вуха і доклеїв на місце носа грудочку вимішеного бруду. Копитом вирив щілинку на рот і упхав у нього величенький кавалок розпеченого болота на язик. А язик, — знаєте, диявольська примха, — удався тому довший, бо чортисько гаразд тямився, скільки-то люди ним грішать.

Потому взяв надрібно січені гадючі голови, розтерті вовчі зуби і потовчені пазури сови, плюнув до тієї бридкої мішанини кілька разів своєї слини і перетер все в своїх долонях. У додаток докинув ще пушку висмиканих кучерів відьми-чарівниці і дрібку жару з-під найбільшого котла. Цілу гидку кашу пережував після гаразд у своїй пиці, аби пересякла чортівським пійлом, і всадив усю жвачку в голову свого опудала на місце мізків.

Бачить хитрий чортисько: робота дозріває гарненько, чудовисько набирає чимраз певніші диявольські риси. Давай, зміркував, тепер заглянемо і в коробку. Придасться.

Відчиняє віко, а звідти засичало йому назустріч тисячним гадючим шепотом, та так проникливо, що й сам Люципер відскочив з переляку. То були, бачте, найбридкіші нахили, страшні хижацькі пристрасті і злочинні забаганки. Скоро очуняв Люципер і аж занімів з утіхи. Йому якраз цього й бракувало.

Витягнув, отже, уважно, аби нічого не ушкодити, всі пристрасті і сполоскав їх у гаспидській баюрі, щоб стали гнучкими і добрі під руку. Відтак зв'язав уперше зраду, підлість і хабарництво тісно докупи нитками, пряденими знахарками — відьмами опівночі перед Іваном Купайлом, окропив їх щонайбруднішим багном і обкурив диявольським кадилом. Потому вхопив обман і захланність, пошив їх разом з облудою, викачав їх в густім, диявольськім гною і пришкварив їх після на пекельних вогнях. Взяв далі злобу і мстивість, пообвивав їх лукавством, зв'язав їх гарненько у вузли і повісив у гаспидський комин, щоб завудити (закоптити). І знов сягнув у коробку, витягнув брехню, уїдливість і чванькуватість, зліпив їх слиною і вимісив у руках. Нарешті, завинув злодійство і брехню, обмотав їх сіткою бруду й огиди і провітрив їх пекельним смородом.

Як все вже було до ладу, тоді запалив власноручно великий вогонь, поставив поверх нього котел, а всередину смолу. Саме, як кипуча смола спалахкотіла раз-третій, вкинув у неї всі в'язки і звелів своїм наймитам — гадам, червам, зміям і упирам — пильнувати, аби нічого не пригоріло.

За якусь хвилину було все зварено. Люципер встромив у киплячу смолу великі кліщі і вийняв дивне вариво. Всі забаганки склеїлись нерозлучно докупи і прийняли вид замерзлої ропухи. Тоді запхав чортяка ту погань своїй брудній колоді замість серця.

Робота була закінчена. Треба було тільки останнього одухотворення. Взяв він ту болотяну потвору наперед себе і пирснув їй свого чортівського, смердючого подуву в рот. Нарешті струснув нею ще разів скільки, та так, бачте, славно, по-чортівськи, що голова мало не злетіла. І дивись: булькаті, витрішкуваті очі розплющились, а з язикатої пащі війнуло гнилою стухлиною і першим словом — брехнею.

Бачить Люципер, що так чудно вдалося йому діло, — і як не вдарить вам бісова натура гопки, а далі й підтупцюючи дрібненької, аж в дідчих вухах залящало.

От і сотворив собі підданого, що вічно підлягатиме його диявольським нашіптуванням, понесе розбрат і задурманення у той чемний Божий світ, запаскудить всю його красу своїм гнійним диханням і прислужиться потаскати затуманені ним душі простісінько в пекельний котел.

Згодом шпурнув його копитом з усього розгону на Божий світ.

І зміркуйте собі: з цього чортівського опудала поставали всі наші лиха і біди.

А чортівський цар радіє і по нинішній день, що так мудро утяв штучку. Та й як йому не радіти? А хто мені недовіряє, хай

тільки гляне на будь-якого злого та лихого і, певно, знайде той єхидний, катовий знак на його чолі.

Легенди Старого Завіту

Соломон

Соломонова мати була саме при надії, як приходить до неї їдна пані і проситься сховати від пана. Цариця сховала, а тут незабаром приходить і пан та й питає цариці:

— Чи не було, — каже, — мої жінки у ясної цариці?

— Ні, не було! — каже цариця.

А з неї Соломон і промовляє:

— Не слухай, — каже, — моєї мами, бо і мама така сама, як і твоя жінка!

Такий-то був Соломон іще Бог знає де.

А як родився на світ, то йому іще і трьох літ не було, а він уже важив жіночий розум. Зробив ваги, повішав на брамі, кладе на їдну шайку мамин чепець, а на другу женського клоччя та й реготить, аж качається, що клоччя перетягає.

Аж приходить мама.

— А чого, — питає, — смієшся так, сину?

— Та як же не сміятись, — каже Соломон, — коли жіночий розум не варт і жмені клоччя!

Закипіла мама.

— Почекай же, — каже, — погане песеня: я ж тебе затрачу!

І зараз же казала слугам завести його в ліс, убити, а їй на знак принести його серце і мізинний палець.

Взяли його слуги та й ведуть до лісу, а Соломон і почав слугам говорити:

— Не вбивайте, — каже, — мене, добрії слуги! Дайте мені хоч трохи ще пожити на білому світі! Відріжте палець, без нього я обійдуся, а серце вийміть у собаки та й занесіть до мами! Вона не пізнає!

Ото слуги і послухали Соломона: врізали йому мізинний палець, а серце взяли у собаки та й понесли до цариці, а Соломона пустили жити.

Але що вже то помагало Соломонові, коли йому і так назначено було тілько три роки жити?

Сів бідний Соломон та й плаче, а святі з неба дивляться та й собі плачуть:

— Де то вже такій розумній дитині та й не дати жити!

От вони і просять Бога, щоб Бог позволив йому хоч трохи ще прожити. Ублагався Господь та й каже до святих:

— Коли вам так хочеться, щоб Соломон прожив іще на світі, то ідіть ви на землю та просіть людей, щоб йому своїх літ уділили!

Ото святії і зійшли на землю. Ходять, просять — ніхто не

уступає, аж приходять до їдної старої баби, що вже сто літ прожила, а ще сто літ прожити мала.

— Бабуню, — кажуть, — змилуйся над Соломоном, уділи йому хоч півкопи своїх літ.

Ото баба послухала їх та й уділила, а Соломон зачав жити бабиними літами.

Підріс уже Соломон порядно та й думає поїхати в гості до цариці. Вибрав такий час, що царя не було вдома, нарядився купцем та й їде до цариці.

Приїжджає, показує товари, але, мабуть, він сам цариці подобався, бо щойно тілько покаже, все то цариці до сподоби. Ото вона й питає:

— А що хочеш, купче молодий, за тії товари?

— Та нічого, царице, — каже купець, — хіба дівчину на нічку.

— Добре, купчику! — каже цариця. — Зоставайся ж ночувати!

Ото спить собі купець на царській перині, а цариця й посилає йому дівчину. Купець оглянув, відсилає назад та й каже:

— Велика!

Цариця посилає другу, купець подивився і ту відсилає: каже, що маленька. От цариця йде сама та й лягає коло нього. Догадався купець, кладе руку на груди та й говорить:

— Се тії дуди, що я в нії грав! — Потім на природу, та й промовив: — А се тії брами, що я ними виходив!

Більше для Соломона не треба було нічого. І тілько мати заснула, він устав та й виписав на стіні: «Правда, що жіночий розум не варт і жмені клоччя, коли рідная мати з своїм сином спала».

Написав — та й поїхав.

А тим часом приїхав і цар, прочитав та й пізнав, що то вже Соломонова справа, та задумує його відпитати. Ото робить він золотого плуга та й посилає його возити по всім світі і записувати, скілько хто буде за того плуга давати.

Повезли слути того плуга, возили та й возили, ніхто не цінив менше тисячі червоних. Ото вже вони повертаються додому, аж здибують пастуха, пастух сидить собі та й жвакує хліб. От вони його насмішки й запитали:

— Як думаєш, парубче, чи багато варт отсей плужок?

А парубок устав, подивився на того плуга та й каже:

— Гнівайтесь не гнівайтесь, а я вам правду скажу, що як в маю не буде ні краплі дощу, то він не варт і цього куска хліба, що я доїдаю!

Записали вони і сеє та й поїхали додому.

Цар їх і питає:

— А що, люди: як там цінили мого плуга?

— Та всі добре, Богу дякувати! Їден тілько, — кажуть, — убогий пастух не цінив його і за кавалок хліба, як тілько в маю дощу не буде.

— Правду ж він казав, добрії люди, і то не пастух: то син мій, Соломон… Шукайте його!

Пішли слуги шукати — шукали, шукали та й не знайшли.

Видумує Давид другу штуку. Видає баль і спрошує людей з цілого світу. Ото й позбирались люде, посідали за столи, страва то усе такая добірная, тілько б поживати, а тут не можна, бо у кожного ложка на два локті.

Сидять гості над тою стравою та й куняють. Вже й цареві докучило дивитися на них, і пішов він на часок до цариці, аж показався Соломон:

— А чом, — каже, — люде, не їсте?

— Та як же ж тут їсти, — заговорили люди, — коли ложки такії прокляті?

— То годуйтесь, як діти, ложками через стіл!

Послухали люди та й стали годуватись. Приходить цар, — усі їдять. Розпитався, — йому й кажуть, що так і так було. За Соломоном, — але його поминай як звали!

То так і умер Давид, а не відпитав Соломона. І як умер Давид, то Соломон став на його царство, і як став на царство, то і задумав ізміряти небо.

Зробив собі такого круга та й став підійматись до неба.

Ото вже піднявся у самую хмару, аж святий Петро ходить у хмарі та й до нього каже:

— Стань, Соломоне, тут твоя границя! А то далі як підеш, то й не вернешся. Повертайся назад та дивися добре! Під тобою буде синєє поле і чорнеє пятно, не спускайся на синє, а спускайся на чорне: чорне — то земля, а синє — то море!

Спустився Соломон та й думає собі: «Не зміряв я неба, — хоч зміряю море!» І ото зробив шкляную хату, сів у неї та й казав себе на мірянім ланцюгу опускати в море. Ото вже його спускають та й спускають, аж лізе морський рак: а морські раки такі-такі здорові, що два чоловіка на собі потягнуть. Ото і каже він до Соломона:

— Соломоне, Соломоне! Не зміряєш ти моря! Двадцять літ шукав я колись дна та й то не найшов, а тобі, Соломоне, його не видати! Повертайся ти назад, бо й то може бути, що який-небудь молодий рак клешнями тобі ланцюг перетне!

Послухав Соломон та й вийшов із моря. А тут йому уже й небагато жити оставалось.

Ото і думає Соломон, як би йому утекти від смерті. Дочувся він, що десь то є на білім світі безсмертная гора, та й став до неї доставатись.

А під тою горою жили черці та монастирі будували. Ото Господь і каже тим черцям:

— Покидайте живо всю роботу та робіте гріб і домовину! До вас іде премудрий Соломон умирати!

Ото вони й роблять і гріб, і домовину, аж надходить Соломон:

— А що ви, люди, робите? — питає.

А вони і кажуть:

— Гріб на Соломона.

Почув Соломон, — крути не верти, а треба вмерти.

— А маєте ж ви міру? — питає їх.

— Ні, не маєм! — кажуть черці.

— То беріть міру з мене: він такий, як я, — каже Соломон.

Взяли черці з нього міру, збили домовину, по домовині припустили й гріб, а Соломон і каже:

— Ану чекайте, я зміряю домовину!

Положився в домовину…

— Ну! — каже, — до міри!.. А впустіть в яму!

Впустили в яму.

— Тепер засипайте, — каже Соломон. — А Соломона вам не треба ждати, бо я сам Соломон…

Як Соломон море міряв

Премудрий Соломон хотів змірити море і зробив собі такий човен і казав чотирьом ковалям робити чотири роки ланцюг. Зробили вони йому той ланцюг, а він учепив його до того човна і прив'язав його до берега моря, і пустився їхати морем. Аж тут надпливає рак, як вхопив своїми щипцями за той ланцюг, як потис, та й перекусив. А Соломон на човні плине та й плине щораз далі. Аж тут надпливає риба та й проковтнула той човен разом із Соломоном.

А то було вночі, як Соломон спав у човні. Будиться він вже в рибі, обзирається та й гадає собі: що за диво! На морі все видно, чи вдень чи вночі, а тут не видно, хоч око вийми. Тоді почав мацати довкола себе і пізнав, що він у рибі. Вийняв він ножика і почав різати. Як почало тую рибу дуже боліти, то вона з болю вискочила аж на берег і там загибла. Побачили люди тоту рибу на березі, прийшли та зачали її різати. Як розпороли, дивляться, а з риби вилізає чоловік. Вони його спитали:

— А ти де тут узявся?

А він каже, що плив по морі та й його риба з човном проковтнула. Приймали його ті люди до себе.

— Жий, — кажуть, — межи нами.

Добре. Жив він там у тім селі. А тим часом старий цісар, його отець, не знає, що це з ним сталося, розпитує всюди — нема ніякої відомости. Тоді він казав зробити золотий плуг, дав його двом своїм слугам і післав їх у світ, щоби ходили від села до села і щоби питали, кілько той плуг варт? Раз вони прийшли до того самого села, де жив Соломон, та й питають у людей, але ніхто не знає, що би той плуг міг бути варт. А Соломон як то почув, то перебіг їм дорогу та й став перед ними. От вони приходять просто до нього та й питають його:

— Слухайте, господарю, що той плуг може бути варт?

А він їм каже:

— Якби до нього з травня рясний дощ, то би щось був варт, а так то він нічого не варт.

Тоді вони догадалися, що то мусить бути Соломон, і взяли його з собою, але цісар не міг його пізнати. То він скликав велику силу людей на гостину, посадив їх за стіл, казав поставити страву, але ложки подав дуже довгі, ще й казав кожному прив'язати до руки. То вони сидять з тими ложками та й не їдять. Аж ту приходить Соломон та й каже:

— А ви для чого не їсте?

А вони кажуть:

— Бо не можемо, ади, які ложки довгі.
А він їм каже:
— Ото дурні! Оден другого годуйте!
Аж тоді цісар пізнав, що то його син.

Цар Соломон і жона його

Був собі вірний і премудрий цар Соломон, та оженився на доньці невірного царя. Жінка дуже не любила його й не хотіла його слухати. Бувало, Соломон йде в церкву, а жінка його не хоче йти, але раз Соломон заставив-таки її піти в церкву. Тільки вона йому й каже:

— Піду в церкву, але як буду христиться, то не буду молиться, а як буду молиться, то не буду христиться.

Пішли вони до церкви, але ж жінка й не христилася, й не молилась. Прийшли додому, а жінка й каже Соломонові:

— Ходім же тепер в нашу церкву.

— Добре, — каже Соломон, — але ж я буду стояти так, як ти стояла в нашій церкві, й не буду кланятися.

Але ж хитра жінка: ще наперед приказала зробити так двері, щоб спускались зверху вниз. Прийшли вони до невірної церкви, цариця прийшла вперед, а Соломон тільки що на поріг, — а двері його по потилиці буц! Ну, думає, перехитрила бісова віра! Я ж тобі доїду кінця, й пішов додому.

Раз його жінка зговорилась з одним невірним царевичем втекти від Соломона й змовились так: жінка приставиться мертвою, і як поховають її, то тоді царевич викопає її, й вони втечуть. Зробили так. Царицю вбрали, положили на стіл й покликали Соломона. Прийшов Соломон, обдивився кругом жінки й думає: ні, бісова віро, не обдуриш в другий раз, не вмерла ти. Взяв та розпік залізний прут, та як держала вона руки складені, — так і припік наскрізь. Але ж вона хоч би писнула — така була завзята! Соломон нічого не сказав. Увечері поховали жінку.

Тільки що її поховали, невірний царевич зараз під'їхав до кладовища, відкопав її, повіз до себе жінку Соломонову. А Соломон на другий день прийшов до її батька та й каже:

— Біжіть, тату, та подивіться, чи є в труні ваша дочка.

— Бога ти бійся, — каже батько, — я буду ще тривожити тіло мертвої дочки!

Але Соломон настояв на своїому. Пішли, заглянули в яму, та тільки руками сплеснули — труна була пуста. Думав Соломон, думав, а далі приказав зробити собі тачку й насипати туди землі. Взяв з собою військо одно чорне, друге біле, третє червоне. Звелів він, щоб його везли до невірного царевича і вкотили в ту хату, де царевич з його жінкою п'ють чай. Взяв він ще з собою три сопілки.

Привезли його до царевича і вкотили в хату. Царевич і жінка Соломонова засміялись та й кажуть:

— А чого тобі тут треба?

— Приїхав, — каже, — вас побачить.

— То випий же з нами хоч чаю.

— Не хочу, — каже, — вставати з своєї землі, подайте сюди.

А жінка каже:

— Ото дурний! Отак і вік з таким дурним скоротала, але тепер він в наших руках.

Дала Соломонові чаю. Царевич пішов й приказав зробити шибеницю на Соломона. Випили чаю, а царевич і каже:

— Йди з нами, Соломоне, на балкон.

— Ні, — каже, — з своєї землі не оступлюсь, хіба винесете мене.

Царевич приказав винести його на балкон. Сидить царевич з Соломоновою жінкою на стільцях, а Соломон — в тачці. Царевич показує на шибеницю й питає Соломона:

— Кому то хата строїться?

— Або тобі, або мені, але скоріш тобі, — каже Соломон.

Ті обоє засміялись та й кажуть:

— В наших руках, а ще каже, що шибениця скоріш на мене, ніж на нього.

Соломон просить царевича:

— Нехай я перед смертю хоч заграю.

Як заграв в одну сопілку, — ого! Біле військо біжить, як може заскочить. А царевич питає:

— Що то таке?

— То, — каже, — моя смерть.

Як заграв у другу сопілку, — червоне військо летить як може. Царевич питає:

— Що це таке?

— Це, — каже, — вибігає моя невинна кров.

Як заграв у третю сопілку, — чорне військо в одну мить прилетіло.

— А це що таке?

— Це, — каже, — чорти по твою душу приїхали. А що я на твоїй землі, то й повішу тебе.

Як крикнув на своє військо, та царевич і шмигнув вверх на шибеницю.

Цариця тоді в ноги Соломонові:

— Прости, — каже, — мені, мій голубчику.

— Ні, — каже Соломон, — бісова віра! З тобою вже мені не жити.

Приказав зараз прив'язати її косами до конячого хвоста й пустити його в чисте поле. Отакий-то був премудрий Соломон!

Суд Соломона

Було собі три брати. Їден же такий, — ніяк не може нічого всмак попоїсти, а другий знов такий, що ніяк не може господарства розвести, а третій, — сміх казати, — оженився та жінку дуже лиху взяв. Такі-то три брати, сказано — біда! В біді чоловік без ради не буде. Всім трьом погано, всі три радяться…

Далі кажуть:

— Ходімо до премудрого Соломона, він нас порадить.

Приходять до царя. Спершу старшого впустили до нього. Розказує старший йому. Вислухав цар — і крикнув:

— У ліс!

Середульший входить, йому Соломон крикнув:

— Рано вставай.

Вже йде той, що жінку має лиху. Розказав Соломонові.

— В кузню, — крикнув цар.

Зійшлися брати, розпитали один у другого. Самі собі не вірять, щоб це Соломон їм так порадив, не хтять вони робити того нічого, що чули у Соломона.

— Ет! Це дурисвіт якийсь, нам така біда, а він що плете…

Але далі радяться, що не трудно. Можна спробувати того, що він нам каже. Іде старший брат у ліс… В лісі дивиться: люди зрубали дерево і ніяк не вкладуть на віз дуба того. Став він помагати тим людям, став помагати, поподвигавсь-таки добре, вернувсь додому, з'їв хліба, такий йому хліб смачний придався, ще й не їв він такого смачного хліба ніколи. Розказує він братам, вони роблять і собі теє, що сказав їм Соломон. Почали робити. Середульший став рано вставати. Почало господарство поправлятись. Знаєте, як він раньше всіх встане, а пізніше всіх ляже, у нього скрізь робота, скрізь лад… Менший дивиться на тих братів, йде до кузні: що ж він бачить там? Нічого більш, окрім того, що залізо в огні і під молотом м'якшає.. Гріють, думає він, ковалі залізо, можна і мені жінку попогріти… І справді, жінка таки зм'якла трохи… Так вийшло з тими братами…

Як Соломон помирив братів

У дні Соломона жив чоловік і мав він трьох синів. Коли той чоловік помирав, то покликав своїх синів і сказав їм:

– Є у мене клад в землі, і сховав я в тому місці три скриньки, що стоять одна на одній. Після моєї смерті старший син нехай візьме верхню скриньку, середній — середню, а менший — нижню.

Після смерті батька сини відкрили скриньки перед людьми. У верхній було повно золота, в середній — купа кісток, а в нижній — сама земля. І були між ними сварки та бійки і пішли вони до Соломона.

Розумний Соломон розсудив їх так:

— Золото — старшому, худоба (тобто кістки) — середньому, а виноградники і ниви із збіжжям (тобто земля) молодшому. Батько ваш був мудрим чоловіком і розділив своє добро між вами ще за життя справедливо.

Йосип та його брати

Було дванадцять братів. А тринадцятий вродився Йосип. Йосип був такий поважний і розумний, що батьки його дуже любили.

А старші браття пасли худобу десь дуже далеко на полі. Старших родичі гірше кормили, а Йосипа ліпше дозирали і з їдою, і з одягом — з усім. Тоді старші браття його зненавиділи. І просили тата й маму, аби пустили Йосипа з ними в поле. Вони поклали його на коня і повезли з собою. А там хотіли його знищити, бо думали, що їм більше їди лишиться, та й жалували п'ятирічного вбивати. Порадилися і кинули його в криницю. Тота криниця була дуже близько попри головну дорогу.

Їхали чумаки з цеї держави в іншу і коло тої криниці стали напоювати воли. Крутять вони води, дивляться: хлопець у криниці голий сидить. Чумаки його відти вибрали і питають:

— Чого ти тут, у криниці?

— Мене браття кинули тут, аби я втопився.

Тоті чужі люди зрозуміли, що браття вже й так його знищать, і закликали братів до криниці, і цього хлопця в них купили. І завезли його в другу державу, і там перепродали панові, що не мав дітей, а мав великі маєтки, і хлопець був у того пана наймитом.

Коли він підріс у пана до п'ятнадцяти років, то зачав розгадувати сни. Панові снилося, що вийшли з Чорного моря сім дуже ситих коров, а відтак виходять сім худих, і ті худі пожерли тих ситих. Пан рано встає і розказує, що йому снилося. А Йосип говорить, що сім рік буде великий урожай, а відтак сім рік буде великий голод. Що коштує тепер пшениця, то буде в десять разів більше коштувати.

Як у тій державі кому що снилося, то йшов до Йосипа. І що він кому сказав — так все і було. Пан спитався Йосипа, що робити.

— Великі шпихліри (зерносховища) будуйте, і скуповуймо хліб, — сказав Йосип.

Відтак, як минуло сім років, постав великий голод. І тато Йосипа послав його братів у тоту державу купити збіжжя. І вони попадають до Йосипа, до свого брата, і просять, аби він їм продав сім мішків пшениці. А він їх питає:

— Звідки ви є?

Вони йому кажуть, звідки та й що. Він їх питає, як вони називаються, чи мають тата, маму.

— А гроші маєте?

— Маємо. Тато дав гроші на шість мішків пшениці.

— А голодні-сте?

Він їх пізнав, а вони його не пізнають. Він їм дав хліба, вони розділили його і з'їли, та й беруть їдять пшеницю — такі голодні. А Йосип подивився на то і дав їм шість мішків пшениці за гроші, а один передає татові задурно і говорить їм:

— Цей мішок я даю вашому татові. Аби ви в нього не заглядали. Як я зав'яжу, так аби ви передали татові.

І гроші, що тато передав синами, забиває він у татів мішок і каже їм:

— Як це поїсте, приїдете до мене знов, і я знов вам продам.

Вони приїздять з тою пшеницею додому й кажуть:

— Тату, ми купували цю пшеницю в такого й такого пана.

І розказали, що сьомий мішок пшениці він передав татові і сказав їм, аби вони в той мішок не дивилися. Тато подивився в той мішок, а там усі його гроші. Він пізнав їх і каже:

— Господи, що це за добрий пан! Дав пшеницю та й гроші мені вернув!

А сини кажуть:

— Ми не знаємо, чого він так зробив.

Як вони за якийсь час знов приїхали до Йосипа з тими грішми, то той признався, що він їх брат, і пригадав, як вони його вкинули в криницю і як продали. Та сказав, щоби привели до нього тата та й маму, аби вони пережили коло нього голод. А їм буде давати ці сім рік пшениці, аби вони також не померли з голоду.

І забрали тата й маму до Йосипа. І там вони були, поки не було врожаю в їх державі. А відтак повернувся він з ними у свій рідний край.

Самсон

Був такий чоловік Самсон. Він був моцний на цілий світ і мав силу в волоссі. Та мав він коханку. Вона його ніби дуже любила і раз запитала його:

— Ти дуже велику силу маєш. Повідай мені, в чім твоя сила?

А він каже, що в волоссі.

— Якби мене хто обстриг, я вже, — каже, — ніякої не мав би сили.

А вона мала чоловіка поляка і повідала чоловікові:

— Коби його обстригти, він втратить усю свою силу.

А чоловік повідав тото Самсоновим ворогам. Другим разом він прийшов до коханки та ліг спати, а вони його обстригли. Та й очі йому вибрали, щоби не видів. Що буде робити? — цапки лазить по землі.

Лазив він так і молився, аж тут надійшла якась жінка та й каже:

— Самсоне, іди цапки далі. Там буде такий дім великий, і буде камінь коло вугла. Помацай той камінь, і щоби той камінь підняв. Під тим каменем буде болото, щоби тим болотом очі помазав.

Найшов він той камінь, помацав, підняв його, помазав болотом очі і відразу провидів.

А волосся на його голові вже зачало підростати, і зачав він знов робитися такий моцний, як був.

А в тім домі були його вороги, що волосся йому стригли, їх там було доста, і був у них баль: вони пили, гуляли й співали. А той дім був на камінних стовпах. Самсон підійшов під той дім і так собі подумав: «Я тепер моцний. Але вони знають, в чім моя сила, і знов мене можуть обстригти».

Самсон найбільше виступав проти польських панів. Так, як той Довбуш. І тоті пани були на нього злосні та й тому йому очі вибрали.

Підійшов Самсон під той дім, де пили й гуляли тоті польські пани, хотів він їм заплатити за свої очі та й за все. Та й взявся за той стовп, та й потряс домом, та й той завалився. І Самсона там завалило, і всіх тих ворогів побило.

Цар Давид

Давид — то був собі такий цар. І добрий то, кажуть, був цар, та тільки не християнин. Ото ж то Господь і задумав його до пуття привести, нарядився купцем та й приїжджає до Давида купувати палац. А палац у Давида був такий, що не було кращого в цілім світі.

Ото купець і каже до Давида:

— А що, — каже, — царю Давиде! Не можна у тебе палац торгувати?

— А чому не можна? — каже Давид. — Та тільки не знаю, чи будемо сватами!

— Або чом?

— А так, — каже, — купче чужоземний! Коли маєш стілько злота, що всі мої люди наберуться і скажуть, що вони довільні, то палац твій, а ні — то й не думай!

— А добре, — каже, — царю Давиде! Вели збирати народ!

Зібрався народ із цілого царства, купець і веде його до їдної гори, і як поблагословив купець тую гору, то так вона злотом і розсипалась перед ними. Кинулися люди до того злота, понабирали стільки, скілько хто здужав підійняти.

Ото купець їх і питає:

— Що ж ви, люди, довільні?

— Довільні, довільні! — закричали люди та й усі розійшлися.

— А що, Давиде, — говорить купець, — не програв-єсь може?

— Не дуже і програв! — каже Давид. — Моя земля, то моє й злото.

— Та чия хата, того й правда, — каже купець, — а все-таки треба, щоби хто нас розсудив.

— А хто ж нас розсудить? — питає Давид.

— Та про теє не журися! — каже купець. — Єсть на світі такії люди, у которих обидва ми рівні. Ходімо на цвинтар, там нас розсудять умерлії.

— То ходімо, купче! — каже Давид.

От вони й пішли на цвинтар. Приходять, а купець і каже:

— Правдивії люди! Люди умерлії! Встаньте, люди, та розсудіть мене з царем Давидом!

А вмерці повставали, упали купцеві до ніг та й сказали:

— Правдивий Боже! Не нам тебе судити, а Тобі судити нас на вторім пришествії!

Аж тоді пізнав Давид, з ким судився, і з того часу став християнином. Все, бувало, тілько і робив, що писав святії пісні та грав їх на гуслях. І писав він та писав, і як списав уже цілую

книгу, то і розрізав листи та й кинув на море. Ті листи, котрі були не святі, то ті потонули, а ті, що були святії, ті пливали по морю. Ото ангели і зібрали тії листи та й понесли до Бога, а Бог їх перечитав та й казав передати людям. От звідки-то почалась наша Псалтир.

Морські люди

Морські люди повстали з тих єгиптян, що гналися за ізраїльтянами, коли Мойсей виводив їх із єгипетської неволі, і потопилися в Червонім морі.

Коли Мойсей вів народ єврейський через море, то Бог звелів йому махнути на воду рукою. Мойсей махнув — і постав міст через воду. А «фараони» (єгиптяни під проводом фараона) женуться за народом. Народ через міст — «фараони» й собі на міст. Тоді Бог прорік до Мойсея:

— Махни рукою на міст!

Мойсей махнув. «Фараони» були в цей час посередині мосту, посередині моря. Міст миттю зник — і їх не стало. Бог так зробив, що води зімкнулися, і від «фараонів» не лишилося й сліду.

Коли їх поглинуло море, то вони перетворилися до пояса на людину, а нижче пояса — на рибу. І коні їхні, і зброя перетворилися на риб, і на рибах з коней постала шерсть кінська, і шкура на них завтовшки з палець. Цих морських коней ловлять і шкури з них здирають, а м'ясо коптять. А із шкур тих чоботи шиють: води ті шкури не терплять, а по сухому носити на рік стане.

Бог для них і їжу особливу призначив.

Вони все довідуються, коли буде кінець світа, і бажають, аби він прийшов якнайскорше. Коли буває шторм на морі, тоді «фараони» вистрибують з води, пливуть поблизу корабля і весь час питають:

— Чи скоро кінець світу настане?

На це питання треба відповідати:

— Вчора світ кінчився, вчора!

Вони були б раді, аби світ кінчився. Морські жінки наділені надзвичайною вродою і знадливим голосом. Жінки ці підпливають до кораблів і починають співати. Якщо, за недосвідченістю тих, хто пливе на кораблі, їх не відганяти гарматними пострілами, то вони так устигають захопити своїми співами, що всі на кораблі засинають, і тоді «морські люди» перекидають його.

Пісень і казок народ сам не складає, а складають їх морські люди і навіть перекладають на ноти. По суботах звичайно грає море, на поверхню його випливають «морські люди» й починають співати різних пісень, а чумаки стоять у цей час на березі й навчаються від них пісень, які потім і виспівуються всюди по містах і селах.

Інколи вони виходять на берег і марширують закуті в залізо, а

зброя їхня аж ряхтить до сонця.

Впіймати Морську Людину дуже важко, бо вона здатна перерізати хвостом будь-яку сіть. За народними переказами, одного такого були впіймали і три дні тримали у шаплику. Він сидів, скулившись і витріщивши очі, та коли врешті випустили його в море, він почав стрибати й плескати в долоні.

Легенда про Пілата Понтійського (Давньоукраїнська легенда)

Був собі якийсь король іменем Литус в Римі, що мав за наложницю дівицю-однодумницю, а ту звали Пілла. Вона народила йому сина. Мати (згідно зі своїм іменем) назвала сина Пілатом. Коли минуло три роки, вона віддала сина до королівського двору батькові. А його батько мав ще одного сина від поштивої жінки. І виховувались вони разом із Пілатом, а, дійшовши певного віку, часто між собою сварилися і билися, бо той поштивий королівський син був вродливішим, мудрішим і сміливішим від Пілата. Позаздривши йому, Пілат зрадою убив свого брата наодинці.

Почув про це король, і жаль йому стало сина. Скликав він своїх мудрих вельмож і запитав їх, що йому з таким вбивцею робити. Ті відповіли:

— Покарати на смерть.

Король, не бажаючи ні вбивати Пілата, ані при собі тримати, подарував його римлянам, аби він загинув там без його відома. Такий подарунок король звик робити кожного року. В той час у Римі був невільником син франкського короля, якого теж віддали в неволю замість данини. І був він мудрішим і здібнішим від Пілата. Пілат позаздрив йому і теж убив. Дізнавшись про це, римляни засумнівалися і почали радитись, що з ним робити. Спочатку Пілат брата убив, потім франкського королевича, а скоро захоче бути володарем їхніх земель.

Отже, — вирішили римляни, — він винен і засуджений на смерть, то пошлімо його в ув'язнення на острів Понтійський до підступних людей, яких Понтус залишив для великих збитків. Вони звикли не підкорятись нікому, то ж нехай він буде для них суддею. Може, він своєю злістю і суворістю приборкає їх. А що заслужить, те нехай і терпить. І послали його римляни на острів. Пілат і сам не знав, куди його посилають, то ж мусив думати і старатись, аби не загинути від тих підступних людей. Незабаром він став старостою на острові Понті, і його назвали Пілатом Понтійським.

Потім єрусалимський цесар Ірод Ідумейчик, пан дуже мудрий і хитрий, довідавшись через своїх послів про спритність і сміливість Пілата і про його приїзд, покликав до себе і віддав під його владу всю місцеву старшину. Після смерті Ірода Пілат, даючи римському імператору Тиберію різні скарби, просив його, щоб той доручив йому все, чим володів Ірод в Єрусалимі. Тиберій

дозволив, Пілат пообіцяв за це кожного року давати данину різними речами і грішми. І від того часу аж до мученицької смерті Христа панував Пілат над євреями Єрусалима.

Після смерті Ісуса Христа мудрі люди порадили Тиберію стратити Пілата. Почувши про це, Пілат сам себе проштрикнув ножем. Довідавшись про загибель Пілата, Тиберій сказав:

— О правда, він злою смертю помер від власної руки, яка не помилувала і убила Христа, а ми ще б могли змилуватись над ним. Якщо ж він так зробив, то прив'яжіть йому до шиї великий камінь і вкиньте в річку, щоб і пам'ять про нього з шумом навіки згинула.

Так і зробили. Євреї ж, радіючи, метали те смердюче тіло по воді, по повітрю й по землі, і були великі хмари, вітри, дощі і блискавиці, що аж люд дуже налякався. А потім римляни взяли те тіло і недалеко від Йордана-ріки вкинули його в глибоку порожню криницю, звідки й тепер, як розповідають, виходять злі духи і багато зла творять людям.

Так за несправедливий суд над Христом Пілат помер злою смертю, і пам'ять про нього з шумом на віки вічні згинула.

Казка про царя Адаріана

Був цар Адаріан і звелів боярам своїм називати себе Богом.

І не захотіли бояри, сказавши:

— Царю наш, чи ти думаєш, що не було Бога до тебе? Тоді назвемо тебе Вишнім, царем над царями, коли приймеш Вишній Єрусалим і святая святих.

Він же спорядив багатьох воїнів, пішов і взяв Єрусалим і, повернувшись назад, сказав їм:

— Як Бог звелить і скаже, так і створить, так і я створив; тепер називайте мене Богом.

Мав же він трьох філософів. Відповідаючи йому, перший сказав:

— Як неможливо боярину в царській палаті назватися царем і не вилетіти геть, так і ти, якщо хочеш називатись Богом, то виступи із Всесвіту всього і там звися Богом.

І каже другий:

— Не можеш ти називатися Богом.

І запитав цар:

— Чому?

Він же відповів:

— Мовить пророк Єремія: «Боги, що не створили неба і землі, нехай загинуть». Якщо хочеш загинути, царю, то називайся Богом.

І сказав третій:

— Господине мій, царю, допоможи мені якнайшвидше!

І каже цар:

— Що з тобою?

І відповів філософ:

— Корабель мій за три версти звідси тоне, а все багатство моє на ньому.

Відповів цар:

— Не бійся, я пошлю людей, і вони доставлять його сюди.

І каже філософ:

— Навіщо, царю, утруднювати людей своїх? Пошли тихий вітер, нехай врятує його.

Він же, зрозумівши, промовчав, і неприємно йому стало, і пішов він до цариці в палату.

І сказала цариця:

— Філософи випробовували тебе, царю, сказавши тобі, що не можеш називатися Богом. — Прагнучи втішити його в печалі тій, сказала вона: — Ти єси цар, ти багатий і достойний честі великої, але здійсни бодай одне чудо, тоді називайся Богом.

І запитав цар:

— Яке саме?

Відповіла цариця:

— Дар Божий, котрий маєш в собі, поверни Богові.

Він же сказав:

— Який дар?

— Верни назад душу свою, яку тобі вдихнув Бог в тіло твоє, тоді звися Богом.

Він же відповів:

— Якщо не буде душі в мені, в тілі моєму, як наречуся Богом?

Цариця ж сказала йому:

— Якщо душею своєю не володієш, то й Богом не можеш називатися.

Як творилися псалми

Коли Давид сів писати Псалтир, то не відав, звідки у нього думки беруться, з чого вони походять. Один вельможа іменем Віор хотів щось таємно сказати цареві. Давид сказав:

— Прийди вночі і розкажи мені.

Віор прийшов увечері і побачив юнака, який щось нашіптував цареві на вухо. Не посмів він їх потривожити і пішов. Наступного дня говорить йому цар:

— Чому не прийшов таємно? То ж прийди ввечері і повідай мені про все, що бачив.

Віор прийшов і, побачивши юнака, котрий на вухо цареві щось нашіптував, повернувся назад. На другий день цар сказав йому гнівно:

— Чому не прийшов, як я сказав тобі?

Віор же відповів:

— Тричі я приходив, але жодної ночі не застав тебе самого.

Тоді цар зрозумів, що сталося, і говорить:

— Прийди ввечері.

Коли ж Віор прийшов увечері, Давид запитав його:

— Чи є сьогодні чоловік біля мене, як і завжди?

І зрозумів Давид, що то ангел Господній говорив йому, як писати Псалтир. І сів Давид на особливому місці писати Псалтир. А було болото перед палацом царським. А в тому болоті безперервно квакали жаби, Давид же через той гамір не міг писати. І наказав Давид засипати болото соломою, камінням, землею, щоб не кричали жаби. Однієї ночі побачив Давид велику жабу, яка роз'ярилася на його писання і показала йому на нього. Здивувався вельми Давид. І знову другий раз показала йому писання. Засмутився дуже Давид, не знаючи, що робити. І знову в третій раз показала вона Давиду написане. Тоді сказав Давид:

— Заклинаю тебе, дияволе, Богом Вишнім, чому таку капость мені робиш?

Тоді жаба промовила до Давида:

— Не дам тобі Бога хвалити, як ти нам не даєш Бога хвалити.

Тоді звелів Давид слугам очистити болото те, солому, каміння, землю викидати, і стало болото чистим. В той час заквакали жаби всі однаково. Тоді Давид написав і промовив:

— Всяке життя хай хвалить Господа!

Написав Давид Псалтир, усіх псалмів 365. І залив Псалтир оловом, вкинув у море і сказав:

— Якщо правдиве слово буде, то випливе з моря, а якщо зле, то там залишиться і загине.

Після смерті Давидової закинув Соломон сіті в море, виловив олово і знайшов Псалтир і всіх псалмів було 153, а решта псалмів загинула. І проповідував їх світові, і наповнився світ пісень псалтирних.

Так і Господь наш Ісус Христос пізніше в тому ж місці звелів закинути сіті і зловив риб 153. Як Соломон наповнив весь світ співом псалтирним, так Ісус Христос наповнив весь світ Божеством правої віри.

Риби — це Новий Завіт і хрещення Христове.

Легенда про двох розбійників Гесту і Дизму

Коли Ірод, шукаючи Господа нашого, убивав немовлят, Йосип взяв Пречисту Богородицю з Ісусом Христом і прийшов у Єгипет, як йому й звелів ангел Господній. На горі жило двоє розбійників з жінками та двома немовлятами. Жінка одного з розбійників була хвора вже три дні, дитина ж голодувала, а жінка іншого розбійника не звертала уваги на ту дитину. Загледіли вони Йосипа з Марією, яка несла на руках Ісуса Христа. Побачив розбійник, у якого захворіла жінка, Марію з дитиною, зрадів і сказав своєму товаришеві:

— Не завдамо, брате, ніякого зла ні чоловікові цьому, ні його жінці.

Запросили вони Йосипа з Марією до своєї хати. Розбійник взяв свою дитину, дав її Марії і сказав:

— Нагодуй, жінко, дитя моє, і не зроблю нічого злого ні тобі, ні твоєму чоловікові.

Свята Богородиця взяла дитину розбійника і шість днів годувала її своїми святими грудьми. І зраділа жінка розбійника. Розбійник же сказав:

— Коли б не прийшла ця жінка до нас, то наше дитя уже б померло.

І відпустили вони Йосипа та Марію з великими дарами. Пройшов час, діти розбійників виросли і стали розбійниками, як і їхні батьки. Коли ж розіп'яли Господа нашого Ісуса Христа на горі Голгофі, в той же час піймали тих двох розбійників на місці злочину і привели до Пілата. Пілат звелів їх засудити й розіп'яти на тій самій горі Голгофі. І зробили три хреста: із сосни, кипариса й кедра. На кедрі розіп'яли Ісуса Христа, на кипарисі Дизму — праведного розбійника, а на сосні Гесту — невірного розбійника. Дизму розіп'яли праворуч від Господа, а Гесту — ліворуч.

Хрест Господній був закопаний на голові Адамовій, і в той час Адам охрестився кров'ю Христовою. Той розбійник, що був праворуч, голосно закричав:

— Пом'яни мене, Господи, коли прийдеш в царство Своє!

І язиком своїм рай для себе відкрив. А той, що був ліворуч, прокляв Господа і за це потрапив у пекло.

Різдвяні легенди

Як господар врятував пречисту

Засмутився Ірод, що Бог народився, бо гадав-думав: «А ось амінь мому царству-королівству, Маріїн Син відбере від мене мій трон, прийдеться мені, старому, тікати з Єрусалима».

Та й скликає Ірод жовнірів, посилає у Вифлеєм-місто та каже вирізати усі маленькі діти. Пішли жовніри шукати Христа.

Пречиста ж тим часом вночі сіла на ослицю та з Христом скоріш до Єгипту. Їдучи дорогою, стріла вона хлопа, як сіяв пшеницю:

— Помагай Біг, — каже, — господарю, а куди дорога до Єгипту?

— Туди, — показав хлоп.

Пречиста поїхала.

Посіявши пшеницю, господар сів до полуденку. Аж чує — земля задудніла: хлоп глянув, а перед ним Іродові жовніри.

— Чуєш, хлопе, не їхала туди яка жінка? — питають.

– Їхала, — каже хлоп.

— А коли?

— Тоді, як я сіяв тоту пшеницю.

Жовніри глянули на пшеницю, а пшениця як гай висока, уже спіє під серп.

— Давно уже тото було! — озвалися жовніри та й вернулися до Єрусалима.

Чому колосок завбільшки з долоню

Родила колись земля суцільне колосся від самісенької землі аж до самого верху. Однак люди не вміли шанувати Божого дару. І коли одного разу вступив Христос з Пречистою до одної хати, побачив, як дитина змішала хліб з болотом. За те Христос хотів страшно покарати людей: колосся зачало влазити в землю і було би все пішло під землю, якби була Пречиста не злапала кулаком та не сказала:

— Тото для котика і песика.

І нині колосся таке завелике, що у кулаку сховається.

Христос в яслах

Ото як народився Господь, то лежав у яслах. А віл, що там стояв, не смів порушити з ясел жодного стебла, а ще дихав і зігрівав Бога. А кінь стояв із другого боку та й тягнув сіно, яке тільки було. Ото ж то Божа Мати і сказала:

— Будеш же ти, добрий воле, завсіди в Бога ситий, а ти, коню, усе будеш голодний, хоч скільки б не їв!

І справдились тії слова. Кінь їсть і все голоден, а віл хоч голоден, та має жуйку в роті.

Хрест

Ще за треблаженне древо кажуть, що Матір Божа зі Спасителем їдного часу спіткнулась на нього та й сказала з переляку:

— О треблаженнеє древо! На тобі Син Мій розіпнеться!

А Син і промовив:

— Правда, Моя Мати!

І справді, скілько потім хрестів не підбирали, на жоднім не могли його розіпняти, а тілько на їднім треблаженнім древі, котре ще тоді, як росло, мало вигляд хреста.

Літературні казки

Константина Малицька [1]

Горда пава

Першим убогим пастирям сповістив янгол Божий про народження Ісуса Христа. Та ось послухайте, як розповідають дуже старі люди.

Не пастирі дізналися про це перші, а волові очка, найменші з усіх пташок, що мали свої гнізда в вертепі при дорозі до Вифлеєму.

Раннім ранком з'явився перед ними білий янгол і мовить:

— Сьогодні народиться тут поміж вами Дитятко Боже. Подбайте, щоб достойно Його прийняти.

І щез, а пташки заніміли, зачудовані незвичайною новиною і великою честю, яка їм припала, — побачити першими Божого Сина.

А потім кинулися порядкувати домівку.

— Та що зробимо з волом і ослом? Вони так багато місця займають і так голосно ремиґають, — журилися.

— Не бійтеся! — відізвався осел. — Ми теж хочемо побачити Дитятко, та будемо гріти Його своїм подихом, бо ніч холодна.

— То залишайтесь! Але миші треба доконче прогнати, вони цілу ніч шарудять і гризуть, спати не зможе Маленький.

— О, ні! Залиште нас! — просилися мишки. — Ми вам долівку позамітаємо хвостиками чистенько, а потім заховаємося в куточку. І ми хочемо бачити Боже Дитятко.

— Ну, то залишайтесь і робіть порядки. Але павуків не можна ніяк залишити, вони позатягали скрізь по стінах і кутках своє павутиння. Це ж негарно!

— О, ні! Залиште нас! — просились павуки. — У стінах і стелі є діри, крізь них дує вночі холодний вітер, а ми заснуємо їх щільно нашим полотенцем, щоб Дитятко не змерзло.

— Ну, то залишайтесь і робіть свою роботу! Та де покладе Мати Дитину? — питали волові очка один одного.

— Авжеж ніде інде, тільки в наших яслах, — відізвався віл. — Господар приніс нам ще звечора свіжого сіна, м'якенько й тепло буде в ньому лежати.

— Ні, сіно колотиме тільце Дитини, треба подбати про щось краще, — говорили мишки.

— А що ж м'якше від пташиного пір'я? — сказала волове очко-мати. — Я своїм дітям вистеляю завжди гніздо пір'ям. Скиньмося по пір'ячку і буде Дитинці постілька.

— Справді! Полечу я і сповіщу всіх птахів довкола, чого нам треба, — промовив волове очко-батько.

— А ми, — задзибоніли мишки, — скочимо до лисиць і вивірок, — у них є завжди багато вичесаної шерсти.

Ще далеко було до вечора, а вже птахи й звірі стали сходитися до вертепу зі своїми приносами. Найкраще пір'ячко принесли голуби й дикі гуси, — найм'якішу шерсть кози-ангори.

— Ах! — зітхнула волове очко-мати. — Коли б сотникова пава схотіла нам дати кілька пер зі свого хвоста! Ми ними прибрали б ясла в головах Дитятка.

— Можна її спитати, — порадив голуб. — Я з нею знайомий, полечу, попрошу.

А та пава жила в городі римського сотника Кая Клявдія. А була вона і справді гарна, не звичайна, як бувають наші пави, а вся сніжно-біла, тільки чубок на голові й пера в хвості мала блідо-рожеві. І пишалася ж вона цією красою, а ще більш своїм голосом, яким чарувала оточення.

Перед нею з'явився посол-голуб і, вклонившися низенько, мовить:

— Я до вашої милости з проханням.

— А саме? — спитала пава, гордо крутнувши головою.

— У вертепі, недалеко відсіля, має народитися цієї ночі Боже Дитятко. Волові очка прибирають домівку на Його прийняття. Чи не схотіли б і ви дати нам для прикраси кілька своїх пер — тих із хвоста?

— Я? — засміялася пава. — Чудне справді прохання! Для якогось бідного Дитяти — адже багаті не родяться в стайні — маю я псувати свою красу! Зрештою, сьогодні я виступаю у пана сотника перед римськими гістьми зі співом, і якраз чекає мене проба. Прощайте!

І голуб повернувся з нічим до вертепу.

— Не журіться! — потішав він волові очка. — Обійдемося без її пер. А ось що я вам пораджу: запросіть польових коників на музикантів, а світлячків на свічкарів.

— Ми таки зараз по них скочимо! — зголосилися мишки, завжди готові до послуг.

А коли сонце зайшло і стало сутеніти, вилетіли волові очка на дах вертепу, щоб зорити на дорогу, чи не йдуть сподівані гості.

Ось вони! Молода жінка і білобородий старець підходять поволі, втомлені довгою дорогою.

А коли ввійшли в вертеп, Пречиста Діва поклала Дитятко в яслах на пір'яній постільці.

І в цю мить засяяла над вертепом велика косата зоря, а світлячки засвітили свої ліхтарики, польові коники настроїли свої

інструменти, а павучки поспускали зі стелі вниз тонесенькі срібні ниточки, що переливалися кольорами веселки. Мишки з куточків виставляли раз у раз свої мордочки, а віл і осел стояли мовчки, киваючи тільки повагом головами над Малим у яслах.

І було тихо, неначе світ увесь передумував якусь велику думу.

Раптом серед тієї тиші почувся знадвору пронизливий, хрипливий крик-зойк.

— Що воно таке? — питали стривожені волові очка. — Хто це сміє непокоїти в пізню ніч Боже Дитятко?

За часок прилетів голуб з розвідки.

— Новина в віллі римського сотника. Біла пава втратила голос. Лікарі кажуть, що вже ніколи не буде співати ні вона, ні її рід.

— А так хизувалася своїм співом і своєю красою, — промовила волове очко-мати, і глянула на Дитятко в яслах.

Але Воно лежало тихенько, тільки ручкою перебирало м'яке пір'ячко своєї постільки.

Коза Гаїза

Була вся біла з чорними вушками — тому і звали її пастирі Чорновушкою, хоч правдиве її ймення було Гаїза.

Лежала на Вифлеємському полі в стаді кіз і овець, але не спала. Цієї ночі ніяк не брався її сон. Бо ж і чудна якась була це ніч! Небо без зір, без місяця, а ясно, мов удень. Тільки якась велика зоря з довгою косою світить на сході. Такої зорі Гаїза ніколи ще не бачила, ні найстарші кози про неї не розказували.

Та ось пастирі, що спали при погаслому вогнищі, зірвалися на рівні ноги. Гаїза нашорошила вуха. Згори сходили якісь ясні крилаті постаті і повели пастирів із собою. Гаїза не могла вийти з дива. Пастирі навіть не оглянулися на отару, а пішли кудись за провідниками. Що воно все те значить?

Вона хвилинку переждала, а потім і собі подалася за пастирями. Дорогу показувала ясна зоря, що саме в ту сторону посувалася. Тихо було довкола, але якась чудна видавалась ця тиша. Поміж сухими травами сунуло гаддя, мурашки копошилися в своїх кіпчиках, птахи тріпоталися в гніздах, вода в потоці якось нечутно переливалася, пальми кивали гіллям, навіть степовий вовк пересунувся нишком попри стадо кіз і овець, а сторожкі собаки не забрехали.

Косата зоря спинилася над вертепом, що стояв при дорозі до Вифлеєму. Гаїза знала цей вертеп, бо часто заскакувала туди, щоб скубнути сінця з ясел і подратувати осла, що мав там своє стійло. Тепер не могла зрозуміти, що це таке є в тому вертепі, де

спинилася косата зоря і крилаті постаті і пастирі.

Вона сміливо пересунулася вперед. Ніхто її не займав, усі з пошаною віддавали комусь поклін. Гаїза і собі заглянула туди і з дива мало не замекала. У яслах на сіні лежало мале Дитятко, а при ньому по один бік стояла молода жінка, а по другий — старець із довгою бородою.

«Бог народився! Я так і знала, що це не звичайна людська дитина», — говорила до себе Гаїза, вкладаючися на ніч у своєму стаді. — Та що з Нею станеться в майбутньому? А я таки забіжу ранком у вертеп, щоб знову порадувати Дитятко моїм танком».

І мала Чорновушка заснула сном безжурних козенят.

Гарфа Леілі

Далеко-далеко на Сході, в Арабії, жили колись три царі: Мельхіор, Каспар і Вальтасар. Та не тільки царями вони були, але й вельми вченими мудрецями, що вміли читати в зорях і з них провіщати майбутнє.

А саме в той час появилася на небі чудна косата зоря, — і з неї виворожили ті мудрі царі, що в Юдеї народилося Дитя, яке стане Месією, Спасителем світу. І ось порішили всі три вибратися з поклоном до Новонародженця.

А була в одного з цих царів, у Мельхіора, молода донечка — на ймення Леіля. Гарна вона була, як весняна квітка, здорова, але — німа. Не зроду. Коли їй ішло на шостий рочок, налякалася пустельного лева, що вдерся під мури палацу і пронизливим ревом сіяв пострах довкола. Тоді-то Леіля заніміла і стала сумна-пресумна. Бо в неї було багато думок і питань у голівці, багато почувань у серденьку, а не могла їх висловити. Зате вухо стало в неї дуже чутке на всякі звуки. Вона годинами вслухувалася у плюскіт водиці в палацових водограях, у щебетання пташок і шелестіння широколистих високих пальм у батьківських городах.

Щоб заспокоїти жадобу звуків Леілі, цар Мельхіор велів зробити для неї малу золотострунну гарфу. І тепер Леіля проводила цілі дні, граючи на своїй гарфі орлиним пером, як це водилося в Арабії.

Коли вирішено, що всі три царі виберуться в дорогу до Юдеї, Леіля стала знаками просити батька, щоб і її взяв із собою.

— Хочу теж побачити Новонародженця, малого Царевича, — немов говорили її очі й рухи. — Хочу завезти Йому теж дарунок від себе.

Але ні цар Мельхіор, ні цариця-мати не згодилися на прохання доні. Казали: дорога далека, непевна для старих, а що й говорити про дитину!

Тоді Леіля принесла свою золотострунну гарфу і, кладучи її між подорожні батькові клунки, давала зрозуміти, що хоче свою цінну забавку подарувати малому Дитяткові.

* * *

І вибралися три царі в дорогу, їхали на верблюдах із численною службою, а везли з собою багаті дари. Золоті прикраси, пахучі кадила арабські і цінне миро, олійки, бальзами. А ясна косата зоря ішла перед ними, показуючи дорогу.

Але царі не знали, де саме народився майбутній Месія, тому рішили вступити раніш до Єрусалиму і в тамтешнього царя Ірода про все розпитати.

Ірод збентежився дуже, коли почув про якогось нового Царевича. Він же ладив на престіл по собі свого сина. Скликав Ірод учених у письмі і священиків та спитав їх, чи справді і де народився новий Цар.

А вчені духівники відповіли:

— Написано в книгах пророків: «І ти, Вифлеєме, не найгірше з міст, бо з тебе вийде князь — пастир народу, а ім'я його Ісус».

Налякався Ірод цього віщування, покликав до себе потайки арабських мудреців і каже до них:

– Ідіть до Вифлеєму і розвідайте про Немовля, а повертаючи, вступіть знову до мене з вісткою, щоб я міг Йому поклонитися.

І подалися три царі в дорогу, а косата зоря вгорі стелила шлях перед ними. І весь час чекали мудреці, що побачать здалеку мури пишного палацу майбутнього володаря світу, коли це зоря-провідниця стала перед бідним вертепом.

Зупинилися три царі, злізли з верблюдів і з дарами увійшли в стайню. І побачили Дитятко, і Його Матір Марію, і старенького Йосипа, і вола, і осла, і дрібну пташню в щілинах покрівлі.

І впали мудреці на коліна перед Ісусом і поклонилися Йому. Почули серцем, що хоч народжений у бідності, Царем світу стане колись. І зрозуміли теж у покорі, що їх дари — ніщо для Малого. Золота Йому не треба, бо Його царство не від світу цього, ні пахучих кадил, що ними поганські жерці обкурюють своїх мертвих ідолів, ні дорогих бальзамів.

І засумували три мудреці, що вони, хоч багаті володарі, не мають чим обдарувати оцю вбогу Дитину. Та ось пригадав собі цар Мельхіор, що в нього у клунках є ще дарунок Леілі, єдина розрада його каліки-донечки, золотострунна мала гарфа. І приніс її і поклав несміливо в яслах перед Дитятком. А Ісусик ухопив її радісно в руки і доторкнувся струн, і полилася музика, якої не

чули ще в своїм житті царі-мудреці, хоч мали на своїх дворах неабияких музик і співаків. А серце царя Мельхіора стрепенулося передчуттям якогось великого щастя.

Коли мудреці поверталися вже додому, об'явився їм у сні янгол Божий і остеріг:

— Не вступайте до Ірода, бо він недобре задумує на Дитятко. Хоче вбити Його.

І поїхали мудреці іншою дорогою, а косата зоря стояла ще довго на небі, їм на втіху, а Іродові на тривогу.

* * *

Уже цар Мельхіор доїхав до своєї столиці та увійшов зі слугами на подвір'я палацу, коли це почув дзвінкий дитячий спів у садку:

У яслах на сіні
Дитя спочиває,
А моя гарфа
Йому приграває.

— Леіля! Невже ж це вона співає? — дивувався цар, хоч давно вже, ще там у вертепі, було в нього передчуття чогось незвичайного, що стріне його дома.

— Так, це вона! — підтвердила цариця-мати.

І розповіла, що такої і такої днини, о такій і такій годині Леіля несподівано сплеснула в рученята і промовила: «Мамо, говорю!»

Тоді цар Мельхіор зміркував, що це сталося саме в той час, коли він вкладав золотострунну Леілину гарфу в руки Ісусикові.

І припав до землі, поклонився в сторону Вифлеєму і закликав голосом великим:

— Насправді живий Бог там народився!

Утеча до Єгипту

А сорокового дня по народженні Ісуса понесла Марія Дитятко до святині в Єрусалимі, щоб там по закону присвятити Його Богові і найменувати. І по закону жертвувала теж пару голубів і пару горличок.

І тої самої ночі з'явився Йосифові у сні янгол і сказав:

— Устань, візьми Дитя і Матір і втікай до Єгипту, бо цар Ірод наважується на життя Малого.

І встав Йосиф і, посадивши Марію з Ісусом на осла, вирушив у дорогу.

А водночас сповістив янгол усі живі тварини, що на землі і під землею, і в повітрі, і на воді, щоб помагали втікачам. І заворушилась уся природа. Мурашки висипали високі кіпчики на шляху, куди гнали воїни Ірода, бджоли засліплювали їм очі гострими уколами, дикі звірі страшним ревом полохали коней, сонце запалювало до грані мідяні шоломи, вітер навівав гарячого піску в обличчя, річки виступали з берегів і заливали дороги, а злі гадюки й скорпіони боляче в'їдалися в ноги вершників і румаків. Нелегка була погоня за Святою Родиною, бо все довкілля їй сприяло.

Сонце гріло — не пекло, вітрець холодив знеможене тіло. Високі пальми клонили вниз своє буйне гілля і скидали солодкі овочі. Дикі кози й антилопи підходили до Марії, щоб годувала своє Дитятко їхнім молоком. А коли Вона хотіла переполоскати Ісусикові пелюшечки, де не взялося чисте джерельце, даючи Матері свою чисту водицю.

Ночами крилися подорожні в скелястих печерах, а тоді павуки розпинали перед входом густу сітку, а пустельні звірі — леви і тигри берегли спочинок втомлених цілоденним ходом. Навіть погана гієна держала варту над втікачами, вгамовуючи на той час своє жалісливе виття, щоб не турбувати Дитятка.

Іноді по дорозі стрічали вони довгі каравани людей на верблюдах, але ці байдуже проїздили повз них.

Довго-довго мандрувала Свята Родина, поки підійшла до меж Єгипту. Пречиста Марія хотіла задля Дитятка вже десь поміж людьми в безпечному захисті хоч часок спочити.

Аж ось побачили вони вдалечині велику оазу. Росли там стрункі пальми над чистим потічком, а просторі шатра і загорожа для свійських тварин указували на добробут мешканців.

— Тут треба нам проситись на нічліг, — сказала Марія. — Може, не відмовлять нам гостини.

А в тій оазі, у найбільшому шатрі, жила розбійницька мати з невісткою і маленьким онуком. Коли наші подорожні увійшли в загорожу і стали прохати захисту, стара розбійницька мати сказала:

— Не можу вас прийняти. Мій син розбійник, тепер нема його дома, але як повернеться, вас повбиває, а на мене насварить.

На те Марія:

— Однаково нам у дорозі від розбишак погибати, то вже краще хоч одну ніч спокійно прожити під покрівлею. Ми вам місця не залежимо, страви не переїмо. Згляньтеся на оце Маля.

Зиркнула розбійницька мати на Ісусика, а Він до неї ручки простягає, всміхається. Жаль стало старій Дитини, і молода невістка за них заступилася:

— Пустіть їх, мамо!

— То заходьте вже всі троє, а осла поставте в загороді.

Увійшла Марія до шатра і передусім попросила теплої води, щоб Ісусика скупати. Подала їй розбійницька жінка води у широкій посудині і дивиться, як малий Ісусик радісно хлюпається. А тіло в Нього здорове, міцне, рожеве.

І з заздрощів скипіло серце молодої розбійниці, бо її синок Дизма ввесь був укритий струпами. І думає вона собі:

— Поганий мій Дизма, хай і Дитя оцієї зайшлої набереться від нього струпів.

І саджає свого синка у купіль разом з Ісусиком. А Ісусик усміхається до товариша, обіймає його рученятами й обливає жартівливо водою.

І глянь! — струпи починають опадати з Дизми, і тільце його стає таке чисте й гладеньке, як у здорової дитини.

Із дива не може вийти розбійницька жінка. Позирає на Марію, мов на чудотворця, і дякує зі сльозами в очах. А стара мати щедру вечерю готовить для подорожніх.

Надвечір повернувся розбійник зі своєю ватагою. Побачивши чужих людей, запалав спершу гнівом, але коли почув, як його синок оздоровів на тілі, то й сам почав припадати біля незвичайних гостей.

А другої днини ранком знову вирушила Свята Родина в дальшу дорогу. Розбійницька мати дала їм на прощання чимало харчів: дактилів, сухарів, верблюжого молока і добрий шматок печеного козлячого м'яса. А сам розбійник провів їх аж ген поза межі пустелі, у замешкалі вже місця Єгипту.

Тут поблизу старовинного Геліополісу, недалеко нинішнього Каїра, натрапили вони на давню оселю земляків і в ній зупинилися, знайшовши тут спокійний захист.

І жили вони там тихо-мирно, аж знову янгол сповістив Йосифові, що цар Ірод помер, і вони можуть вертатися до рідного краю.

* * *

На горі Голготі три хрести простягають чорні рамена. Посередині розп'ятий Він — Христос, обабіч два розбійники. І цей зліва почав насміхатися з Христа:

— Якщо ти Божий Син, спаси Себе і нас.

Але той другий скартав його, кажучи:

— Невже ж не боїшся ти Бога? Ми справедливо терпимо кару за наші злочини, але Цей невинний не заподіяв нікому ніякого

лиха…

А Христос повернувся до нього і мовить:

— Дизмо! Колись давно ти дитиною в одній купелі зі Мною очистив своє тіло від струпів, сьогодні в кривавій спільній нашій муці обмивається твоя душа з гріхів.

І засяяло лице розбійника тихою радістю. І згадав він далеку оазу в пустелі, і стрункі пальми перед шатрами, і рідну матір. І малого хлопчика, що загостив до них надвечір, і батька-розбишаку, що вивів сина на дорогу злочину.

І щирий жаль за змарнованою молодістю обгорнув його душу, і сльози викотилися з очей. І тихо прошепотів він з вірою:

— Господи! Пом'яни мене, коли увійдеш у царство Твоє.

І від хреста Ісусового понеслися повні любови слова:

— Направду кажу тобі, ще сьогодні будеш зі Мною в раю.

Трепета

А коли архієреї й старшина ізраїльська засудили Ісуса на смерть, то вислали своїх слуг, щоб розшукали дерева на хрест, — знаряддя муки Сина Божого.

І вийшли слуги архієрейські на гору Ливан, де росли вікові кедри.

— Дайте нам свого дерева на хрест для Ісуса Назарея! — мовлять.

Гордо виструнчився найстарший кедр і мовить їм:

— Століття ми тут ростемо, а ще досі не сплямились поганим учинком. Не дамо дерева на муки цього Праведника, адже сам намісник кесаря, Пилат, не знайшов за Ним ніякої вини й обмив руки від його засуду. Геть від нас, слуги диявола!

І зійшли висланці вниз і стали перед могутнім дубом.

— Дай нам свого дерева на хрест для Ісуса Назарея! — мовлять.

Зашуміли розлогі верхів'я дуба:

— Царем дерев зробила мене лісова громада. Не личить цареві служити знаряддям злоби й сліпоти юрби. Я бачив Назарея під моїм гіллям, як навчав народ, як благословив дітей, що їх матері приводили до Нього, як оздоровлював хворих, калік, біснуватих. І для цього добродія людства мав би я стати знаряддям муки? Геть від мене, безвіри!

І спустилися слуги ще нижче на пустельні простори, де росли гінкі пальми.

— Дай нам, пальмо, свого дерева на хрест для Ісуса Назарея! — мовлять.

Згорда глянула на них широколиста пальма.

— Для Ісуса з Назарету? Того, що годував тисячі народу рибою і хлібом? Що воскресив єдину доньку Яїра і мертвого від чотирьох днів Лазаря, брата Марії і Марти? Цьому справжньому Синові Божому мала б я завдати муки? Геть від мене, поганці!

І далі помандрували слуги архієрейські. Аж перейшовши потік Кедрон, вийшли на гору в сад Гетсиманський. Росли тут оливні дерева-маслини і до них приступили висланці, мовлячи:

— Дайте нам свого дерева на хрест для Ісуса Назарея!

Сумно зашелестіла найстарша маслина:

— Я бачила Його тут учора вночі. Його учні поснули на підгір'ї, а Він, припавши до землі під моїм деревом, молився до Отця Свого небесного: «Коли можна, відверни від Мене муки, що Мене ждуть, але не Моя, а Твоя воля хай буде». І тривав у смертній боротьбі зі Собою, а кривавий піт спливав Йому з чола на землю. І цьому Праведникові, що приносить себе в жертву за гріхи світу, я мала б стати за ката? Геть від мене, запроданці лукаві!

І вже не знали слуги, куди їм — до кого вдатися, коли це побачили внизу ліс.

А росли в ньому поменші дерева: буки, граби, берези й осики, кущі ліщини й калини і високі папороті.

Глухою мовчанкою привітала лісова громада єрусалимських висланців. Дуб переказав їм уже, чого вони шукають. Тільки білява осика привітливо подалася вперед своїм гнучким станом. До неї приступили відразу архієрейські слуги:

— Осико! Дай нам свого дерева на хрест для Ісуса Назарея! Осудили Його в Єрусалимі за образу кесаря і Бога. Будеш стояти там на горі, а історія запише твоє ім'я на вічну пам'ять.

— Сестро! — загомоніло лісом. — Сестро! Не йди на ворожі улещування.

Але осика вже нагнула вперед свою білу стать.

— Чи справді буду височіти понад усіма?

— Зрада! — зашуміли понуро буки й граби.

— Зрада! — повторили берези й ліщина.

— Ганьба! Ганьба! — шепотіла калина, паленіючи зі сорому червоними коралями.

— Підла! Підла! Нікчемна! — гукали лісові дзвіночки, а за ними папороті й шипшини.

А осика вже лежала на возі, що їхав до Єрусалиму.

А в п'ятницю пополудні, коли сповнилася велика жертва на Голготі, о годині шостій померкло сонце і настала темрява по всій землі, що тривала до години дев'ятої. Церковна завіса роздерлася надвоє згори вниз, і мертва тиша сповила усе довкола. Ліс закляк з остраху, ні гілочка не ворухнулася. Та ось знічев'я листки осики

почали дрижати, тремтіти швидко-швидко, тягом, безупинно, несамовито.

— Кара! Кара на осику! — линуло шепотом у лісовій громаді.

Так тремтить-тріпоче осика листками й донині при вітрі і без вітру, а на Україні люди назвали її за те — «трепета».

Бджола Мета

Тої днини вона ніяк не могла працювати. Було дуже гаряче, духота нестерпна, а вітер котив тумани пороху по дорозі.

А в Єрусалимі теж діялося щось незвичайне. На вулицях збиралися юрби народу, а довгий похід вояків провадив на гору Голготу якогось чоловіка, що упав під тягарем хреста.

Мета, обезсилена й утомлена, присіла на низькому кущику, що самітно виростав на узбіччі гори. Відсіля могла вона бачити все, що діялося довкола.

На верху Голготи стояли три хрести, а на одному з них розп'ятий був Він.

— Чоловік, що всім добро творив! — мало не скрикнула Мета.

Вона знає Його. І їй Він раз поміг, коли потопала в ставі Амігдальону, перевантажена медом. Підсунув їй листок і врятував. А тепер ці нелюди завдають Йому таких тяжких мук.

Блискавкою злетіла Мета вгору і присіла на рамені хреста.

— Як Йому помогти? Ах, як я можу Йому помогти? — билася з думками, дивлячись на облите потом і кров'ю обличчя Спасителя.

Та ось побачила жайворонка, що видзьобував колючки з тернового вінка на голові Ісуса.

— Ах, якби в мене такий дзьоб, як в оцієї пташини, — зітхнула Мета. — Умить повиривала б усі тернові колючки. Ах, якби в мене зуби дикої звірини, умить розшматувала б оцю жорстоку юрбу під хрестом. Та хто це та заплакана, прибита горем жінка? Чи не Мати Розп'ятого? А цей молодий юнак, мабуть, один з Його вірних учнів… А де інші Його ісповідники? Я ж бачила, що ходили за Ним, слухали Його наук і шукали ліків на недуги і смерть.

Губи Розп'ятого легенько заворушилися. Мета припала Йому до грудей.

— Пити! — почула тихий шепіт.

— Зараз! Зараз принесу води з потічка, — і рвонулася злетіти в долину, але в цей мент один з вояків підніс Христові на трості губку, намочену оцтом і жовчю. Меті аж у голові закрутилося від осоружного запаху.

— Тварюки! Катюги! Я зараз води принесу, меду принесу…

Мов камінчик, кинений з пращі, спустилася вниз на луги Геброну й уже за часок сиділа при Розп'ятому і ніжно пересувала своїм язичком по висохлих губах, напоюючи їх холодною водою і солодким медом. Літала безупинно сюди й туди, щаслива, що може помогти Йому, покинутому всіма. Спішилася, бо надворі чомусь дуже хутко смеркалося, і якась дивна лиховісна темрява затягла спроквола все небо.

Та ось очі Розп'ятого на мить розкрилися, глянули на метушливу комашку, і дві великі сльозини, змішані з кров'ю з чола, скотилися на малу жалібницю.

А тим часом вартові вояки, щоб не лишати розп'ятих на хресті на час свята Пасхи, почали перевіряти, чи всі вони вже померли. Коли наблизилися до Христа, побачили, що Він уже вмер. Тоді один з вояків підніс свій спис, щоб проколоти бік Ісуса, але в цю ж мить застогнав і опустив залізо.

— Проклята комаха! — крикнув, стріпуючи бджолу з руки і роздавлюючи її важким чоботом.

— Знаю, за що гину! — була остання жива думка в Мети.

* * *

У неділю вранці, ще сонце не зійшло і темрява вкривала землю, а Марія Магдалина і Сальомея спішили вже до гробу Господнього. Вони бачили напередодні, як справедливий Йосиф з Ариматеї клав тіло Христове у своїй скельній гробниці. А тепер ішли туди з пахучими олійками з мирри й альое, щоб намастити тіло Вчителя.

Коли прийшли на місце, побачили, що камінь при вході відвалений, а гріб порожній. Збентежені, не знали, що це значить — аж ось з'явився над гробом янгол у білій, ясній як блискавка одежі і промовив:

— Чому шукаєте живого між умерлими? Чи не провістив Він усе те, що з Ним сталося? Чи не провістив, що третього дня воскресне?

І жінки з радістю відійшли від гробу, щоб сповістити добру новину Його учням і вірним.

— Чи бачила ти, сестро, — заговорила по дорозі Марія Магдалина, — яку прегарну запинку мав янгол на своїй одежі, на правому рамені. Уся золота з переливом пурпури, мов каплі крови, і з темними пружками. Такої запинки я ще не бачила в нікого.

— Запинка? — аж скрикнула Сальомея. — Невже ж ти

думаєш, що це була запинка? Це, сестро, була бджола! Я теж задивилась на неї і бачила, як вона рухала крильцями й перебирала ніжками. Бджола! Кажу тобі, справжня бджола!

— Та відкіля вона там узялася? — дивувалася Марія Магдалина.

— Мабуть, злинула разом з янголом з небес, бо так самовпевнено сиділа на його рамені, — пробувала пояснити Сальомея.

І обидві жінки підняли очі до неба, немов шукали там воскреслого Вчителя і малу злото-пурпурову бджілку.

Микола Яцків [2]

Ісусикові пальми

Цеглястою пустелею мандрувало троє подорожніх. Попереду йшов дідусь із сивою бородою, вів за собою віслюка, на якому сиділа молода жінка з дитиною на руках. Видно, вже довго були в дорозі, бо їхній одяг був запорошений, а обличчя засмаглі.

— Тут відпочинемо, — сказав ураз старець і вказав рукою на невеличку, вкриту піском скелю.

За хвилину жінка сиділа вже на розстеленім смугастім килимку, в тіні під скелею і годувала дитину. Дідусь сягнув рукою у перевішені на хребет віслюка бесаги, добув з них жменю солодких дактилів і разом із боклагом з водою подав.

— От і все, що нам залишилося, Маріє, — сказав зажурений. — Кілька пригорщів дактилів і боклаг з водою.

— Не журися, Йосипе, — підставляючи Дитині долоню з дактилями, відповіла жінка. — Завтра вже будемо серед людських осель.

А потім, щоб розвіяти його тривожні думки, оглядаючись довкола, додала:

— Хороше місце вибрав ти, Йосипе, на відпочинок.

Він глянув здивований на голі розпечені на сонці скелі, на долинку, встелену піском, з якої де-не-де стирчало сухе бадилля, а потім на Марію, що, граючись, ловила ручку Дитяти, і місце те йому видалося справді не таке вже непривітне.

— Коли б так ще хоч дві-три пальми…

— Так, Йосипе, дві-три пальми та джерельце води, щоб кожний подорожній знайшов тут бодай стільки поживи, скільки ми її ще маємо.

Підживившись і відпочивши, Марія з Дитятком і Йосип пустилися в дальшу дорогу.

* * *

За деякий час тою самою дорогою посувався гурт людей. Ще недавно була це багата каравана, що везла зі Сходу шовк, золото і пахуче коріння, але в горах напали на неї розбійники, повбивали слуг, пограбували багатий крам і забрали з собою верблюдів. Ті з каравани, що зосталися в живих, насилу добилися до найближчої оселі, підлікували рани, запаслись поживою і, найнявши провідника, пустилися далі в дорогу до друзів і знайомих.

Але подорож пустелею була нелегка. У хворих почали відкриватися рани, і це припізнило їх у дорозі. Вчора забракло їм поживи, а сьогодні не стало води.

— Ще трохи, ще трохи зусилля, — заохочував їх провідник, — і завтра вже будемо серед людських осель!

Та шалена спека ломила не тільки сили, але й волю людей. Знесилені, падали на розпечений пісок, чекаючи смерти.

Враз провідник крикнув:

— Гляньте! Ось там, там… Бачите? — показував рукою.

— Там, там, бачите? — вигукували інші, допомагаючи хворим звестися на ноги.

Удалині, поміж скелями, майоріли вершки трьох пальм.

Коли подорожні, загасивши спрагу водою з джерельця і поживившись овочами дерев, полягали спочивати, провідник устав, розглянувся довкола і сказав:

— Не одну каравану провів я через цю пустелю. Перейшов я її уздовж і впоперек, здавалося мені, знаю в ній кожний камінчик та кожну бадилину, але ніколи я ще не бачив цих трьох пальм і цього джерельця…

А найстарший з-поміж подорожніх додав:

— Хіба сам Господь посадив їх тут, щоб врятувати нас від смерти!

Але ніхто з них не знав, що кілька днів тому на цьому самому місці спочивала Свята Родина в дорозі до Єгипту, і Боже Дитятко, граючись, власною ручкою застромило в пісок три зернятка дактиля, щоб сповнилось бажання Божої Матері і святого Йосипа.

Господь і орачі

Мандрував Господь через весняні поля тоді, як світять липким соком молоді бруньки верб і як у ставах край сіл переглядаються перші незабудьки. По-через плече Господа була перевішена свитка, біле, як молоко, волосся торкав легіт, той самий, від якого прозябали травки. Мило було Господові проходити межами поміж скиби піль, витягнені до сонця, і благословити людський труд.

У той час хлібороби не знали плугів, орали сохами: в кого нема худібки, сам тягне, аж піт очі залипає, а за ним повагом ходять галки, визбирують, що там Господь на долю дня послав.

Йде Господь, заткнувши руки за пояс, розглядає, як поорали люди свої наділи. Як побачить рівні, м'які скиби, то серце у Господа сквапніше б'ється у милім почутті. Він зупиняється і радіє. Бо сам Господь — хлібороб з віку на вік і земля кожної осени однаково Його цікавить.

Трапилося, що старий господар щось дуже негарно зорав поле. Не здужав він робити та й годі. Скиби криві, тут і там наче переламані, деякі врилися в другу скибу, або погнали вбік, куди не треба. А груда! Скиртами валяється! Така оранка, що аж не знати, де очі діти.

— Щось то, чоловіче добрий, негарно твоя соха виорала, — заговорив Господь до селянина і невесело похитав білою головою. — Що ж тобі земля вредить, сирото, га?

Селянин, що стояв з сохою обіч, не пізнав Господа. Думав, що дідусь іде певно на завтрішній храм у друге село. Сам бачив, що його робота нінащо, потер чоло присоромлено і відповів:

— Як Господь схоче, то не сохою, — кийком поколупаю землю і вона вродить! Бог бачить, що не здужаю робити.

Сподобалася така відповідь Господові.

Йде Господь межами далі, пташня цвірінькає, бузьки клекочуть, від сіл іде вечірній дим, весело… Аж дивиться, під самим лісом нивка, так то вже дбайливо виорана! Просто очей відірвати не можна: що пухка, що чорна, а скиби одна в одну, як стрічки оксамиту.

Сильно гарна була оця нивка під самим лісом!

Усміхнувшися непомітно в білу, по пояс, розгойдану вітром бороду, Господь зупинився на межі проти нивки, радий добрій роботі, каже до молодого орача:

— Ну й добре то потрудилася твоя соха, господа-рику!

Орач розпростав гордовито плечі, прижмурив очі щілкою від вдоволення і сказав, не дивлячись зовсім на Господа, отак собі, косо:

— Від учора вдосвіта я над цією нивкою труджуся, грудку за грудкою розбиваю, мало не дую на неї, то мусить бути гарно виорана. Моя нивка і без Бога вродить!

Змовчав Господь, постояв хвилинку, чудно якось насупивши густі й сиві брови, а далі говорить:

— Далеченько мені під вечір ліс кругом обходити, перейду я полегки твоїм полем навпростець.

— Та йдіть, про мене! — сказав орач.

І Господь пустився йти почерез ті скиби м’які, як пір’ячко, що чудово вилискували від вечірнього заходового проміння, і довго було видно Його високу постать, як, кидаючи тінь далеко на ниви, трохи пригорблена, йшла кудись в червонім попалі сонця. Сліди ніг Господніх шнуром простягнулися в вечірню далечінь.

Кинули орачі зерно на свої ниви. Вже стало воно сходити, день скорше, день пізніше прозябає тут і там соковита травиця. На тій нивці, де чоловік погано впорав, такі густі хліби, як гай, аж голубіють, в очах ростуть. Хто йде, не вірить, протирає очі —

справжня благодать! А господар, що це його нивка, вийде, бува, глянути на свої засіви, то тільки руки складе і гляне крізь сльози у небо, дякуючи, що поблагословило його нікчемну роботу.

Але… що це за пустиня онде під лісом? На чудово виораній нивці ні стебелинки, як коли б вітер усе зерно звіяв і поніс світами. Тільки там, де станула нога Господня, де зостався слід її посеред пустого поля зеленіли маленькі купки жита, рясні, прегусті, як веселі острівці посеред пустки, і кожний палець Господній зеленів окремо…

Не захотіла нивка без Бога вродити!

Про пальму, що прагнула до зір

Давно, дуже давно через пустелю між Єгиптом і Палестиною проходили подорожні валкою-караваном. Люди та верблюди втомилися від тяжкої подорожі по глибокому піску, від спеки і спраги. Вони мріяли про спочинок. Насилу знайшли його в невеличкій оазі. З-під каменя вибігало прозоре джерело, а коло нього зеленіла трава й росли кущі.

Караван спинився. Всі відпочили, напилися холодної води, наповнили нею шкіряні мішки та з'їли свій скромний полуденок, що складався з кількох дактилів. Люди пішли далі, а на піску коло джерела зосталося кілька зерен дактиля.

Повіяв вітер з пустелі, наніс піску. Вогкість від джерела дала зернятам силу прорости, і незабаром біля дерева з'явилися молоденькі пальми. Їх було кілька, але та, що росла найближче води, вирізнялася серед них своєю красою.

То було чудове струнке деревце з мережаною короною листя. Коріння пальми жадібно пило воду з джерела і вигрівалося в сонячному теплі. Хутко пальма перегнала ростом своїх сестер та інші рослини, що були в оазі.

І стала вона з погордою дивитися на всіх. Вона нудьгувала в пустелі, не цікавило її життя оази, ні тварини, ні рослини в ній. Набридли пальмі жовті безкраї піски й колючі кактуси, надокучили їй навіть люди, що інколи заходили в оазу. Пальмі хотілося чогось кращого, цікавішого.

Часто дивилася пальма на синє небо, а вночі — на чудові далекі зорі. Вони мінилися всіма кольорами і спокійно та ласкаво дарували свої промені всім: і гарній пальмі й колючому незугарному кактусові. Пальмі здавалося, що, якби ще трохи вище вона підросла, то досягла б зір. Повна бажання рости все вище й вище, вона простягала розкішне листя вгору та так і завмирала під палючим промінням сонця аж до ночі, а вночі… плакала незримими сльозами, що на ранок блищали перлистою росою на

її листі.

І пальма забувала про невеличку громаду рослин і тварин, серед яких росла. Лише інколи вона робила ласку для джерела, питаючи його:

— Ну, як ти думаєш, чи скоро я досягну зір?

Джерельце мовчало. Воно теж любило зорі та було щасливе, коли вони купали в його прозорій воді свої сріблисто-золоті промені, але воно любило не тільки їх. Джерельце любило всіх: і ніжну шовкову травичку, що росла на березі, і пташок, що під час перелетів спочивали в оазі, купаючись у воді, і тваринок, що приходили заспокоїти свою спрагу.

Особливо любило джерело той час, коли в оазі спинялися на відпочинок люди. Весь берег наповнювався тоді гомоном, перекликами, сміхом, дрібних голосів дзвінків, почеплених на шиях верблюдів і віслюків. Гостинно давало джерело свою прозору воду кожному. Зі свіжими силами покидали оазу подорожні, благословляючи щедре джерело.

* * *

Одного пополудня все заворушилося в оазі. Джерельце загомоніло, зашелестіла травичка:

— Караван іде, караван!

Пальма байдуже дивилася назустріч подорожнім.

— Ні, це не караван, це лише двоє людей, та й не на верблюді, а на ослі, — промовила вона.

І справді, до оази наближалися подорожні. Старий чоловік втомлено ступав, ведучи на поводі осла, на якому сиділа молода жінка з Немовлятком на руках.

Пальма бачила все до дрібнички: і бідну одежу подорожніх, таку несхожу на шати багатих купців, що нерідко проходили через пустелю, і незвичайну красу молодої жінки, і світле мудре чоло сивобородого старого чоловіка. Якийсь надзвичайний неспокій і радісна надія оволоділи пальмою…

Ось подорожні в оазі. Жадібно п’ють воду з джерела. Жінка обережно виймає Немовлятко з покривала. Дитина змучена: уста запеклися, личко почервоніло від спеки. Лише сяють, як дві зорі, широко розкриті очі. З невимовною ніжністю та любов’ю дивиться Мати на Дитину. Намоченим у джерельній воді покривалом відсвіжує уста й личко Дитини.

Подорожні стали шукати тінистого місця, щоб покласти Немовлятко спати та й самим трохи перепочити. Але важко було тут знайти таке місце: рослини були невеликі й давали мало тіні.

Лише пальма мала розкішне листя, та її корона була дуже високо.

Немовлятко, змучене подорожжю, почало тихо квилити.

І диво! Раніше ніякий плач, ніяке квиління не зворушували пальми, а тепер щораз більша тривога, щораз більший жаль охоплювали всю її істоту.

— Бідне Немовля! Яке Воно гарне і яке змучене!

Якби схилитися, то, може, в прохолоді листя воно б швидше заснуло. Схилитися? А зорі? Чи зможу я знову випростатися, щоб досягти зір?

Дитятко дрімало, але спека, видно, мучила Його. Воно знову стало тихо плакати. Мати з любов'ю і з жалем схилилася над Ним.

І тоді сталося щось незвичайне. Висока горда пальма покірно нахилилася майже до самої землі, з своєї розкішної корони вона утворила шатро, що захистило Немовлятко та Його Матір від пекучих променів сонця.

Пролунав легкий тріскіт. То розчахнувся надвоє стрункий стовбур красуні-пальми, а з-під кореня побігло нове джерело, що відсвіжило навколо траву й повітря. Дитинка спокійно зітхнула, розкинула рученята і стала розглядати чудові візерунки пальмового гілля.

А пальма дивилася в очі Дитини. Здавалося, що світло цих очей краще й чарівніше, ніж зоряні промені, до яких вона тепер тягнулася.

Схилена пальма запитала джерела:

— Може, хоч ти скажеш мені, чому я сьогодні така щаслива, ніби в очах цієї Дитини я побачила все світло зір, про яке мріяла здавна.

І джерельце тихо відповіло:

— Сьогодні, моя люба, ти пізнала любов — ти забула про себе, а подумала про цю змучену Дитину. Щоб дати Їй спочинок, ти не пошкодувала свого стовбура. І ще знай, що не звичайній дитині ти подарувала сьогодні свою любов, а Тому, Хто народився, щоб розказати всьому світові про Любов і Добро. Ти шукала чарівного світла зір, а знайшла його в очах Божественного Немовляти…

Над пустелею спадав вечір. На небі загорялися зорі. Та не шукала їх променів пальма. У хвилях срібного світла ночі їй вчувалася ніжна пісня.

То гурт янголів славословив Божественне Дитятко в Його відпочинку під час важкої подорожі, коли за велінням янгола святий Йосип забрав Матір та Дитину і помандрував до Єгипту.

Шлях Богородиці

В ізраїльській землі панував недобрий і жорстокий цар Ірод. Він завжди боявся за свою царську владу й корону.

Якось прийшли до нього три царі зо Сходу й спитали, де народився новий ізраїльський цар. Дуже злякався Ірод і звернувся з запитом до своїх священиків. Божі служителі подивились у святі книги і сказали йому, що той цар, про якого питають, народився у містечку Вифлеємі.

Ірод передав ці слова трьом царям і, приховавши свій страх та злість, попросив їх:

— Знайдіть новонародженого царя ізраїльського, а потім, вертаючись, вступіть до мене, бо я хочу теж Йому вклонитись.

Але даремно чекав Ірод на їх поворот.

Тоді запалав він гнівом, вислав до Вифлеєму своїх вояків і наказав їм повбивати всіх дітей до двох років життя. Але його лихі наміри не вдались. Господь не дозволив йому погубити Боже Дитя. Праведний Йосип дістав у сні осторогу від янгола. Тієї ж ночі Йосип посадив Божу Матір з Ісусиком на ослицю, і всі троє втекли до Єгипту.

Ірод довідався про це. Зараз вислав послів до єгипетського фараона, щоб видав йому Йосипа й Марію з Ісусом. Фараон, знавши жорстокість Ірода, дуже злякався, бо Іродові допомагали могутні римляни. Щоб заспокоїти Ірода, фараон наказав воякам шукати Ісусика по всьому Єгипті.

Старенький Йосип у розпачі не знав, що робити. Та вночі у сні знову з'явився йому янгол і наказав утікати з Марією та Ісусиком до берегів великого моря.

Негайно вирушили вони в далеку дорогу. Подорож була дуже небезпечна й важка: вдень дошкуляла їм страшна спека, спрага й піскові бурі, а вночі — холод і страх перед розбійниками. З трудом добрались вони до моря, і тут побачили велике многолюдне місто.

Але хто це йде вулицею і вже здалека вклоняється Святій Родині? Це ті самі три царі, що відвідали малого Ісусика в Вифлеємі.

Старенький Йосип розказав їм про своє горе. Царі порадились між собою, і один з них сказав Йосипові:

— Якщо хочете врятувати Боже Дитя, то ідіть зо мною. Ось мій корабель, поїдемо разом у мою батьківщину — Роксолянію. Там нічого вам боятися, бо в моєму царстві ні Ірод, ні римляни, ні боязливий фараон не мають жодного права.

Матінка Божа і Йосип втішились. Вони зараз зійшли на корабель і того ж дня відплили. Подорож морем була довга й небезпечна, та вона раділи, що врятували Боже Дитя від лукавого Ірода. З Божою поміччю переплили щасливо великі води, аж

опинилися на морі, яке тоді називалося Евксинським, а згодом Чорним морем.

Тоді сказав до них цар:

— Тепер нічого вам уже боятись! Ми вже близько мого царства. Радійте, що всі небезпеки за нами!

Незабаром корабель причалив до берегів землі роксолян, Йосип і Марія з Ісусиком вийшли на суходіл і подякували Богу за цю ласку. Цар хотів був обдарувати їх гостинцями, але Йосип сказав:

— Хай тобі Бог заплатить за все добро, яке ти нам учинив! Наш Господь більший за всіх царів земних. Він не залишить нас без Своєї опіки.

Тоді Матінка Божа з Ісусиком та Йосип попрощалися з царем і пішли берегом ріки Бористену, що згодом дістала назву Дніпра. В одній балці знайшли вони порожню хату, і там замешкали.

Мати Божа всім серцем полюбила нову батьківщину. Вона молилась, щоб Бог не дозволив знищити цей добрий нарід лютим ворогам і завжди мав його у Своїй опіці.

Та не довго довелось Святій Родині жити в Роксолянії. Господь Бог мав інші плани, бо призначив своєму Синові проповідувати слово правди між ізраїльтянами. Тож одного ранку з'явився Матінці Божій святий янгол і привітав її словами:

— Вертайся, Маріє, з Ісусом і Йосипом до Назарету. Ірода вже нема на світі.

Почувши таку вістку, Мати Божа зраділа, але й засмутилась:

— На кого ж я залишу цей гостинний нарід, що так багато терпить від ворогів?

— Не тривожся, — сказав янгол, — Господь дасть цьому народові силу витримати. Його ніхто не переможе, і він завжди лишиться вірним Богові.

А діялось це якраз після весняного дощика. Було тепло й радісно.

Янгол поблагословив променистою рукою синє небо та золоте сонечко, і сталось велике диво. Від неба аж до землі, до стіп Матінки Божої простелилась промениста райдуга-веселка. Вона засяяла різними кольорами, розкинувшись чарівною доріжкою. По цій барвистій райдузі з'їхав укритий узорами ридван і зупинився біля янгола.

Свята Родина сіла у чудесний ридван, він піднявся райдужним шляхом і зник у небесній блакиті… З тяжким серцем розійшлись люди по своїх оселях…

А ви, діти, як побачите чудову райдугу-веселку на небі, знайте — це шлях Пресвятої Богородиці, яким Вона колись вернеться до нас поблагословити нашу волю.

Різдвяні троянди

Гомін ангельських співів з-під небес та ясна зірка на небі зацікавили дівчину, що вийшла до криниці по воду. Мерщій побігла до вбогої стаєнки, над якою та золота зоря сіяла. Пробравшись крізь натовп, побачила в яслах маленьке, усміхнене Дитя. Довго гляділа на нього здивованими очима. Вкінці забажала — як усі, що сюди прийшли — подарувати щось цьому любому Дитяткові. Але вона була дуже вбога. Крім лихенької запаски не мала нічого. Розжалена почала плакати, втираючи сльози своїми золотавими кісками.

Це вгледів Архангел Михаїл. Він бачить усе, що діють люде. Він злетів з неба, пішов до стаєнки, став за дівчиною і, легко торкнувши за рукав, почав розпитувати, що за жура в неї на серці.

Гануська — так звалася дівчина — не впізнала Архангела. Втираючи сльози, сказала:

— Дивись, пане, кожний обдаровує цю милу Дитинку, лиш у мене нема нічого, що могла б Їй дати.

— А що ти бажала б Їй подарувати?

— Це важко сказати, — відповіло дівча. — Хлопчик має вже все. Глянь лиш, скільки нанесли чабани? Не має у нього лиш квіток. От хоч би айстер чи троянд. Що ж коли це зима! Відкіля їх узяти?

— Заспокойся, — сказав Архангел.

Взяв її за руку, вийшов зі стаєнки і повів у поле. Тут ударив об землю ногою і — диво!.. — з мертвої землі почали виростати білі голівки квіток. Кругом почали розквітати легко зарожевілі троянди.

— Ах, яке чудо! — скрикнула дівчина, припала до землі і стала збирати чудесні квіти.

Миттю нарвала гарну китицю, кинулася полем до стаєнки та, розштовхуючи всіх, підбігла до ясел і поклала квіти в ногах Божого Дитяти. Ісусик же зняв рученята і сердечно пригорнув голівку дівчини.

Відтоді розквітають, усе саме на Різдво, Христові троянди.

Сарана

Вісім днів пройшло, як народився Ісусик, а все ще Марія Мати та її опікун Йосиф жили з Немовлятком у вифлеємській стаєнці. Важке було це життя. Вночі дошкулював холод, а Дитини не було чим прикрити, та й сіно, на якому воно спочивало, зовсім стерлося.

Дев'ятого дня ранком завинула Марія Ісусика в рядно і пішла

шукати за дрібкою свіжого сіна. Ішла від хати до хати, питаючи скрізь, але кругом жили самі вбогі робітники і, хоч як їм шкода було маленької Дитини, не могли допомогти Божій Матері.

Пройшла добрий кусень дороги і побачила, осторонь від дороги, велику садибу якогось заможного хлібороба. Підійшла до хати. Крізь вікно виглянув сам господар і почав кричати:

— Чого волочишся по чужих обійстях? Чого тут шукаєш? Іди геть, а то прожену собаками!

— Не лякайся, пане, — промовила тихим голосом Божа Мати. — Я в дорозі. Додому не можу ще вертати і ночую в полі, в стаєнці. Та там холодно, а у мене, як бачиш, маленька Дитина. Воно мерзне. Дай мені дрібку сіна, щоб могла Свого Сина захистити від холоду.

— Сіна у мене нема, — крикнув люто господар. — А якби й було, то не для волоцюг! Я важко працював, щоб назбирати для моєї худоби!

— Це буде така мала дрібка, що не зробить кривди для твоєї худібки, — прохала далі Марія.

— Не дам, — лютував багатир. — Не на це я косив ціле літо, щоб роздавати!

Засмучена Марія-Мати відійшла.

Та ледве вийшла за ворота, почув нелюд, що його тіло корчиться і він стає все менший та менший. Не пройшло й кілька хвилин, а він скакав уже по обійстю і своїми губами видовженими, ніби два маленькі ножі, стинав-косив кожну травичку, яку надибав по дорозі.

За кам'яне серце, за безсердечну скупість замінив його Господь в коника-сарану, що безупинно січе-косить своїми губами-сікачами траву, але ніколи не є ситий.

Христос і розбійник

Важко журилася Марія-Мати, споглядаючи на Своє Дитя. Воно не в теплій кімнаті, а в стайні, не на м'якій постелі, а на соломі. Хоч добрі люди й нанесли дарів та бодай дещо облегшили Дитяті ці перші дні на землі, все ж таки цього ще було замало. Дитятко ще від уродження некупане. Нема ні посудини, ні теплої води. А в стайні курява, вона сідає на ніжне тіло Дитини, гризе, дошкулює. Кілька разів ходив старенький Йосиф по хатах, прохав, щоб дозволили Дитя викупати, але люди байдужі на чужі турботи, здвигали плечима, відправляли з нічим.

Вкінці взяла Марія Дитя і сама почала ходити від хати до хати, прохаючи дозволу викупати Його. Та скрізь зустрічала й вона відмову. Врешті підійшла до якоїсь бідної хатини. Проти неї

вийшла вбого одягнена жінка і почала розпитувати, чого шукає. Зі сльозами в очах розказала Божа Мати свою журу. Жінка хвилину наче б надумувалася та вкінці промовила:

— Я не бороню. Дам тобі посудину та й теплої води. Але я не знаю, чи ти захочеш купати своє Дитя в нашій убогій хатині, де не все так, як годилося б для Нього.

Марія зраділа і вже й не слухала, що жінка говорить. Увійшла в хату, взяла посудину, вимила її і почала Ісусика купати. А Він радів, тріпотав рученятами і, хоч як ще маленький, усміхався. Жінка стояла побіч, приглядалася Немовляті, розпитувала Марію, відкіля вона, та згадувала, що чула щось про народження дитяти в стаєнці. Споглядаючи на ясну голівку, довкола якої сяяло золоте проміння, відчула до Нього якусь Божеську пошану.

Марія кінчала купати. Жінка вийшла. Та за хвилину вернулася, несучи на руках своє мале. Був це хлопчик, старший від Ісусика на кілька тижнів.

— Що це? — вжахнулася Марія.

Личко, рученята та ноженята дитини вкривав гидкий струп. Серце Божої Матері стиснулося жалем. А жінка почала розказувати, як зараз після народження вкрив цей струп дитину. Піднімаючи сорочину, показувала запалене тіло.

— Воно важко страждає, — говорила з сумом, — а ніякі ліки не помагають.

З жахом гляділа Марія на бідне дитя. Взяв її ляк і за Ісусика. Вона ж скупала Його в посудині, в якій купається це нещасне. Збентежена вийняла Сина з води, завинула в пелени і взялася виливати воду. Але жінка наче б чого налякалася, підбігла, придержала посудину і сказала:

— Залиши, я вже сама це зроблю.

Марія-Мати подякувала їй за добре серце і відійшла. Жінка довго проводжала її поглядом і начебто роздумувала над чимсь. Нараз роздягла дитину і посадила до купелі, де щойно купався Ісусик.

Ледве зачала дитину змивати, як струп став відпадати. За кілька хвилин не було з нього ні сліду.

— Чоловіче! — крикнула з радістю до мужа, який саме вернув до дому. — Ходи, глянь! Наш хлопчик видужав. Струп щез, а ціле тіло біленьке й гладеньке, як шовк.

— Дійсно, — чудувався чоловік, приглядаючись дитині. — Як це сталося? — питав здивований.

— Це Божа ласка. Це чудо. А вчинило його Боже Дитя, що народилося ген там, у стаєнці, — говорила жінка, сяючи з радости і розказуючи, як це все сталося.

Сповнені безмежного щастя та глибокої вдячности, пішли

чоловік та жінка до стаєнки і впали на коліна перед Ісусиком, славлячи народженого Бого-сина.

* * *

Минули літа. І на горі смерти, на Голготі, знялись підряд три хрести. Посередині розп'ятий Ісус, а по Його правій та лівій — два розбійники. В терновому вінці, весь скривавлений, склонив Син Божий святу голову і молиться тихо за тих, що Його розіп'яли та ще й тепер глузують з Нього, насміхаються. Глузує викривленими від злоби устами і розбійник по Його лівій.

Лиш на лиці розбійника по правій видно безмежний сум, безмежний одчай. Перед його очима проходить усе його життя.

— Як безнадійно змарнував я, — думає він, — мої літа! Скільки кривди, скільки лиха-горя заподіяв я людям! І тепер вмираю, занапастивши душу.

Раптом почув глузування свого товариша розбійника.

— Якщо ти справді Син Божий, — казав цей, — то зійди з хреста та спаси й нас.

Мимохіть глянув він на Богосина. Здивований, широко розкрив очі. Кругом голови Ісуса побачив золоте сяйво.

Хто це та де розказував йому про якесь золоте сяйво довкола голови? — намагався нагадати.

— Ах, це моя мати розказувала, як мене дитину уздоровило якесь Боже Дитя, з золотим сяйвом довкола голівки. Ах, це той самий, — шептав сповнений безмежної пошани і, звертаючись до Ісуса в глибокій покорі та вірі, заговорив:

— Пом'яни мя, Господи, як прийдеш до царства Свого.

І зняв страждаючий Син Божий Свій повний любови погляд на нещасного грішника та промовив:

— Направду кажу тобі, ще нині будеш зі мною в Царстві Небеснім.

Роз'яснилося лице розбійника і якесь блаженне почування безкрайого щастя сповнило його зболілу душу.

Вмирав уже спокійний.

Чорний пустунчик

За ясною вифлеємською зіркою мандрували зі своїми почтами три східні царі-мудреці, що їхали зложити поклін народженому Божому Дитяті, їх слуги везли за ними багаті дари. В почті їхав і хлопчик мурин. Їхав на ослі і віз миро, яке його пан забрав для Ісусика.

Всі їхали повагом, тільки чорний пустунчик ганяв позаду почту на своїм ослику. Ставав на ньому дуба, вивертався, зводив усякі герці. Розбавився й ослик. Брикав ногами, лягав на землю, качався в піску.

Як заїхали царі-мудреці до Ірода, а слуги почали знімати з верблюдів та ослів клунки, спостеріг малий мурин, що прив'язаний до сідла кошик, в якому була посудина з миром, згубився. Щезла пустота хлопця, не цікавила його велич Іродового дворища, не смакували йому добірні страви, якими гостила всіх царська прислуга. Дрижав зі страху перед своїм паном, але не мав відваги йому розказати, що сталося. Змарнів та й зблід, хоч як був чорний.

Пройшло ще кілька днів. Подорожні покинули двір Ірода, а золота зірка завела їх до Вифлеєму і стала над стаєнкою, де родився Ісус. Слуги переодягли своїх володарів у багаті шати та стали витягати з клунків привезені для Божого Дитяти дари. Лиш муринчик стояв на боці коло свого ослика і з ляком чекав, що буде далі, що скаже його пан, як угледить, що посудини з миром нема.

Тим часом царі-мудреці підійшли до стаєнки, впали на коліна перед Божим Дитятком, віддаючи поклін, а слуги почали подавати дари. Цар-мудрець, що віз у дарунку миро, озирнувся здивовано за своїм муринчиком, не розуміючи, чому цей не подає дарунку.

Не видержав тепер пустун. Дрижачи всім тілом, підбіг, продираючись, до ясел, впав на коліна, маючи намір прохати у Ісусика пробачення та охорони перед своїм паном. Та замість того почав гірко, гірко плакати. Ісусик глянув на нього, всміхнувся, простяг ручку і ніжно погладив чорну, кучеряву голову хлопця.

Зчудований такою ласкою, звів хлопчина очі і…

— Що це? — скрикнув.

Перед ним стояв кошик з миром, який він, через свою пустоту, згубив.

Забувши страх, схопився, розцілував ніжки Ісусика, а потім, свавільно пустуючи, як перше, поскакав до свого ослика.

З даху стайні залинув за ним — наче голос срібних дзвіночків — сміх ангелів, а далі й сміх усіх, що були в стаєнці.

Осел-христоносець

Весь сніг, уся вселенна раділи народженням Божого Дитяти. Раділи люди, раділи всі сотворіння Божі, раділо навіть квіття. Лиш пекло скаженіло, бо прийшов Спаситель, бо ж Господь зіслав Того, Який мав відкупити людський рід.

Та лютував ще й цар юдейський Ірод. Стривожився, що втратить своє царство. Тож народжене Дитя не давало йому спокою. Похмурий ходив по своїй палаті і думав, як позбутися ненависної Дитини. Думав і придумав. Придумав таке, що саме пекло вжахнулося. Велів повбивати всіх дітей, що прийшли на світ в останні два роки. Думав, що з ними загине й Ісусик.

Тиха ніч вкрила Вифлеєм, над яким завис цей наказ. Тривожно мерехтіли ясні зірки, осяючи чумацький шлях на небі. А цим шляхом сходив з неба, ніби якась срібна з'ява, ангел. Це Божий посланець. Спішив він, щоб сповістити Йосифа про небезпеку. Скорою ходою підійшов до стаєнки. Від його сяйва пробудився старенький Йосиф. Пробудився, злякався. Ангел же промовив до нього:

— Бери Марію і Дитя і втікай до Єгипту. Лютий Ірод наважився на життя Дитяти.

Стривожений стояв Йосиф, слухаючи слів ангела. Коли ж цей розплився в срібній млі, відійшов до Марії, розбудив її та розказав, що звістив його Божий посланець.

Зажурені, почали Йосиф і Марія ладитися в дорогу. Йосиф бідкався, бо ж як йому іти в таку далеку дорогу з немічною Марією та Немовлям та ще й пішки.

Глибоко в стаєнці, за яслами, в яких спав Ісусик, прокинувся малий віслюк, наче даючи про себе знати. Йосиф зрадів.

— Візьму віслюка, — подумав. — Малий він, небагато в нього сили, а все ж таки порятує в дорозі.

Підійшов до віслюка, а цей, прочуваючи, мабуть, яке важливе матиме завдання, радісно став махати вухатою головою. Слухняно теж стояв, як Йосиф навантажував на нього клунки.

Зоріло. Свята Родина кидала Вифлеєм. Марія-Мати з Дитятком на віслюку, а Йосиф побіч, тримаючи в руці уздечку.

Дорога, якою їхали, це не був битий шлях, ані навіть добре протоптана стежка. Ніяк було б пізнати, що ходили тут деколи люди, коли б не кості в'ючних тварин чи й людей, що колись тут загинули. Стирчали вони з-під навіяних вітром піскових курганів, додаючи пустелі ще більшої дикости. А пустеля простягалася, як далеко глянути оком. Цілі дні мандрували наші подорожні, не стрічаючи ні дернини, ні зісохлої травички, ні води. Уночі розкладав Йосиф ватру, при якій засипали. А ослик тулився коло них, важко дихаючи по цілоденнім труді. Копита його підбилися, ноги кривавили, а голод і спрага гірко дошкулювали. Не раз теж дрижав зі страху перед дикими звірами, що з ревом проходили повз ватру, ставали і зі здивування гляділи на Святу Родину. Часто шаліли бурі-громовиці. Тоді подорожні шукали захисту під якоюсь скелею, а віслюк відпочивав і покріплявся листками якого

куща.

Одного разу розшаліла буря, якої досі ще не було. Небо вкрили олив'яні хмари, громи гуркотіли без упину. Вкінці прийшла злива, що, здавалося, все затопить. Як надходила буря, проходили вони саме руслом річки, що зовсім висохла. Йосиф забрав Марію з Дитятком та сховався з ними під скелею, що стирчала над руслом. Ослик лишився по другому боці висохлої річки і жадібно скубав вогке гілля. Довго, довго шаліла злива. Втихати стала аж під вечір. Небо прояснилося, а останнє проміння сонця осяяло змочені піскові кургани та скелі. На місці висохлого русла котились жовті буруни, шаліла розбурхана річка. На протилежному березі бігав віслюк, жалібно іржучи. Розглядався, шукав своїх господарів.

Щоб заспокоїти бідну тварину, гукнув Йосиф до нього. Вгледівши своїх, кинувся осел стрімголов у розбурхані хвилі ріки, бажаючи дістатися на другий берег. Аж охнули Марія та Йосиф. Чорні буруни поглинули нещасну тварину. Та заки прохололи з першого жаху, побачили вухату голову свого вірного віслюка. Змагаючись із хвилями-бурунами, вибивався він над воду і пробував добитися до своїх господарів. Але рвучі хвилі били в нього, несли все далі, далі. Він то потопав, то знов показувався. Довго та далеко несла його річка. Та все-таки зносила ближче до берега, де стояла Свята Родина. Вкінці добився, виліз на берег. Аж сплеснули з радости Йосиф та Марія. А він підбіг до них, струшуючи з себе воду, обтер об них голову, а опісля почав лизати простягнені до нього рученята Ісусика, що Його Марія держала на руках.

Три тижні мандрувала Свята Родина. Бувало так, що ослик падав з виснаженням, мов мертвий. З жалем дивилися Йосиф та Марія на бідну втомлену тварину. Підшукували для неї смачної трави, холодної води, змивали покалічені ноги. Але вже ранком, по нічнім відпочинку, зривався віслюк бадьорий і дріботав далі, несучи дорогий тягар.

Врешті прибули до Єгипту. Скінчились труди. Марія-Мати взяла годувати Ісусика, а Йосиф знімав з осла клунки. Зняв і…

— Що це? — здивувався. — Маріє, — закликав, — ходи, глянь у нашого ослика на хребті хрест.

Здивовані, приглядалися знамені хреста, що видніло на хребті віслюка. Від шиї здовж хребта і поперек крижів коло передніх лопаток зчорніла смуга шерсті, творячи в той спосіб знам'я хреста.

Це в нагороду за тяжку та вірну службу Ісусикові відзначив Господь ослика хрестом, ніби лицарським орденом.

З тої пори ослики цієї породи носять це знам'я. А люди звуть

їх теж христоносцями.

Зозуля

Вечоріло. Серед безкрайої пустелі воліклася важко втомлена Свята Родина, що втікала перед лютим Іродом до Єгипту. Прямувала до громадки дерев, що, ніби острів серед океану, зеленіли серед пісків.

Ще перед заходом сонця бажали добитися до цього затишного місця. Бажали відпочити по тяжкій дорозі серед спеки. Найбільше журилися Немовлятком. Воно змарніло, личко запалося, а оченята гляділи втомлено.

Добилися. З полегшою зітхнули. Ісусик начеб зчудований дивився на високі дерева, на зелені кущі, прислухувався тихому дзюрчанню джерела. Від якогось часу мучила його безсонність. Засинав аж над ранком, як починало світати, і спав недовго. Марія-Мати, в якої серце боліло від муки Дитини, теж цілими ночами не спала. Страждала, як ніколи.

— Треба тут опочити хоч два, три дні, — заговорив Йосиф, знімаючи з віслюка клунки. — І ти, Маріє, і Дитина такі виснажені, що далі йти годі. Може, тут серед дерев, де провіває холодний легіт, Мале заспокоїться, може, минеться Його безсонність.

Примістилися серед кущів, під високою пальмою. Марія уложила Ісусика, надіючись, що Цей засне. Але Він і далі не засинав. Непорушно сиділа Пречиста біля Нього, молилась, щоб Господь зіслав Йому сон.

Вкінці заснув Ісусик. Заснув, але знову аж над ранком. Дніло. Кругом було тихо, тихо. Навіть пташки, які вітають все ранок своїм щебетом, мовчали. Мовчали, бо побачили, що спить якесь неземне Дитятко з золотим сяйвом довкола кучерявої голівки. Мовчали, щоб не збудити Його. Одне одному давало тихим цвірінканням знати, щоб не співали.

Та нараз залунало, майже над самою голівкою Дитяти, голосне «ку-ку, ку-ку». Від гомону прокинулась Божа Мати. Вона з перевтоми теж задрімала. Прокинулась і аж охнула. Стривожилася, бо ж гомін зозулиного «ку-ку» може збудити Її бідну Дитину. Глянула на Неї. Так, Воно вже не спало. Здивованими оченятами гляділо в той бік, відкіля йшов гомін. А зозуля не вгавала. «Ку-ку, ку-ку», — голосила на все горло. Аж заплакала Богомати. З тихим докором звернулася до зозулі:

— Пташино люба, покинь кувати. Моя Дитина хвора. Пожалій Її.

Старенький Йосиф почав відганяти вперту птицю. Та вона

злетіла на другий кущ і відти далі голосила своє «ку-ку, ку-ку». Пташки, що скакали по гілках, кинулися до неї і стали їй начеб щось роз'яснювати, але без успіху. Вкінці відлетіла. Але що ж, коли Ісусик вже не спав і не було надії, щоб скоро заснув.

Ніжний легіт, тінь дерев та свіжість, що йшла від потічка, зробили своє. Десь коло полудня Ісусик заснув. Заснув міцним, здоровим сном. Але з полудня, начеб навмисне, злетіла зозуля і знов збудила Його своїм «ку-ку». Марія пригорнула Дитя до себе, немовби хотіла захистити перед нестерпним криком птиці, і зі сльозами в очах промовила до зозулі:

— Чи ж не знаєш, не розумієш, пташино, як дуже болить серце матері, коли її дитинка страждає?

Підійшов до зозулі й дрозд, що з іншими пташками сидів на кущі, і став їй дорікати:

— Не бачиш, погана, що тут Дитя спить і то хворе Дитя? Йому треба б відпочити, покріпитися сном, а ти вже другий день знімаєшся саме над Його голівку і кричиш своє «ку-ку». Де в тебе серце? Господь покарає тебе за цю безсердечність.

Але зозуля, мов на глум, голосила далі «ку-ку».

Ще таки того дня кинула Свята Родина оазу. Помандрували далі.

Тим часом, як надійшла весна, нагадала собі зозуля, що час їй будувати гніздечко, час скласти яєчка та чекати діточок. Нагадала, злетіла в кущі, почала збирати суху травинку, дрібне бадилля і лаштувати гніздечко, радіючи майбутнім щастям матері. Але що це? Ніяк не вдається побудувати гніздечко. Бадилля розлітається, травичка ломиться, не хоче держатися купи. Що це? Чи забула. Пробує вдруге, втретє. Не йде!

— Може завтра зумію краще, — думає збентежена. Але це саме діється на другий, ба й на третій день.

— Нічого не лишається, — думає. — Вишукаю готове гніздечко якоїсь пташини і там знесу яєчка.

Знайшла чуже гніздечко, зложила в нього яєчка і рада полетіла шукати поживи. Поживилась. Вертає. Але де ж гніздечко? Де зложила яєчка? Шукає, довго шукає. Не знайшла. Засмучена, втомлена, сіла на гілку, зажурилася.

За кілька днів знайшла нове гніздечко якоїсь пташини. Зраділа. Знесла в нього яєчка, але як злетіла по їжу, вернути до нього вже не зуміла. І не зуміла вже ніколи.

Відтоді складає зозуля свої яєчка в чужі гнізда. І чужі пташки виховують її діточок. Вона ж, хоч як дуже тужить за материнською радістю, за щастям виховувати, ростити своїх діточок, — цього щастя не знає.

Ось така важка кара впала на неї за те, що не хотіла

зрозуміти любови та болю матері.

Христос і змія

Раз вибралася Марія-Мати в ліс, недалеко Назарету, щоб назбирати йому ягідок. Розрадуваний Ісусик ганяв від куща до куща, збирав ягідки та смачно ними ласував. Пташки, які зразу пізнали, хто до них загостив, літали понад головами Пречистої та Божого Дитяти, виспівуючи своїому Творцеві на радість щонайкращі пісні. Дерева та кущі, повз які проходив Ісусик, клонили свої гілки, навіваючи ними Йому прохолоду. Зайчики та серни ставали, дивуючись такою небувалою гостиною. Навіть хитра лисичка задивилася на хлопчика, з золотим сяйвом довкола голівки, забуваючи на ту мить, що вийшла на криваву виправу. Ісусик же підходив до тварин і гладив їх своєю дрібною ручкою.

Нараз скрикнула Богомати. До Ісусика підповзала змія. Пречиста, перелякана, підбігла до нього, схопила за руку та стала спішно відходити.

— Не втікай! — почула за собою і оглянулася. Це кликала змія. — Я вам нічого лихого не вдію. Я знаю, хто Ти і Твоє Дитя. Здалека я побачила, як Воно, Пресвяте, голубить тварин, і виповзла, бо забажала й собі цеї ласки. Але ви втікаєте так, як всі від мене тікають, бо ж я з роду проклятих. Так, проклятих за те, що колись злий дух, прийнявши нашу подобу, намовив до гріха перших людей. Господь влив у наші гострі зуби страшну їдь, щоб усі нас оминали, бо своїм укусом несемо смерть. Все, що живе, втікає від нас і не має для нас нічого, хіба лише прокліn.

Ісусик задумався, слухаючи бідкань змії. По хвилині підійшов до неї, взяв її головку в Свої дрібні ручки і промовив:

— Віднині твої укуси не будуть смертельні.

Потому взяв Марію-Матір за руку і відійшов.

На місці, де Ісусик доторкнувся голови змії, а саме за її вушками, залишились дві ясні цятки, по яких і досі пізнаємо нешкідливого вужа.

Перша ялинка

Малий Ісусик зростав у невеличкому містечку Назареті. Це були найкращі, найщасливіші дні в житті нашого Спасителя. Марія-Мати усім серцем піклувалася своїм любим, русявим хлопчиком, а старенький Йосиф майстрував для Нього візочки, коники, а то й маленькі хатинки із усякою хатньою спорудою.

Великою радістю були для Ісусика забави з ровесниками, які жили недалеко домівки Святої Родини. Він бігав до них,

придивлявся їхнім іграм, а то й сам з ними грався. Діти любили Його, бо був увічливий, добрий, сердечний. А вже найбільше горнулися до Нього убогі та кволі. Він все ставав в їх обороні, все захищав їх перед іншими недобрими дітьми.

Одного разу серед забави кинулися старші хлопці на троє вбого одягнених діток. Проганяли їх і врешті почали бити. Ісусик заступився за них, але погані хлопчиська кинулися й до Нього. Ніби здивований, глянув Він на них довгим та повним суму поглядом і промовив:

— Чи ж годиться кривдити слабших?

Збентежені та засоромлені, опустили хлопчиська очі і відійшли. Напастовані діти гляділи на свойого захисника з глибокою вдячністю.

Від цієї пори стали вони найсердечнішими друзями Ісусика. Вигадували для Нього всякі іграшки, заходили до Його дому, гралися з Ним. А й Ісусик їх полюбив. Заходячи часто до них, побачив, що живуть у злиднях, що мати ледве спроможна їх прожити, що вдома ще двоє маленьких діток, а батько помер перед роком. Це все розказав Марії-Матері, а вона веліла йому брати цих дітей до себе і тоді годувала, а навіть зодягала. Небавом так зжилися, що майже щодня навідувалися одне до одного.

Ісусик кінчав восьмий рік. Надійшов день Його уродин. Марія-Мати та Йосиф обрадували Його всякими дарунками. Прийшли й Його друзі. Весело, безжурно гралися до вечора. По вечері пішли друзі додому, а Ісусик став ладитися до сну. Нагадуючи те, що довелося Йому в цьому радісному дні пережити, нагадав і Своїх друзів. Нагадав і посумнів. Йому стало шкода цих бідних дітей. Вони напевно ніколи не дістають дарунків. В ту мить постановив зробити їм милу несподіванку.

Встав з ліжка, взяв Свої кращі забавки, покликав Своїх ангеликів і побіг до хатини, де жили бідні товариші Його забав. По дорозі послав одного ангелика по солодощі, другого по всяке вбрання, третього по яблука, що ростуть в небеснім раю, а ще іншого по золоті зірки, що сяють на молочній, чумацькій дорозі.

Обвантажені тим добром, підійшли в тиху, темну ніч під убогу хатину. В малім садочку, коло хатини, росла між грядками невеличка, самітня ялинка. На її галузках казав Ісусик ангеликам розвісити всі дарунки. Потім подякував своїм ангеликам за поміч, вернувся додому й заснув.

Як зійшло сонце і діти, прокинувшись, вибігли до садочку, вони з дива аж заніміли.

— Що це? — питали. — Відкіля це взялося?

Вкінці, побравшись за руки та радісно вигукуючи, завели

довкола чуда-ялинки танок. Їх щастю не було краю.

Та радів і Ісусик. Радів щастям бідних дітей і постановив відтепер обдаровувати в день своїх уродин такою ялинкою всіх добрих дітей.

І так Різдво Ісуса стало для всіх дітей найкращим святом у році.

Божі діти

Кам'янистою дорогою, що вела до Єрусалиму, йшов малий пастушок Яків. Був дуже стривожений. Серед ясного дня скоїлось щось таке, чого він ніяк не міг зрозуміти: сонце раптом померкло, темні хмари закрили небо, і блискавиці освітлювали небосхил.

Уже наближався до Саерамської брами, як побачив юрбу людей, що, перелякані, втікали до міста. Малий Яків теж злякався і хотів десь заховатись, але, на щастя, йому назустріч вибіг Йозуе. Яків дуже зрадів, побачивши приятеля, і зразу запитав, що сталося.

Йозуе схопив його за руку й потягнув за собою. Вони опинилися під покрівлею якоїсь хати, і тоді Йозуе почав йому пояснювати:

— Хіба ж ти не чув, що сталося з нашим Пророком, Месією з Назарету? Старшина незлюбила його і засудила на розп'яття на Голготі. Я бачив, як Його провадили на страту. Він ніс важкий хрест, а слуги старшини Його били. Це було дуже жорстоко! Я не міг дивитися і втік.

Почувши слово «Месія», малий Яків здригнувся. Він теж зазнав від цього Месії великої ласки. Він був зроду сліпий, і це дуже турбувало його матусю. Вона шукала всяких способів, щоб помогти своїй дитині — та всі її заходи були даремні. Одного разу вона почула про Месію з Назарету, що зціляв людей від усяких недуг. Тоді вона взяла синка з собою і привела до Ісуса. Там було дуже багато дітей з матерями. Та Яків тоді нічого не бачив, тільки почув, що хтось поклав на його голівку руку, опісля доторкнувся очей і сказав:

— Якове, подивись на мене!

Темрява в очах зникла, і Яків побачив лагідне Божественне обличчя Месії і ті блакитні очі, що дивилися глибоко в його душу. О, він ніколи не забуде тієї чудесної хвилини. Тоді він уперше побачив Ісуса, свою любу матусю, золоте сонце і блакитне небо.

Тож, почувши про жахливу подію, що скоїлась із Месією, Яків схвилювався, і його очі залилися сльозами. Йозуе взяв Якова за руку, повів в оливковий сад, що прилягав до міських мурів, і почав потішати.

— Не журися, друже! Вони не можуть убити Месію, бо він — Син Божий! Він Сам про це навчав: казав, що Він посланий відкрити людям Божу правду і що всі люди мають стати дітьми Божими. Чи чув ти про це коли-небудь?

Яків слухав з полегкістю свого приятеля, а коли почув, що всі люди мають стати Божими дітьми, призадумався. Так, він пам'ятає, як зараз після зцілення його очей підійшов до Месії один законовчитель і запитав:

— Учителю, скажи мені, що маю робити, щоб увійти в Боже царство?

Ісус ласкаво усміхнувся, взяв Якова з-між дітей на руки, посадив собі на коліна і сказав до всіх людей:

— Амінь, говорю вам, що як не будете такі, як ці діти, не ввійдете в царство Боже!

Малий Яків тоді ще не розумів, що це означає. Але слова Месії запевнили його, що всі люди мають стати Божими дітьми. І ці слова запали Якову в душу. Що може бути краще, як стати Божою дитиною? Його серце сповнилось неземною радістю, і оченята заграли дивними вогниками. Він сміливо й радісно дивився в очі своєму приятелеві.

Обидва приятелі ще довше були б розмовляли, але побачили відділ римських вояків, що твердим військовим кроком зближався від гори Голготи. Хлопці розпрощались і розійшлись.

Малий Яків вертався додому. Він повірив словам приятеля, що Месію, який звав Себе Сином Божим, ніхто не може вбити. Він вірив і відчував цілою своєю істотою, що скоро мусить статися щось таке, що здивує весь Єрусалим. Бо хто ж може противитись волі всемогутнього Єгови? Бог може робити, що захоче. Той, хто привернув хлопчикові зір, не може бути приниженим, — він, Господь Саваот, мусить бути прославлений!

Недовго довелось малому Якову чекати на здійснення своїх сподівань. Третього дня, в саме свято Пасхи, рознеслася по Єрусалимі вістка, що Ісус, Учитель з Назарету, Син Божий — воскрес. Ісусові найближчі учні, що ранком прийшли до його гробу, знайшли гріб порожнім. Деякі з них бачили Ісуса живим і навіть з Ним розмовляли!..

Малий Яків дуже втішався цією радісною новиною. Він вірив у воскресіння Месії всією щирою дитячою душею. Ця Пасха була днем воскресіння Христа, найбільшого добродія, що обдарував його очі світлом. Побачивши матусю сумною, Яків зараз підійшов до неї і сказав:

— Не сумуйте, матусю! Месія таки воскрес!

Матуся усміхнулась, поцілувала свого синочка і сказала:

— Я теж вірю, що Він дійсно воскрес. Якщо Він міг вернути

тобі, сліпому, зір, то силою Божою Він і воскрес. Ми ж залишимося Його вірними і вдячними учнями!

– І дітьми Божими! — додав Яків.

Як Господь зі святим Петром по світу ходили

Чому жінка слухається чоловіка

Коли ходив ще землею Господь зі святим Петром, Петро побачив якось «поганого» собаку й каже:

— Господи! Це — скажений собака!

— Нічого, святий Петре, — відповів на те Господь. — Сотвори воскресну молитву «Хай воскресне Бог», і собака нас не займе.

Йдуть вони далі. Побачив тоді Петро п'яного чоловіка й каже:

— Господи! П'яний чоловік іде!

— Еге, святий Петре, — каже Господь. — Давай обминемо його, бо п'яний чоловік гірший за скаженого собаку.

Петро подивувався цим словам Господа. Попросились вони ночувати в одну хату. Господар був п'яний і став ні за що ні про що бити свою жінку. Святий Петро й каже:

— Господи! Який же дурний п'яний чоловік, що дозволяє собі так жорстоко поводитися!.. І чому це так на світі встановлено, що чоловік безкарно знущається над своєю жінкою?

— Чоловік старший за жінку, — відповідав Господь, — а тому й дозволяє собі робити з нею все, що хоче.

— Господи! — став просити тоді Петро. — А чи не можна зробити так, щоб жінка стала старшою за чоловіка?.. Вона б так не билася.

— Воно б то й можна, — відказав Господь, — та тільки це на гірше. Жінка буде ще лихішою за цього чоловіка: коли вона стане старшою, вона й тебе поб'є.

— Ні, не буде гірше, — наполягав Петро.

— Ну, то нехай вже на якийсь час жінка буде старшою, — дав згоду Господь.

Оце через тиждень там, чи що, після того як жінки стали старшими за чоловіків, зайшов Господь зі святим Петром в село в хату до одного селянина, і просяться вони переночувати. Селянин і каже їм:

— Та чи знаєте, люди добрі: я б і радий був пустити вас переночувати, та, чи бачите, нині Бог так дав, що жінка вже стала старшою за чоловіка. Так от моя жінка зараз у корчмі, а тільки-но повернеться додому, одразу стане мене мотлошити — не минути тоді й вам лиха.

А Петро рече на те:

— Та вже що буде, те буде! Може, вона й не битиме нас: ми ж бо люди сторонні.

– Ідіть, тільки на мене не жалуйтесь!

Спас і каже Петру:

— Як ти хочеш, — мені все рівно, чи останемось у цього

чоловіка, чи, може, підемо пошукаємо другого місця?

— Куди там ми підемо, собак дражнити! — відказав Петро.

От лишилися вони ночувати, повечеряли й лягли спати. Тільки що уляглись, коли ж чують, кричить п'яна баба, ще з вулиці чутно, як вона підходить. Прийшла й ну щосили грюкати в двері. Чоловік той, хазяїн, схопився:

— Се, — каже, — моя стара іде.

Та й пішов одчиняти, а Господу й святому Петру велів сховатися під піл. Тут двері з шумом розчинились і вона заходить та кричить:

— Що тут таке у тебе? Сам таскаєшся щодня та ще й волоцюг сюди приймаєш до себе! Геть!

І по тих словах почала гамселити чоловіка за те, що довго не відчиняв дверей. Молотила його, молотила, поки, нарешті, втомилася й сіла на лавці спочити. В цей час під полом щось загримкотіло. Почувши грюкіт, п'яна жінка заповзялася до чоловіка:

— А хто це в тебе під полом?

— Подорожні зайшли переночувати, — відповів чоловік.

— А, так ти посмів порядкувати без мене! Ну стривай, я всиплю перцю твоїм постояльцям!

З цими словами присікалась вона до святого Петра і давай мотлошити його щосили. Після того Петро каже Господу:

— Господи! Коли б уже світ хутчій!

— Е! — каже Бог, — ще далеко до світу!

— То ляж же ти, Господи, од краю, а я ще ляжу під стіною. А то я боюсь, щоб вона не побила мене ще раз.

Господь ліг скраю, а Петро під стіною. Між тим господиня відпочила й каже:

— Треба ще й другого віддухопелити — того, що лежить під стіною, а то один може й образитися.

І знов давай мотлошити щосили Петра.

— Бач, — каже вона після того, як розважила душу, — обидва, як один, — сиві та миршаві!..

Нарешті господиня вляглася спати, а Господь зі святим Петром поквапом подалися геть.

— Ні, Господи, — сказав дорогою святий Петро, — нехай буде по-старому: сам зараз бачу, що краще, коли чоловік старший за жінку.

— А я ж наперед казав тобі, — відповідав Господь, — що як жінка буде старша за чоловіка, то й тебе поб'є.

Ідуть вони та й ідуть — захотілось їм снідати. А святий Петро каже:

— Де ми, Господи, сядем та поснідаєм? Хіба ходімо під

церкву…

А Бог каже:

— Ходімо під шинок краще!

Пішли, сіли. Коли приходить чоловік п’яний та й каже:

— Ох, Господи, як я впився сьогодні!..

— А, бач, — каже Бог до Петра, — прийшов чоловік п’яний та Бога споминає-таки…

Коли йдуть із церкви піп і дяк. Та й каже піп:

— Ото до чорта сьогодні в церкві дітей було! Я аж втомився, причащаючи!..

Бог до святого Петра й каже:

— Бач, яка правда! Попи із церкви йдуть та чорта споминають, а той чоловік із шинку вийшов та про Бога не забув.

Підходить той чоловік п’яний до Бога і святого Петра й каже:

— Здорові були, дядьки!

— Здоров, чоловіче!

— Будьте мені пробачні, дядьки, що я, випивши, хочу вас спитати: куди вас Бог несе?

— У путь, — кажуть.

— Нехай вам Бог помагає.

— Спасибі, — каже Бог, — дядьку, за добре слово! Чого б ми тебе, дядьку, попросили?

— Просіть, — каже.

— Піди нам ти, будь ласкав, купи проскурочки.

— Можна, — каже.

Пішов, купив і несе. Захотілось йому їсти, так він одну з’їв, а дві приніс:

— Нате, люди добрі. По правді скажу: одну я по дорозі з’їв, а дві — нате!

— Бач, — каже Бог до святого Петра, — хоч п’яний, а не обдурює. Як нема, то й нема…

— Е, треба правду казати. Кажуть: гріх брехати, — каже той чоловік.

— Роби по правді, небоже, — каже Бог, — то тобі й Бог поможе, не обдурюй довіку нікого!..

Попрощались вони й пішли. Ідуть та й ідуть — приходиться їм ночувати.

— Ну, — каже святий Петро, — до кого тепер підем ночувати?

— Ходімо, — каже Бог, — до вбогого.

Ото зайшли вони до бідної вдови. Та вдова нездужає, а дітей у неї багато… Встала вона насилу, наварила вечеряти. Повечеряли вони, вона їм постелила — та така рада. Поклала їх спати. Переночували. На другий день випровадила вона їх —

пішли. Йдуть та й ідуть, — коли біжить вовк.

— Господи, — каже святий Петро, — куди цей вовк біжить?

— До вдови по порося!

— Нащо ж ти, Господи, робиш вдові таку кривду?

— Е, — каже, — так треба. Одне у неї порося, та й нехай з'їсть. Ще, — каже Бог, — ота вдова помре, а дітки залишаться сиротами!..

Прийшли додому. Посилає Бог ангела:

— Піди, — каже, — там удова нездужає, візьми у неї душу.

Прилітає ангел — аж діти лазять коло неї, пищать, та такі все дрібнесенькі. Ангел подивився, подивився — Боже мій!

— Що ж, — каже, — вони робитимуть, як із неї взяти душу? Не можна й приступити до неї — так пищать, бідні, та лазять коло неї.

А Бог і питає:

— Хто ж там є коло неї? Хто її доглядає?

— Нема, — каже, — нікогісінько. Хата нетоплена, лежить, бідна, сама та діти плачуть…

— А, Господи! — каже святий Петро. — Дай їй ще трохи пожити на світі, нехай вона діток підгодує!

— Ну, — каже Бог, — піди ж ти, святий Петре, на озерце — там стоїть куца хата і без кроков. Піди ж ти у ту хату, там така стара баба живе, така стара, що вже аж поцвіла! Спитаєш ти її, як схоче та баба умерти, то вдова ще трохи поживе на світі.

Святий Петро й пішов. Приходить у ту хатку, аж там така лежить баба — стара, стара… Він увійшов:

— Здорові були!

Вона:

— Здоров, мій шиночку!..

— Що, — каже, — бабусю, сама?

— Шама…

— Недобре, — каже, — самій жити? Краще б вмерти.

— Еге, — каже, — нехай ти шам умреш! Шаме літечко йде, та шонечко гріє…

Він і пішов від неї — не хоче вмирати. Прийшов до Бога й каже:

— Господи, не хоче баба вмирати!

— А що, — каже Бог, — я ж тобі казав, що треба вдові вмирати. Лети, анголе, візьми її душу!

Полетів ангел, аж діти кричать та лазять… Він узяв душу, приніс, віддав Богові. Пустив Бог душу в рай. А діти залишились.

Там через скільки-то років ідуть вони: Бог зі святим Петром. Аж їде коляска, шістьма кіньми запряжена.

— Угадай, — каже Бог до святого Петра, — хто це їде?

— Якийсь поміщик.

— Е, ні, — каже, — оце тієї вдови діти їздять. Бач, — каже, — я їх покарав та й помилував.

Три нагороди за гостинність

Був собі в одному селі чоловік-удівець. Не такий, щоб дуже заможний, проте як побачить подорожнього, неодмінно запросить до свого дому та почастує. Якось повз його двір дванадцятеро людей ішло. Вибіг той чоловік з хати, запросив їх до себе:

— Заходьте, добрі люди. Що Бог послав, тим і почастую.

А то були Христос і дванадцять апостолів.

Відпочили вони у того чоловіка, та й пішли собі далі. Як минули останню хату, каже Христос:

— Ходи, Петре, до того чоловіка й запитай, щоб він хотів від мене за гостину?

Повернувся Петро, каже чоловіку:

— Були оце ми в тебе — Христос та апостоли. Гарно ти нас почастував, щиро прийняв.

Запитує Господь:

— Що ти хочеш за свої гостини?

— Щоб ви повернулися до мене.

— Ні, — відповідає святий Петро, — назад ми повернутися не можемо, треба далі йти…

– Є в мене у саду груша, яка добре родить. Тільки їх ще зеленими хлопці обносять… Ото я бажаю, щоб хто вилізе на грушу, не міг злізти, поки я не скажу.

— Гаразд, — каже святий Петро. — Так воно і буде.

Відійшов він трохи, коли це чує, наздоганяє його той чоловік. Зупинився апостол, підбіг до нього чоловік, та й каже:

— А ще хочу — як сяде ворог на мою лавку, щоб так і прикипів і не міг встати, поки я йому не скажу.

— Гаразд, — каже святий Петро. — Так воно і буде.

Та й пішов собі далі.

Не встиг зробити й кілька кроків, як знов його наздоганяє чоловік і просить:

— А ще прошу Спасителя, щоб дав мені такі карти, щоб ними я завжди вигравав.

— Гаразд, — каже апостол. — Матимеш такі карти.

Приходить святий Петро до Ісуса та й каже:

— Три дурнички попросив той чоловік: щоб, як залізе хто на його грушу, — не міг злізти, поки він сам не дозволить, як ворог сяде на його лаву, щоб не міг підвестися, поки він не дозволить, а ще попрохав такі карти, щоб ними він завжди вигравав.

Минув якийсь час, виходить чоловік у двір, а на його груші сидять хлопці з повними пазухами грушок. І сваряться між собою.

— Чого ти мене тримаєш? — запитує один.

— Хіба ж я тебе тримаю? Це ти мені злізти не даєш.

Довго вони так сварилися, поки чоловік не дозволив їм злізти.

Жив той чоловік, щось років зі сто, але настав час і вмирати. Прийшла по нього Смерть.

— Час тобі вже й на той світ, — каже чоловіку.

— Бачу, що треба вмирати, — відповідає чоловік. — Тільки дуже вже хочеться мені хоч одненьку грушечку скуштувати. Вилізти на дерево уже не здужаю, може, ти пособиш?

— Добре, — відповідає Смерть, — зірву тобі грушечку.

Стриб на дерево, а злізти не може. Довго так сиділа, поки не зрозуміла, як не дозволить господар, їй і до другого пришестя не злізти. І так просила його і сяк — не відпускає.

— Як не даси мені ще сто літ життя, то сидітимеш на дереві вічно.

Що мала робити Смерть? Відпустила йому ще сто років життя.

Жив він собі ще дев'яносто дев'ять років, а як настав сотий — знову прийшла Смерть. Дивиться, а чоловік якогось листа пише.

— Зачекай трошки, — каже Смерті. — Посидь на лаві, погрійся, поки я листа допишу, а потім піду з тобою.

Сіла Смерть, а чоловік встає, запалює люльку й нумо по хаті походжати. Каже йому Смерть:

— Як дописав листа, то ходімо. Скінчився час.

— Може, й так, — відповідає чоловік. — Тільки сидіти тобі на цій лаві, поки не відпущу.

Сіпнулася Смерть раз, удруге, втретє… Наче прикипіла до лави. Бачить, вікувати їй у цій хаті. Почала вона знову благати чоловіка, щоб відпустив.

— Відпущу, як набавиш мені ще сто років.

Як не комизилася Смерть, а мусила-таки пристати до тих слів.

Прожив чоловік ще дев'яносто дев'ять років, а на сотий знову стала перед ним Смерть. Цього разу застала його в полі.

— Отепер я вже тебе заберу з собою. Нема тут ні лави, ні груші. Ходімо, нажився на цьому світі.

Йдуть вони, йдуть, і каже Смерть:

— За те, що ти наді мною так двічі позбиткувався, пошлю я тебе до пекла.

Не хочеться чоловіку до пекла.

— Хіба ж я заслужив у смолі кипіти? Ось давай зіграємо в карти. Як ти виграєш — піду я в пекло, а як виграю я — то віддаси мені одну грішну душу з пекла.

— А чому ж, — каже Смерть. — Можна й розважитися.

Як почали грати в карти, то виграв чоловік одинадцять душ, а сам був дванадцятим. Розлютилася Смерть:

— Не гратиму більше з тобою у карти, бо так усі душі з пекла витягнеш. Ідіть собі до раю, щоб вашої ноги тут не було.

Пішов той чоловік із визволеними душами до раю, коли це зустрічає їх Христос ізі святим Петром.

— Бачиш того чоловіка, який нас колись на обід запросив, а я йому за те три нагороди дав, — каже Господь. — Ти казав, що він собі три дурнички просив. А він зараз до мого царства йде і одинадцять душ веде…

Святий Петро і черешні

Ішов Ісус і святий Петро. Та й подибали на дорозі підкову. Та й Ісус каже:

— Підойми-но, Петре, цю підкову та й продамо в коваля. Коваль підкує комусь коня.

А Петро вдарив підкову ногою та й каже:

— Ото б усяке сміття підбирав. Нехай собі лежить, — та й пішов собі далі.

А Ісус підоймив ту підкову, поніс до коваля і продав, та й думає собі: «Що за то купити? Куплю черешень». Купив Ісус черешень. Ідуть вони далі. Вже й день минає. Бідкається святий Петро:

— Ото стільки пройшли, хоча б якогось сухарика пожувати. Аж живіт судомить.

А Ісус взяв, щоб Петро не бачив, та й зачав метати на дорогу по одній черешні.

А тих черешень було аж триста. Ісус непомітно метав по одній, а Петро підоймав та й в рот. Як викинув Ісус послідню черешню, тоді обернувся до Петра та й каже:

— Кілько ти, Петре, раз нахилявся за кожною черешньою?

А Петро каже:

— Не знаю.

— Видиш, не хотів ти раз нахилитися за підковою, а за черешнями нахилявся триста раз.

Про жінку, що не шанувала п’ятниці

Раз ходив Господь зі святим Петром по селу, і стали вони проситися до одного чоловіка ночувати. Чоловік цей жив у достатках, усього в нього було вдосталь, а подорожні мали всього лиш торбиночки за плечима, як у жебраків.

— А що — пустимо ми жебраків переночувати? — питає чоловік.

— Та воно пустити переночувати ще й можна б, та їм же, либонь, доведеться дати й повечеряти? — відповідає дружина.

— Та ми у вас хліба не просимо, — сказали подорожні, — дайте нам лиш куток переночувати.

Впустили їх, відвели куток. Вийняв Господь проскурку, перерізав її навпіл — одну половинку взяв собі, а другу дав Петрові.

— Набери, раба Господня, кваску, — попросив він тоді господиню.

Та набрала. Їдять вони проскурку, кваском прихлещують. Повечеряли так, помолилися Богу, а проскурка — знов ціла! Господар і каже тихо господині:

— Що воно за люди такі? Перерізали проскурку, повечеряли нею — й вона знов ціла!

А хазяйка відповідає:

— Та хіба це жебраки? Це дурисвіти чи цигани! І хіба то в них проскура?

А Господь все це знає! Переночували, помолилися і пішли собі. Йдуть, а святий Петро й каже:

— Господи! Що буде тій домівці, в якій ми щойно ночували?

— Озирнись! — відповів Господь.

Озирнувся святий Петро, а ту оселю так полум’ям і оповило. Ввійшли вони в іншу слободу, прийшли на самий край її.

— Давай попросимося до цього чоловіка. До бідного, переночувати.

Попросились, пустили їх. Господар і каже жінці:

— А знаєш що?

— А що?

— Розпали в грубці та звари хоч гречаних галушечок прочанам на вечерю: як же таким голодним людям лягати спати! Повечеряємо, чим Господь послав: що нам Бог дав, те й добрим людям, чим ми ситі й чому раді, тим і людей погодуємо: ми від того не збідніємо.

Зварила хазяйка галушечок, сіли, повечеряли, дістала також огірочків. Встали вранці, а воно все ціле на столі.

— Господи милосердний! — вигукнув вражений господар, — що це в нас за люди? Наварили галушок, і самі ми поїли, і вони повечеряли, хліб порізали — і все це залишилось цілим!

А жінка й каже:

— Це — сам Бог, котрий тепер ходить по землі!

Пішла вона тоді в комору взяти борошна: борошна було всього лиш на дні, а тепер раптом — повна діжка!

— Бачиш, я казала!.. Слава Тобі, Господи, що нам Бог таких людей послав!..

Господь зі святим Петром рушили далі. Йдуть вони полем, підійшли до панської повітки, а там дівчина ховається в передчутті близьких пологів. Господь глянув на неї і мовив:

— Поможи тобі, Боже, і Ти, Свята Богородице, і ти, Свята П'ятінко-Параскево!

Зачинив двері і пішов далі. Поминули слобідку, вийшли на міст. Бачать — якась жінка пере сорочки на льоду. Господь пройшов повз неї, насунувши шапку на очі, і не глянув у той бік, ніби й не бачив, що вона пере в п'ятницю. Перейшли через міст. Петро й каже:

— Господи! Як же це так?

— А що таке?

— Адже то була якась блудниця, а Ти перехрестив повітку і сказав: поможи тобі, Боже, і Ти, Свята Богородице, і Свята П'ятінко-Параскево, а цій Ти й шапки не зняв!

— Еге, святий Петре! А чи знаєш ти, який тепер день? Хіба можна сьогодні прати? Я не дозволяю сьогодні прати!

Святий Петро озирнувся, і побачив, що та жінка так прямо й пішла під лід…

Як Ісус Христос обдарував приятелів

Коли Христос ходив по землі з апостолом Петром, стрітили вони чоловіка. Вони його зазвідали:

— Де ти йдеш?

— Я йду в світ щастя шукати. Чи хотіли би ви взяти мене з собою?

Ісус Христос сказав:

— Якщо ти будеш чесний чоловік і будеш у Бога вірувати і за бідних не забувати, будеш із нами.

Він пообіцявся, що буде в Бога вірувати, буде чесний чоловік і за бідних не забуде ніколи. І взяли вони його з собою.

Ідуть вони далі і стрічають другого чоловіка. Питає Ісус Христос:

— Куди йдеш?

— Я йду в світ щастя шукати. Чи взяли би ви мене з собою?

— Якщо будеш чесний чоловік, у Бога будеш вірувати і за бідних не забувати, візьмем тебе.

Він пообіцявся, що буде в Бога вірувати, буде чесним чоловіком і за бідних не буде забувати. І взяли вони його з собою. Ідуть далі, стрічають третього чоловіка, каже йому Христос:

— Чоловіче, куди йдеш?

— У світ щастя шукати. Чи взяли би ви мене з собою?

А Христос каже:

— Підеш зо мною. Але щоби Бога не забував і бідного уважав.

Той пообіцявся, що буде вірувати в Бога і не забуде за бідних, і пішов з ними.

Ідуть вони далі. Один з них каже:

— Тут таке місце файне. Коби тут зробив млин, а люди би йшли по дорозі і до мене би йшли молоти, та мав би щастя і за бідного би не забув.

Христос махнув рукою і каже:

— Онде млин. Заходи в нього і мели. А за бідного не забувай.

І той пішов до млина, і вже меле.

Ідуть вони далі дорогою. Один подивився і каже:

– Ісусе Христе, тут би була красна корчма.

— Якщо будеш Богу вірити, я тобі подарую корчму. Торгуй, а за бідного щоби ніколи не забув.

— Добре.

І той лишився в корчмі, а вони йдуть далі. Третій пообзирався в однім селі, вибрав собі місце й каже:

— Боже, коби я мав тут сяку-таку маленьку хижку, тут землі доста, я би робив, а за бідного ніколи не забув.

Ісус дав йому маленьку хижку.

– Іди жий, а за бідного не забувай.

Пішли Ісус з Петром далі. Ходили вони по світі, ходили та й знов прийшли в ті краї. Прийшли туди, де жив той, що млин має. Христос остався надворі, а Петро пішов у млин. Увійшов Петро та й каже:

— Дайте мені якусь милостиню, бо дуже голоден.

Петро думав, що той дасть йому їсти, бо ж йому подарував Ісус млин і він обіцяв, що за бідних забувати не буде. А тепер мельник сказав Петрові так:

— Голоден? Іди, — каже, — міхи носи. Повиносиш наверх міхи, та й дам їсти. Таких нероб у мене доста.

— Я слабий, я не годен робити.

— Не годен робити, геть із двора!

Та й пса науськав на нього. Пес погнав його і покусав, і штани пірвав на нім, так що ледве втік із двора. Звідає Христос:

— Ну як, чи накормив тебе наш приятель?

— Накормив? Ледве утік. І покусав мене пес. Казав мельник, щоби я носив міхи, а я ледве стою на ногах, голоден і хворий.

Каже Христос:

— Петре, бідний він був, бідний і буде. Обернися назад і позирай, що з млином робиться. Млин горить і до кінця згорить. А ми, Петре, підемо до того, що подарував я йому корчму.

Млин згорів, а Ісус Христос із Петром пішли далі. Дійшли до тої корчми. Стали коло дверей, і каже Христос:

— Петре, іди до господаря, та най дасть тобі милостиню, дасть щось їсти.

Пішов Петро у корчму.

— Будьте добрі, пане корчмарю, дайте мені їсти, бо я дуже голоден. Я бідний і хворий.

Каже корчмар:

– Іди покачай тоті бочки, та дам тобі їсти.

Він каже:

— Де я можу бочки качати, як я хворий, голоден і не годен ходити?

— Не годен?

Каже корчмар п’яницям:

— Ану дайте йому. Вибийте, та й хай іде.

А п’яницям не треба довго думати, набили Петра і кинули вниз зі сходів. І пішов він голоден. Вийшов на вулицю, а Христос питає:

— Чи накормив тебе наш приятель?

— Він сказав п’яницям, та ще мене вибили.

Каже Христос:

— Позирай, Петре, як корчма горить. Пустий був, пустим і останеться, хто бідного не любить. Та нічого, Петре, уже недалеко той третій приятель, та підемо до того, та він дасть нам, може, їсти.

Прийшли до третього приятеля, що маленьку хижку мав. Стали біля фіртки, а господар вийшов надвір. Та й каже Петро:

— Чоловіче, будьте добрі, прийміть нас на ніч, бо ми не годні йти, ми дуже хворі, хочемо переспати у вас.

А він каже:

— Ходіть, люди, до хижі.

І жона вибігла із хижі. І він узяв єдного попід руку, а жона другого, повели їх до хижі, і наладили їм постіль. А вони кажуть:

— Ми бідні. Маємо струп. Та нам би треба помитися.

Нагріли їм води, помили струп і переоділи їх у друге плаття, дали їсти і поклали їх на постіль спочивати.

Каже Христос:

— Петре, ну як тобі тут любиться?

— Ой, — каже, — тут добре мені любиться, бо ці люди чесні й совісні.

Лягли вони, й той приятель їх питає:

— Що би вам помогло, аби вам ці рани загоїлися? Як вас вилікувати від тих ран?

А Ісус Христос каже:

— Напалити піч і кинути туди вашого хлопчика, аби він згорів там, і тим попелом посипати тоті рани, то вони загояться. Коли буде напалено, я встану і сам вкину його в піч.

Чоловік і жона наклали вогонь і дуже напалили піч. Христос устав і своїми руками кинув хлопчика в піч.

— Пару хвилин, — каже, — най там буде. А тепер одкривайте піч, і берім попіл.

Одкриває господар піч, а там його хлопчик бавиться, красний, як чічка, та й каже:

— Я так змерз.

Позирають господар з жінкою на них, а то такі красні люди, і все тіло на них чисте. Дивляться вони, а то Христос і Петро. І тоді вони їх пізнали. Устали Христос з Петром, і каже Христос:

— Жоно, я би вас просив, аби ваш чоловік провів нас на вулицю.

Вона з радістю пустила свого чоловіка провести їх на вулицю. Пішли вони, Христос поблагословив тоту хижу і зробив золоту драбину до неба. А господар дуже просився, що хоче на небо на оден день, і взяли вони його. Він був там оден день, і йому там дуже полюбилося. Христос каже йому:

– Іди вже додому.

– Іще хоч оден день хочу побути тут, — каже він.

– Іди, бо пізно тобі буде.

Зліз він по тій драбині додому, дивиться, біля його хати старенький дідо сидить, і хата вже не тота. Питає він того діда:

— Діду, хто тут жиє?

Дідо сказав, хто жиє.

— А хто тут раніше жив?

— Я, — сказав дідо. — Я свого тата не тямлю, бо я малий хлопчик був. Мамка моя розказувала, що двоє людей взяли мого тата, аби їх провів на вулицю. І мама вже його більше не виділа. Мама померла і мої вже, — каже, — діти повмирали.

А він питає:

— А кілько вам років?

— Мені вже, — каже, — сто двадцять років.

Він розповів свому старому синові, як він був у Царстві Божому і як йому там добре було. І признали вони, що то батько, а то син. Обнялися й поцілувалися і зразу повмирали, й розсипалися на порох.

Заєць без печінки

Була дичка, на тій дичці сиділа баба, держала на пупі книжку, з тої книжки починається казка.

Був чоловік, мав одного сина. А син удався такий тяжкий, лінивий, по-нашому сказати. Отець його тримав, доки жив та й доки мама жила. А далі старі заслабли, померли, остається він сам. Остався сам і дався у мандрівку. А то така була мандрівка, що ходив по світі з казанком на боку, де що дістав, то зварив. Де що дали, то з'їв.

І так він мандрував, і домандрувався, що вже важко було йти, бо дуже голоден був. І стрітився він з чоловіком.

— Добрий день, чоловіче!

— Добрий день. Ти, — каже, — що за оден?

— Я мандрівник.

А той каже:

– І я мандрівник.

А то був сам Ісус Христос, Син Божий. Каже мандрівник, що в нього на боці казанок:

— Брате, чи не маєш щось їсти, бо я дуже голоден?

Каже йому Божий Син:

— Не маю я їсти нічого, але скоро будемо їсти.

А мандрівник не знає, що будуть їсти. І пішли вони оба далі. Цей, що в нього казанок, звідає:

— Так що будемо їсти?

— Слухай, ми підемо по цій дорозі, перейдемо річку, а за річкою буде поле із пшеницею, а в тій пшениці піймаємо зайця.

А цей махнув рукою та й думає: «Коли то ще буде? То ж треба ще йти через річку, а далі полем. Та і як зайця в пшениці зловити?»

А Ісус Христос каже:

— Зловимо.

Пройшли вони по дорозі, перейшли річку і йдуть далі. Каже Ісус мандрівникові:

— Ти, брате, будеш туй, а я піду тим боком та нажену зайця. Коли він прибіжить до тебе, то ти й зловиш.

Цей каже:

— Добре.

А Ісус пішов другою стороною поля і нагнав йому зайця просто помежи ноги. І він зловив зайця за вуха.

— Чи зловив, брате?

— Зловив.

— Я, — каже Ісус, — дуже стомлений, то я буду спати. А ти

зайця обдери, наклади огонь і пристав варити м’ясо. Усе м’ясо буде твоє, а мені лишиш печінку, оту білу м’якеньку.

І ліг Божий Син спати, а цей наскоро обдер зайця, обчистив, наклав огень, поклав у казанок м’ясо, приставив, і воно вариться. А він такий голоден. М’ясо було ще сире, а печінка скоро вварилася, вже м’яка, і він її посолив та й з’їв. А той спить.

Коли Ісус Христос пробудився, вже й м’ясо варене. Мандрівник каже:

— Вставай, брате, вже будемо їсти.

Коли вже м’ясо од кісток поодставало, Ісус устав і сказав:

— Брате, дай мені печінку.

А цей каже:

— Заєць був без печінки.

Ісус Христос більше не каже нічого, на тім вони й стали. Та переспали, встали раненько і йдуть далі. А цей м’ясо, що осталося, забрав собі в торбу, а те варене в казанку несе. Пройшли вони трохи та й сіли їсти. Мандрівник каже:

– Їж, брате.

А Ісус знову:

— Слухай, дай мені печінку.

— Брате, — каже, — я тобі раз ісказав, що заєць був без печінки.

Раз без печінки, то той знов не їв і лишив м’ясо мандрівникові.

Ідуть вони городом. Позирають, а в городі на кожнім домі чорна фана (прапор).

— Що тут за біда, чого смуток такий?

А мандрівник не питає за біду, а пішов на пиво, бо з’їв много м’яса та пива захотів. Учитель, Ісус Христос, звідає людей, чого чорні фани на домах. А корчмар каже:

— Но-но, прошу вас дуже красно, заходіть. Я виджу, ви великий чоловік. У нас, — каже, — таке діло, що в пресвітлого царя заболіла дочка вісімнадцятирічна, дуже хвора. Якби хто їй поміг, аби була здорова, дає цар торбу грошей.

Божий Син, Учитель каже:

— Ану підемо туди.

– Ідемо удвох, — каже мандрівник.

Приходять — дійсно дівчина вісімнадцятирічна, красна дівчина, пресвітла царівна на постелі лежить. І ледь не мертва. Каже пресвітлий цар:

— Ви доктор?

— Я доктор, — каже Син Божий.

— А це хто?

— Це мій помічник.

Каже цар:

— Чи могли би ви мою дівчину вилікувати, аби вона здорова була?

А Благий Учитель Ісус Христос відповідає йому:

— Можу вилікувати.

— Слухайте, як вилікуєте, я вам дам мішок грошей або три кіля золота.

А Благий Учитель каже:

— Дасте нам, кілько зможете. Но, — каже Ісус Христос до мандрівника, — я буду казати, а ти будеш робити.

— Буду, — каже той.

Сказав Ісус Христос:

— Принесіть діжу. Таку діжу, в якій людина миється.

А де в пресвітлого царя нема діжі? Принесли.

— Налліть, — каже, — чистої води.

Налляли. Каже Благий Учитель своєму помічнику:

— Дай ніж.

Помічник подав, Ісус Христос нагострив його добре. А дівчина ще жива лежить. Каже Ісус Христос:

— Бери ніж і відотни їй голову.

Той послухав, відрізав голову і кинув у ту діжу. Відрізав єдну руку, другу, порізав усю дівчину і покидав то в діжу. А вода в діжі така чиста, як була, і ніякої крові не видко.

Цар зайшов, глипнув та й каже:

— То це ви доктор?

— Я доктор, — каже, — а то мій помічник.

— Як не буде моя дівчина жива — мій меч, а ваша голова з плеч.

— Добре, — каже Ісус Христос.

А мандрівник стоїть і не говорить нічого.

Як то зробили, дали їм повечеряти, доктор не вечеряє. А помічник повечеряв, випив трохи, і полягали спати. А встали рано і пішли до тої діжі. Подивилися, а вода чиста. Як була чиста, коли зметали м'ясо, така чистенька й є. Каже Ісус Христос:

— Ти її порозрубував, а я буду складати.

І так красно зачав складати, а то зразу заживає. І як усе склав, устала жива дівчина, в три рази краща, як була.

Дуже дивно стало цареві, і дуже зрадувався він. Каже дівчина:

— Няньку пресвітлий, як я сильно спала!

І тоді цар зробив красну гостину. І каже:

— Но, кілько буде з мене грошей?

Каже Благий Учитель:

— Кілько бажаєте, кілько маєте дяку дати.

Цар бере у мандрівника торбу і кладе повну торбу грошей, та

й каже:

— Спробуй, чи годен занести.

А мандрівникові мало, він хотів би більше. Та все торбу підойме, потримає та й каже:

— Ще докладіть.

Та як уже підняв та почув, що є десь сорок-п'ят-десят кіля грошей, та й каже:

— Та вже буде.

Поклонилися вони і йдуть далі.

— Но, брате, — каже мандрівник, — будемо ділитися, бо мені важко нести.

І каже йому Благий Учитель:

— Брате, а тепер я тобі щось повім, пару слів скажу. Я доктор, а ти помічник, і моя половина грошей така сама, як твоя. Але я в тебе не беру ніяких грошей, я тобі лишаю цілу торбу, лиш будь добрий, скажи мені, де ділася з зайця печінка?

— Заєць був без печінки.

— Значить, без печінки був?

— Без печінки.

Каже йому Благий Учитель:

— Ти йди лівою дорогою, а я правою. І слухай, брате, щоби ти більше не пробував докторувати, бо пропадеш.

І на тому вони розсталися. Дав йому Учитель руку і пішов. Він пішов управо, а мандрівник вліво.

Зайшов мандрівник у корчму і гуляє там у карти на гроші, бо має торбу грошей.

А в одного графа захворів син, шістнадцятирічний хлопець. А той граф із царем були кумами. Запряг граф коні в кочію (карету) і поїхав до царя. Він чув, що була в царя дівчина хвора, а вже здорова. Кучер жене коні, граф сидить у кочії. Приїжджають до царя, граф каже:

— Куме, як твоя дівчина, молода принцеса, що була хвора?

— Ходить, як чічка (квітка). Здорова.

— Як ти вилікував? — питає.

— Були в мене, — каже, — два доктори: доктор і помічник…

І він йому все розповів:

— Сказав мені доктор, щоби принесли діжу. Цього в мене є доста. Принесли, він сказав, щоби дівчина розібралася. І порізали її і зметали в воду. А вода, яка була увечері, коли зметали, така була й на рано чистенька. І доктор зачав складати, і таке вийшло, що дівчина ожила і стала краща, як була.

Граф подякував, вертають вони коні і їдуть шукати докторів. Приходять у корчму, а цей уже п'яний, уже співає, мандрівник. Питає граф:

— Це ви пан доктор?

— Я.

— Ви би могли мого сина вилікувати?

— Я, — каже, — вилікую.

— Я, — каже, — не цар, а граф, та як вилікуєте мого сина, я дам стільки грошей, як цар. Торбу грошей я вам дам. Аби був мій син здоровий.

Мандрівник каже:

— Я вилікую.

Прийшов він там, поклав свою торбу, підкочує рукави і каже:

— Принесіть діжу.

Налляли води, він відтяв хворому голову і хльоп у діжу. Відтяв праву руку, ліву руку, ноги, всього того хлопця порубав, зметав у діжу і каже:

— Дайте мені вечеряти і випити.

Граф дає йому їсти і випити і каже так:

— Слухай, не буде мій хлопець здоровий, ти будеш повішений серед міста, аби на тебе дивилися, і ніхто не буде мати права тебе зняти. Буде тебе вітер хитати, заки не висохнеш на шибениці, як жаба.

Дав Бог день. Мандрівник устав рано, випив, закусив. А в діжі сама кров, і вже м'ясо відстало від кістки. Підкотив він рукави і зачав складати тото докупи. Та й нічого у нього не виходить. На ті кістки м'яса не ставало. Граф увидів тото, сильно вгнівався і наказав за дві години поставити серед міста шибеницю. Поставили шибеницю, привели його туди, кати поставили його на стілець, і каже йому граф:

— Даю тобі п'ять хвилин говорити. Буде мій син здоровий чи не буде?

А звідки буде, як то вже нічого не осталося, лише кістки.

Стає кат на стілець, петлю йому на шию вдягає, один бере за один мотуз, другий за другий. Як граф махне рукою — ці потягнуть, стілець з-під нього вилетить і все. Граф каже:

— Слухай, докторе, у тебе зосталася ще одна хвилина.

Дивиться мандрівник: іде Учитель Благий.

— Прошу пана графа почекати хвилинку, онде йде, — каже, — мій доктор.

Підходить.

— Слава Ісусу Христу!

— Слава навіки. Чи ви, — каже, — доктор?

— Я доктор. То лише мій помічник. Спускайте його вниз.

Зняли йому петлю, і приходять вони до того пана графа. Видить Благий Учитель, що там нема нічого м'яса на кістці — все відпало. Зачав він то складати, і в нього то вийшло. Хлопець

пробудився й каже:

— Няньку, як я сильно спав.

Каже граф:

— Пане, ви дійсно доктор, а той не доктор?

— Він — помічник мій, — каже доктор.

А хлопець такий здоровий і красний. Граф каже:

— Як я казав, так і роблю.

І дав йому граф торбу грошей. І вже є дві повних торби, бо цар дав торбу і граф торбу. Мандрівник каже:

— Брате, одна торба тобі, а друга мені.

А Благий Учитель відповідає:

— Слухай, брате, мені не треба ці гроші, хоч я їх заробив. Бери собі всі, але скажи мені правду, де з того зайця печінка?

— Я тобі казав, брате, заєць був без печінки.

І Благий Учитель пішов направо, а мандрівник наліво. А вилікуваний хлопець остався жити. Як той граф женив сина, я був на свадьбі і пив, гуляв, грав та співав, а вони живуть і будуть ще довго жити.

Звідки пішли гриби

Був колись чоловік, який не любив ніякої роботи, а освіти не мав. Хотів легко жити і не міг. І пішов він світом шукати, сам не знав чого. У цій дорозі надігнав його другий чоловік, поздоровкався і питає:

— Куди ти йдеш і звідки?

Той сказав:

— Я йду в світ.

— А я йду з села. В селі треба тяжко робити, а я цього не хочу і йду світом шукати легкого життя. А ви чого в світ ідете?

А той каже:

— Я теж так іду, але я ще знаю лікувати слабих людей.

— Це добре. Будемо іти разом. Може, й я би коло вас навчився лікувати.

— Добре.

Зайшли вони до одного села і спитали, хто тут є слабий, їм сказали, і вони пішли в ту хату ночувати. Зайшли до того слабого чоловіка, й цей, що назвався лікарем, каже:

— У мене є у фляшці цілюща вода. Наберіть у склянку простої води і дайте мені, і я дам у ту воду три краплі води цілющої.

Капнув він три рази в склянку з водою, і дали слабому чоловікові це випити. Коли слабий чоловік випив ту воду, через кілька хвилин лікар спитав:

— Як вам? Краще? Якщо краще, вставайте. Ідіть принесіть нам соломи, щоб ми переспали.

Той підвівся, заніс до хати соломи, розстелив і прийняв цих двох людей спати. Переспали вони, рано дали їм снідання. Поснідали вони, і лікар каже:

— Ми йдемо далі в дорогу.

— А скільки заплатити за те, що ви мене вилікували?

Лікар відповів:

— Ми за це не беремо ніякої плати.

Це були бідні люди, але той другий побачив, що в хаті є напечений хліб, і сказав до лікаря:

— Най нам дадуть хліба на дорогу.

Лікар каже:

— Дайте нам на дорогу хліба.

І господар дав їм три паляниці і мішок, щоб було в чім хліб нести. Чоловік, який не був лікарем, взявся той хліб нести, і пішли вони в дорогу.

Вони так довго йшли, що чоловік, який ніс хліб, зголоднів і

сказав до лікаря:

— Ми би сіли та пообідали.

А йшли вони через ліс, і не було при дорозі води. Лікар каже:

— За цим лісом є поляна, на ній є криничка з водою і лавочка коло кринички, там ми будемо їсти.

Але то ще було дуже далеко, і той, що ніс хліб, не мав терпіння. Він усе ламав того хліба в мішку, клав у рот і жував. А коли він набирав хліба в рот, лікар знав про це і давав йому якесь питання, той мусив відповідати. І він обертався, випльовував хліб і тоді відповідав лікареві на його питання. І це повторювалось довший час, поки вони йшли до тої поляни. І одну паляницю той чоловік розплював повністю.

Прийшли вони до тої кринички, посідали на лавочку, і лікар каже:

— Викладай з торби на лавочку всі три хліби. Що з'їмо, то з'їмо, а що не з'їмо, то замотаємо і поставимо назад у мішок.

Цей дуже не хотів витягати, хотів ламати хліб у мішку і їсти, а лікар уперся, щоб таки витягнути. І мусив чоловік витягувати. Але хлібів було тільки два.

Лікар спитав:

— А де ж третій хліб?

— Нам дали тільки два хліби.

— Та ж було три, — каже лікар. — Де дівся третій?

— Не було третього, тільки два.

І лікар уже більше не допитувався. Поїли вони, поставили решту хліба в мішок і пішли далі. І дійшли вони до річки. Лікар каже:

– Ідем за ріку. Як не буде там слабих людей, то будем рубати явори та робити корита. Там файні яворові ліси.

На березі ріки витягли вони з мішка рушник, у який був замотаний хліб. Лікар сказав, щоб простелити рушник на ріці і щоб той держав за кінець рушника. Той чоловік держав, а лікар перейшов через ріку та ловить рушник за другий кінець і каже тому чоловікові:

– Іди рушником до мене.

Як той відійшов від берега трохи в ріку, лікар так зробив, що він почав занурюватися у воду. Лікар його опустив у воду аж по коліна, а той почав кричати:

— Чоловіче, я топлюся!

А лікар каже:

— Не втопишся, але скажи, де третій хліб дівся.

А той кричить:

— Не знаю. Третього хліба не було, тільки два!

— Якщо тільки два, то переходи далі.

Цей продовжує йти. Дійшов до середини річки, а на середині пускає його лікар знов у воду, але вже повністю, — той аж посинів. Лікар вихоплює його з води на рушник, а він кричить:

— Я мало не втопився!

А цей каже:

— Не втопишся, але скажи, де третій хліб. А як не скажеш, то втопишся.

І знов починає опускати його в воду. Той кричить із води:

— Докторе, я гину!

— Я вирятую тебе, але скажи, де третій хліб подівся.

А той говорить:

— Най гину, але бігме Боже не знаю. Третього хліба не було.

Коли той забожився, більше його лікар у воду не опускав. Той перейшов на другий край, і пішли вони далі. Та й дійшли до лісу. У тім лісі було дуже багато яворів. Лікар обдивився — з цих яворів можна робити корита і з цього можна жити. Знайшли вони грубого явора, і лікар сказав тому чоловікові рубати його, а сам пішов шукати другого такого явора. Порубав чоловік явора до половини, і з дупла посипалися мідні гроші. А чоловік бере ті гроші і накладає собі в пазуху, а тоді кричить:

— Чоловіче, чоловіче!

— Що є?

— Нам Бог дав щастя!

— Яке?

— Та гроші, — каже, — посипалися з цього явора.

— То дорубай, най явір падає на землю, та ходи сюди. Тут я знайшов ще одного грубого явора.

Приходить він до другого явора, рубає його, а лікар пішов по лісі шукати третього.

Дорубав чоловік до половини другого явора, і з нього посипалися гроші, але вже не мідні, а срібні.

Тоді він бере викидає з пазухи мідні і накладає срібних. Наклав повну пазуху та й тоді кричить:

— Чоловіче, чоловіче!

Лікар відзивається:

— Що є?

— Нам Бог дав щастя! — кричить цей.

— Яке?

— Гроші сиплються срібні.

— Урубай того явора, а гроші най зостаються в стропі, та йди рубати третього явора.

Цей так зробив: гроші в купі залишив і пішов рубати третього явора. Урубав до половини, і знов посипалися гроші, але вже золоті. Бере він срібні гроші викидає і накладає в пазуху золотих.

Наклав і кричить:

— Чоловіче, чоловіче, нам Бог щастя дав!

Лікар обзивається:

— Яке щастя?

— Та, — каже, — золоті гроші висипалися з дупла.

— То дорубай явора, а гроші най стоять у купі. А я шукаю четвертого явора.

Четвертого явора той не знайшов та й вертається:

— Покажи, де ті гроші.

Цей показав. І сказав лікар таке:

— Візьми ці гроші і помішай усі на одній купі. Але викинь і ті з пазухи, помішай усі і розділи на три купи. Але щоб розділив порівну, бо котра купа буде менша, та буде твоя.

Цьому стало дивно: звідки той знав, що в нього в пазусі є гроші? Хитрувати вже не було куди, розділив він усі гроші на три однакові купи, та й сказав лікар:

— Ото твоя купа, а це моя.

А той питає:

— А третя купа чия?

— Третя купа того, хто третій хліб з'їв.

А цей тоді каже:

— Та це я з'їв.

— Не може бути. Ти ж казав, що тільки два хліба дали.

— Я тому так казав, що я не скористав з того хліба ні разу, ні разу не проковтнув, лиш розжував.

— А чому ти не проковтнув? — питає лікар.

— Бо як тільки я брав у рот та розжовував, ви давали мені питання, і я мусив відповідати. І через це я мусив обертатися назад і випльовувати хліб, і відповідати на ваше питання. Доки ми зійшли до тої поляни, я розплював цілий один хліб.

А лікар каже:

– І це правда, що ти розплював цілий хліб?

Той чоловік відповідає:

— Правда.

— Не може бути, — каже лікар.

— Бігме Боже, правда.

Тоді лікар каже:

— Забирай собі цю третю купу грошей, вона твоя. За гроші будеш ти в вогонь і в воду йти. І твоє покоління. Тяжко робити будете в поті чола і будете продавати за гроші маму й тата. А хліб, який ти розплював губами, буде людям на поживу. І буде він зватися «губи» (так у Карпатах називають гриби). Будуть вони зверху такі загнічені, як хліб.

Тому й немає насіння з грибів, що гриби сотворені з печеного

хліба.

А той лікар був Господь Бог.

Як святий Петро коржика їв

Ісус Христос ходив зі святим Петром по селах. Вони людей вчили, проповідь давали, малих дітей благословили, і Петро голоден ходив.

Каже він:

— Я голоден, я вже з тобою не годен ходити.

Та й все Петро ходив по хатах, щоб дали йому попоїсти. А Ісус Христос не йшов. Та й Петрові казав:

– Іди, але би ти не сидів там довго, бо нема коли, треба йти далі.

Зайшов Петро до одної хати та й просить хліба. А ґаздиня каже:

— Почекайте, я лишень всадила хліб у піч, я вам дам, але годинку зачекайте.

А Петро вдивився, що там печеться коржик, на три рази вкусити, — той коржик уже спікся, бо то мале, — та й каже Петро:

— Я не буду чекати, бо товариш сказав мені, щоби я не сидів багато.

І попросив Петро того коржика, та й жінка дала, і він пішов.

Поклав той коржика у кишеню і Ісусові Христові не давав, хотів сам з'їсти, а Христові каже:

— Чекаймо годину. Жінка сказала, що спечеться хліб та й нам дасть.

А Ісус Христос мовить:

— Нема коли, Петре, чекати. Пішли.

І пішов Ісус Христос наперед, а Петро за ним.

Петро хотів якось той коржик з'їсти. Він його до рота, вкусив, а Ісус Христос викрутився до нього, хоче з ним говорити. Петро то з рота та й кинув у траву. І другий раз він кинув, і так три рази було. І тоді обернувся до нього Ісус Христос і говорить:

— Петре, ти в мене фальшивий товариш. Тобі та жінка дала коржик, а ти й сам не з'їв і мені не дав. Так не робиться. Є трохи — поділімся, є багато — поживімся. Ти кинув хліб у траву, а він так не може поневірятися, бо це хліб.

А Петро каже:

— Я не знаю, де я кинув той хліб.

Ісус на це сказав:

— Я знаю. Вертаймося.

Вертаються вони назад. Ісус показує палицьою:

— Генде кусок.

Петро взяв і йдуть далі. Знов показав Ісус палицьою:

— Генде кусок.

Петро взяв і той. І третій йому Ісус показав, і той узяв. І сказав Ісус Христос Петрові:

— Клади там під корч.

Петро поклав ті куски під корч. Ісус Христос їх переблагословив і сказав:

— Най буде губа-гриб.

І виріс з того гриб. То не вчені зробили і не чорти поклали, тільки Ісус Христос. І з того часу є гриби. Від Нового Завіту, бо в Старім їх не було.

Петро завстидався і взлостився, й каже:

— Я голоден, з тобою ходити не буду. Зроби так, щоб мені не хотілося їсти.

Ісус сказав, що можна це зробити, але треба вибрати зсередини. А Петро спитав:

— То мене не буде боліти?

— Ні, не буде, — сказав Ісус.

І черево Петрові втворилося, Петро сам собі вибрав з черева калюхи і кинув на корч.

І Петрові вже добре, їсти не хочеться. Ідуть вони далі дорогою. Але повертають до одної хати. Там був якийсь-то баль, за столом сиділи люди. Вони оба зайшли до хати, та й їх ґазди посадили за стіл, дали їсти. Ісус Христос їсть, а Петро не їсть, бо в Петра калюхів нема та й не хочеться їсти. Ґазди кажуть:

— Ви чому не їсте? Що, це недобре?

І ґазди й гості взлостилися на Петра — чого це він не їсть? І Петро набрався встиду.

Пішли вони відти, і сказав Петро до Ісуса Христа:

— Вчителю, я такого встиду набрався. Зроби так, аби й ти не їв.

А Ісус сказав:

— Що я тебе обходжу? Я можу їсти і не їсти. Ти хотів, і я тобі зробив, щоб ти не їв. А тебе що я обходжу?

Петро каже:

— Так не може бути. Або оба їмо, або оба не їмо. То зроби так, аби я їв, як і ти.

— То треба нам вертатися туди, до тих кишок, — каже Ісус Христос.

Прийшли вони до корча, а кишки лазять по корчеві, як гадюки, бо зголодніли, хотять їсти. І втворилося черево Петрові, і сказав Ісус:

— Клади собі ті калюхи.

Петро поклав, і то зцілилося, і знов Петро, як перше, їв і пив.

Як бог цигана вчив

Циган їхав усюди по селах. Та й так йому склалося, що згинув йому кінь, а циган з дітьми лишився на возі під будою. І надійшов Господь Бог. Та й каже циган:

— Боже, що Ти зробив! Чим я потягну віз, як мені скажуть виходити звідси? Якби я був на Твоїм кріслі і дивився на землю, я би такого не зробив.

А Бог сказав:

– Іди сідай на те крісло, де я сиджу. Побачу, що ти зробиш.

Циган пішов на те крісло, сів, дивиться, а там бідна вдова, що п’ятеро дітей має, пішла до багачки прати плаття. А багачка нарихтувала їй за то дві миски муки. Хотіла дати за те, що вона їй пере.

Бідна випрала коло річки плаття та й прийшла до багачки, поскладала його на жердку та й каже:

— Я піду гляну на свої діти, а потому прийду та й повішаю вам це плаття.

А багачка собі подумала: «Може, вона й не прийде повішати це плаття», — та й одну миску муки висипала назад у мішок. — Як вона не прийде повішати те плаття, то лиш одну миску дам».

А бідна глянула на дітей та й прийшла й повісила шмаття. Багачка ще не встигла набрати назад другу миску, а циган подумав, що вона не хоче більше муки дати, та й багачку знищив.

А Бог прийшов та й каже:

— Ну що ти, цигане, доброго зробив? Видиш, — каже, — ця жінка з п’ятьма дітьми жила би попри ту багачку. То помогла би багачці, друге помогла би, та й щось би заробила, та й вони би жили. А ти взяв та знищив багачку, та й бідній вдові не буде де заробити. А коня я в тебе забрав, аби ти не мучив коня та своїх дітей, аби ти розвів своє господарство, аби ти зробив собі хату і був господарем, а не мандрівником: щоб у тебе серед зими діти на возі не мерзли.

Отак Бог учив цигана, аби циган робив. А циган не хоче робити й досі.

Як поплатився Петро

В однім селі жив дуже бідний чоловік. Не мав він нічого. Пожаліли його ґазди і дали йому пасти худобу. Кажуть:

— Паси нам худобу. Який буде приплід за цілий рік, то буде твій.

І Бог поблагословив, що великий приплід був, бо кожна корова мала парадну теличку.

А тоді той час був, що ходив Христос з Петром по землі. Ідуть вони, позирає Петро та й каже:

— О Христе, які тут парадні телятка! Слухай, дай так, жеби ці телятка поздихали.

Каже йому Ісус Христос:

— Петре, ти поплачеш гірко за тото.

— Ні, Христе, лиш ти дай, я тебе прошу, жеби тоті телятка поздихали.

І Христос так зробив, жеби всі телятка в того чоловіка поздихали. Заплакав бідненький: не має нічого. Пожаліли ґазди його і кажуть:

— Не бійся нічого. Ми не дамо тобі й твоїм діточкам пропасти.

І виділили вони йому огородик землі.

— Посій на ній пшеницю і будеш мати.

Посіяв він пшеницю, Бог поблагословив, і така пшениця вродила велика — колоси такі, та аж до землі нагнулися. Іде Ісус Христос з Петром. Каже святий Петро так:

— О Христе! Дай, жеби та пшениця заклялася, так, жеби з одного возу не було більше, лиш одна мірка зерна.

Каже Ісус Христос:

— О Петре, поплачеш ти гірко.

— Ні, не поплачу, лиш будь добрий, я тебе прошу, зроби так, жеби з одного возу лиш була мірка зерна, а хто буде перший з тої пшениці хліб їсти, жеби вдавився.

Каже Ісус Христос:

— О Петре, поплачеш ти гірко.

— Ні, не поплачу.

Ідуть вони далі, раз позирають — така красива дівочка несе відро з водою. Приходять Ісус Христос і Петро:

— Дай, дівочко, нам води напитися.

Дівочка скоро напоїла їх водою.

— Ой яка красна дівочка! — говорить Петро.

Ідуть далі, видять, лежить оден легінь під садом і тримає відкритий рот, щоби йому впало в рот яблуко. Каже Петро:

— Йой, який лінюх! Слухай, — каже, — ти не знаєш, де живе тут якась вдова?

— Там, — та й указав він ногою, де живе.

— Який лінюх! — знов каже Петро. — Христе, що тепер зробимо?

— Знаєш, що зробимо? То зробимо, же тоту красиву й шиковну дівочку дамо йому в жони.

— Йой, не роби того, Христе.

– І зроблю я таке, бо коли той лінюх буде мати таку шиковну жону, то буде жити, а коли буде мати такого лінюха, як сам, то він пропаде.

Ідуть вони далі, йдуть, приходять на ярмарок, і каже Петро:

— Йой, так файно хліб пахне.

А то чоловік, якого Петро прокляв, що він буде мати з воза лише мірку муки, не маючи воза, носив пшеницю по снопику. І такий був великий урожай, що з кожного снопа було по мірці. Каже той чоловік:

— О жоно, будемо мати перший хліб. Але перший хліб понесім на ярмарок і подаруймо бідним, бо суть ще й бідніші од нас.

Так і зробив він. Жона спекла хліб, і він поніс його на ярмарок. І того хліба забаг Петро. Дуже йому полюбився запах хліба, і каже він:

— Христе, я би дуже їв той хліб.

— Поїж, — каже Христос.

Підходять, і дав їм чоловік того хліба. Петро вкусив його і вдавився. Плаче Петро, б'ється по голові. А Христос обернувся в другий бік і не хотів видіти, думає: «Я ж тобі говорив, поплачеш ти гірко. Помучся тепер за тото, що ти сам так просив, сам хотів того».

Доти собою Петро бив, доки на землю не впав. Тоді Христос обернувся:

— Ага, Петре, казав я тобі, поплачеш ти гірко. Щобись знав — ти той тепер хліб їв, про який казав: «Хто буде перший їсти той хліб, щоби вдавився». Ну й видиш, ти сам ним удавився.

І більше святий Петро ніколи такого не робив, все слухав, як йому Христос говорив.

Як Ісус Христос, Петро й Павло подорожували

Ішов Ісус Христос з Петром і Павлом. Зайшли до господаря на ніч.

— Я вас прийму, як мені змолотите до дня три копи снопів.

— Змолотимо.

Полягали спати. Бог дав день — тоті не встають молотити. Каже тоді той господар:

— Я вас прийняв як людей, пообіцялисьте, що змолотите три копи снопів, а вам то й не сниться.

— Ходи, — кажуть, — до стодоли, лізь на під, мечи снопи.

Він мече, а вони складають, припирають оден до другого. Питається їх ґазда:

— Як то ви будете молотити?

— То не твоє діло. Ти йди собі геть.

Ісус Христос вийняв з кишені свічку, засвітив і обійшов три рази зі свічкою снопи, і підвів очі до неба, і поблагословив рукою, і підпалив тою свічкою снопи. І солома відлучилася окремо, овес окремо, а полова окремо.

А той господар дивиться в шпару, як вони молотять, та й думає: «Я то вмію і сам ізмолотити, як вони молотили».

Вони пішли геть. Як відійшли трохи, він виліз на стайні і зметав усю сівбу, яку мав, та обійшов її три рази з запаленою свічкою і запалив. Петро обернувся та й каже:

— Господи, вже молотять.

Горить і стодола, і хата — все горить. А він, господар той, схопив колик у руки та й біжить за ними. Петро каже:

— Господи, біжить з коликом, заб'є нас.

— Не бійся нічого.

Прибігає той з коликом, хоче Петра вдарити. А Ісус Христос підняв руку та й каже до нього:

— Пр-р-р! — і він став конем. Каже Ісус: — Петре, веди його.

Він веде того коня, а якийсь чоловік тягає каміння собі на будову візком. Так тягне, так мучиться.

— Петре, дай коня тому чоловікові, най сам не тягне, а най коня впрягає.

Каже Петро:

— Нà коня, впрягай у віз і най тягає тобі.

Той каже:

— Я не маю, що давати коневі їсти.

— Що будеш возити, то буде й їсти. Будеш возити дерево,

дерево буде їсти, камінь будеш возити — камінь буде гризти, сіно будеш возити — сіно буде їсти, а овес будеш возити — овес буде їсти. А як будяччя, то й будяк буде їсти. Тільки підкуй його, би босий не був. Але щоб його не бив. І пересадно не бери на нього, а тільки що може потягнути.

Так сказав Ісус Христос.

Взяв той чоловік коня, робить ним. А через деякий час знов ідуть всі троє — Ісус Христос, Петро й Павло. Той наладував повну фіру каміння та й їде до хати. Засадився в баюру та й так б'є коня по хребту, що кінь аж іспух. Віз запав аж по задні підтоки, а той грифом коня б'є. Ісус Христос надійшов з Петром і Павлом та й повів:

— Пр-р-р! — і той став конем, а кінь — чоловіком.

І сказав Ісус Христос:

— Здойми зі своїх ніг підкови і вкуй його. Бо я йому наказував, щоби тебе не бив. Іди собі з тим конем домів і ґаздуй. І щоби більше не примушував молотити, кого на ніч приймеш.

Як Ісус Христос і святий Петро по селах ходили

Подорожував Ісус Христос і святий Петро. Проходять одним селом, а в тім селі маленька церковця, у котру все сходилися люди молитися до Господа Бога. Ідуть попри тої церкви, а перед церкви люди стоять і дуже одні з других сміються. А Ісус зачав плакати. Святий Петро питає:

– Ісусе, святий Христе, чого Ви плачете перед Свої святині? Люди моляться та згадують Вас молитвою, а Ви плачете. Ви би мали радуватися, що Вас споминають в нагоді.

— Ні, Петре, вони кепкуються, насміхаються одні з других. Що одні вбрані файно, а другі дрантиво. А то гріх великий, бо хто в чім має, в тім іде помолитися. А другий іде в церкву на гонор. То не приймається у Господа Бога, тому я й плачу.

Ідуть далі. Дивляться, а то весілля гуляє в одного ґазди. Що за музика файна, а що гості гуляють, набуваються. Не можна надивитися.

Каже Петро святий Ісусові Христові:

— Постіймо з годинку. Не можу намилуватися та налюбоватися, як файно народ набувається.

А Ісус Христос каже Петрові:

— Ану дивися, Петре, що я роблю з цього весілля.

Махнув Ісус рукою — і там, де було весілля, умить стало озеро.

А Петро святий упав на коліна перед Ісусом Христом і каже:

— Чого ви так зле зробили?

— Петре, ти не видиш і не знаєш, що там мало робитися і вже зачиналося. Там улізли дияволи і народ юдили до великої бійки з ножами. А я цього не допустив, бо не можу дивитися на кровопролиття.

Ідуть вони далі. Прийшли в одно село, а серед села корчма. А там люди п'ють горівку, вино, пиво на подвір'ї корчми, бо то було літом. Та й оден до другого чарку п'є та й все каже: «Дай Боже! Дай Боже!» А Ісус Христос так зрадів, так увеселився. Петро святий каже:

– Ісусе Христе, Ви перед Своєю святинею так плакали, а перед п'янюгами радієте та смієтеся?

— О Петре, як не радіти перед корчмою, як за кожною чаркою згадують Господа Бога? Та все «Дай Боже» та «Дай Боже». Та як не радіти?

Та й пішли вони далі.

Як смерть бідному шевцеві допомагала

Ісус Христос, святий Петро і Смерть разом ходили всі троє по селі. Прийшли до багача, поздоровкалися, та й каже Петро:

— Боже, як цього багача поблагословити?

— Так, щоб він добре жив.

Та й поблагословив багача Бог, щоби добре йому було. Прийшли вони до бідного шевця, а той робить чоботи. Поздоровкалися вони, а бідний їм каже:

— Ви по правді не робите. Хто має, ви тому ще додасте, а хто не має, ви відбираєте. Лиш Смерть робить по правді.

І кинув у них швець своїм клевчиком, а вони погнівалися і пішли з шевцевої хати. Питає святий Петро:

— Боже, що цьому бідному за то належиться, що на нас кинув клевцем? Він має чвертку поля і посіяв на ньому пшеницю. Поблагослови йому, Боже, ту пшеницю так, щоб там яри та й води стали. Аби він пшениці не мав.

А Бог каже:

— Добре, будем благословити.

А на другий день Смерть прийшла до того бідного сама та й каже йому так:

– Ґаздо, продай свою чвертку пшениці панові дідичеві, бо Бог буде благословити тобі, що там будуть яри та й води. Продай та візьмеш гроші, бо пшениці не буде.

Швець пішов до дідича та й каже:

— Пане, купіть у мене ту чвертку пшениці.

Пан має гроші, каже:

— Куплю.

Та й він продав ту пшеницю панові, взяв гроші. А святий Петро вже знає, що він продав, та й каже Богові:

— Боже, той ґазда вже продав свою чвертку пшениці.

А Бог каже:

— Я тобі казав, що він хитріший, як ми, цей бідний.

Святий Петро каже Богові так:

— Поблагослови, Боже, ту чвертку пшениці панові, щоби була файна пшениця, щоби бідному жаль було, що він продав, а пшениця файна.

А Смерть знов приходить до того бідного та й каже:

— Відкупи в пана ту чвертку, бо там буде дуже файна пшениця.

Смерть повчає його, бо він її похвалив, сказав, що одна Смерть по правді робить.

Пан подивився на ту ниву з пшеницею, а то нема нічого, лиш

води та й яри. Пан думає: «Гей, що я купив?» А бідний приходить та й каже:

— Пане, відпродайте мені ту чвертку пшениці.

— Відпродаю, — каже пан, — бери собі свою чвертку.

Бідний каже:

— Я всіх грошей не маю. Я вже трохи розходував.

— Кілько маєш, тільки давай і бери собі свою чвертку.

Відкупив бідний ту чвертку й пішов. А Бог поблагословив, і пшениця така файна, як троща, виросла. Бог гадав, що він панове поблагословив, він не знав, що вже бідний відкупив ту чвертку. А святий Петро каже:

— Боже, той бідний уже відкупив у пана чвертку.

А Бог каже Петрові:

— Я тобі казав, що він хитріший, як ми, той бідний.

Ну та й пшениця виросла. Вже жнива. Бідний косить, жінка збирає, в'яже. Бідний співає. Тішиться, що таку файну пшеницю йому Бог зародив.

Каже святий Петро:

— Боже, той бідний уже викосив пшеницю. Таких снопів наскладав! — ніби з цілого морга пшениці, а не з чвертки. Боже, як він буде везти ту пшеницю додому, поблагослови йому, щоби він з фіри пшениці більше не вмолотив, як оден корець.

Бог каже:

— Добре, благословлю, щоби був лише оден корець з фіри.

А Смерть приходить до цього бідного.

– Ґаздо, будеш везти пшеницю додому, щоб брав на фіру лиш оден сніп. Аби не більше за раз, лиш оден сніп. Будуть тебе благословити, що ти маєш намолотити лиш оден корець з фіри, а ти будеш мати корець з одного снопа.

І возив бідний свою пшеницю цілих дві неділі по одному снопові. А Бог так благословив, що з кожної фіри вийшов оден корець. Привезе бідний сніп, а жінка праником сюди-туди обтовкла, та й мають корець пшениці. І так багато навозив пшениці, що вже не має, де її подіти.

Каже святий Петро:

— Боже, ну що робити з цим бідним? Він возить по снопові і возить, і возить.

— Я казав, що він хитріший, як ми.

— Боже, поблагослови йому, — каже, — ту пшеницю. Як він змеле її в млині і привезе муку, а жінка спече з тої муки перший хліб, то як бідний укусить того хліба, щоби вдавився і вмер.

Сказав це Петро, а Бог каже:

— Добре, будем благословляти.

А Смерть приходить до бідного й каже:

– Ґаздо! Як жінка спече перший хліб і витягне боханець з печі, аби ти його не їв, того боханця, аби-с його виніс надвір і віддав за Богапрости за свого тата. Бо Бог буде благословити, що як ти укусиш перший раз того хліба, аби-с удавився і вмер.

Бідний змолов пшеницю, привіз з млина, жінка спекла хліб. А він з хати ніде не йде, чекає, щоб жінка витягла той боханець з печі. Ще весь хліб не спікся, а найменший боханець уже спікся. Жінка витягла його з печі.

— Давай його, жінко, живо сюди.

Жінка раз-два дала йому той боханець в руки. Він файно пообмітав попіл і бігом з тим хлібом на дорогу. А дорогою йде чоловік — файний, молодий чоловік. Не дає він тому чоловікові боханець, бо жаль йому було того чоловіка, не хотілося, аби він умер. Побіг він з тим боханцем далі. Прибіг аж до церкви. Дивиться, а якийсь дідуган старий ходить з палицею коло церкви. Бідний підбігає до того діда:

— Діду, нате вам цей боханець за Богапрости за мого тата.

Той дід узяв боханець та й укусив. Чує бідний: дід уже йойкає, стогне. Бідний вертається подивитися, як умирає старий коло церкви. Підоймає діда, термосає — нічого не помагає. Бідний придивився ліпше, а то святий Петро, той, що намовляв Бога так бідного благословити. Та й помер святий Петро під церквою. А бідний їв собі свій хліб і файні роки прожив, та й добре йому було.

Як наш ненашим став

Було де не було, давно, коли Христос ходив по землі із Петром святим, ішли вони дорогою, видять: один чоловік у личаних постолах копає дерев'яною мотикою. А Петро так зголоднів та й каже:

— Господи, такий голоден, що так ще ніколи не був голоден.

А Христос каже:

– Іди к тому чоловіку і проси у нього їсти.

— Господи, та то такий бідний. Та що від нього візьмеш?

– Іди, йди.

— Добре, буду йому щось казати.

Пішов та й каже:

— Чоловічку, будьте добрі, дайте мені щось їсти.

А у того чоловіка був сир несолений у тайстринці, що собі взяв на полуднє, та дав йому того сиру. Петро вкусив раз, та й уже ситий.

Приходить Петро до Христа.

— Чи дав тобі?

— Дав, Господи. Це такий милосердий чоловік. Чим би ми його наградили?

Каже Христос:

— Нічим, бо він тепер наш. А як ми його наградимо, він буде не наш.

— Господи, він усе буде наш, бо він такий добрий. Він має добре серце.

— Но, як ти вже так за нього просиш, то йди кажи, най копає під тим корчем, під малим буком. Лиш накажи йому, щоб личані постоли і дерев'яну мотику поклав так, аби вони на виду були.

— Добре.

Пішов Петро до того чоловіка й каже:

— Чоловіче, ану копніть мало під тим корчем.

— Е, чоловічку, чи раз я там уже копав? Копав я там уже не раз.

— Ану копніть тепер.

Зачав він там копати і знайшов котел з грішми. Зрадувався дуже.

Айбо каже Петро:

— Дерев'яну мотику та личані постоли покладіть так, аби на виду були, — та й одклонився й пішов.

А той чоловік, що гроші викопав, купив собі землю, нову хижу поставив, паном став. Христос знав, де той чоловік жиє, а Петро не знав. Через якийсь час ідуть вони знов тою дорогою. А Петро

так ізголоднів, і каже він:

— Господи, такий голоден, що так я лиш раз був голоден.

— Йди до сеї хижі проси їсти.

— Е, там якийсь пан жиє, та, — каже, — той не дасть їсти.

— Як не дасть, то й не йди.

Пішов він. Пан увидів крізь шкляні двері, що там хтось іде.

— Що тобі треба?

Петро напудився та втік. Прийшов, а Христос питає:

— Чи дав тобі хліба?

— Не дав.

— Просив-єсь?

— Я не просив, бо спинив мене, і я напудився.

– Іди ще раз. Проси, не бійся, не вб'є тебе.

Пішов Петро, а той самий чоловік каже:

— Ти вже назад прийшов? Що тобі треба?

— Будьте добрі, дайте мені мало хліба. Такий голоден.

– Іди вичисти з-під свиней.

Прийшов Петро до Христа.

— Та дав тобі хліба?

— Не дав, казав, аби я йшов з-під свиней вичистити.

– Іди кажи, що вже вичистив.

Петро пішов туди, трясучися, бо він не чистив.

— Чи вичистив з-під свиней?

— Вичистив.

Пішов пан, подивився — так вичищено, так файно в нього ніде тут не було.

— Но, держи шапку.

Петро зняв із себе шапку, а він йому наметав відходів з-під стола. Та вкусив раз Петро, та й уже ситий.

Приходить Петро до Христа.

— Чи дав тобі хліба?

— Дав мені, — каже, — Господи. Та й Вам приніс.

— Но-но, давай. Тепер ідемо оба до нього.

Приходять, а той каже:

— Ти ще мені й другого ведеш? Що вам треба?

Каже Христос:

— Чоловічку, не говоріть нічого, а лиш глядайте дерев'яну мотику та й личані постоли.

Той уже напудився, до нього дійшло, що то щось не то. Та впав на коліна, зачав просити прощення.

— Нічого, нічого, чоловічку. Вийдіть та найдіть то, що я сказав.

Пішов він і найшов дерев'яну лопату і личані постоли, — він то хранив, — та й Христос перехрестив, і все його добро згоріло.

Остались лиш дерев'яна мотика та личані постоли.

— Но, — каже Христос Петрові, — оце той чоловік, що давав тобі несоленого сиру. Він був наш, а як ми його наградили і він забагатів, то не став вірити нікому, бо сам багато зажив. Він уже не наш.

Як Бог зі святими по землі ходив, людей випробовував і навчав святих

Давно ще колись, не за дідів і не за прадідів ходив по землі Бог зі святим Миколаєм і святим Петром, і уже святий Петро зовсім обдерся так, що й не стало на йому ніякого шмаття. А Господь каже йому:

— Піди, Петре, та укради собі шмаття де-небудь на тину, та й прислухайся, чи буде за те лаяти тебе хазяйка, чи ні?

От святий Петро пішов і покрав повішане на тинові людськеє шмаття, і убрався та й пішов до Бога, і каже:

— Я вже украв шмаття, але ж хазяйка мене за теє не лаяла, а тільки, оглядівшись, сказала: нехай йому Бог звидить і ізбачить!

А Бог вислухав цеє, та й каже:

— Ну, добре, коли так!

От Бог, святий Петро і святий Миколай всі зайшли в обідрану хату до одної найбіднішої вдови-мужички, упросились в неї на ніч і стали питати:

— Чи нема чого у тебе поїсти?

А хазяйка відказує:

— Нема в мене нічого. Я бідная, хліб собі заробляю, і тільки маю хліба, що один окрайчик на полиці.

А Бог до неї каже:

— Дай же нам хоч борщу.

Вона знову відказує:

— Та нема у мене ніякої страви, і нічогісінько не варила.

От Бог знову сказав:

— Погляди лиш, молодице, добре в печі, може, чи не знайдеш там чого-небудь.

Вона все-таки не хоче того слухати, а далі Бог як причепився добре до неї:

— Ану таки погляди в піч, та погляди.

От вона, аби відчепитися, іде до печі. Коли заглянула туди в піч, аж там багацько всякої всячини, понаварювано різної хорошої страви і варенухи. Та й каже вона:

— Що це такеє на світі значить, я не топила, аж багацько єсть понаварювано всякої всячини?

От вона повиймала все з печі, і всі вони понаїдались, та й полягали спати, а хазяйка все не знала, що то Бог прийшов до неї. На другий день вранці Бог, святий Петро і святий Миколай повставали, подякували гарно хазяйці, та й пішли дальше, і почули вони весільне грання. Аж надходять вони туди, коли

дивляться, а там весілля у одного багатого мужика. От святий Миколай каже:

— Господи милостивий! Ходімо же і ми на те весілля, чи не дадуть і нам по чарці горілки та чого поїсти?

А Бог каже:

— Добре, ходімо!

От вони пішли туди замість старців, буцім просити милостині, а багатий хазяїн тої хати оглянувся до них та й знов став частувати за столом своїх весільних гостей, багатих хазяїнів, а далі став гукати на свою жінку:

— А дай лиш там старцям милостині!

А жінка його — така в убранні, що й куди! — закричала сердито:

— Ти гляди своїх людей, що частуєш, і не оглядайся до старців. Бо як ти принадиш сих дідів, то й не будуть через них двері зачиняться!

Далі погодивши, той хазяїн, як оглянувшись, побачив, що довго старці стоять в хаті, та нагомонів добре на свою жінку, — аж тоді вона дала тим старцям по маленькій чарочці горілки і по шматочку хліба, та й випровадила їх за двері. От Бог зі святим Петром і Миколаєм ідуть звідтіля, та й каже Бог:

— Ну та й багатий же цей чоловік, що ми були в нього на весіллі, а може, і кріпко він скупий, а його жінка іще гірше скупіша і дуже велика злоїдниця, та й і обоє вони не вміють в щасті шануватись і не хочуть помагати другим бідним людям.

От Бог зі святим Петром і Миколаєм пішли шляхом і на полі полягали спочивати, аж прибіг до них вовк, та й просить Бога:

— Дай мені, Господи, що поїсти, бо я цілі сутки нічого не їв і дуже охляв з голоду.

Бог вислухав цеє та й говорить:

— Піди, вовче, в село, там єсть найбідніша вдова-мужичка, що ми в неї ночували, у неї єсть одна тільки ряба корова, то візьми ту корову та й з'їж.

А святий Миколай почав просить Бога:

— Господи милостивий! Нащо ж ображати бідную вдову? Нехай вовк не бере в неї послідньої корови, бо вона буде гірко плакати і мучитися, а лучче нехай вовк візьме яку-небудь скотину у того багатиря, де ми були на весіллі, бо він багатий чоловік та ще й дуже скупий.

А Бог каже:

— Не можна так! Нехай візьме корову у самої тої бідної вдови, нехай вона до часу плаче та гірко бідує, бо вона на сім світі талану не має.

От вовк побіг до неї, а вони полягали спати. Святий Миколай

і став жалувати бідної вдови, та й почав він придумувати, як би ухитриться і помогти для неї, а далі надумав і подивився, що Бог уже спить, а Бог все знав, та навмисне буцім спить, от святий Миколай взяв та мерщій побіг навперейми вовка другою стороною, щоб вмазати вдовину корову болотом, щоб та корова була чорна, а не ряба, щоб не з'їв її вовк.

І як прибіг туди святий Миколай, от скоріше болотом і обмазав ту корову, так що вона зробилась чорна, та й зараз вернувся назад до Бога. А Бог скоро встав, буцім нічого не знає, і каже до святих Петра і Миколая:

— А що, вставайте уже, та ходімо!

І тільки що хотіли вони йти дальше, аж знов прибіг до них той самий вовк і каже:

— Нема, Господи, у тої бідної вдови рябої корови, а тільки єсть у неї одна чорна.

От Бог все уже знає та й каже:

— Ну так з'їж ту чорну корову.

А святий Миколай бачить, що нічого не вдіє, та й замовчав. От вовк побіг до чорної корови, а Бог з Петром і Миколаєм почали іти шляхом. От ідуть вони та йдуть, аж котиться проти них бочка, а святий Миколай питає:

— А що це таке, Господи, котиться і куди?

Господь відказує:

— Це котиться бочка з серебром і златом до того багатиря, що ми були у нього на весіллі, бо такий його талан і така його доля, але все його щастя буде на сім світі!

А святий Миколай давай просить, каже:

— Господи милостивий! Уділи ж з цеї бочки хоча б з макітерку для тої бідної вдови, де ми ночували, в неї ж вовк і послідню корову з'їв.

А Бог відказує:

— Ні, того не можна! Бо цей талан даний одному тільки тому багатиреві.

От святий Миколай вже замовчав, і почали йти дальше, ішли та й ішли, аж святий Миколай захотів дуже пити води та й каже:

— Ах, як мені хочеться пити!

А Бог говорить йому:

— Колись я проходив через оцей яр, що недалеко від нас видно, там я бачив криницю. Іди туди, нап'єшся води.

Коли пішов святий Миколай туди в яр, аж там коло криниці побачив такого багацько темного та сірого страшенного гаду, такого сердитого, що аж кишить, от він злякався дуже та й насилу звідтіля утік. А Бог питає:

— Чого ти, Миколаю, так неначе злякався, аж побліднів з

переполоху і, мабуть, не пив води?

А святий Миколай відказує:

— Не міг я напитися, та ще й як побачив, що там єсть такого багацько страшенного гаду, то насилу я звідтіля утік.

От Бог вислухав цеє та й сказав:

— Ну, ходімо же далі!

І пройшли вони дальше з п'ятеро гін, або більше, та й Бог знов каже до святого Миколая:

– Іди у цей другий ярок, там буде повная криниця, то вже там нап'єшся води.

От святий Миколай пішов туди, коли надходить в той яр, аж там побачив такого ще гіршого гаддя, та такого ж його превеликая сила і дуже багацько, та ще й далеко злішого, як попереду бачив, так що неначе горить трава. І святий Миколай зовсім перелякався та побілів, і насилу велику звідтіль утік, так неначе на йому волосся і одежа загорілися!

І прийшов до Бога та й з переляку насилу розказав, що не можна там напитись води, бо ще й гірший там єсть гад і далеко зліший от першого гаду, що він бачив попереду. А Бог каже:

— Ну, коли так, то ходімо же дальше!

От вони пішли дальше і довго йшли, аж побачили вдалині третій ярок неначе з садком, та й Бог каже:

— Ну, іди ж, Миколаю, в той ярок, де, бачиш, садок видно, а вже там певне нап'єшся води.

Коли святий Миколай пішов туди, аж там такая прехорошая криниця з пригожою водою, а над тею криницею і скрізь там такії різнії, прехорошії пахнючі цвітки та ягоди, яблука, хвиги, мигдаль, родзинки і всякі овочі, а птиці там хороше співають та щебечуть різними голосами, і таке все там захопливе, що й сказати і прописати не можна. От святий Миколай не знав, що й робити, чи воду пити, чи любуватися та приглядуватись. Нап'ється трохи пахнючої води, та й оставить пити, та все розглядає. І він тричі так потрохи пив тую воду, та все розглядував, і не зчувся — що він непомітно пробув там цілих три роки, як неначе одну минуту там був.

Аж приходить туди Господь Бог та й каже йому:

— Що це ти, Миколаю, так довго тут сидиш, що пройшло тому три роки, як ти пішов сюди пити води? А я тебе не дождався та й кинув, і далеко уже я пройшов, з півсвіта, поки знов до тебе вернувся.

От святий Миколай, вислухавши цеє, та й відказує:

— Господи Милостивий! Що це таке значить, що коло передніших двох криниць, куди я попереду ходив пити води, єсть там багацько страшенного гаду, що й приступить страшно, а

тутинька, в третім яру, так дуже прехорошая криниця з водою і росте тут дуже гарная пахнючая всякая всячина, що й не можна налюбоватись і наслухаться птичого щебетання, що й любуйся, прислухайся та й ще того хочеться?

А Бог відказує йому:

— Оце ж знай, що передніший яр, де ти бачив багацько злого страшного гаду, то теє місце називається пеклом, і воно оприділено для того багатира, що ми були у нього на весіллі. А другий яр, де єсть іще гірше престрашенне гаддя, то також приготовлено пекло для жінки того ж багача, бо його жінка іще гірша від свого чоловіка. А як вони не вміли в щасті жити, добре шануватись і не хотіли помагати бідним людям, то за теє по смерті будуть вічно мучитись в тих пеклах. А оце третій яр, де ти, Миколаю, пив воду, та й довго так тут забарився через теє, що тутинька дуже гарно, називається рай, определений для тої бідної вдови, що ми в неї ночували, бо вона на сім світі цілий вік гірко бідувала, терпіла та плакала, но була добрая жінка і чесная, — то за теє по смерті буде мати в сім раю вічне пребагате щастя.

Як святий Петро пити хотів

Виїхав раз у поле орати якийсь багатий хазяїн та взяв із собою кілька бочок води, вже звісно, як на степ виїжджають дня на три. А Господь зі святим Петром ідуть, от і захотілось святому Петрові так пити, так пити… А це йому Господь послав вже таке.

— Піду я, Господи, до цього чоловіка та попрошу напитися.

— Е, Петре, не ходи лучче, бо не дасть.

— Ні, — каже, — Господи, піду, невже ж так одкаже?

Приходе та:

— Дайте, спасибі вам, водиці напитися!

— Е, — каже багач, — я виїхав у поле, а тут води нема. Я навмисне взяв запас води, бо мені волів треба поїти — не дам.

— Ну що, — каже Господь, — дав?

— Не дав, Господи!

— А що, я тобі казав, що не дасть? Он піди до того чоловіка, що там однією парою оре, той дасть.

— Невже ж, Господи?

— А піди, — каже, — попитай!

Приходе, а в того чоловіка така маненька тиковка, і води вже трошки. Запитав святий Петро, так і є, покинув той чоловік воли, подає йому тиковку.

— Звольтесь, — каже, — тут ще трохи є.

Напився святий Петро, і йдуть собі. І бачать, що їдуть чумаки того ж багача, а святий Петро і каже:

— А попрошусь я, Господи, невже стільки волів порожняком іде та не підвезе?

– І не ходи, — каже Господь, — не підвезе.

— Ні, — каже, — Господи, піду попитаю.

Пішов та й просить:

— Підвезіть трохи, спасибі вам!

— Е! — каже багач. — Вас тут всіх не підвезеш, у мене воли і так стають.

— А що? — каже Господь, — я тобі казав, що не просись, а он їде чоловік одним волом, так той сам попросить сісти.

От під'їхав той чоловік, що одним волом їхав, та:

— Сідайте, люди добрі, я вас трохи підвезу.

Сіли вони, а чоловік встав та пішки пішов. От приходять вони в слободу, а там того багача дім такий здоровий.

— Давай, Господи, — каже святий Петро, — попросимось сюди, невже ж не пустить?

— Ні, — каже Господь, — і не просись, Петре, бо все одно не пусте.

— Ні, Господи, попитаю.

Пішов під вікно і проситься:

— Пустіть, спасибі вам, переночувати!

— Е, тут як зійдуться робітники, то і самому місця не буде, іди собі!

— Ну, що?

— Не пустив, Господи.

— Я ж тобі казав: не просись, бо не пусте.

— Правда Твоя, Господи.

— Візьми ж, — каже, — жменю піску та кинь через голову йому в двір.

От святий Петро як кинув, так він червінцями і розсипався.

— Що це, — каже, — Господи, в його і свого багато.

— Багатому більше і треба. Тепер же йди он в ту хатку та просись, — там пустять.

— Та там, мабуть, Господи, і куска хліба нема.

— Та піди, попитай.

Пішов святий Петро проситися, аж так і є, пустили. А в тій хатці та жила така бідна вдова, що в неї як єсть нічого не було, побігла вона, — позичила зо жменьку муки, уварила їм затірочку.

От на другий день пішли вони, доходять до річки. Святий Петро і каже:

— Піду я, Господи, нап'юсь.

— Ні, — каже Господь, — не нап'єшся.

— Ні, піду, — каже.

Як пішов, аж там страшне як багацько людей лежить, вода їм через рот біжить, а вони кричать:

— Дайте води, дайте води!

— Ну що, — пита Господь, — напився?

— Ні, Господи.

— А що ж ти там бачив?

— Лежать, — каже, — люде, вода їм через рот біжить, а вони кричать: «Дайте води, дайте води!», а один найдужче всіх.

— От-то, — каже, — той багач, що тобі води не дав, піди ще он в ту хатку — там нап'єшся.

Дивиться святий Петро, а там стоїть хатка, зайшов він туди, аж там вдова та, що вони в неї ночували, і хліба в неї, і всього на столі — такого багато.

— Оце, — каже Господь, — та вдова, що нас прийняла. І тут у неї рай, а там, де ті люди стогнуть — там пекло.

От тоді вже святий Петро і зостався в раю, а Господь пропав, наче його і не було.

Господь і святий Петро дарують щастя

Був на селі парубок, такий собі чистий та гарний, і служив він по наймах, і за кого вже він не сватався, — ніхто за нього не йде, бо хоч сам і гарний, та стільки не заробляє, — все в нього нічого нема. От ходе він на вечорниці і кожну ніч бачe, що у якогось чоловіка в недобудованій хаті — все кожну ніч світиться.

— Дай, — каже, — зазирну.

Поліз та й ліг на піч. Аж приходять два священики в золотих ризах, запалили свічечку, вийняли проскурку, — закушують. А тут прилітає янгол.

— Що, — каже, — Господи (а то були Господь та святий Петро), — народилась дитина, яке ти йому щастя дариш?

— А яке? — каже. — Дарую йому таке щастя, в якому я сьогодні перебуваю.

Закусили й пішли.

На другий день він знову сховався на ніч. Коли се приходять два мужики — так собі, не бідні й не багаті — в чистому одінні, запалили свічечку, положили окраєць хліба й закусюють.

Летить янгол.

— Народився, — каже, — Господи, хлопчик, яке ти йому щастя дариш?

— А таке, — каже, — в якому це я сьогодні перебуваю.

От на третій день приходе два старці, розмочили сухарики і їдять. Летить янгол.

— Народився, Господи, хлопчик, яке ти йому щастя дариш?

— А таке, — каже, — в якому це я сьогодні перебуваю.

Янгол же полетів, а той з печі та впав перед Господом:

— Яке ж, Господи, ти мені щастя даруєш? Даруй мені таке, як ти був в перший день.

— А чом же ти, — каже, — тоді не показувався?

Той стоїть, плаче.

— Не плач, — каже, — єсть у вас на селі Дроба, — то сватай її. У неї батько багач, то він за нею усе дасть. Та гляди, як будеш хазяїном і будуть в тебе питати: чиє се майно, то кажи: Дробене.

Поблагословили й пішли. От став він Дробу сватати, люди сміються: дивись, який парубок гарний, а таку корову сватає. А вона була там така погана, ряба, за те її і Дробою прозвали, ніхто, навіть найбідніший і той не хотів сватати.

Відгуляли весілля, живуть рік, другий, третій, став він першим хазяїном на все село. Тільки хто не спитає його: «Це ваше?» — він каже: «Ні, Дробене».

А там пожив у добрі ще кілька літ та й йому набридло — що,

дума, все Дробене та Дробене. Тепер нехай уже це буде моє, а це Дробене. А тут як насунула туча, дощ, град — вибило якраз те, що він назвав своїм, а те, що назвав Дробеним, ще лучче красується.

— Хай же воно все до віку буде Дробене! — сказав.

Бог навчає жінку прясти

Іде Господь, а чоловік в кожусі в полі оре.

— А що се ти в кожусі ореш? Тепер і в сорочці жарко.

— Е, — каже, — нема в мене сорочки, жінка ніяк не напряде.

— Ходімо, я навчу.

— Коли б то!

Бог і навчив його жінку: в понеділок пряди, в вівторок пряди, в середу пряди, в четвер пряди, в п'ятницю помотай, в суботу помий, помаж та і спати ляж.

І так воно від віків, і кожен християнин знає, що в п'ятницю прясти не можна.

Як Бог нагородив бідного чоловіка

Був собі дуже бідний чоловік, і було в нього шестеро дітей. А тут так трапилось, що й сьоме на світ прийшло. От жінка й каже своєму чоловікові:

— Візьми, чоловіче, сокиру та йди на заробітки, бо нема чим і в хрест дитину ввести.

Чоловік узяв сокиру й пішов. Іде він день, іде другий, іде третій, уже забився в пущу таку велику, що ніяким способом не виб'ється з неї. Коли дивиться, аж іде чоловік, такий старий та сивий. От дід і питає:

— Куди ти, чоловіче, йдеш?

— На заробітки йду. Прийшла на світ дитина, та нічим у хрест увести.

— Рубай, — каже, — чоловіче добрий, оце дерево. Я тобі заплачу.

Ото той чоловік рубав три дні. Тоді дід набрав жменю срібла і дав йому. А це був Бог. Забрав чоловік гроші, подякував за роботу і пішов додому.

А Господь Бог зробив так, що його жінка ввела у хрест свого сина. Уже він і виріс, уже вона його й оженила. Дав-таки Бог, що вона розбагатіла й поставила дім на три поверхи, сина в дорогу посилає.

А чоловік зайшов у крайню хату та й питає, де б тут переночувати дорожньому чоловікові. Це було те саме село, звідки й він був, тільки він не пізнав. Усе перемінилось: і вулиці, й хати, — так-то Бог дав!

– Іди, — кажуть, — от-от у нас на селі є багата жінка, вона всіх приймає: і багатого, і бідного. Нагодує й одежу дасть, як у кого нема.

Ото він і пішов селом шукати, аж дивиться — стоїть дім на три поверхи, такий самісінький, як йому розказували. Він і зайшов.

Жінка його так привітала, наставила вечеряти, що тільки в неї було. Після вечері послала йому постіль, поклала як слід. Не пізнає, що це її рідний чоловік, а чоловік її зразу пізнав, та тільки не признається. А далі думав, думав і питає:

— Чи ти знаєш, жінко, як мене зовуть?

— Бог тебе знає, чоловіче добрий! Ти чоловік дорожній, як я можу знати!

— Як? — каже. — Ти мене не знаєш? Я ж твій чоловік!

— У мене, чоловіче добрий, чоловіка нема вже тридцять три роки. Як у мене прийшов на світ цей син, чоловік пішов на

заробітки і Бог його знає, де він і дівся.

Тоді чоловік назвав її, назвав себе і розказав їй, як вона його із сокирою послала на заробітки. І як він тридцять три роки рубав у пущі і думав, що він три дні робить.

Тоді вони разом стали поживати те добро, що їм Бог дав. Ті гроші, що він додому в жмені приніс, ніколи не зменшувалися. Купить він що на них, хоч би карбованців на сто, — все гроші цілі у нього. І дітям, і внукам його ще залишилося.

Казка про коваля

В однім селі був дуже цікавий коваль, бувало, як вистругає плуга, рало, сокиру або скує воза, то — на чудо, аж сміється. А ще треба знати, же він був дуже гордий, казав себе величати: «майстер над майстрами». От одного разу він зі своїми наймитами робить в кузні, аж то йдуть три старці і заходять до кузні. Стали вони на порозі і кажуть:

— Будьте ласкаві, майстре, подайте нам.

Розсердився коваль на старців за те, що не назвали його «майстром над майстрами», і каже до них:

— Знайте, що мене все село і вся околиця зове «майстром над майстрами», а ви, обдертуси, зовете мене тільки майстром, пам'ятайте, щоб я не чув од вас того більше.

— Ну, коли ви такий майстер, що кажете величати вас «майстром над майстрами», — каже оден старець, — то, будьте ласкаві, скажіть нам, що ви умієте робити?

Розсміявся коваль і каже:

— Жеби-сь знав, що я умію все робити.

— А з старого молодого ви можете зробити?

Ще гірш засміявся коваль, — аж за живіт взявся, та й каже:

— А може, ви, приблуди, зумієте зробити таку штуку?

— А чому ж ні, зробимо.

— Ану, зроби.

Якраз в ту пору проходив коло кузні старий дід. Старець закликав його до кузні і казав своїм товаришам вкинути його на огонь. Вкинули дідка. Тіло його почорніло, нарешті він ввесь згорів, осталися тільки деякі кості. Потім один старець казав добути з вогню недогорілі кості, казав положити їх на ковадлі, і ну дути молотами. Ударили три рази по кістках, кості зробилися білі, ударили знову три рази, на костях стало рости тіло і вже цілий чоловік, тільки без духу. Тут старець дихнув на нього своїм духом, і той чоловік ожив, та вже не той дідок, що був перше, а парубок, молодий, здоровий, пристойний, хоч до шлюбу ставляй. Забачив коваль, здивувався, здивувалася і челядь його, котора пізнала, що то не прості старці зробили з старого молодого, а сам Господь Милосердний, Ісус Христос, і товариші його, святий Петро і Павло.

У коваля того був старий батько, старий як світ, казали, що йому єсть уже більше, як сто літ. От ковалисько, з дурного розуму, посилає по свого батька, вже то, бач, хоче вдати таку штуку, як Господь Милосердний зробив — одмолодіти старого. Приходить наймит до хати та й каже:

— Татусю! Майстер над майстрами вас кличуть.

Старий був уже глухий так, що наймит мусив добре кричати, поки він почує. Але ж то старий, розібравши, чого хоче од його наймит, каже:

— Йди до кузні і скажи майстрові, що я не здужаю і з печі злізти, не то що до кузні дійти.

Прийшов наймит до кузні та й каже до коваля:

— Не можуть татунь прийти до кузні.

— А коли не може, то підіть і вштирох принесіть сюди зараз.

Пішли наймити і принесли ковалевого батька.

— Ну, старий, знаєш, нащо я казав принести тебе сюди? Я хочу зробити з тебе молодого. Візьміть, хлопці, та вкиньте його на вогонь.

Закричав дід дивними голосами — та і Богу душу віддав. Витягли неживого батька, положили на ковадло і ну гріти молотами, аж кості поламалися. Б'ють молотами, нема нічого. Поламали всі кісточки, а тіло не наростає на них. От коваль і злякався вже:

— Ну, — каже, — буде ж мені тепер: забив батька!

Аж то на ту пору коло кузні знов проходять: Спаситель і святі Петро з Павлом. Вийшов коваль та і бух Господові в ноги:

— Ой, змилуйся, Господоньку! Забив я свого батька: хотів, бач, зробити з старого молодого, та не вдалася штука!

Змилувався Господь над ковалем, бо побачив, що він розкаявся в своїм гріху. Зайшов у кузню, казав забрати поламані кістки, вдарив кілько разів молотом, дихнув на нього Своїм духом, старий встав, та вже не старий, а молоденький, так літ на тридцять показує.

Тут Господь сказав йому, що він проживе ще три роки, а на четвертий умре, а ковалеві сказав, щоб він шанував свого батька, не як молодого, а так як старого. Та щоб він більше не був такий гордий і пішов з товаришами своєю дорогою.

Про чарівну дівчину і фальшиву молоду

Жили собі двоє бідних людей. У них було дуже багато дітей. І ще народилася одна дитина, дівчинка. Родичі хотіли охрестити її, і ніхто не хотів послужити хресту, бо вони були дуже бідні, не мали навіть що дати їсти, і каже жінка до чоловіка:

– Іди на друге село. Може, когось здиблеш.

І пішов чоловік. Дорога йшла через ліс. Подибає він чоловіка і просить його:

— Може, би ви послужили мої дитині хресту?

Той чоловік говорить:

– Іди далі. Я чув, що там хтось щось рубає.

Пішов чоловік, дивиться, а там чужий чоловік зрубує дерево на дрова. Він каже:

— Дай Боже щастя, чоловіче!

— Дай Боже здоровлячко!

— Я маю просьбу до вас. Я знайшов два чоловіки, а ще треба третього, щоб послужив хресту мої дитині.

— Добре, я послужу. Ідемо до тебе.

І вернувся чоловік з трьома кумами додому, бо той перший привів з собою ще одного. Заходять до хати. Взяли дитину й понесли до церкви хрестити. Охрестили. Перший кум — це був Ісус Христос. Він дав дитині таку крижму, як вона буде сміятися, будуть з писка золоті квіти вилітати. А другий — то був святий Петро. Він сказав:

— Як буде вона плакати, буде їй з очей капати діамант.

А третій — то був святий Павло. І він сказав:

— Як вона буде ходити, то за нею будуть сипатись гроші.

Приходять вони з церкви додому, сіли коло стола. А чоловік каже:

— Дорогі куми, я не маю що дати вам їсти. Тому ніхто й не хотів послужити хресту тій дитинці.

А Ісус Христос каже:

– Іди до свої комори, там є їда.

А жінка йому сказала:

— У нас комора пуста, там нема нічого.

— Я тобі кажу: іди й принеси.

Жінка пішла до комори, а там повно різної їди. Вона внесла до хати, куми погостилися. І ще сказали куми:

— Як будете купати дитину, щоби ту воду не виливали. Най стоїть до другого дня. І побачите, що з того буде.

Куми подякували за все і пішли геть. Мати скупала і воду лишила на другий день, як сказав кум. Переночували, рано

встають, а в хаті так ясно, так красно. Мама дивиться, а з тої води зробилося золото.

І дуже вони збагатіли, і всього в них було доста. Дівчинка росла, дуже вродлива була. Як плакала, капав замість сліз діамант. Як сміялася, золоті квіти вискакували з писка. А як почала ходити, за нею сипалися золоті гроші.

Виросла та дівчина. Сподобав її хлопець з сусіднього села. І хоче з нею женитися. Роблять весілля.

А в сусіди була дівчина такої самої вроди, хіба не мала дару, не мала такого щастя, як тота.

Відіграли весілля. Збираються всі до молодого. Молодий сідає із дружбами на фіру і їде вперед. А молода з дружками сідають на другу фіру. А одної дружки, тої, що геть подібна до молодої, нема. Молода побігла її кликати. А лиха і зависна мати тої дружки молоду прибила, зняла з неї то весільне вбрання і вбрала свою доньку. І та пішла до дружок.

— Вона заслабла і не їде. Поїдем без неї.

І поїхали. І дружки думали, що то з ними їде молода.

А та зависна жінка думала, що молода зовсім убита. Як ті поїхали, вона затягнула молоду дівчину в ліс і кинула її в яр.

Вони приїхали до молодого на весілля і там бавилися. Молода сміялася, а золоті ружі з рота не вилітали. Молодому стало чудно. Що то за причина? Але він не міг нічого збагнути, бо в неї врода така самінька була, як у його молодої.

Ішов лісник на полювання. Слухає, щось у яру йойкає. Він дивиться, а там лежить дівчина побита.

— Врятуй мене, — говорить вона, — я тебе за це нагороджу.

Лісник приніс її додому, а жінка його почала дуже сваритися.

— Нащо ти несеш мені до хати трупа?!

— Вона мене дуже просила, і я не міг їй відмовити. Вона нас за це нагородить.

Дівчина сказала, щоби її ґаздиня покупала, а воду не виливала. Ґаздиня скупала дівчину і воду не виливала. Вони переночували ніч, рано дивляться, а в хаті дуже ясно, дуже красно стало. Замість води було золото.

Дівчина видужала, була вже здорова. Ходила по хаті і гроші за нею сипалися. А як сміялась, золоті квіти з писка вилітали. Як плакала, з очей капав діамант. Вони розбагатіли і дуже любувалися дівчиною. Лісник поставив коло хати золоту браму. Його дім був весь у золоті.

А її чоловік поїхав на полювання і в лісі заблудив. Не знав, як вийти з того лісу. Прив'язав коня і поліз на дерево, дивиться, в лісі стоїть хата і велика ясність коло неї. Він зліз із дерева і пішов у той напрямок. Заходить до хати і проситься на ніч. Лісник його

прийняв. Коня поставив до стайні. Зайшов молодий чоловік до хати і сів коло стола. А та дівчина була в другій хаті, і двері були відхилені, вона сиділа коло стола й читала якусь книжку, до чогось дочиталася і засміялася. І з писка вилетіли золоті квіти. Вона ті квіти швидко позбирала в свій фартушок. А чоловік на то дивився. Він же з такою дівчиною женився!

А вона як подивилася на нього, відразу його спізнала. То був її чоловік. Він запитав у лісника, що то в нього за жінка. Чи може він з нею поговорити? Лісник почав розказувати про все. Розказав, як він її знайшов. І сказав лісник дівчині:

— Цей чоловік хоче з тобою щось говорити.

— Може зайти, — сказала вона.

Чоловік почав з нею говорити, почав жартувати, щоб вона засміялась. Але вона не сміялась. І говорили вони далі, і вона йому розказала, як тото все було. Що тота лиха жінка її вбила і затягла в ліс.

— Нащо ти поїхав, а мене лишив?

І він їй сказав:

— Перше їде молодий з дружками. Я не сподівався, що може бути така пригода.

І забрав він її з собою до своєї хати. А тоту другу з її матір'ю засудили до смерти. Прив'язали їх до коня і пустили в степ. І вони там пропали.

Як чоловік до Бога мандрував

Дерево до неба

У давні часи жили в одному селі двоє бідних людей. Старенькі були, без дітей, без помочі. Дідик був добрий, чемний, чесний, любив помогти другому, порадити, а жінка його була страшно паскудна баба. Не міг чоловік з тою жінкою ніколи ні доробитися, ні до ладу прийти, ні поваги не знав, ні доброго слова не чув. Він завжди молився і просив Бога:

— Боже, забери мене до себе, щоби я вже був спокійний на тім світі, бо я не можу терпіти нестатків і такого сімейного життя.

Одної ночі він ліг на сіні спати і приснився йому сон, що в нього в хаті через стелю, через солом'яний дах буде рости велике дерево. Щоби він його не пробував рубати, бо то буде дерево його щастя. По тім дереві він може полізти до раю і попросити собі в Господа Бога те, що він хоче, і Бог дасть йому за його доброту.

Устав він рано, увійшов до хати, а жінка каже:

— Чоловіче, чудо й диво перед хатою — росте дерево! Треба вирубати його або викопати з корінням. Що за порядок, що серед хати росте дерево?

А він відповідає їй:

— Жінко, послухай мене, не рухай це дерево. Це дерево буде для нашого щастя. Ми станемо багатими, будемо все мати.

Баба воркотить і воркотить щоднини, щоби то дерево знищити, а дід просить не рухати його. І те дерево росте не на дні, а на години. А з самого низу ростуть гіллячки, і можна дуже легко добиратися по них вгору.

Виросло те дерево, і одного доброго дня сказав дід:

— Жінко, я йду видіти, що там є нагорі.

Поліз дід угору, нема його й нема. Нараз злазить і каже:

— Я вже був під небом. Але не йшов на небо, бо хочу чути, що ти скажеш, хочу знати, що ти хочеш, бо ти мене будеш потому знов посилати, а я не зможу, не в силах буду знов лізти.

Вона каже:

– Іди до Бога й проси його, щоби ми стали багачами. Доки нам бути в цім нещасті, в цій нужді?

— Добре, — каже він, — я лізу.

І поліз він по тім дереві. Вже не видів добре, куди лізе, а ліз. Виліз на небо. Бог його зустрів файно, утворив царські двері і каже:

— Ну, що ти хочеш, чоловіче добрий? Що ти в раю собі жадаєш? Хочеш лишитися тут, у раю, чи хочеш мати добре життя на землі?

А він каже:

— Я хочу видіти, як поставиться до мене моя жінка, як я стану багатим. Бо вона мене дуже збиткує.

— То що жадаєш?

А дід каже:

— Хотів би бути багачем. Щоби в мене гавкали пси у дворі, щоби в стайні рикала худоба й іржали коні на пасовищі, щоби в мене поля були великі і щоб робили на них люди, щоби в мене були слуги, щоби я мав у що файно вбратися, щоб стіл був застелений з їдою, щоби я хоч трохи на своїм життю відпочив.

– Іди додому. Нім ти злізеш з цього дерева, то все в тебе буде.

Ліз він у долину чи день, чи два, чи три — довго ліз, бо він уже немічний був. Ще не доліз, подивився в долину — його хати нема, а дерево з великого дому росте. Він спустився туди — пси гаркають, панські, великі пси, на дротах поприсилювані, слуги бігають поперед хати, жінка його, вбрана в дорогу селянську одежу, ходить там. У холоді під деревом чекає на нього застелений стіл, і все злагоджено на нім. Там коні пасуться, там худобу доять жінки, там орати йдуть у поле. Кругом чорніються виорані поля.

Здибали його, на руках занесли до столу, посадили за стіл, приймають, пригощають — він став багачем. Той роботи в нього питає, той грошей прийшов зичити. А він нічого не знає. Жінка каже:

— Це все в нас є. Що люди питають, це все в мене є.

Пожили вони так щось три дні. А то дерево росте, розвивається, стає все грубше. А дід каже:

— Ну, жінко, тепер ми стали багачами, пора би нам уже мирно жити, щоб ти виглядала на жінку, а не на змію.

А вона каже:

— Я буду виглядати на жінку, але би ти ще раз поліз туди, де ти був, і сказав, що я не хочу бути багачкою, а хочу бути царицьою, а ти би був царем. Якщо ти це зробиш, то вертайся відти, а не можеш зробити, не вертайся. Най я лишуся тим, що я є, а тебе видіти не хочу.

— Добре, — каже, — йду.

Знов поліз він тим деревом догори. Приходить до Бога, а Бог його питає:

— Ну що є, добрий чоловіче?

— Ой, таке є, Боже святий! Недобре моїй жінці бути багачкою. Хоче бути царицьою. Хоче керувати людьми, аби все було під її опікунством.

— Ще цей раз тебе послухаю. Злізай на землю, і все буде, як твоя воля.

Злізав він, злізав на землю і нарешті зліз. Чує здалеку: вже

трубачі трублять, військо штурмується навкруг царського двору. Боже, нема вже ні того поля, що було, ні тої хати. Дерево далі в дворі росте, але вже довкола квіти цвітуть, довкола палаци, доми великі. Псів тих уже нема, а перед палацом аж три коні запряжені в бричку. А баба його вийшла на ґанок, і він не пізнав її — корона на голові, блискуча одежа на ній, і так делікатно взута.

Наколи він лиш ступив на землю, впала на нього царська одежа й корона. Сам не знав, звідки то взялося. Навіть не встиг подивитися, в чім він убраний. Всі йому кланяються до ніг, цілують йому руки. Прийшли люди з якимись просьбами, прийшли жінки з дітьми просити помочі.

Прожили вони так, може, місяць, може, два. Баба управляла тою державою, керувала нею, а він піддавався їй, слухав, що вона казала. Але через якийсь час їй і то надоїло, і каже вона йому:

– Іди знов туди, де ти був, і скажи, що я хочу жити на небі. І аби я управляла всім світом, а не лиш одною державою. Зможеш таке зробити — вертайся звідти, не зможеш — не вертайся. А якщо ти не вернешся, би ти знав, що це дерево я зрубаю і лишуся царицьою. Мені буде добре й без тебе.

Він не хоче йти, просить:

— Жінко, бійся Бога, кілько я буду Богові докучати? Та нам і так добре, ми зажили так файно, все в нас є.

— Я тобі сказала, йди!

Лізе він знов на то дерево. А вона сказала слугам, щоб то дерево спиляли. Чує він, дерево хитається і тут-тут уже паде, бо вже то дерево рубають, — вона хоче, аби він не вернувся. Дерево хитається, а дід лізе все далі і далі. Приліз він догори, і знов здибає його Бог:

— Ну що є, чоловіче добрий?

Він каже:

— Господи Боже, прости мене і не пусти вже на ту землю. Лиши мене тут, щоб я вже тут доживав віка. Баба моя таке забагла, що такого нема ніде, і дерево рубає. Я лиш що не впав.

А Бог йому каже:

— Я це все знаю. Але ти йди на землю. Спускайся цим деревом, і спустишся над таким місцем, що ти там сам собі будеш жити. Не будеш ні паном, ні царем, лиш собі будеш добре жити. А як хоч видіти, що є з твоєю бабою, піди на те місце, де була твоя хата, де було те все царство, і подивишся, що там буде.

Подякував він Богові файно і спускається на долину. Спустився він в чуже село, межи чужі люди. Не знав, де він є, але його там здибали і сказали йому:

— Це буде твоя хата, ти тут будеш жити. Це буде твоє поле, ти будеш тут працювати і межи нами жити.

Через деякий час він захотів піти подивитися на своє старе місце. Привізся він туди на конях і побачив, що там лиш купа попелу, а на місці того дерева була яма. Він подивився на то і поставив там хрест, ніби на могилі. А жінка його десь поділась. Він перехрестився і сказав:

— Господи Боже, буду заказувати всім людям на світі, щоби не були зажерливі, захланні, щоби дякували Богу за життя, за здоров'я. Аби не прагли люди захопити світ, бо з того всього стає нічого.

Про діда, що носив глину мішком

Один дідо носив міхом білу глину для біління хат. Іде він з міхом, а при дорозі стоїть чоловік у бороді, у волоссі довгім. Придивився він до того чоловіка, а то був Бог. Він питає діда:

— Що би ти хотів, діду?

Каже дідо:

— Коби то кінь був та й візок, щоби я не ніс цю глину на плечах.

Іде дідо з глиною далі, дивиться: пасеться коник, та й візок малий стоїть. Так зрадувався дідо. Поклав глину на візок, впряг коня та й поїхав. Їде він, дивиться, стоїть знов той чоловік у бороді й волоссі довгім. Вклонився дідо тому чоловікові, а той питає:

— Добре тобі, діду?

— Добре.

— А що би ти хотів, аби тобі ліпше було?

— Хотів би бути попом.

Їде він далі. Просто церкви плачуть люди — умер піп, і треба попа.

— Ти би не був, чоловіче, попом?

— Та буду, — каже.

— Як будеш, то вже перебирай роботу.

І приймили його на парафію. Ідуть жінки сповідатися, несуть парастаси, несуть гроші. Все, що треба, в нього є — і гроші, і честь є. Їхав він когось сповідати, і стрічає його знов чоловік з бородою.

— Що, — каже, — добре тобі?

— Добре, — каже дідо.

— А що би ти хотів, аби тобі ліпше було?

— Я би ще хотів бути владикою.

І сталося так, що приймили його на ту диєцезію і він став владикою. Вже до нього приходять попи, на колінах ідуть до нього, цілують його в перстень. Він уже як король межи попами.

Їхав він одного разу на контролю по парафіях, і стрічає його той чоловік з бородою знов. Пізнав владика його, вклонився йому.

— Добре тобі? — питає його старий чоловік.

Каже він:

— Добре.

— А що би ти хотів, аби тобі ліпше було?

— Та хотів би ще бути папою римським.

— Буде так, як хочеш.

І запросили всіх владик на собор, і впала така рада, і

видвигнули цього владику на папу римського. Уже він на цілий світ владика над усіма владиками, над усіма попами, і їздить він уже не парою коней, а повозом, і штири пари коней в нім.

І стрічає його одного разу той чоловік з бородою.

— А що, — каже, — чоловіче, добре тобі?

— Так добре, що добре.

— А що би ти хотів, щоби тобі було ще ліпше?

— Та ще би, — каже, — хотів бути Богом.

А Бог тоді сказав так:

— Як хочеш бути Божком, то носи глину мішком.

Та й зникло все: і добро, і повага, і слава. Лиш мішок у нього лишився з глиною і більше нічого.

Як чоловік до Бога мандрував

У Лаврові були біскупи й князевичі, і там вони у дзвін дзвонили, відправляли Службу Божу. І веліли вони постити, щоби Господь відвернув тоту кару — татарів — від нашої України.

А оден чоловік з нашого села ходив там на Службу Божу. І казали біскупи всім людям:

— Люди, моліться і постіть!

Той чоловік не мав дітей, тільки жінку. І обоє з жінкою їли тільки вівсяні коржі і студену воду пили. Цілий рік так постили.

Він чув, що Ісус Христос преобразився на горі, але не знав, на котрій. А знав, що тут суть гори Карпати і полонини.

— Певно, тота гора там. Піду до Господа, жеби мені заплатив за тото, що я постив.

І на самі свята, на празник, встав до дня, щоби ще не видно було, вбрався, обувся в ходаки і білі онучі, як то було колись, і пішов горі горбом аж у Боберку. А в Боберці вже розвиднілося. І там єдна дівчина йшла по воду, вона його запиталася:

— Чоловіче, де ти йдеш?

– Іду на Оливну гору, аби Ісус Христос мені заплатив, що я постив цілий рік.

— Йой-йой, як будете говорити з Господом Богом, запитайте, чому ми не віддалися. Нас є три сестри, і всі дома сидимо, заміж не вийшли. Чому то таке є?

І він іде далі. А там уже людей нема, ще не заселено. І так він ішов, ішов і зайшов до ріки Сяну. Визуває ходаки, бере під пахву, бо треба йти через ріку, та чує голос:

— Чоловіче, де ти йдеш?

Він обернувся — ніде нікого не видно.

— Я, ріка Сян, питаю тебе: де ти йдеш?

— Я йду до Господа Бога за платнею, бо я цілий рік постив.

— То запитайся і за мене. Я ріка Сян, і в мене риби немає. Усі ріки мають, а я не маю. Запитайся в Господа Бога, чому в мене риби нема.

— Добре, я запитаюся.

Іде він далі, і вже смеркається. «Де мені переночувати ту в лісі?» Виліз на гору. А там заходили з Боберки селяни, накосили і наклали великий оборіг сіна. Він виліз на той оборіг і ліг спати.

А вночі щось ходить по оборозі і бере сіно й мече вниз. І прийшло до нього, і взяло його в лаби, і хоче його кинути. А він як напудився і як руками бухнув — воно впало з оборогу на землю.

Він не спав ніч, бо боявся. Устав рано, дивиться, що то

падало. А там медвідь розірваний лежить. А то за тим медведем дикі свині гнали, а він утік на оборіг і метав на них сіном. Він не знав, що там чоловік є. Як медвідь упав, його свині розірвали.

Рано встає він і лізе горі тою горою. Виліз на гору і зачав молитися Богу. Чує, десь дзвін дзвонить, і красно сонце гріє, красний день, хмарки ніде не видно. Думає він собі: «Певно, біскупи йдуть у Лаврові на Службу Божу, та дзвони дзвонять». Він прислухається, а то ангели на небі відправляють Службу Божу. Він упав лицем до землі та й слухає, як ангели відправляють: «Благословенне царство небесне Отця і Сина, і Святого Духа, всегда, і нині, і прісно, і во віки віков. Амінь».

– І що ти, чоловіче, просиш? — питають ангели з неба.

— Я постив цілий рік. Прийшов за платнею.

— Маєш позаду себе два бички червоні молоді. Оглянися й увидиш.

Обернувся — є бички. А він каже:

— Зустрів я дівчину, їх три сестри суть. Веліла мені та дівчина іспитати вас, чому вони не виходять заміж.

— Тому, що обсміюють людських парубків. Скажи їм, най покаються.

— А ще я йшов через річку Сян. І та річка веліла спитати, чому немає в ній риби.

— Скажеш тій річці Сян: тому не має риб, що ніколи нікого не втопила.

Він бере ті бички й жене. А голос ангельський повідає:

— Як будеш повідати ріці Сян, що нікого не втопила, щоби повів на тім боці, як перейдеш ріку, бо вона би тебе втопила.

Чоловік ще далеко бички жене, а Сян кричить:

— Гей, чоловіче, чи питав Господа Бога, чому я не маю риб?

А він повідає:

— Питав.

— То кажи.

— Зажди, поки бички не напою, бички хотять води.

Напоїв бички.

— Та кажи.

— Бички будуть пастися на тім боці, а я буду тобі повідати.

Перегнав бички і каже Сянові:

— Тому, що через тебе ходять вовки, медведі, і ти нікого не втопив. Тому не маєш риб.

А Сян каже:

— Е, коби ти був мені це на тім боці сказав, то я би був тебе втопив.

І жене він бички домів.

А тоті бички в Різдвяні свята до нього говорили. І він людям

помагав, усім людям робив, бо люди не мали бичків. І тоті бички навчили його, як бульбу садити: щоби садив не колом, як садили наші предки, — пробив колом діру і верг бульбу, — а під плуг. Треба землю виробити, файно виорати і за другою скибою садити, не за першою. І він, як посадив бульбу коло ріки за другою скибою, то така бульба вродилася, що приїздили польські пани аж з Кракова дивитися на ту бульбу.

Та на старість померла його жінка, а бички відки прийшли, туди й пішли. А він пішов до Лаврова межи князі і межи біскупи. І записав тоту хатину і поле на Боже, і помер.

А церкви в тім селі не було, і люди задумали будувати церкву. І з Лаврова приходить післанець, і приносить документ: тут ставте церкву, де його хата була.

І поставили, де його хата була. І нині там церква стоїть.

Жовнір у раю і в пеклі

Колись при війську служили дванадцять літ. А одному біднякові добре було при війську, то він вислужив аж двадцять літ. І після того цар його звільнив додому. І вбрав його в щонайліпше вбрання. І зброю йому дав. І все глянц нове було. І він ходить по землі та й думає так: «Земському цареві я вже двадцять літ вислужив, а як мені тепер добитися до царя небесного?»

І він добився до Бога на другий світ. Вийшов туди, а там брама. А коло брами вартовий. Питає вартовий того воєнного:

— Що ти за оден?

А той відповідає:

— Я із землі. Я вислужив двадцять літ земському цареві, а тепер хочу служити небесному.

А той йому каже:

— Добре, стій тут на моїм місці, а я йду до Бога зазвідатися, яку тобі роботу дати.

Приходить той до Бога та й каже:

— Господи, прийшов із землі чоловік, узброєний, умундированый, і говорить, що вислужив земському цареві двадцять літ, а тепер прийшов небесному служити. Яку йому роботу дати?

А Господь каже:

– Іди й скажи йому, най стоїть на твоїм місці. Ти вже звільнений.

Та й стоїть там жовнір. При зброї і в мундурі.

Приходить до тої брами смерть. А він каже смерті:

— Куди ти, стара негоднице, йдеш? Стій, — каже, — тут, а я сам піду та зазвідаюся Бога, яких ти людей маєш брати.

Приходить він до Бога та й каже:

— Господи, прийшла смерть і питається, яких людей вона має брати.

Господь каже:

– Іди скажи їй, най бере сім літ щонайстаріших людей.

А вона приходила до Бога раз на сім років. Вернувся жовнір та й каже їй:

– Іди і підгризай сім років щонайстаріші дуби.

Та й пішла смерть, а він собі виймає з кишені тютюн, люльку, набиває в люльку тютюну і курить. Тут приходить ангел та й каже:

— Ти що робиш? Тут курити невільно.

А він каже:

— Я без того не можу жити.

Ангел йому каже:

— Якщо ти не можеш жити без курення, то потри свій тютюн на табаку і запри в табачницю. І коли тобі захочеться курити, то набери табаки в ніс. І не будеш курити.

Пройшло сім років, знов приходить смерть. А він каже:

— Куди, стара негоднице?

– Іду звідатися, яких людей маю брати.

Жовнір каже:

— Стій тут, я сам піду звідатися.

Пішов зазвідався, а Господь каже:

— Сім років най бере середніх людей. Не старих і не молодих.

Він прийшов і каже смерті:

– Іди і сім років би-с підгризала середні дуби. Не старі й не молоді.

Пішла вона і гризла сім років середні дуби. І вже штирнадцять років люди не мруть.

І приходить смерть третій раз. І каже, що прийшла до Бога питати, яких людей вона має брати. А жовнір каже:

— Стій тут, а я сам піду та зазвідаюся.

Господь каже:

– Іди й скажи їй, най бере сім років щонаймолодших людей.

А жовнір прийшов та й каже смерті:

– Іди й сім років щонаймолодші дубки підгризай.

І вона пішла гризти дубки, а люди вже двадцять оден рік не вмирають.

А як прийшла смерть четвертий раз, то вже вартового не питала, а сама злетіла до Бога. А Бог їй каже:

— Ой, чому ти така мізерна стала?

— Та чому би не була мізерна, як Ви мене приставили двадцять і оден рік дуби гризти, а не людей брати?

Почув це Бог і сказав до жовніра:

— Що ти наробив! Ти сказав смерті, щоби гризла дуби? А люди не мерли.

А він каже:

— Бо я людей жалував, щоби не мерли. А як багато дубів нагризла, то тепер багато сухих дров є.

Тоді каже Бог:

— За кару будеш носити її двадцять і оден рік на плечах, де їй треба буде йти.

І вони вже обоє на землі. Як Господь сказав, так смерть йому на плечах сидить, вона йому не злазить з плечей як день, так ніч.

Перейшли вони одне село, та як би нашу Либохору. Хто мав

умерти, той вмер. А той мундур і зброю як дістав жовнір нові, то вони вічно нові, не старіються нич.

Ідуть вони на друге село. А то була дуже тепла погода, вона на плечах та й їй добре, а він ушнурований, та й він уже трохи й змучився. Та й сів спочивати. Та й виймає з кишені табачницю, та й нюхає. А вона дивиться через плече, що то він нюхає. А табачниця втворена. Смерть зробилася мухою та й залетіла туди. А він узяв та й закрив її там. Закрив табачницю та й кинув у кишеню. Та й виносив її двадцять і оден рік у кишені. І люди знов не мруть. Уже сорок і два роки не мруть.

І приносить він її до Бога. І втворив табачницю, і вона вилетіла.

Тоді Господь сказав:

— Що ж ти наробив?

А він каже:

— Я її в табачницю не кидав. Та ж вона сама залетіла. І мені легше було носити її в кишені, як на плечах.

І сказав Господь:

— Ти велико загрішив. Тепер іди в пекло.

Приходить він до пекла, а там двері залізні. Заходить він, а там дияволи. Він шинель з себе знімає, вішає на одну стінку, карабін на другу стінку. А то все посвячене. То дияволів пече. А він собі ходить по пеклі, шпацирує (прогулюється). Всі дияволи в страху, бо їх пече. Він вийняв з кишені крейду і рисує фундамент. Хоче будувати там церкву. А вони злякалися, дияволи. Де їм тепер дітися з пекла? І думають вони, що зробити, як його відтам вигнати. І що придумали? Зробили бубон, вийшли надвір і там бубнують. Думають, що він воєнний, то подумає, що то його часть проходить. Та, може, вийде відтам.

Він учув ту музику та й раз, шинель на себе, карабін на плече та надвір. Ходить він там, дивиться. Де та музика? Вони за той час замкнули пекло. Він вернувся і зачав карабіном у двері стукати, щоб його впустили, але то двері залізні, все, будь здоров.

Тоді він що робить? Вернувся до Бога. Приходить та й каже:

— Господи, я вийшов надвір, а вони замкнулися і не хочуть пускати мене до пекла. Що я нагримався в двері — не пустили. І я прийшов до Вас. Де мені дітися тепер?

А Бог каже:

— Йди на землю. Там умреш, тіло піде в землю, а душа прийде до мене і буде служити мені.

І на тому скінчилося.

Проклята царівна

Був собі цар. У нього померла жінка. Вродила дитину й померла. А вродилася тоді в неї дівчина-чорт, велика красуня. До сім днів стала вона говорити, до сім місяців виросла. Вона мала два серця: серце людське і серце диявольське.

Як вона стала гуляти, вона замовляла собі двадцять п'ять пар обув'я, і того їй вистачало на одну годину. Ті, що робили обув'я, не могли достарчити, і написали вони скаргу, і почепили її там, де вони робили. Всі люди читали і щоби то знав цар.

А вона ходила на гулянки, і батько не знав, де вона ходить. Вона мала крите царство прокляте.

І цар учув про тоту справу, довідався, що його дочка щодня побирає двадцять п'ять пар обув'я до танців. Довідався і йде туди, де то написано, де та скарга є. Приїхав, прочитав тоту скаргу і приходить до тої артілі, де роблять обув'я.

— Хто то писав? Чи то правда?

І йому сказали:

— Правда. Ми то написали, бо правда. За хвилину перед вами вона то обув'я забрала. Ми просимо в неї, кажемо, що не годні наробити стілько обув'я, а вона грозиться, що нам посудить тюрмою. І мусимо робити.

Тоді він полетів додому за дочкою. А вона то обув'я спрятала, заховала перед батьком. Цар каже:

— Слухай, дочко, де ти обув'я прятаєш? І де ти ходиш на гулянки?

А вона до нього каже:

— Не твій розум, тату, знати. І не взнаєш, бо то є моя таємниця.

Що йому робити? Він видить, що то є проклять. Чує, що вона ходить щоночі на гулянки. І ніхто не знає, куди. Тілько вона знає, куди вона йде. Цар думає: «Що робити? Біда». І розписав цар по світі: «Як знайдеться такий кавалір, такий герой, щоби її впильнував, то багато золота достане».

І приходять до неї різні. Зголосилися маршали, генерали. Любуються з нею. Але приходить дванадцята година, вона свого полюбовника засипляє, дає йому таке пити, що він на три години засинає. Робить як мертвого, і приходить інший полюбовник, і забирає її на гулянку.

А того цар кличе на допит у свій кабінет та й каже:

— Говори, ти любуєшся з нею?

— Любуюся, — каже, — любуюся.

— А ти ходив з нею на танці? Де ти з нею ходив?

Він каже:

— Нє, не ходив. Вона мені дала горілки напитися, і я заснув.

— Як ти не був з нею на гулянці і її не зловив, то не будеш її муж.

І цар далі пише по світі, щоб найшовся мудрий чоловік. Пише, що передасть усе своє царство тому, хто зловить його дочку, як вона йде на танці. І той має бути зятем царя. І багато-багато приходили до неї і з нею любувалися. А вона не лишень одного любила, а любила мілійони людей. Смаркатого, горбатого — всіх любила, вона любила душі мати. Бо багато вмирали через неї, топилися, вішалися, стрілялися. Вона на день по сто чоловіків тратила, бо вони смерть собі робили через неї. А скільки людей щодня тратилося, вона складала список, робила відповідний документ і відносила той документ злому духу, і вона діставала за то від злого духа золотий медаль, похвалу діставала.

А цар далі бореться, далі пише, що як найдеться така мудра людина, велику нагороду дістане, велику похвалу і навіть може царем стати. Нема такого.

Перейшов великий час, і ніхто такий не находився, і цареві вже хотілося від того всього стратитися. Цар думає стратитися, бо що йому робити?

А був їден сирота, такий неучений, як я. В школу не ходив, а ходив на річку купатися, річкою любувався. І все коло річки сидів. Коло річки був пісочок, він вибирав собі в пісочку місце, клався в пісочку спати і піском вкривався. Так укривався, що тілько твар його було видко.

А коло тої річки була збудована така фігура — лев. Лежить той сирота в пісочку, чує, хтось іде. А то проклята царівна, котра всіх любить. Вилізла вона на ту фігуру, на того лева. Приходить до неї чорт, із нею розмовляє. Та й каже:

— В тебе є багато полюбовників, а справжнього коханка ти не маєш.

— Мій тато всі сили виладує, щоби мене впильнувати, і ніхто не може мене їмити. Я любуюся з ними до дванадцятої години і їх збуваюся. Коли за мною має прийти полюбовник, щоб забирати мене на гулянки, я маю в кредєнсі таку горілку, такий напій, що свого коханка присипляю. Дам йому напитися і роблю, що я хочу. Мій тато вже від того посивів.

Вона виказала тому антихристові свою таємницю. А той у піску все прослухав. Вони забралися й пішли геть, а він собі встав і пішов додому. І йде до мудрого чоловіка, котрий знає писати. І каже:

— Напиши мені заяву до царя. Я підписуюся бути героєм.

І прийшла до царя та заява, і цар його покликує:

— Раз така справа, ходи.

І він прийшов. Цар питає, який він є вчений і де його документи. І видить цар по нім, що він є темна людина. І цар з ним не хоче говорити, бо думає: «Маршали й генерали не можуть її допильнувати. А така людина, що не знає підписатися, хоче допильнувати, героєм стати». І цар каже своїй поліції, щоби його забрали й покарали.

А заступця царя каже:

— Невільно його карати. Ти, цар, не писав, яка людина має бути, а писав, що хай приходить, хто знайдеться, хто хоче. Я буду сам з ним говорити.

І питає його той заступця:

— Слухай, чого ти тут прийшов?

— Я прийшов бути героєм у царської дочки. І все взнати про її діла.

— Але як ти не взнаєш про її діла цеї ночі, то тебе на світі не буде, ми тобі дамо муку і тебе розстріляють. Тої ночі маєш впильнувати. І на то підпишися, не впильнуєш — тебе нема.

Він каже:

— Ведіть мене до неї, до царської дочки.

І він підписався. І прийшов до царської дочки й каже:

— Слухай, панночко! Скілько ти маєш полюбовників, зрікайся їх усіх.

А вона каже:

— Аж тепер я натрафила на свого полюбовника. Будемо любуватися.

Запровадила вона його в свій ресторан і вгощає його. Дає йому їсти й пити, що йому лише багнеться, бо в неї все є.

Бавляться вони до одинадцятої години. В царя на вежі був такий дзиґар, що дзвонив, котра година, от він задзвонив одинадцяту. Вона знає, що мав прийти по неї злий дух антихриста, що мав її забрати. Вже приходить той час.

– Івасику, нап’ємося горілки та й будемо спати.

А він добре вислухав, де та горілка є, як вона говорила з проклятим духом, коли вони сиділи на леві коло річки. І він пильнується. Іде вона до кредeнсу, бере ту горілку, приносить два стаканчики, наливає. І пустила вона йому блуда в очі, її стаканчик порожній, а йому налляла. Він думав: «Що робити?» Треба горілку випивати. Випив, і горілка його заспить. Як її обдурити? Бере він келишок в руки.

— Пиймо за твоє здоров’я.

Він до неї кланяється тою горівкою, тримає келишок в руці і каже:

— Ой! Якийсь герой дивиться в твоє вікно.

Вона обернулася до вікна, а він стулив уста, і горівка потекла долі бородою в пазуху. Він витер бороду, а вона обернулася та й каже:

— Нащо ти мене обманюєш? Нікого нема.

Він каже:

— Я так зробив, бо як хто дивиться, коли я п'ю горівку, то я захлестуюся.

Вона дивиться на нього — горівки в келишку нема. А підлога суха, горівку на підлогу не вилляв. А він зразу скрутився.

— Йой, йой, мені спати хочеться.

І впав він і спить.

Але вона ще не вірить йому. Слухає, як він дихає. А він свій дих затримав у собі, перестав дихати. Не дихає цілу хвилину. Вона бере шпильки, голки, пхає йому поза нігті, чи він збудиться, чи не збудиться? Як він спить чародійним сном, то не збудиться. Але він мав таку волю, що витримав і не здригнувся. Бо якби був здригнувся, то вона мала його знищити.

Втворяються царські двері, втворяються палати. Приходить до хати проклятий цар. Поцілував її, вона схопила то обув'я, тих дванадцять пар, в котрих вона мала танцювати. І той цар з нею пішов. До пояса то був цар з короною, а від пояса кінь з копитами.

Коли вони вийшли, він зірвався з того сну і за ними. Щоб їхати, куди вони пішли. Вони летіли площею, далі дорога була. Сіли вони любуватися. А він іде й дивиться на них здалеку. Сів коло дороги й дивиться, що вони будуть робити далі. Проклятий цар схопив той пакунок з обув'ям і каже:

— На нас гості чекають.

Взяв її на себе і летить з нею, летить просто туди, де той хлопець сидить, і через нього скочив, і своїм копитом зробив йому знак, голову йому порушив. А вона мала й своє, людське серце. Обернулася вона, подивилася та й каже:

— Ти чоловіка перевернув, ти верх чоловіка вискочив.

А той, як скакав через нього, то йому шапку збив з голови. А він, той цар, каже до неї:

— То я з гриба збив шапку.

І полетіли вони далі. Хлопець зірвався, затер кров і летить за ними, вганяється, аби їх не загубив з очей. Ідуть вони, пруться горі скляною горою. Він вибиває копитами сліди і преться горі, а хлопець дряпається, тримається його слідів. І вилетів той проклятий цар з царівною на ту гору. А хлопець за ними вискакує.

Пішли вони в палац гуляти. І там сиділи, і на них чекали мілійони злих духів. Зачали вони плескати в долоні і їх вітати. Злий дух Антипко був їх слуга, котрий їх обував, і тоту царську дочку він обував, і як урвали нею, то лише вітер повіяв, і не

можна було увидіти, як з нею гуляли. Антипко її взував що п'ять хвилин, і що п'ять хвилин вона тото рвала.

А той хлопець усе видів, усі їх діла. Вивидів усе і почав тікати від них геть у свою палату, і втік тою горою, і в свою палату сховався. І ліг він, і так лежав, придурився, що спить. Щоби вона, як прийде, застала його в сні і думала, що він коло них не був.

А той проклятий цар приніс, і поцілував, і пішов. Бавилися вони там годину часу. А тепер вона перемінювалася. Коли гуляла з чортами, то була змія, а як вернулася в свою палату, то стала знов людиною. Той пішов, а вона бере таке зілля і дає йому під ніс, аби він збудився.

Вона думала, що він дійсно зачарований. А він не спав, збудився він та й каже:

— Йой, як я твердо спав.

А вона сміється і каже до нього:

— Який же ти в мене полюбовник, як я з гостями гуляла, а ти спав?

Та ще й підсміховує вона його, що завтра він мав постраждати.

Вони бавилися до рання, їли, спали. І приходить поліція їх обох забирати на протокол. Що вони робили? Припровадили їх обох перед царя, перед уряд, і питаються її:

— Ну як, добрий був полюбовник?

Вона каже:

— Тату, нє. Я ходила на гулянки, а він спав.

Тоді звертається до нього цар, його питає, що він за оден. Як він пильнував? А він розказує, як він купався, як заховався в пісок і спав. А вона цілу година мала розмову з антихристом. І свою таємницю повідала, розказала, що вона робить. А він все вислухав.

І все він повідає. Яку вона давала горівку пити і що він робив. А вона слухає, повідає він про її таємницю, каже, що він її горівку не пив, а вилляв у пазуху. А вона не вірила, що він зачарований, брала шпильки й голки і пхала йому поза кожний ніготь. І як прийшов проклятий цар і завів її на скляну гору. А він за ними подряпав.

І показав він цареві, що в нього голова побита, повів, як проклятий цар йому збив шапку з голови. І все розказав, про всі її діла.

Тоді вона каже так:

— Тату, дали ви мені такого героя, що дійсно мене впильнував, він викрив мою таємницю. Тату, я вже тепер не живу більше на світі, а вмираю. Уряд знає мою таємницю, і я буду вмирати. Вибудуйте коло церкви лева і зробіть коло того лева

золотий гробівець. І покладіть мене в срібну труну і поставте в той гробівець. І щоби була та труна на коліщатах, щоби заїжджала й виїжджала, і давайте до мене щоночі сторожа. Як не виконаєте мій приказ, то я вас замучу.

І цар дав тому Івасеві велику нагороду. За те, що він такі муки перетерпів, багато золота дали йому, і він пішов.

Вона завмерла, і поховали її так, як вона казала, і щоночі дають до того гробівця жовніра її пильнувати. А вона в дванадцятій годині ночі встає, закусує того чоловіка і випиває з нього кров, і тою кров'ю вона жила, а чоловік умирав. І так було кожної ночі.

І цареві погано було, що народ пропадає, давав щовечора воєнних пильнувати її, а військо відмовлялося, військо просило в царя:

— Не давайте людину на загибель.

Що цареві робити? Пожалував він військо, післав своїх людей по селах, аби по черзі цивільні люди пильнували, люди з районів, з областей, і йшли люди по черзі, і багато людей пропало.

Прийшла черга на одного студента, котрий вчився на священика. Іде він її пильнувати. Був місяць май, іде він до тої церкви, а коло церкви був той гробівець, у котрому вона лежала. Порозвивалися квіти, все пахне, а він плаче й сам до себе говорить:

— Боже, Боже, я собі думав, що я в Бога щасливий, що буду людей навчати, а мені треба вмирати.

Підходить він, а коло церкви горить вогонь. А в огні сидить дід. Студент підійшов, і жалує його, й плаче.

— Татуню, чого ви в огні горите?

— А я Господь Бог, я прийшов твою душу спасати. Іди на її гріб і забий карабіна у лева. Розбери з себе мундур і вбери в мундур того карабіна, яко чоловіка. Як буде наступати дванадцята година, ти стань під церквою і чекай, і запри віддих. Коли буде втворятися гріб, щоби ти не дихав дві минути. Вона буде шукати.

Вона встає і хоче закусувати того чоловіка, що стоїть коло гробу. Стала їсти, а то желізо і лах.

— Татку, чого ти мене обманюєш?! Чого ти не дав мені жовніра, а лах на желізо убрав?!

Вона робить крик, що вона голодна. Але він трохи дав віддих, трошки дихнув і вона зрозуміла, що тато не обманює, а жовнір обманює, і вона шукає його, рачки повзає. І каже:

— Йой, тато не винен. То жовнір мене обманює.

Шукає жовніра, а він переховується. І не дихає. А вона мац, мац, все обмацує. І на нього натрапила. А він не дихає. Камінь —

не камінь, земля — не земля. І вона його проминула, пішла шукати далі. Все обмацала, увиділа, що не може на нього натрапити і сховалася в свій гріб.

А Господь Бог сказав йому, що як вона сховається в гробі, сміло щоби вбирався у своє вбрання і щоби йшов на своє місце до рання стояти, він вбрався і стоїть до рання. Уже тої ночі він смерти не боявся.

Рано приходить царський уряд його ховати, а він жиє. А на нього ж люди молилися, як він ішов до гробу пильнувати, йому сипали квіти під ноги.

Ведуть його до царя, там він має похвалу, нагороду, люди на нього моляться. І цар увидів, що він могучий чоловік. Злий дух не може його поконати, він дійсно щасливий у Бога. Він своє виконав.

Відбув він ніч і треба давати другого чоловіка. На другу ніч. Люди плачуть. Що робити? І приказали цар з урядом, що він має кожної ночі пильнувати там. Коли він такий щасливий у Бога, то має захищати свій народ. Розголосив цар по всій своїй великій державі, що за нього має молитися весь народ, і народ твердо молився, і провадив його народ до гробу й від гробу, ввечері й рано. Йому сипали квіти під ноги. Коли він ішов другу ніч пильнувати, він знов плакав і казав:

— Боже, Боже, тої ночі мене злий дух не поконав, а тепер він уже замучить мене.

А Господь Бог далі в огні. І кличе його до себе.

— Не поконає тебе злий дух, так роби, як я тобі скажу. Попроси, аби майстри скували тобі драбину на церкву на баню. І вилізь на церкву на баню і маєш там годину бідувати. Вона встане і почує, що ти на бані. А ти схопися твердо хреста. І вона буде ходити коло церкви і просити, аби ти зліз, аби не слухав нікого, лише її. Вона зробиться великою красунею, аби ти її полюбив. Велика красуня! Мішками золота тобі насипле, брильянтів, всякі костюми для тебе справить.

І він так зробив, як сказав Господь Бог. Виліз на церковну баню, і вийшла вона з гробу. Побачила його вгорі і каже:

— Приятелю, ходи до мене, будем любуватися. Подивися, що я для тебе маю.

А Бог йому наказав, щоби не слухав її. І він не хоче її слухати.

— Я пущу море, і тебе затопить вода, — вона до нього каже.

Не хотів він її слухати. А вода підходить, вже вище церкви вода, вже церква у воді, вже він у воді топиться. Але не дався втопити, витримав.

Вона пустила вогонь, щоби його вогонь спалив — він витримав і не згорів. Вона покликала слугів з довгими шаблями.

Шаблі пекли у вогні і його тими шаблями рубала. І не порубали його, витримав.

Навколо церкви ліс виріс. Прийшли робітники рубати той ліс.

— Утікай відти, бо тебе ліс уб'є, — каже вона до нього.

І робітники то саме казали. А він витримав і то.

Перейшла година, вона сховалася в гріб. І зліз він з церкви і пішов пильнувати гріб. Вже сміло стоїть собі і пильнує. Вона вже більше тої ночі не встане. І Бог йому сказав, що ще їдну ніч буде пильнувати, і він її освободить.

Рано приходять люди по нього, цар з військом приходить забирати його відти. Приходять, а він живий. І йде він додому, і люди його величають, «Многа літа» йому співають, квіти під ноги кидають.

І бавилися другого дня. А ввечері йде він на третю ніч до її гробу, і знов іде коло того вогня, а Господь Бог у вогні. І каже до нього Господь Бог:

— Ще одна ніч буде тут для тебе, і ти маєш освободити її з-під диявольського ярма, на тобі Божий закон. Кинь той закон під її гріб, ту книжку побожну, вона встане, а ти ставай коло її гробу. Аби ти не боявся. Ставай під двері з лівої сторони. Двері будуть втворятися, а ти ставай за двері, і аби не дихав. В своє вбрання вбирай карабін і, як вона вийде з гробу і буде закусувати того «жовніра», скачи в її гріб і запирай за собою двері. Вона буде тебе просити, аби ти пустив її в гріб. І така красуня вона буде. Аби ти її не пустив, поки вона три рази не помолиться.

І він так зробив. Став коло гробу. Дзвонить та година, він пильнує тої хвилі, коли вона буде виходити з гробу. Вона вибігла, а він у гріб. Вона вернулася і просить його:

— Милий, пускай мене до себе, ми з тобою будемо жити. Я буду твоєю жінкою.

А він не слухає. Вона взяла ту книжку і помолилася. І знервувалася й каже:

— Пускай мене, я вже помолилася.

Він каже:

— Нє, сатано, неправда, другий раз молися. Читай, — каже, — книгу.

Вона помолилася другий раз, а він каже:

— Ще раз молися.

Помолилася вона третій раз, і злий дух з неї вискочив. І запищав, що не може поконати тоту справу. А вона воскресла. Вона стала жити! І загриміло, і той гріб рознесло, і вона до нього промовляє:

— Приятелю, прости мені, що я робила такі діла погані. Приймай мене за свою жону, і ми будемо жити ліпше за всіх.

А Бог йому приказав, щоб він брав її за жону. І вони були на гробі до рання. Зробився день, люди прочули, що царівна жиє і він жив. Дали цареві знати, щоби він привітав свою доньку, що донька воскресла. А цар боїться, бо знає, що вона проклята. Але вона просить, щоби тато не боявся, щоби тато прийшов.

Тато приходить з військом і своїм урядом, приходить привітати її. А вона прилізла до свого тата на колінах.

— Тату, простіть мені мої діла, простіть, що я людей поїдала, що я з вами так робила.

І перед усім народом просила його:

— Позвольте мені з цим хлопцем весілля зробити.

І став їх провадити народ. «Многая літа» співали», квіти під ноги кидали, «слава» кричали, що царицю освободив.

Та й зробили весілля, їли, пили, всі люди бавилися там, і я там бавився разом з ними. А тоді сів на літак, і послухайте, чи не так.

Хто був нагорі, буде внизу

Був цар, і царював він довгі роки. Та й уже старий він був, уже не міг царювати. Одного разу полягали вони з царицею спати. Сплять, і йому приснився сон, що він заїхав десь далеко в світ, до монастирської церкви. А там служби наймають.

Прокинувся рано цар і став розказувати про свій сон цариці:

— …Таке мені снилося.

А вона йому каже:

— А ти би там заїхав? Ти запам'ятав дорогу?

— Запам'ятав. Заїду там.

Ну та й добре, та й взяли вони фуру, позбирали дітей, взяли великі дарунки на церкву, доста священикам і прибули туди, на місце.

Священик став правити службу Божу. Править, а там в Євангелії є написано, що хто понижений, той буде повищений, а хто повищений — буде понижений. А цареві ті слова дуже не добрилися.

— А що? — каже він. — Як я тілько процарював, то я на старість маю бути понижений? Таке не може бути.

Та й тоді що він робить? Пішов до священика та й каже:

— Вирвіть ту картку з Євангелія.

А священик йому каже:

— Я не можу то зробити, бо то не я написав, а Бог написав. Ніхто вам то, — каже, — не зробить.

Тоді цар поїхав з тим до папи римського, і папа римський то не дозволив. Цар вернувся додому, скликав міністрів і каже:

— Беріть собі на тиждень їсти і, — каже, — йдіть шукайте мені такого оленя, аби мав золоту шкіру і золоті роги. А якщо знайдете, то дасте мені знати. Я його сам маю зловити і привести до своєї хати. А якщо не найдете, то я вас всіх вистріляю. Виб'ю вас.

Міністри зібрали молитвеники і пішли молитися, може, щоби Бог якось дав цареві ліпший розум. Може, щоби перемінив царя. Бо як цар так задумав, то так зробить. То було під неділю. Пішли вони, моляться під якимось там деревом, цілу ніч моляться. Вже другий день, неділя. Сонце зійшло, файно загріло. Вже втомились молитися. Дивляться вони — гей, та же пасе такий олень, як цар казав, має золоті роги й золоту шкіру й шерсть.

Вони зраділи, втішилися, що таке Бог дав їм чудо, та й каже старший міністр:

— Я йду привести царя, най цар подивиться, чи такого він хотів. А ви, — каже, — тут забавляйтеся.

Та й він поїхав, та й вернулися оба з царем.

— Чи такого ти, царю, хотів оленя?

— Такого, я собі сам його маю зловити на шнурок і привести додому.

— Ну, ти собі роби, що хочеш. Лови, як хочеш.

І вони пішли, а цар узяв шнурок та й за оленем. А олень трохи попасе, попасе та й далі відходить. Бо то Дух Святий. То не худобина, а Дух. Бог зіслав їм Духа Святого. Іде той олень, а цар за ним. Прийшов той олень до великої ріки, широкої й глибокої, страшно велика ріка. А олень на воду — та й переплив на другий бік. Та ліг та й спить.

Цар став та й думає: «Гм, олень у воді стомився і буде спати довго, то я його там зловлю, а відтам якось перепливемо». Переплив він річку і лише хотів накладати оленеві на роги шнурок, а олень стріпався, стрясся та й зник. Нема. А цар каже:

— От дурень я. Вони, значить, мене дурнем зробили. Бо ж ніякого оленя нема. Нема нічого, обманули мине. Тепер я їх, тих міністрів, все одно вб'ю.

Та й що він робить? Переплив річку і вертається туди, де все його вбрання лежало. Приходить — там нема нічого. Той олень зробився чоловіком, вбрав царське вбрання, забрав коня — все забрав, нічого не лишив. Та й каже цар:

— А то що таке? Нічого нема, я голий остався. Значить, мене Бог покарав. Я тепер став цілком понижений, бо голий.

Та й став цар за корч, та й плаче. А там бабка веде корову на мотузку. Та й дивиться на нього, дивиться та й каже:

— Гов, що то є, що ти, царю, тут об'явився?

А він каже:

— Як ти знаєш, бабко, що я цар? Я був цар, а тепер уже не цар. Я тепер уже понижений.

— Ей, — каже, — та я ж знаю, що ти цар, бо в мене є фотографія твоя. Я її коло серця ношу, а друга, велика, в хаті. То як я не знаю? Знаю.

Цар каже:

— Бабцю, я буду пасти твою корову за корчем, бо не можу вийти на галявину. Мене діти камінням б'ють, і я мушу ховатися. Я буду пасти корову, а ти, бабцю, йди домі і винеси мені щось їсти і якесь вбрання. Най буде й подерте, аби було вбрання.

Пішла баба домі, винесла йому їсти, винесла вбрання — все файно. Вбрала його бабка, а він каже:

— Тепер я, бабцю, піду домі. А там я маю в що вбратися, там є в мене всячина.

Та й пішов цар домі. Приходить, а там на брамі вартовий стоїть.

— Гей, що ти за оден?

— Та я цар, — каже, — я тут царював стілько й стілько років. То мій, — каже, — дім.

– Іди ти к чортовій матері! Що ти мені тут розказуєш? Який ти цар? Що ти за цар?

Та набили його, набили та й вигнали геть. Та й пішов він плачучи.

І сім років ходив він жебраним кавалком хліба. А замість нього був інший цар. Він був понижений на сім років. А в сім років той другий цар каже до міністрів:

– Ідіть скликайте всіх людей, яких надиблете. Жебраків усяких. Скликайте їх сюди, бо я роблю велику гостину. Скликайте всіх сюди.

І пішли поскликали, позвозили всіх жебраків. І того жебрака найшли, того царя. Найшли та й привезли його там. А він сів під пліт та й дивиться, та й думає: «Я колись мав великий авторитет, а тепер я під плотом сиджу».

А той другий цар дивиться на нього та й дивиться. Та й каже до тих своїх служителів:

— Беріть усі інструменти, які маєте до грання, і приграйте тому жебракові, що під плотом сидить.

А тоті служителі думають: «Жебракові? Ти здурів чи що? Та жебрака треба гнати». А вони не знають, що він цар був.

Ну, приграли йому файно. Підійшов до нього той цар, привітався, дав йому руку і каже:

— Вставай, ходи зо мною.

Завів його цар у фризієрню, постригли його файно, побрили. Вбрав його цар у царське вбрання, вивів на трибуну та й каже:

— Людкове, маєте оце свого царя, того, що був у вас багато років. Що вами, — каже, — правив.

І подув вітер, і той цар зник, а той остався на троні. І на прощання той цар йому сказав:

— Так урядуй, як я тобі лишаю, по Святім Письмі. Я познімав податки і все познімав з людей. І так далі урядуй.

І так той став урядувати. І так та байка кінчилася.

Божий друг

Мали родичі сина. Було то на різдвяне свято. А родичі були багацькі! Всього наварили, напекли, ще й горівки принесли. Приходить сивий дід до хати та й просить, щоби йому що дати. Але скупі родичі вигнали його ще мітлою та й ніц не дали. Видить то маленький син, скочив до стола, взяв півпляцка та й несе дідові.

— Бог заплатить! — каже дід. — Ти мене тепер нагородив, а я тебе колись нагороджу. Пам'ятай, як задзеленькає коло хати коник і як тобі дасть знати молоденький парубок, то йди з ним, сідай на коня і ніц не кажи.

Тото собі добре затямив хлопець. Та й багато пішло часу від Святого Вечора. Родичі повмирали, а син оженився. Справляв раз син той Святий Вечір та й чує — дзелень, дзелень перед вікном.

Попрощався тоді з жінкою, дітьми, каже:

— Я зараз верну!

Та й пішов на двір. Ту взяв його хлопець молоденький (а то був ангел!) та й посадив його на коня. Полетіли вони просто до неба. А там здибає його той сивий дід:

— А-а! — каже, — друже, а ти ту? Ходи за мною!

Та й ідуть вони, аж приходять в одно місце, де була велика трава аж по саму шию! Дивляться, аж тут пасеться корова така суха, що крий Господи! А так жере траву, аж із землею. А там далі видить поле, а на нім трава така, що ледве її видно. Та й там пасеться корова, але така тлуста, що мило подивитися. А дід каже:

— Видиш, друже, тота суха корова, то чоловік скупий, а тота тлуста, то чоловік гойний такий, що кожному давав всього на тамтім світі. Тепер вони так панують!

Йдуть вони далі. Аж тут видить дві пташки. А так вони б'ються крильми, що страх, так шамотаються. А дід каже:

— Тоті птахи — то чоловік і жінка, що жили вічно в незгоді. Раз каже чоловік до жінки: «Жінко, дай на Боже!» А жінка не хотіла дати. А другий раз жінка каже: «Даймо нині на Боже!» А чоловік: «Чекай, каже, маємо ще час до Покрови; не хтіла ти мене слухати, тепер і я тебе». І так вічно жили, а тепер за тото караються.

Йдуть вони далі, аж ту пекло — огонь вічний, смола. Так горить смола, смердить, клекоче всередині, виски, плач, зойки, що крий Господиньку. Дивиться син в пекло, та й видить там своїх родичів в страшних пекельних муках. Та й тяжко гірко заплакав… А відтак до нього долітають крики:

— Рятуй, рятуй!

Дає йому дід цибульку та й каже:

— Ану запхай троха тоту цибульку в вогонь.

Запхав він тоту цибульку в вогонь та й держить, а за головку стілько душ ухопилося! Тисячу, може!.. Він витяг цибульку, а душечки хребтами попадали в ще гірший вогонь. Та й каже дід:

— Видиш, друже, які їх вини та й кари великі, що навіть їм помогти не можна. Мучаться вони вічно за свої гріхи.

А той чоловік ліг собі з жалю за родичами під корчик та й спить. Та й так йому смачненько спалося! Усе горе своє забув. Аж приходить знову дід та й будить його.

— Вставай, — каже, — вже виспався. Чи знаєш кілько спав?

— Може, з півгодини!

— Та де, — каже дід, — вже сто літ спиш — видиш, як ту приємно, любенько, але що ж… Ти мусиш йти назад на землю.

І вони попрощалися та й поцілувалися. Тоді той чоловік зійшов з неба на тім самім коні. Дивиться він на світ — не пізнає його цілком: дивиться на хату, а на ній кропива та хабуззя росте. Ах, аж лячно йому стало. Він нараз такий сивий став, як той голуб, як тото молоко, аж горб виріс на плечах. Та й приходить до нього смерть з косою:

— Уу! — каже, — я за тобою цілий світ обшукала, а ти десь зі святими бавився!

Стяла його косою, а його душенька полетіла просто, як свічка, до неба.

Кому як суджено

Було собі два хлопці, два вірні товариші. Ходили вони разом у школу в селі. І один був з багатої сім'ї, а другий з дуже бідної. Закінчили вони ту сільську школу і треба їм десь поступати, треба далі вчитися.

І вже поступили вони обидва, і пішло в них навчання. Той бідніший вхопився до навчання і йде йому, як з води. А тому багатому навчання не йде. Але той бідний не має грошей, і нема йому за що й їсти купити, нічого нема. А той багатий товариш дає йому гроші, бере йому щось добре їсти.

Але навчання в багатого хлопця не йде. Якось він там тягнувся, тягнувся, але як прийшлося екзамени здавати, і він провалився. І великий йому позор. Як він у село покажеться? Батько такий багач, а він провалився. А той такий сирохман нещасний, їсти не мав що, вбратися не мав у що, і він здав екзамени, а той провалився.

То що ж робити? І він думав, що ради йому нема. Ніякої ради нема. Де він піде? Кінчив би вищу школу, то десь мав би роботу. Де дінеться? І з того всього взяв він і повісився.

Коли той повісився, той його товариш з бідної сім'ї став з нього сміятися. Що він, такий бідний, здав, а багач не здав і повісився. І того похоронили, а той далі сміється з нього.

Але сниться йому, що його багатий товариш йому каже: «Ти прийди до мене увечері на могилу. Я з тобою маю щось говорити». А він не йде. Як піде на могилу до повішеника? Йому другий раз то саме сниться — не йде. Третій раз сниться. Той каже у сні: «Як ти не прийдеш, ти поганим кінчиш».

Той іде. Бо що зробить? Прийшов на могилу, могила відкрилася, той виходить. І каже:

— Так. Ти в мене був перший товариш. Я такого більше не мав. Найперший друг. Я тобі допомагав, як міг, я тобі гроші давав і харчами помагав. Ти був обдертий. Я розумів, що курсант не має бути обдертий, і купував тобі одяг. А тепер ти з мене смієшся. Хіба так можна робити? Тобі тепер добре, ти прийдеш у село, і тебе будуть величати, а про мене будуть говорити, що я повісився. Нічого, ти ходи зі мною, щось увидиш.

Ідуть вони в село. Вийшли з кладовища і йдуть дорогою. Зайшли в село, приходять під одну хату.

— Дивися у вікно. Що ти там увидиш?

Дивиться він, на печі жінка вродила дитину. А збоку на печі ніж. Подивилися вони та й відходять.

— Що ти видів?

— Я видів, що дитина вродилася.

— А ще що?

— Ніж був там.

— Щоб ти знав, та дитина не погине своєю смертю, не вмре. Та дитина погине від ножа.

Ідуть вони далі. Прийшли під другу хату.

— Дивися.

Той повішений не дивиться. Він і так знає, що там є. А той другий подивився.

— Що ти там видів?

— Я видів, дитина вродилася.

— А ще що видів?

— А видів, що шнур лежить під стіною.

— Щоб ти знав, та дитина не погине своєю смертю. Та дитина повіситься.

Пройшли вони далі. А той каже:

— Ходім. Я вже тебе скоро відпущу.

Прийшли вони до ще одної хати, стали під вікно, дивиться той, вродилася дитина. І коло дитини ванна з водою. Ви розумієте, вони могли там ту ванну покласти, а могли й не класти. Але вони її таки поклали. Питає той повішеник:

— Що ти там видів?

— Видів, що ванна з водою стоїть та й дитина мала лежить. Певно, купати її будуть.

Мовить той:

— Нє. Вони, може, й не клали ту ванну й не знають про неї. Та дитина не вмре своєю смертю. Вона в молодому віці погине від води. Втопиться. Отак, мій дорогий колего, щоб ти знав, що кожному при народженні рішається його судьба. Він ще маленький, тільки вродився, а вже він суджений. Йому вже присуджено, якою смертю погинути має. А за тебе скажу: я тобі помагав, а ти мене після моєї смерти так обчесав. Не файно це перед людьми ти так зробив, бо так треба було, мені не було іншого виходу, мені так було написано на роду. І більше ти нікого не обсміюй, хоч би який він був. Ти був обдертий, голий і голоден. Я тебе не обсміював. Навпаки, я тобі допомагав. Отож старайся помогти чоловікові, най буде він і бідніший за тебе, най буде й дурніший. Старайся помогти чоловікові, і тобі й самому буде добре.

Що бачив молодший брат

Був собі господар. Він мав трьох синів і одну дівку. І коли він захворів і чув по своїй силі, що буде вмирати, покликав він усіх трьох синів до себе. І дівку покликав. І їм повів:

— Хлопці, ви маєте одну сестру. І щоби ви її ні за кого заміж не давали, тільки за того, котрий прийде перший сватати. Чи вдень, чи вночі прийде сватач — віддавайте. Чи він буде старий, чи молодий — який буде, за такого її дайте. А ти, дівко, так роби, як я кажу, і тобі буде дуже добре жити. А як так не зробиш, буде тобі погано.

І виговорив їм ті слова, і помер. Поховали його. І після того, як його поховали, минув рік. І точно через рік, у дванадцять годин ночі, хтось підійшов під хату і почав грюкати у вікно. Пішов найстарший брат і впустив його до хижі. Той чоловік заходить, старий, страшний, з бородою. Та й повів:

— Хлопці, я прийшов сватати вашу сестру.

А найстарший брат відповів:

— Я свою сестру за вас заміж не даю, бо моя сестра молода, а ви вже старі.

А той сватач звідається другого брата, середущого:

— А ти що скажеш? Даєш свою сестру за мене заміж?

А він сказав:

— Я так само скажу, як брат мій. Ви старі, а вона молода ще. То вона вам за жінку не підходить.

А той чоловік звідається третього брата, наймолодшого:

— А ти даєш сестру за мене?

А наймолодший брат каже:

— Даю. Я не забув вітцеві слова. Отець говорив віддати.

Як тільки найменший брат то повів, того чоловіка і їх сестри в хижі не стало. Тільки вітер в хижі подув. Ті два браття зачали з наймолодшим братом сваритися:

— Що ти наробив?! Чого ти таке сказав?! Пропала наша сестра.

А він каже браттям:

— Я не забув вітцеві слова, що їх отець говорив, як умирав. Ви пам'ятаєте, як нам отець наказував?

Тоті два браття здогадалися, що їм отець так говорив, і на другий день найстарший брат пішов глядати свою сестру. Ходив цілий тиждень по районах, по селах і ніде її не знайшов. Вертається він додому. Іде лісом, дивиться, в лісі стоїть дім. Такий красний, срібляний дім і срібляні огорожі. Позирає він, а його сестра голуби кормить, сотки голубів.

Він її впізнав, дуже зрадів, і вона його впізнала. Але вона йому не дуже зраділа. Він підійшов до неї, уклонився і сказав:

— Як ти, сестро, жиєш?

— Жию я дуже добре. Добра маю всякого доволі, а роботи в мене нема, тільки раз у тиждень погодувати отих голубів. І більше роботи ніякої не маю.

— А де ж твій чоловік? — зазвідався він її.

— Зараз прийде, — вона йому сказала.

І якраз позирає він, прийшов її чоловік на коні. Молодий, красний, добре вбраний. Упізнав він брата свої жінки і каже:

— Що скажеш?

А брат сказав:

— Прийшов я до вас у гості.

А той каже:

— Добре, що ти прийшов до нас у гості, на тобі косу, сідай на мого коня і їхай. Він тебе понесе, він знає куди. І де він почне пасти траву, там ти накосиш йому трави. Бо більше він пасти траву не буде ніде. Іншу траву не буде їсти. А я буду готуватися на гостину. Ти привезеш такої трави, щоби кінь їв. І ми будемо гоститися.

Той сів на коня, і кінь поніс його туди, куди йому треба було. Приїхали вони на один міст. Той міст був сріблиний. Переїхали вони через той міст, зліз чоловік з коня і дивиться на той міст. От красивий міст! Постояв він, подивився кругом і подумав: «Відорву я собі одну срібляну дошку з того мосту і украду її. Як буду йти додому, вона мені пригодиться».

Він коня прив'язав, пішов відорвав з мосту одну срібляну дошку, дивиться, а під мостом горить огонь, а над тим огнем висить котел. А в тім котлі варяться людські голови. Як він то увидів, йому зробилося лячно. Пішов, відв'язав коня, сів на нього, проїхав трохи далі, увидів траву, зліз із коня, накосив трави, зв'язав, сів на коня і вернувся назад. Приїхав до сестри, прив'язав у стайні коня, дав коневі тоту траву їсти — кінь не їв.

Зайшов до хижі. На столі напитки й наїдки, є все, що треба. Господар звідається:

— Накосив ти трави?

— Накосив, — сказав він.

— Дав коневі їсти?

— Дав.

— Тепер ти мені повіж, що ти видів.

Він каже:

— Я нич не видів, хіба видів красний міст сріблиний.

— А ще що ти видів?

– Іще видів, — каже, — під тим мостом горів огонь, а над тим

огнем висів котел, а в тім котлі варилися людські голови.

— Так, — каже, — я піду подивлюся, чи їсть кінь траву. Якщо кінь траву їсть, то будем гоститися й ми.

Зайшов він до стайні, подивився — кінь траву не їсть. Зайшов він до хижі і сказав:

— Ти несправедливий чоловік, ти так не зробив, як я тобі наказував. І ти так не зробив, як тобі наказував твій отець. Тоді, як умирав. І в тім котлі буде твоя голова кипіти, де кипіли голови тих несправедливих людей. Я тебе гостити не буду. Іди собі геть і більше до нас не приходи.

І пішов найстарший брат домів. І перше пішов глядати тої долини і того мосту. Глядав, глядав — він того мосту не знайшов. І тої дошки не знайшов. Прийшов домів, і браття його звідалися:

— Найшов ти сестру?

Він повів:

— Найшов.

— Як вона жиє?

— Добре жиє, — він повів. — Я там гостився.

І сказав він середущому братові:

— Сестра казала, щоб ти прийшов.

На другий день пішов середущий брат. Пішов і найшов сестру. Бо той йому сказав, де вона жиє, в якому лісі. Він, як і старший брат, втішився сестрі, позвідався, як вона жиє. Вона сказала йому:

— Добре жию.

І він так само позвідався:

— А де твій чоловік?

Вона йому повіла:

— Зараз прийде.

І якраз цей приходить, на тім самім коні. І так само почав говорити з ним, та як зі старшим братом говорив:

— Чого ти до нас прийшов?

— Я прийшов відвідати сестру.

Той сказав:

— Добре ти зробив, що прийшов. Бери мого коня й косу і накоси трави, але тільки на тім місці, де кінь стане траву пасти. А я йду готуватися на гостину. Коли приїдеш, будемо гоститися.

Той так само зробив, як і старший брат. Несправедливо. Прийшов на той міст, так само відірвав одну срібляну дошку, увидів той котел з людськими головами, що варилися, і накосив трави на тім самім місці, що той косив. І вернувся до сестри. Прив'язав коня, дав коневі їсти і зайшов до хижі. Стіл накритий наїдками. Всяке їдення, всяке пиття на столі. Господар його звідається:

— Ти накосив трави?

— Накосив.

— Дав коневі?

— Дав.

— Тепер розкажи, що ти видів.

— Я видів, — каже, — срібляний міст красний, більше я нич не видів.

— Піду я подивлюся, чи їсть кінь, і ми зараз будемо гоститися, — сказав чоловік його сестри і пішов до стайні.

Подивився той у стайні — кінь траву не їсть. Вернувся до хижі і сказав:

— Ти такий несправедливий, як і твій брат. Я з тобою гоститися не буду. Іди собі геть і більше сюди не приходи.

І пішов середущий брат геть. Хотів забрати ту крадену срібляну дошку з мосту, але не знайшов ні того мосту, ні тої дошки. Прийшов домів і не признався браттям, що з ним було. І сказав найменшому брату:

— Тепер ти йди до сестри в гості. Вона тебе запрошувала.

І так само пішов на другий день найменший брат до сестри в гості. Прийшов у той ліс, найшов той дім, увидів свою сестру. Так само кормила вона тих голубів, як приходив найстарший брат. Як увиділа вона наймолодшого брата, дуже втішилася йому. І він так само їй втішився. Брат звідався:

— Як ти, сестро, жиєш?

Вона йому повіла:

— Дуже добре, брате, жию.

— А де твій чоловік? — він її звідався.

— Зараз прийде.

Якраз приїхав чоловік. Увидів наймолодшого брата своєї жінки і зазвідався:

— Чого ти прийшов?

— Я прийшов відвідати сестру і вас.

— Добре ти зробив, що до нас прийшов. На тобі мого коня, на косу і піди накоси трави на тім місці, де буде пасти кінь. Він тебе поведе, він знає де. А я буду готуватися на гостину. Як приїдеш, будем гоститися.

Сів найменший брат на коня, приїхав на той міст, подивився, який той міст красний, і подумав: «От красний міст. Хіба якісь злодії відорвали дві дошки з нього». Подивився він під міст і увидів той котел, що в ньому варилися людські голови, і поїхав далі.

Їхав він полем і заїхав у одне село. А в тім селі в кожній хижі плачуть люди. Він подумав собі: «Може, хтось умер або якесь інше горе людей спіткало. Але ж то би було не в кожній хижі, а лиш в

одній або в двох. А плаче ціле село». Він позвідався одної жінки:

— Що сталося у вас, що у кожній хижі плач і зойк?

А жінка йому повіла:

— У нас люде дуже погано жиють, нема що їсти, нема в що одягнутися. І того люди йойкають і плачуть. Хліб не родиться.

І поїхав він на коні далі. Переїхав поле, ліс. Закінчився ліс, і заїхав він у ще одне село. А в тім селі в кожній хижі спів і музика. Він собі подумав: «Що таке, що в кожній хаті співають і музика грає? Подумав би, що, може, весілля. Та ж не в кожній хижі весілля може бути. Подумав би, що хрестини якісь. Так і хрестини в кожній хижі враз не можуть бути».

При кінці села знову звідується в одної жінки:

— Що у вас тут за співи? В кожній хаті музика грає і люди співають.

— Людям добре жити, — жінка йому сказала, — і люди гуляють, веселяться.

Переїхав він то село, заїхав у невеличкий лісок, а в тім ліску полянка і на ті полянці дуже пахуча трава. Дуже йому запах тої трави сподобався. А кінь тоту траву став пасти. Він зліз з коня і зачав тої трави косити. Накосив трави, ув'язав її, узяв тоту в'язанку на коня, сів і поїхав.

Коли він вертався, то вже в ті села не попадав, ні в тото бідне, ні в тото багате. І не попадав уже на той міст, а їхав, куди його кінь провадив, і попав просто до сестри. Зліз він з коня, прив'язав коня в стайні, дав коневі привезену траву, і кінь почав тоту траву їсти. А він зайшов до хижі. На столі стоїть їдення, випивка. Чоловік його сестри сидить за столом і звідається його:

— Ти накосив коневі трави?

А він сказав:

— Накосив.

— Ти йому дав їсти?

Він сказав:

— Дав.

— Піду подивлюся, чи ти мене не задурив, та як твої браття.

Пішов подивився — кінь їсть. Господар вернувся до хати і звідається наймолодшого брата:

— Тепер ти мені розкажи, що ти видів?

А він каже:

— Я багато дечого видів. Насамперед я, — каже, — видів гарний срібляний міст. Але з того мосту якісь злодії відірвали дві срібляні дошки.

А чоловік його сестри сказав:

— То твої браття зробили. А ще що ти видів?

— Ще видів, як під тим мостом у котлі варилися людські

голови.

— То пекло. Там і твоїх братів голови будуть варитися, бо вони несправедливі люди.

— А потім, — каже, — заїхав я в єдно село. То там в хижах люди йойкали і плакали.

— То такі несправедливі люди, як твої браття, і їм Бог не дає ніякого добра.

— А потім, — каже, — заїхав я в ще єдно село. То там у хижах люди гостилися, співали, музика грала.

— А то — такі люди, як ти, совісні й справедливі. І їм Бог дав усякого добра, і вони собі так жиють, як у царстві. І ти так будеш жити, бо ти є справедливий. А тепер ми будем гоститися, співати, і музика в нас буде грати.

Казки й легенди про святих

Легенда про святого Христофора

Колись був такий час, коли зовсім не було смерти, а натомість жили одноокі песиголовці. Бувало, спіймають песиголовці людину, закинуть її до ями, та й відгодовують там цукерками та волоськими горіхами, поки вона не обросте салом, як вгодоване порося. Тоді лізуть до ями, мацають її за боки — чи багато сала. Якщо можна промацати до кістки, то, значить, ще вона не вгодувалася як слід. А якщо промацати до кістки не можна, в такому разі роблять їй надріз на пальці: з'явиться кров — ще відгодовують, а не з'явиться — значить, вона вже цілком готова, і тоді її ріжуть. Звісно, песиголовці візьмуть та й зжеруть людину.

Стали тоді люди Бога просити, щоб послав на них смерть. Бог глянувся і послав страшну смерть з косою. Заходилась смерть коло песиголовців — зовсім позводила зі світу. Старі люди кажуть, що й досі ще є та земля, де жили песиголовці, та тільки песиголовців лишилося вже мало: попереводилися.

Зображення велетня з собачою або вовчою головою наші предки бачили в церквах на іконах, присвячених мученикові Христофорові, який власне й походив з країни песиголовців.

Святий цей розмовляти почав по-людськи лише тоді, коли янгол торкнувся його вуст.

Легенда про святого Христофора розповідає, що в давні часи жив на світі славний велет Оферуш.

Він був такого зросту, що коли померла його мати, і Оферуш, бажаючи насипати над нею могильний курган, набрав у свій чобіт землі і витрусив її потім на небіжчицю, то замість могили вивищилася гора аж попід хмари, а там, де взяв він землю, утворилося провалля на стільки ж миль завглибшки, на скільки нова гора вивищувалася над земною поверхнею. Оферуш сів над проваллям і гірко-гірко заплакав: сльози його струменіли в безодню і утворили море: ото саме через те морська вода гірка й солона, як сльози.

Замислив Оферуш віднайти собі володаря, могутніш якого не було б нікого на світі. Передусім пішов він на службу до одного могутнього короля; та король цей боявся нечистого, і Оферуш перейшов на службу до чорта. Виявилось, що чорт не без страху — що він боїться хресного знамення. Тоді велетень покинув його і пішов шукати Христа.

Зустрівшись з убогим пустельником, Оферуш звернувся до нього з питанням:

— Де є Христос?

— Скрізь, — відповів пустельник.

— Як же мені служити Йому?

— Молися й працюй.

Оферуш не вмів молитися, та зате готовий був до найтяжчої праці. Пустельник привів його до бурхливого, стрімкого потоку, в глибині якого тонув усякий, хто наважувався переправитися на інший бік.

— Ти маєш велетенське тіло і надзвичайну силу, — мовив пустельник. — Перенось на своїх плечах подорожніх через води потоку. Твори це во ім'я Христа. І Він зробить тебе Своїм слугою.

Звідтоді і вдень, і вночі велетень переносив через потік мандрівних богомольців, спираючись на величезну сосну, як на патерицю. Якось уночі, втомлений денною працею, Оферуш міцно заснув. Зненацька крізь сон йому почувся голос дитини, що тричі назвала його ім'я. Велетень піднявся, посадив дитину до себе на плече і ступив до води. Раніш вода ледве сягала його колін, зараз хвилі здіймалися щораз вище й вище і в шаленстві били об круті береги. Оферуш відчув на собі страшний тягар, зігнувся під ношею і з ляком промовив:

— О, Дитя! Чому Ти таке важке, так ніби я підняв на свої рамена цілий світ?

— Ти підняв Того, Хто сотворив світ, — відказувало Маля-Христос.

Охрещений Самим Спасителем во ім'я Отця і Сина і Святого Духа велетень став зватися з того часу Христофором, тобто «носієм Христа».

Петро Млинар

Був собі сирота Петро Млинар. Жив він у селі. І почався великий голод. Думає він: «Що я маю робити? Треба покидати своє село». І покинув він своє село. Іде він, іде, перейшов пару сіл. І нема для нього ніякої роботи, ніхто його не бере.

Іде він через ліс. І зловили його розбійники.

— Що ти за оден? І куди ти йдеш?

– Іду в другий край.

— Чого?

— У нашім краї голод, і я не годен прожити.

Припровадили його розбійники до свого ватажка, кажуть:

— Ми його зустріли в лісі. Він хоче переходити через границю.

Ватажок каже:

— Я тебе нікуди не пускаю. В мене будеш робити. Я тебе буду годувати і платити буду.

Перебув він там, у тих розбійників, п'ять літ. Він уже коло того ватажка виріс великий, зробився зовсім дорослий. І думає він про те, що він своє село покинув, і захотів він уже женитися. Та й усе ходить він задуманий, ватажок до нього каже так:

— Що ти думаєш? Я даю тобі їсти, плачу тобі гроші.

А він каже:

— Я хочу бути вільний. Мені вже треба женитися, завести сім'ю.

Ватажок подумав та й каже:

— Добре. Треба тебе випустити. Я тебе пускаю, але щоби ти не казав, де ти був.

Дав йому ватажок доста грошей. Він вернувся в свій край. Побудував млин, хату зробив собі, і став він за мельника, молов людям збіжжя.

І так молов він через десять літ. Вже оженився, був жонатий, мав сина на ім'я Михась. І знов настав голод. І люди перестали нести до млина молоти, бо вже нема що. Нич не родиться. І люди стали вмирати з голоду, і той Петро Млинар уже не має що їсти, ані свої дитині не має що дати. Каже він:

— Синку, що будемо робити? Прийдеться вмирати.

А син каже:

— Тату, я вас мушу покинути. Може, я десь кусок хліба зароблю і вам принесу.

І він пішов тими дорогами, куди його батько йшов. І попав він у той ліс. Зловили його розбійники.

— Куди ти йдеш?

– Іду куска хліба шукати.

Вони не вбивають його, бо видять, що дуже молодий і бідний — шкода його бити. Спровадили його до того ватажка. Ватажок каже до нього:

— Що ти за оден?

— Я називаюся Михась, — став казати він.

— А по-батьку як?

— Млинар.

— А батька маєш? Як він називається?

— Петро.

І він пригадав, той ватажок, що Петро в нього служив.

— А твій тато ще жиє? — питає ватажок.

— Жиє, — каже, — але скоро буде вмирати.

І пожалував Петра розбійницький ватажок. Дав він хлопцеві півмішка золота.

— Неси свому батькові.

Вертається хлопець додому з тим золотом. Вже близько йому до свого села. Переходить він темний ліс і приходить на одно поле і думає, де йому ночувати, бо вже темна ніч. Дивиться, при краї лісу горить огонь. А коло огня старий дядько гріється, він прийшов до того дядька, вклонився йому.

— Дядьку, може би я коло вас переночував?

А той дядько пустельник був, він Богу молився, і йому доносили їсти, бо він ішов услід за Ісусом Христом. І той пустельник яко святий все знав. Він мав свою труну, в труні спав і молився Богу. І каже пустельник до того хлопчика:

— Синочку, куди ти йдеш?

Він каже:

— Я вертаюся в своє село. Мій батько старий і сліпий. Іду до нього, може, він ще живий. І несу йому золото.

Каже пустельник:

— А золото яке? Звідки ти його маєш?

— Мені дав, — каже, — розбійник, аби я батькові допоміг.

А той пустельник каже до нього так:

— Золото грішне. Бо ті розбійники ограбували людей. Знаєш, що я тобі скажу? Іди з тим золотом до Бога.

А хлопець каже:

— Дядьку, я не знаю, куди йти.

— Я тобі дам таке зілля, і то зілля тебе там запровадить до Бога. А Бог дасть такі ліки, що твій батько ще провидить.

Він ночував коло пустельника, і пустельник йому цілісіньку ніч розказував. І сказав йому:

— Як ти будеш іти, подиблеш на дорозі злого духа.

І дав йому пустельник святу ленту.

— …Злий дух не буде тебе пускати, схоче тебе замучити. А ти накинеш на нього тоту ленту, і зробиться огонь, і буде злий дух горіти. І ти з ним договоришся, і він тобі зробить, що ти хоч. Скажи, аби він тебе вивіз нагору, до неба. І тоді ти з нього тоту ленту здоймеш.

І дав йому пустельник святу крейду, щоби обвів себе тою крейдою, як буде ночувати, щоби злий дух до нього не доступив.

— А тото золото, що ти маєш, роздаш душам, котрі в чистилищі. Вони там працюють і моляться, і просяться, щоби Бог пустив їх у царство. Але до того царства не можна добитися. Там святий Петро і святий Павло отворяють ворота і приймають до Царства Небесного, хто є праведний. А ти маєш гріх, але малий. І святі будуть тобі прощати той гріх. Але тебе не будуть пускати тоті душі. Скажуть: «Ми тут роками чекаємо, а ти свіжий і хоч іти». А ти їх тим золотом обманиш. Давай кожному потроху і так перейдеш до Царства Небесного.

І він так зробив. Пішов він від пустельника, і перестала його відьма. І хоче його поконати, замучити. А він накинув на неї тоту ленту, і відьма стала горіти.

— Забирай тото з мене, забирай! — крикнула відьма. — Що ти хочеш, я тобі поможу. Забирай тото з мене!

А він каже:

— Вивези мене до неба, і тоді я то здойму.

Вона свиснула, і приїжджає бричкою злий дух Антипко.

— Бери вивези його до неба, і довго там не будь, бо видиш, я в огню. Треба зняти то з мене геть.

І Антипко повіз його до неба. І каже йому Антипко, аби він скоро залатвив свої діла в Бога і скоро вертався. Бо Антипко має відвезти його назад.

Завіз його Антипко аж до чистилища. Іде він, а тоті духи до нього кажуть:

— Куди ти йдеш?

А він каже:

— Я йду до святого Петра. І ви підете. Я вам дам золота і з тим золотом ви до нього добудетеся.

Він став роздавати то золото тим духам, і духи його перепустили. Прийшов він перед Боже царство, клякнув на коліна і став просити Бога, щоби його Бог прийняв у царство. І царство йому втворилося.

— Що ти бажаєш? — питають святий Петро і святий Павло.

Він каже:

— Шукаю помочі свому батькові. Бо мій батько сліпий і вмирає з голоду.

— А як ти сюди зайшов? Ти маєш документ від якого святого?

Каже він:

— Я ночував у лісі коло святого дядька, коло пустельника, котрий для Бога трудиться, і він спровадив мене сюди, щоби я просив Бога, щоби Бог моєму батькові допоміг.

І вони дали йому книжку та й кажуть йому так:

– Іди до батька. Він на тебе чекає. Прочитай йому цю книжку, і він провидить. І буде він ситий. І хто буде цю книжку читати, кожен буде ситий Божим духом, і Бог йому простить гріхи.

Він просився, аби далі був у них, але святий Петро і святий Павло сказали:

— Не мож, бо твій батько на тебе чекає. Як не повернеш до нього, він помре, мусиш їхати до нього.

Він там був три дні, а йому здавалося, що був три години. Каже святий Петро:

— Відьма буде на тебе чекати, аби ти з неї зняв ту ленту, щоби не знімав, бо тебе поконає вона. Іди й научай людей тою книгою. Скликай людей до себе і кажи: «Люди, хто в Бога буде вірити, то буде жити і ситий буде». І ти будеш Божий слуга.

Поблагословили вони його, і він пішов. Вернувся він до того Антипка, що його вивіз.

— Я, — каже, — на тебе три дні чекаю, а тебе нема.

— Та я три години там був.

— Три дні! Ну, — каже, — сідай, я тебе звезу.

А як він ішов з Царства Небесного, дав йому святий Петро таку воду, щоби покропив нею відьму, і відьма стане каменем. Звіз його Антипко на долину, відьма просить:

— Освободи мене від того, освободи.

А він вийняв ту пляшечку, покропив її тою водою, і відьма заглухла, заніміла і лишилася там каменем. А він пішов додому.

Приходить додому — багато-багато людей повмирало, прийшов він до свого батька і каже:

— Тату, я ваш син.

— Ой, Бог знає, де мій син.

— Тату, я ваш син Михась. Возьміть, тату, ту книжечку. Я зараз почитаю її вам, і ви, тату, провидите.

І прочитав він, і тато провидів.

— Синочку, я вже виджу. І я ситий.

Народ учув то, і всі кажуть:

— Чудо сталося, син вилікував свого батька.

І хто приходив, читав ту книжку, і Бог йому дарував усе. І ситий він був, і святий був. А хто не вірив у ту книжку, пропав.

А той Михась став Божим слугою.

Як Михаїл на землю зійшов

Послав Господь Михаїла на землю до бідної вдови Олени по душу її. Михаїл прийшов подивився — вона тяжко хвора, а дитина груди ссе. І пожалів її Михаїл. Як він забере в Олени душу, хто ж тоту дитину буде годувати? І вернувся він до Господа Бога без душі. А Господь питає:

— Михаїле, де душа Олени?

— Я не приніс її, бо в неї маленька дитина на руках, і я пожалів її. Хто буде годувати і доглядати дитинку?

— За то, що ти мене не послухав, не забрав Оленину душу, на рік підеш на землю.

Послав Господь Михаїла на землю, а Архаїла послав по душу Олени. Архаїл узяв Олени душу. А Михаїл зійшов на землю, став на дорозі й стоїть. І думає, де йому тепер подітися. Над'їхав священик і став.

— Що ти, сину, тут стоїш?

— Питаю служби.

— А може, ти пішов би до мене кіньми їхати?

— Піду.

Сів Михаїл на фіру і їдуть. Але він думає, що з тою Оленою. Чи забрав Архаїл її душу? І де тота дитина? Коли порівнялися вони з тою хатою, Михаїл скочив з фіри, побіг під хату і дивиться у вікно. А дитина Олени вже ссе мертву цицьку. Олена померла. Прийшов він на фіру і каже до священика:

— У тій хаті бідна вдова Олена померла.

А священик каже:

– Іди забери тоту дитину. Хай не мучиться.

І забрали вони ту дитину.

За якийсь час їдуть вони в місто. Приїжджають під церкву. В церкві правиться. Стримав Михаїл коні, скочив з фіри й побіг до церкви, і вийшов з церкви, сів на фіру й поїхали.

Ідуть вони, а там ховають великого багатиря. Багато народу, оркестра грає. А Михаїл так коні жене, бичем б'є, утікає, що сили має, щоб не видів того похорону.

Їдуть вони далі. А там ховають бідного чоловіка. Стримав Михаїл коні, скочив з фіри і побіг туди. Бо він не міг дивитися, як там діточки мучилися, в тій хаті, де тото тіло було. І він пішов помогти їм. Завезли то тіло на цвинтар, опустили до гробу. І він поміг то тіло закопати, і тоді вернувся до фіри й поїхав із священиком далі.

— Поїдемо в місто. Треба купити шкіри мені на чоботи.

Поїхали вони до міста, купили тої шкіри. Тоді каже священик:

— Повезеш тоту шкіру до шевця, аби мені швець зробив чоботи.

Завіз він шкіру до шевця і сказав робити капці, а не чоботи. Привіз додому тоті капці, а священик каже:

— Чого ж ти не зробив чоботи, а капці?

А Михаїлу вже виходить рік. Треба йти геть від священика. А священик питає Михаїла:

— Звідки ти знав, що Олена померла, а там є мала дитина?

А він каже:

— Бо Господь послав мене по її душу. А я пожалів її дитину і душу в неї не забрав. І за кару Бог мене послав на рік на землю. А Архаїл забрав в Олени душу.

І я пішов подивитися, що та дитина робить, і забрав тоту дитинку. Ви сказали забрати.

— А як ми їхали до міста, чого ти так скоро біг до церкви? Скажи.

— Бо в церкві правилося, а чорти в бані кару виробляли. А люди дивилися на чортів і не молилися. А я чортів вигнав з церкви. Хай люди моляться, в гріхи нехай не впадають.

— А як ми їхали, а там багача ховали, чого ти утікав, чого ти так коні бив?

— Бо я не міг дивитися, як чорти того багатиря душу списами кололи. То я й тікав.

— А як везли хоронити такого бідного, струпавого? Діточки тягнули на візку тіло. Чого ти там пішов помагати?

— Бо то був бідний чоловік. Усі ангели пішли в поміч то тіло похоронити. І я пішов.

— А чого ти мені зробив не чоботи, а капці? Я тобі дав шкіру на чоботи, а ти мені зробив капці.

— Бо вам уже, отче, чобіт не треба, а капців. Бо ви будете вмирати.

І Михаїл з його очей зник, вернувся на небеса, а священик помер.

Помічник шевця

Був швець-пияк. Ішов він з корчми випивший, дивиться, стоїть під деревом голий чоловік. А то була зима. Приходить швець до нього.

— Що ви за оден?

— Чоловік.

— Може би, ти пішов до мене помагати мені чоботи робити?

— Піду.

Розгорнув швець із себе плащ, дав йому, він загорнувся і пішов зі шевцем.

Прийшов швець з тим чоловіком додому, а шевцева жінка подивилася і подумала собі: «Який сам, такого й сюди привів». А той, що його привів швець, трошки усміхнувся. Швець каже до своєї жінки:

– Іди принеси шмаття, най він вбереться.

Вона дала шмаття, той вбрався. Вона дала йому повечеряти. І полягали спати.

Швець був випивший і хотів довго спати, а той приходящий устав до дня.

— Майстер, уставайте! Давайте роботу.

Швець устав, дав йому нитки і показує, як робити дратву. Він узяв нитки, зачав робити дратву і ліпше робить, як сам швець. І швець собі подумав: «Не біда, не біда».

— Давайте роботу.

Швець йому дав якісь черевики, що люди поприносили направляти. Бо швець собі думав, що той нічого не розуміє. А тому робота дуже добре йшла. Що взяв, то раз-раз і скоро кінчив. Добре робив і скоро кінчав. Направляє і шевця посилає:

– Ідіть несіть. Віддайте людям, і най люди платять.

Повикінчував усю тоту роботу, що люди поприносили. А швець повідносив і повіддавав. І приніс швець гроші. А той каже:

— Гроші віддайте жінці. Вам гроші поки що не треба. Жінка знає, що треба купити.

Жінка взяла гроші, купила, що треба. А тут уже й діти треба вбрати. І посилає помічник шевця, щоби йшов купувати шкіри. І швець не має часу пити, мусить іти купувати шкіри. Чоботи, черевики, мешти роблять, і швець мусить йти на базар продавати. І ніколи не має швець часу зайти до корчми.

І був там той помічник три роки. На кінець третього року приїжджає до шевця багатий пан, такий повний, грубий. І каже до шевця так:

— Ви би мені не зробили чоботи? Я маю заграничну шкіру,

дуже дорогу. Щоб ви мені такі чоботи зробили, щоби не викривилися і за рік часу би не подерлися.

Швець став думати. А той помічник помахав головою та й каже:

— Беріть.

Швець узяв міру, які чоботи робити, погодилися за ціну, пан лишив шкіру, вийшов з хати, сів з фурманом на бричку і поїхали. А швець вийшов з хати і десь пішов. А помічник узяв тоту шкіру, поклав на стіл і покраяв на тапочки. Пошив на машині, і на копито, і робить тапочки.

Швець увійшов до хати, подивився.

— Що ти зробив?!

Та й схопився швець за голову. Але не каже нічого, бо він у нього вже третій рік і нічого поганого не зробив.

Пан поїхав. І ніж доїхав додому, захворів і вмер. А панський фурман привіз пана додому, зняв з брички, а собі всідлав коня і до шевця. Скоро гонить, приїжджає та й гойкає:

— Майстер! Ви чоботи не робіть, бо пан уже вмер. Ви робіть тапочки.

А помічник виймає тапочки.

— На. Вже готові.

Панський фурман тапочки забрав і поїхав, а помічник шевця каже:

— Знаєте, що я за оден? Я ангел Михаїл. Мене Господь скинув з неба за непослух. А вам я дякую. Я три роки відпокутував. Будьте здорові!

І святий Михаїл зник, навіть двері не відкриваючи.

Свята п’ятниця

Ось наварила я обідати, спекла хліб і сіла причесатися. Коли приїхали з поля син і невістка. Пообідали ми. Невістка позолила сорочки, і сіли ми з нею прясти. Пряли ми аж до вечора. Увечері входить до нас якась жінка — стара-престара, одягнена у свитку, причому свитка на ліктях подерта, і крізь дірки світило голе тіло. Ввійшла і каже:

— Доброго вечора! А що ви сьогодні робили?

А я й кажу:

— Спекла житнього хліба, вмилася, зачесалась, а невістка позолила сорочки, та й сіли удвох прясти.

— А ви, — каже, — забули, що сьогодні Свята П’ятниця?

– І справді, — кажу, — забула!

— Та ви, — каже, — хоч і пам’ятаєте, а все ж у Святу П’ятницю і хліб печете, і сорочки золите, й чешетесь, і прядете, а про те забуваєте, що в П’ятницю нічого цього не можна робити, тому що П’ятниця — така ж свята, як і інші, і що вона терпить за вас муки, коли ви її не шануєте!

Проказала це і скинула із себе свитку, а під свиткою, виявляється, нема ні сорочки, ні спідниці, а голе тіло, та таке попечене, подряпане, поколоте, і по всьому тілу пухирі такі величезні, як буханці.

— Ось, бачите, — мовила вона, — яка я попечена, позолена, поколота, які в мене пухирі? Коли ви печете хліб, у мене відразу ж вискакують пухирі, коли ви золите сорочки, я відразу ж покриваюсь попелом, коли ви чешетесь, на моєму тілі відразу ж з’являються басамани, коли прядете, це все одно, що мене колете, — тому я поколота.

Коли вона сказала нам це, ми відразу ж із невісткою давай хреститися, давай молитися. Ось Свята П’ятниця і каже:

— Ну, тепер прощавайте! Сьогодні я вам нічого не зроблю, лише дивіться ж — на майбутнє не печіть житнього хліба, не золіть сорочок, не прядіть і не чешітеся у Святу П’ятницю, коли ж робитимете все це, то на цьому світі вас спіткає лихо, а на тому світі кипітимете в смолі, і пектимуть вас, золитимуть і молотимуть веретенами, і терпітимете ви те, що я тепер зношу.

Промовила і з тим пішла.

Про Матір БожУ

Ішла Матір Божа селом, і застала її ніч. Ходила проситися на ніч, і ніхто не приймав її. Пішла проситися до коваля. А в коваля було дітей багато.

— Не приймаємо, — сказав коваль.

А одна дочка в коваля була без ручок і без очей, вона сказала:

— Мати Божа, я йду з Вами.

І пішла дівочка з Матінкою Божою. Далеко йшли вони і зайшли у Вифлеєм, у стайню, де вівці ночували. Прийшла туди Мати Божа і вродила Немовля. І попросила дівочку:

— Дівчатко, подай мені Дитятко.

Дівочка сказала:

— Не подам, не подам, бо ручок не маю і світка не видаю.

Та й Божа Матір дала їй очі й руки, і дівочка подала Немовля Божій Матері і радісно сплескала в долоні.

Вона дуже радувалася, прийшла додому і каже:

— Ненечко, ненечко, дав мені Пан Бог ручки! А то — Божа Мати, що в нас на ніч просилася.

Батько каже:

— Коби б я то знав, що то Божа Мати, я би Її поклав у сріблі, у златі. Я би був Її поклав на сріберній постелі, а сам би зостався на синім камені.

Горілка

П’ють люди горілку й не знають, відкіль вона взялася й чого її саме горілкою називають. Гадаєте, то ти людських рук справа? Зовсім ні. Нечистий вигадав.

А діялося це за дуже й дуже давніх часів. Люди тоді жили тихенько, не знаючи, що то воно таке — горілка. Не лаялися між собою, бійок не знали, в церквах молилися, про корчму й гадки не мали. І дуже це не подобалося нечистому.

Почав він думати й гадати, як межи людьми розбрат посіяти.

«Зачекайте, — думає чорт, — я вам таке питво зварю з нехворощу, що хто вип’є, той і глузд втратить, і робитиме всіляку шкоду, мене потішатиме».

Назбирав чорт нехворощу, розклав таке багаття, що й небо закрилося, та й почав варити питво.

Чує Бог, дим на небо валить. Кличе святих:

— Що то на землі робиться, дим такий?

— Не знаємо, — відповідають святі, — так закадило, хоч з неба тікай.

— А ходи, Петре, на землю, та подивися, який то дурень таке багаття розклав, що і в нас у носі закрутило.

Пішов Петро на землю, невдовзі й на багаття набрів. Бачe, чорт біля нього порається.

— Навіщо ти таке багаття розпалив? — запитує його Петро.

— А це людям питво варю. Нехай п’ють, менше будуть воду сьорбати.

— Чи ж добре твоє питво?

— Покуштуй, — відповідає нечистий.

Як сьорбнув Петро того питва, то так на місці й упав. Знано, непитущий.

Зиркнув на нього чорт та й далі справу робить. Незабаром і люди до нього пішли вервечкою — відбою немає.

А на небі дим усе густіший, вже й очі почав виїдати святим та Господу Богу.

Ото Господь і каже:

— Ходи, Павле, й ти на землю. Та гони Петра в шию, він там вештається, а багаття до цього часу не загасив.

Приходить Павло до нечистого.

— А чого це святий Петро на сирій землі лежить?

— Натомився, то ліг трохи спочити, — відповідає чорт.

— А ти що робиш?

— Варю людям питво.

– І що то воно за питво?

— Скуштуй і знатимеш.

Як скуштував святий Павло, то тільки два кроки й зробив.

Нема й нема святих. А на небі вже діватися нема куди від ядучого диму.

Каже тоді Бог святому Юрію:

— Ходи, козаче, та дай обом доброго прочухана. Як за сім земель пішли. І скажи, щоб чортяка, що багаття запалив, негайно його загасив. Бо вже як я спущуся на землю, то нехай начувається, патли обірву.

Святий Юрій розлютувався, схопив списа та шаблюку й вмить опинився біля нечистого.

— А що це ти, негіднику, робиш? Чи ж то забув, як із неба тебе вниз п'ятками гнали? Чи, може, хочеш, щоб я тобі нагадав? Хочеш навіки землю і небо ядучим димом просмердіти?!

Коли це зирк — а на землі святі Павло й Петро лежать та блаженно у сні посміхаються.

— А ви чого розляглися, Божий наказ забули? Вставайте, трясця вашій матері!

Схопився Павло, а за ним і Петро, очі продерли й не відають, що з ними трапилося. Геть памороки відібрало. А тут ще у Петра, що біля самого багаття спав, жупан загорівся. Зиркнув святий на обгорілі поли, сплеснув у долоні й каже:

— Будь ти, гаспидське пиття, горілкою.

Тут Юрій розпитав Петра та Павла, як отаке трапилося. А як почув, що чорт і святих споїв, схопив його за патли і нумо дубасити. Аж щетина з нечистого посипалася.

Загасили святі багаття та й подалися на небо. А нечистий довго лежав та кректів, а як трохи оклигав, то поповз до себе у запічок. Ось так обійшлася йому лиха вигадка. Недешево вона обійшлася і людям. Довго вони міркували, як з нехворощу зварити горілку, а не зуміли. А з хліба святого таки вийшло у них гаспидське питво. Як зварили, то їм і нечистого для біди вже не треба. Вип'ють чарку-другу, та й пішло-поїхало. Де лайка, а де й бійка, ні честі тобі, ні поваги, ні святого слова.

Церкву обійдуть, а в корчму зайдуть.

Врятований грішник

У давнину ходили по землі і несли людям Боже слово три святителі — Василій Великий, Григорій Богослов та Іоан Златоуст. А церков тоді ще не було, то носили вони на плечах свою церковку. Де поставлять її, — там і кажуть Боже слово. Якось ішли вони через болото, то так важко було переносити ту церковку, що ледь здолали болото.

Довідався про те один чоловік та й взявся зробити місток. Скільки він там його робив, тепер ніхто не знає. Тільки незабаром по тому й помер. І потрапив за великі гріхи до пекла.

Через кілька років поверталися святителі знову тією дорогою. Коли дивляться — там, де було болото, гарненький місточок. Ото святителі поставили на ньому свою церковку та й вирішили помолитися за чоловіка, який зробив таку гарну справу. Як тільки скінчили молитву, прилітає до них ангел з обпаленими крильми.

Запитує його Іоан Златоуст:

— Де це ти так обпікся, ангеле Божий?

— В пеклі. Бо та душа, за яку ви так щиро молилися, потрапила нечистим в руки за великі гріхи. Господь повелів мені винести її з пекельного дна, бо ви за неї молилися. А ще послав Господь мене утішати вас за щиру молитву і сказати, що відтепер грішник той у раю.

Дідові дарунки

Була одна баба. Мала вона три сини. Два були файні, а третій такий собі. Не знати було, що з нього буде. Дурень, та й дурень. От баба їм і говорить:

— Сини, я вас вигодувала, а сама я вже не годна. Тепер уже вам треба мене кормити. Треба вам якогось ремесла вчитися.

Старший говорить:

— Піду я вчитися.

І він пішов. Іде, дорога через лісок веде. Стрічає його якийсь дідо.

— Куди ти йдеш?

– Іду, бо треба якогось ремесла вчитися, треба якось жити. Мама в мене стара, треба її годувати.

— Добре, ходи до мене. Я тебе навчу.

І пішов він до діда і там у нього жив. А дід той був святим Петром, і хлопець чи місяць, чи півроку там у нього пробув. І каже дідо:

— Ти вже в мене побув. І ти був слухняний і вірний, як в мене добре робив. І за то я тобі дам такий столик. І як ти схочеш їсти, скажеш: «Столику, розкрийся!» Столик розкриється, і на нім будеш мати все: їсти, пити — все.

То йому дідо дав, він подякував і пішов. А додому ще далеко. Іде він, і вже скоро ніч буде. Він собі думає: «Треба десь переночувати». Дивиться, хата стоїть, думає: «Піду я до тої хати та переночую».

Приходить він до тої хати, привітався і говорить:

— Господинько, може би я у вас переночував?

— Та чого не переночуєте? Подорожнього треба в дім приймити. Не приймити — то був би гріх. В мене люди ночують.

Він уже там примістився, господиня рихтує щось там їсти. А він каже:

— Нє-нє, господинько. То ви будете в мене гоститися.

І він сказав:

— Столику, розкрийся!

Столик розкрився і на столику все: і їсти, і пити всього доста. А господиня то вздріла і подумала: «Як би в нього той столик забрати?» І постелила йому господиня в другій кімнаті, він ліг та й спить.

А вона взяла той столик, а на його місце поставила свій, подібний до того.

Він рано встав, подякував їй, що переночував, забрав той столик і пішов. Приходить додому.

— Що ти навчився? — питається мама.

— Все добре, мамо. Не будемо вже бідувати. Я маю штуку чародійну.

— Ну то показуй ту твою штуку.

Він поставив той столик та й каже:

— Столику, розкрийся!

А столик не розкривається, стоїть, як стояв. Він стукає і каже знову:

— Столику, розкрийся!

Та де!

«Що то є? — думає він. — Е, певно, та баба мені столик підмінила. Але що зробиш? Нема чародійного столика».

Каже другий брат:

— Може, я на щось вивчуся? Може, щось кращого найду, цікавішого?

Та й пішов він. Виходить на дорогу, стрічає його старий дідок.

— Куди ти, синку, йдеш?

— Дідусю, йду, — каже, — якоїсь роботи шукати, може би, щось навчився у когось. У мене мама стара і братів треба підтримувати.

— Ходи до мене, я тебе навчу.

— Добре.

Взяв дідо його до себе, пробув він у нього якийсь час. І каже дідо:

— Ти в мене проробив свій час. І я ніколи не підозрював, що ти щось хитрував. То я дарую тобі цю ступку. З неї ти будеш мати гроші. Скільки разів ти в цю ступку будеш стукати, кожного разу буде тобі зі ступки по карбованцю вискакувати.

— Добре.

Взяв він ступку, подякував і пішов. Іде він та йде, а додому ще далеко. Дивиться, якась хата стоїть. А тут уже й день кінчається, треба десь переночувати. Підходить він до тої хати.

— Господинько, коби я у вас переночував.

— Та чого ні? В мене люди ночують, бо то при дорозі. То є обов'язок — прийняти подорожнього в дім. Та ночуйте.

— Я вам, — каже, — заплачу за то, що переночую.

— Та не треба.

А він не питає, стукає по ступці, карбованці вискакують, і він зразу тій жінці заплатив, що переночує і нагодує його.

А вона як то увиділа, та й подумала: «Треба якось ту ступку собі взяти». Завела вона його у кімнату, постелила, і він ліг і заснув. А вона взяла ту ступку і підмінила, тоту забрала, а другу дала, подібну. Він рано встав, узяв ту ступку, подякував, що

переночував, та й пішов.

Прийшов додому.

— Ну, що навчився? — питаються.

— Вже бідувати, — каже, — не будемо, бо в нас грошей буде в достатку.

— Добре, показуй свою штуку.

А він стукає по тій ступці та й стукає, та й нічого нема. Старший брат його питається:

— Ти ночував де в дорозі?

— Та ночував.

— А де?

— Та там і там. Там була хата при дорозі. Я зайшов до тої хати і в тої господині добре переночував.

— Там і я ночував, у тої баби. І мене вона так підвела, як тебе.

Ну що зробиш? Пропало, нічого не зробиш. Тоді третій син, той дурний, каже:

— Ну, тепер я піду. Може, я щось навчуся.

— Та йди.

І він пішов. Іде він та йде. І через той лісок іде. Стрічає його дідо.

— Де ти, синку, йдеш?

— Та йду, — каже, — світом, роботи якоїсь шукаю. Ремесла якогось хочу навчитися.

— Та ходи до мене.

— Та добре.

Взяв його дідо до себе, та й він у нього побув якийсь час. Та каже дідо:

— Так, ти вже свій час у мене відбув, треба тебе нагородити за твою щиру роботу. Ти в мене вірно служив. На тобі сумку. Як тобі щось треба буде, якийсь випадок тобі буде, з тої сумки будуть тобі помічники.

— Ну добре.

— А другу даю тобі сумку, вже більшу за тоту. Видиш, вона затягується шнурком. Як тобі буде трудно, як хтось на тебе нападе і небезпека тобі буде, як ти будеш видіти, що не можеш з тим дати ради, то ти скажи: «До торби!» І воно вскочить у торбу, і не зможе відтам вийти.

— Ну добре.

Він дідові подякував. Тоту малу сумку взяв так, щоб то не видно було, під блузку, а ту більшу взяв під пахву, та й іде. Дивиться, день кінчається, вечір скоро, а додому йому ще далеко йти. Треба йому десь підночувати. І увидів далеко попереду хату якусь. «Може би, я до тої хати зайшов та переночував?»

Приходить, поклонився.

– Ґаздинько, може би, я у вас переночував?

— Та чо ні? В мене люди ночують.

Вона йому постелила у другій кімнаті. Він ту більшу сумку положив на лавці, а з тою малою пішов спати.

А вона дивиться, лежить на лавці сумка. Хоть у ній і нема нічого, але, може, вона якась важна, може, чародійна. І ту сумку взяла та й сховала.

Він рано встав, до сумки — сумки немає.

– Ґаздинько, я тут сумку положив. Де моя сумка?

— Яка сумка? Ти що?

— Ну та як? Я тут поклав її.

— Та де? Ніякої сумки тут не було. Та я тебе прийняла як людину, а ти ще мене злодієм робиш? Як викличу поліцію, то ти зараз…

А він стукнув по тій своїй сумці, і вискочило відтам два хлопці.

— Ану, — каже, — дайте їй з двадцять п’ять гарячих.

Ех, як стали бабу лупити! Баба вертиться, як той хробак. А вони б’ють. Він їй говорить:

— Столик віддай!

— Я не маю столика!

Далі б’ють.

— Ну вже, вже віддам, лиш не бийте мене.

Віддала той столик.

— Ступку віддай!

— Та я не брала ступки, то… то…

— Віддай ступку!

А ті не перестають бити, далі б’ють. І вибили добре бабу, і вона віддала й ступку. І ту сумку віддала. Її вже так збили, що вона ледве дихала.

Приходить він додому, а брати питають:

— Ну, яку ти там штуку маєш? Що ти навчився?

А він поставив столик та й питає:

— Твій столик тото?

А той дивиться, дивиться.

— Та такий цей столик, як мій був.

— Ну-ну, попробуй. То твій.

Постукав він по столику і сказав:

— Столику, розкрийся!

Столик розкрився. Уже все є їсти й пити. О-о-о, всі втішилися.

— Ну-ну, а тота ступа твоя?

— Та подібна, як тота була.

— Попробуй.

Він постукав по ступці, і почали випадати гроші. Та й вже вони мають усе, що треба. А той їм каже:

— Ну, маєте вже все. Я вже відвоював тобі столик, а тобі ступку. Ви живіть тут, а я собі йду далі.

І не признається він їм, що має такі сумки. Каже:

— Я йду, може, ще щось здобуду.

І поклонився їм та й пішов. Та й іде він, та й іде. І приходить у місто, таке, як Львів або Київ. Зайшов у ресторан, сказав дати собі пити і їсти. А напроти того ресторану великий дім. Він питає:

— А чий тото дім такий прекрасний? Я виджу, що гейби там ніхто не мешкає.

— Так, — кажуть, — один пан збудував той дім, але в нім ніхто не може мешкати.

— А чому?

— Бо там, — кажуть, — якась нечиста сила є, скоро зробиться ніч, як там починаються крики, свисти, музика. І ніхто там не може висидіти.

— А далеко властитель того дому проживає?

— Та ні, недалеко.

— Ану коби ви його закликали, я би з ним поговорив.

Закликали того пана.

— Та що дасте, як я вам той дім очищу?

— Що? Зробим так — наполовину. Половина дому мені, а половина тобі.

— Добре, ви запровадьте мене туди.

Той запровадив його у помешкання, він двері закрив, ляг собі на диван та й лежить. Коли чує такий рух, свист, музику, крик, скакання. І щораз ближче до нього підходить.

— Ану вставай, будемо танцювати.

— Я не вмію танцювати.

— Ми тебе научимо. Вставай.

— Я не хочу.

Вони його стали стягувати. А він тоді сумку наставив.

— Ану до торби!

І тоті всі чорти скочили в торбу. Один за другим скачуть і скачуть. А один був кривий, той скочив послідній. Та й не в торбу скочив, а в бік та в двері. Та й утік, не попав у торбу. А ті всі попали. Він тоді торбу затягнув, зав'язав і до тої другої сумки сказав:

— Ану молотіть ту сумку!

Ох як вискочили тоті два з сумки, як зачали тоту торбу молотити. Чорти в торбі вертяться, скачуть, пищать. А ті не питаються, б'ють! Так б'ють, що чорти в сумці затихли, вже не рухалися. Він тоді виніс то в сумці надвір, висипав ті кості, ляг та

й далі спить.

Зробився день, пан думає, що той уже не жиє. А він собі здоровий лежить. Приходить пан, подивився, а він лежить собі.

— Ну, як спалося?

— Добре спалося.

А пан не вірить.

— Добре. Як ви мені не вірите, то переночуймо разом.

Пішли вони обидва в той дім на ніч, полягали спати. І спокійнісінько було. Ні шуму, ні крику жодного — нічого.

— Ну що? — питає ранком хлопець пана.

— Та нічого, яка згода в нас була, так і зробимо. Я свого слова не касую, половина дому моя, а половина ваша.

А він говорить:

— Знаєте, що? Наразі мені будинку не треба, ви жийте собі на здоров'я самі, а як мені колись буде треба, то я прийду. Я думаю, що ми не будемо з вами сваритися?

— Нє.

І він забрався, пішов далі. І зайшов у якесь столичне місто. Там якийсь король мешкав. У того короля була хвора донька. Хворіла вона, і де які лікарі були, всі приходили, і ніхто не знав ліку. Не могли її вилікувати. До того дійшло, що вона вже вмирає.

Він зайшов до того міста, пішов у їдальню, їсть і питається:

— Як тут у вас, що чувати?

А йому кажуть:

— У нашого короля донька хвора. І нема їй ліку, ніхто не може вилікувати. Багато лікарів було, і ніхто не може дати їй раду.

— Ану заведіть мене до неї.

Завели вони його до короля.

— Оцей чоловік береться лікувати вашу доньку.

Король каже:

— Добре. Як ти вилікуєш мою доньку, я готовий тобі половину мого маєтку дати. А не вилікуєш, то біда тобі буде.

— Добре, заведіть мене до неї.

Вони його там завели, він дивиться, дівчина лежить і коли-не-коли трошки дихне. Він каже:

— Щоб сюди ніхто не заходив, доки я не закличу. Щоби не перешкоджали її лікувати.

І сидить він там коло неї, дивиться. Нараз приходить Смерть. Прийшла до ліжка і каже до королівської доньки:

— Я прийшла по душу твою.

А він розкрив свою сумку.

— Ану до торби!

І Смерть шусть до торби, а він затягнув торбу шнурком, і все.

І вже сидить, не відходить звідтам, доки вона не буде здорова.

Він собі спокійнісінько там живе, вони його годують. Виспиться, файно попоїсть — все добре. А царівна стала помаленьку-помаленьку ходити, приходити до себе. Вже сидить собі в ліжку, зачала говорити, їсти. І вже зачинає добре ходити. Та й стала цілком здорова.

Король питає його:

— Ну, що ти хочеш? Чим би я нагородив тебе?

— Дайте мені, — каже, — одну кімнату, щоби я мав де переспати.

— Я тобі можу дати не кімнату, а дім відповідний, щоб ти жив, як пан.

— Не хочу, мені того не треба. Дайте мені кімнатку маленьку. Я свою торбу покладу в кут, а сам буду ходити, де схочу.

І Смерть у тій кімнатці сидить, а люди не вмирають. Народу намножилося. І сниться йому, що прийшов святий Петро й каже:

— Випусти Смерть! Бо, дивись, народу намножилося, що немає на людей місця.

І він тоді нагадав, що Смерть у торбі сидить. Він пішов туди, сумку розв'язав, а Смерть як вискочить. Та й пішла, зачала свою роботу продовжувати. А за нього та й забула. Треба було вже й до нього піти. Він уже й сам не радий, що Смерть не приходить.

Святий Петро просить Смерть:

– Іди вже по його душу.

— Та де, я не піду.

Боїться його Смерть. А потому поволі-поволі прийшла й по його душу. І його забирає. І куди його душу дати? До пекла. Привела його Смерть до пекла. А чорти як увиділи його в пеклі, і пустилися тікати. Все розбіглося, лиш він лишився. А той кривий чорт, що тоді втік, увидів його та й каже:

— То ти мене вже й тут найшов?

І той втік.

Та й він там лишився. Та й ходить по пеклі. І нема чортів, і нема в пеклі жодного порядку.

Святий Петро просить:

— Господи, — каже, — забери його до себе.

Він приходить до раю, а Бог каже:

– Іди, чоловіче, звідкись прийшов, туди йди.

Та й скинув його Бог на землю, і не знаю, що там з ним сталося. Чи ще живе, чи не живе, не знаю.

Звідки взявся віз

Здавна люди і влітку, і взимку їздили тільки на санях. Ще не було майстра, який би воза вигадав. Якось і каже Бог Петру та Павлу:

— Як маєте без діла з кутка в куток тинятися, то йдіть та пошукайте такого майстра, який міг би воза для людей змайструвати.

Пішли святі у світ. Ідуть вони день, ідуть другий, ідуть третій. Запитують людей, чи не бачили такого майстра, що здатний віз змайструвати?

— Ні, — відповідають люди. — Не бачили.

Може, аж на п'ятий день прийшли вони на болото, дивляться, а там хатинка обдерта, двері вибиті, вікна перекошені. А з хатки такий стукіт та гуркіт лине, що аж дерева тремтять.

Хотіли було святі тікати, але трохи страх минувся, то й кажуть один одному:

— Чого нам тікати, як нас сам Бог на землю послав. Зайдемо та подивимося, хто це на увесь ліс веремію вчинив.

Заходять в хатку, дивляться, а там стоїть віз на колесах, а біля нього чорт порається та щось собі під носа мугиче. Хоче нечистий воза з хати витягти і не може, не проходить у двері.

Побачили таке Петро й Павло і запитують:

— А що це ти, нечистий, робиш?

— Воза змайстрував, тільки ніяк вивезти з хати не можу.

— То віддай нам, ми його з хати вивеземо.

— А що ж ви мені за це дасте?

— Дамо тобі овес та ячмінь.

— Гаразд, нехай буде по-вашому.

Петро та Павло розібрали воза й винесли у двір. Чорт побачив, що віз уже у дворі, і каже:

— Тепер, як віз у дворі, то я вам його вже не дам.

— А як не даси, то ми тебе перехрестимо. То не матимеш ні воза, ні вівса, ні ячменю.

— Гаразд, беріть воза, тільки скажіть, що ви мені за нього дасте?

Чорт, бачите, все забував.

— Скажемо, як знову доладу складеш воза.

Зложив чорт воза і знову просить плату за роботу.

— Ми ж тобі казали, що даємо тобі очерет, — відказує Петро.

А Павло додає:

— Відтепер увесь очерет, що на землі, тільки тобі належить.

Побіг чорт в очерет, а Павло й Петро повезли воза людям. І

відтоді на возі їздять усі добрі люди, а пани заводять собі брички, тачанки та карети — понавигадували, наче вони розумніші за того чорта, який і дотепер сидить в очереті, полохає жаб і тих людей, котрі не бояться Бога.

Святий Юрій та бідний вовк

Був собі бідний вовк, що трохи не здох з голоду: ніде нічого не піймає. От і пішов до святого Юрія, котрий звірами порядкує, просити їжі. Приходить до нього та приставився таким бідним, таким бідним, ще гірше, ніж був.

— Святий Юрію, — каже, — милостивий, дай чого їсти, бо пропаду з голоду.

— А чого тобі їсти?

— Чого дай, то дай.

— Отам на луках пасеться попова кобила, вона ніяк не підбіжить, оту й з'їж.

От вовк мерщій від святого — трюх-трюх — так біжить! Та до кобили:

— Здорова була, кобило. Казав святий Юрій, щоб я тебе з'їв.

— Що ж ти таке, що ти мене будеш їсти?

— Вовк! — каже.

— Та брешеш, — собака.

– Їй-богу, — каже, — вовк.

— Ну, коли ж ти вовк, то з чого ж ти починатимеш мене їсти?

— А з голови.

— Е, вовчику, — каже, — вовчику. Коли вже ти наважився мене з'їсти, то починай з хвоста. Поки доїси до середини, — а я все буду пастись, — та й доситішаю. Тоді ти й закусиш ситеньким.

— Чи так, то й так, — каже вовк.

Та зараз до хвоста. Як потягне за хвіст. А кобила як вихоне задом, як дасть копитами в пику… Вовк не знає вже, чи на сім, чи на тім світі. А кобила як дремене — аж курява встала. От вовк сидить собі та й думає:

— Чи я не дурний, чи я не скажений, чому було не хватати за горло?!

От він знов потяг до святого Юрія просити їжі.

— Святий Юрію, — каже, — милостивий. Дай хоч трохи попоїсти, а то опухну з голоду.

— Хіба, — каже святий Юрій, — тобі кобили мало?

Вовк лається:

— Хай, — каже, — з неї шкуру живцем на гамани злуплять. Не то не наївся, а мало пики не розбила…

— Ну, коли так, — каже святий Юрій, — то піди отам над яром такий ситий баран пасеться, то ти його й з'їж.

Пішов вовк. Баран пасеться над яром.

— Здоров, баране.

— Здоров.

— Казав святий Юрій, щоб я тебе з'їв.

— А що ти таке, що їстимеш мене?

— Вовк, — каже.

— Та брешеш, — собака.

— Ні, їй-богу, — каже, — вовк.

— А коли ж ти вовк, то як ти мене їстимеш?

— Як їстиму? З голови почну, та й увесь мій — не як.

— Е, вовчику, — каже, — вовчику. Коли вже наважив мене з'їсти, то стань краще он там над яром і рот роззяв, а я сам так туди й ускочу.

— Ставаймо, — каже.

От став він якраз над кручею — така круча! Роззявив рот, так тая паща аж зяє: от би проковтнув. А баран як розженеться, як вчистить у лоб! Вовк — беркиць у яр… Добре наївся. Сів тоді сердега та й плаче:

— Чи я не дурний, чи я не скажений… Чи то видано, щоб живе м'ясо та само у рот ускочило?..

Думав-думав та й пішов знову просить їжі до святого Юрія.

— Святий Юрію, — каже, — милостивий. Чого дай, то дай попоїсти, а то пропаду з голоду.

Святий Юрій каже:

— Такий з тебе їдець. Тобі якби само в рот ускочило… Та вже що з тобою робити: піди, там чоловік по дорозі згубив сало — то й твоє, воно нікуди не втече.

Послухав вовк, прийшов на місце — аж лежить сало. Він сів та й думає:

«Добре, з'їм я його. Але ж воно солоне — пити захочеться. Піду спершу нап'юся, а тоді вже й з'їм».

Пішов. Поки там до річки та од річки, а чоловік оглядівся, що нема сала, — повернувся — коли воно лежить. Узяв те сало. Приходить вовк — нема сала. От сів та й плаче:

— Чи я не дурний, чи я не скажений. Хто таки не ївши п'є?

Сидів-сидів, а їсти аж-аж-аж… Йде знову до святого просити їжі.

— Святий Юрію, — каже, — милостивий! Чого дай, то дай попоїсти, а то віку не доживу.

— Та й набрид же ти, — каже, — з тією їжею. Та що вже з тобою говорити, піди, там, недалечко села, пасеться свиня, — оту й з'їж.

Пішов.

— Здоров, свине.

— Здоров.

— Казав святий Юрій, щоб я тебе з'їв.

— А що ти таке, що ти будеш мене їсти?

— Вовк!

— Брешеш, — собака.

— Ні, — каже, — вовк.

— Хіба ж, — каже, — вовкові їсти нічого?

— Нічого, — каже.

— Коли ж, — каже, — нічого, то сідай на мене, я тебе повезу на село. У нас тепер вибирають усяке начальство, — може, й тебе виберуть.

— Чи так, то й так. Вези.

Сів на свиню. Прибіга в село, а свиня як закувіка — аж вовк перелякався.

— Чого се ти, — каже, — кричиш?

— Та це ж я, — каже, — скликаю громаду, щоб тебе швидше вибрали за начальство.

Коли це люди як сунуть з хат з кочергами, з рогачами, з лопатами… Хто що запопав. У вовка аж дух сперло од страху. От він потихеньку до свині:

— Скажи, чого це так багато народу біжить?

— Та це ж, — каже, — для тебе.

От народ як зсадив вовка, як почав періщити, то вже йому й їсти перехотілося — насилу живий вирвався.

Як дьорне, та прямо до святого Юрія.

— Святий Юрію, — каже, — милостивий. Дай чого-небудь хоч кришечку попоїсти, а то от-от кінець віку.

Святий Юрій каже:

— Піди, там он іде кравець. Нападеш на нього та й поживишся.

Ледве потопав вовк. Перестріва на дорозі кравця:

— Здоров, чоловіче.

— Здоров.

— Казав святий Юрій, щоб я тебе з'їв.

— А що ти таке, що станеш мене їсти?

— Вовк, — каже.

— Брешеш, — собака.

— Ні, — каже, — їй-богу вовк.

— Та й малий же ти з біса. Ану, давай я тебе поміряю.

Та як укрутить у хвіст руку — і давай міряти аршином! Міряв його, міряв — уже тому вовкові й дихати не хочеться, а він усе міряє. Та приказує:

— Аршин вздовж, аршин впоперек!

Доти міряв, поки й хвіст у руці зостався. Вовк як чкурне! Та годі вже до святого Юрія, побіг до вовків:

— Вовчики-братики, таке й таке лихо.

Вони давай гнатися, давай гнатися за тим кравцем. Що тут у світі робить? Бачить — біда. Аж стоїть дерево. Він на те дерево: заліз аж на саму верховину. А вовки так те дерево й обступили та аж зубами клацають… Куций і каже:

— От як ми зробимо: я стану насподі, а ви всі на мене, усі на мене, один зверх другого, аж поки досягнемо вражого сина…

Стали вони один зверх одного — така драбина. От уже одному вовкові стати і кравця дістати. Кравець бачить, що непереливки, та й каже:

— Понюхаю хоч напослідок табаки.

Тільки-но понюхав, та як чхне:

— Апчхи!

А спідньому вчулося, що той верхнього міря та каже: «Аршин!» Та як пирсне відтіля, а вовки як посиплються наниз, та драла…

Зліз тоді кравець з дерева та й пішов собі безпечно додому. Живе собі з молодицею та їсть книші з паляницею. І я там був, мед-пиво пив, по бороді текло, а в рот не попало. От вам і казка, а мені бубликів в’язка, мені колосок, а вам грошей мішок.

Про добрі і лихі діла

Були чоловік і жінка. Та й чоловік поїхав десь, а жінка сиділа на печі. А наймит увійшов до хати та й каже до неї:

— Прийшли два монахи на ніч. Де вони будуть спати?

— Заведи їх до стодоли, най на соломі сплять.

І пішли монахи до стодоли спати. А то були святі Петро і Павло.

Сидить пані на печі, і чує вона, що дзвінки дзвонять: їде її чоловік. Випрягли слуги коні, і пан увійшов до хати. Жінка сидить на печі й плаче.

— А чого ти плачеш?

А вона так плаче, що не може обізватися.

— Не плач, мила, я сьогодні нічого злого не зробив.

А вона далі плаче.

— Чого ж ти плачеш?

— Ми все маємо, а є такі люде, що не мають де голови прихилити.

— Я вже давно перестав на таких робити, — каже пан.

А пані сказала:

— У нас у стодолі ночують два монахи.

— То най увійдуть до хати.

Увійшли монахи до хати, а пан їх кличе до вечері. Вони кажуть:

— Ми таке не їмо, як ви.

— А що ви їсте? — питає пан.

— Ми їмо сухарі й воду.

— То лягайте на ліжко спати.

А вони кажуть:

— Ми на такім не спимо. Ми спимо на соломці й на дошці.

Внесли соломи, монахи зачали говорити з паном, і пан хотів висповідатися. І зачав плакати, і сльози його капали на солому.

Рано монахи пішли, а люде кажуть: «Умер пан». Умер він, і прийшли до нього Сатана й ангел. І починають важити добрі й злі вчинки пана. Сатана поклав у свою миску злі вчинки, всі гріхи, а добрих вчинків нема, ангел не має чого покласти на свою миску ваги. Тоді взяв ангел жменю соломи, на яку капали сльози пана, і та солома переважила всі його лихі діла.

Легенди про святого Миколая

Микола Чудотворець (Микола Угодник, Микола Мирликійський), або, як його називають в Європі, Санта Клаус — у християнських переказах його образ зазнав значної фольклорної міфологізації, поєднавши в собі дохристиянські персоніфікації добродійних сил і найновішу дитячу різдвяно-новорічну міфологію. Усі українські діти з нетерпінням чекають від нього подарунків 19 грудня.

Про половчина, якого передав на поруку один християнин викупу ради святому Миколі (Давньоукраїнська християнська легенда)

Був один чоловік цнотливий і мудрий у славному городі у Києві, який мав віру велику і любов до святого Миколи. І, не знаю з якої притчі, сидів у нього половчин цілий рік, у залізо закутий.

Одного дня каже йому християнин:

— Доки хочеш сидіти у мене? Дай за себе викуп, і одпущу тебе в землю твою.

Той же мовить йому:

— Як мене одпустиш, принесу тобі викуп, а поки мене держиш, не маю що тобі дати.

Християнин же мовить йому:

— Дай за себе поруку, то одпущу тебе.

Половчин же мовить йому:

— Ти сам відаєш, що немає нікого на Русі, хто б поручився за мене!

І сказав йому християнин:

— Як хочеш, дам тебе на поруку святому Миколі.

Той же мовить:

— Не знаю його, ані він мене не знає. То як же поручиться він за мене?

Тоді християнин повів його в церкву і показав йому ікону святого Миколи, кажучи:

— Як хочеш, сьому тебе дам на поруку.

Половчин же мовить з радістю:

— Хочу! Як мені повірите, то все привезу, що винен тобі.

Думав-бо, що віра того русина в святого Миколу нічого не важить.

Дивно-бо, браття, але той чоловік анітрохи не засумнівався, одпускаючи сього полоненика, ані помислив у серці своїм, чи принесе йому викуп, чи не принесе! Тільки єдине в умі мав — поруку святого Миколи. І був певен, що за ним не пропаде.

І се мовивши, той добрий чоловік одпустив полоненика, давши йому одежу і все, що треба в дорогу, і на коня свойого посадивши, і часу давши йому на сповнення обов'язку рік:

— Брате, гляди ж, не обдури; пам'ятай, перед ким обіцяв єси принести викуп або прислати. Якщо ж обдуриш, то знай: не втекти тобі од руки поручника твого.

Той же мовив:

— Учиню все, про що кажеш.

І се мовивши, поклонився і поїхав. Їдучи ж дорогою, погану думу в серці задумав, кажучи:

— Немає глузду, воістину, у русина сього, який мене передає образу на поруку, на дошці написаному, Миколою прозваному. Що той може мені зробити? Нині вже не бачу його, і він мене вже не бачить! Як же може дошка ходити чи їздити? Хоч би і великому чоловіку дав мене на поруку, і того в своїй землі не боюся. І викупу не дам!

І ту думку маючи, приїхав у землю свою.

Домашні ж його теж думали, що нерозумно його одпущено, не відаючи сили Божої і чудес Миколи святого. Нерозумна худоба, горда суєтним багатством! Вислухавши його, не боятися йому веліли свого поручника, вважаючи все те за іграшку і самі легковажачи сим.

Не багато днів минуло, аж з'явився йому істинний і правдивий і незабарний помічник і поборник християнам святий великий Микола, кажучи:

— Чи знаєш мене, друже?

Половчин же рече:

— Не знаю. Хто ти єси?

І сказав йому святий Микола:

— Чи не я поручився за тебе, що принесеш ти викуп християнину тому? Чого ж ради тягнеш? Се кажу тобі: повези за себе викуп, а то біду тобі сотворю!

І се мовивши, невидимий став.

Половчин же, дивуючись тому з'явленню, мав його за ніщо і скоро забув про нього.

Одного разу він, сівши на коня, поїхав на поле. І з'явився йому святий Микола, і скинув із коня, і потряс ним, кажучи:

— Чи не говорив я тобі, окаянче, щоб повіз за себе викуп християнину тому, який дав мені тебе на поруку? А ти скоро забув сказане мною. Тож ще раз кажу тобі: пожалій себе сам; повези за себе викуп; а як забудеш про се, то побачиш, що тобі буде од мене.

І се мовивши до нього, святий Микола невидимий став.

Половчин же той, сівши на коня, поїхав додому, на серці маючи думку повезти скоро викуп, почуваючи себе якось негаразд після другого з'явлення святого Миколи.

Але багато п'ючи, забув про се, гадаючи, що все минуло і нічого йому не буде. Як і нині багатьох бачимо: хоч і закон Божий відають, коли найде хвороба на них або біда велика, моляться Богові зі сльозами і на поміч прикликають попів, і монахів, і

нищих старців, кажучи: люди добрі, помоліться за нас, хай помилує нас Бог заради вас; уже не будемо такі, як нині, а інший звичай приймемо, Богові вгодний. Коли ж полегшає їм в хворобі і в біді, то, здоровими ставши, удають, що нікого не знають, а на старців, жебраків бідних гордують і поглянути, немовби безсмертними стали.

Так і сей поганий половчин, коли потряс ним, з'явившись, святий Микола, тоді злякався його; коли ж минуло кілька днів, і не з'являвся йому, тоді він забув.

Аж по тім, за кілька днів, припало зібратися князів половецьких і вельмож їхніх, яких з'їхалося багато. І той половчин туди приїхав. І коли став на коні в сонмищі з ними, скинула його з коня сила Божа, невидима для всіх, хто бачив се і дивувався з сього, і стала терзати й поривати його, примовляючи:

— Чи не казав я тобі, окаянче: повези за себе викуп, щоб гірше тобі не було? Той-бо християнин з теплою вірою звернувся до мене і поклав печаль свою на мене. То як же можу я бачити його в печалі тій? Ти ж, нерозумний варваре гордий, забув про мою поруку, не побоявся суда Божого, що прийшов на тебе скоро, ані мого першого і другого з'явлення!

І сказав:

— А се нині втретє з'явився тобі. Терпи муку сю за непослух!

Страшно було бачити, браття, муки його; то головою товкло його об землю, то од землі підіймало і об землю шпурляло, то голова його була між ногами його, і до того ж невидимо, наче батогами, била його сила Божа, весь час приказуючи:

— А повези на собі викуп християнину тому!

Ті ж, що коло нього стояли, всі розбіглися; він же лежав, наче мертвий. Очевидці ж повідали, їдучи, роду його про муки, що були йому; ті ж, приїхавши, взяли його ледь живого.

І багато днів пролежав він, не можучи говорити, а коли, наче зі сну прокинувшись і підкріпившись, зміцнів, то повідав роду своїому про все, що сталося з ним, і про перше з'явлення святого Миколи, і про друге, і про кару, і про сказане. Вони ж, нічого не відавши про все, що було з ним і тільки нині почувши про се, почали гніватися на нього, таке кажучи:

— Хто такий нерозумний, як ти? Бачивши з'явлення перше і друге поручника свого, не забоявся, не повідав нам; ми ж бо думали, як раніше казав ти нам: «Кому він мене дав на поруку? Нерозумно дано мене на поруку Богові руському!»

Той же мовив їм:

— Е, не самому Богові, а святителю його Миколі!

Вони ж мовили йому:

— Хоч не Богові їхньому, так слузі його! Не відаєш хіба, який

великий є Бог руський і які дивні чудеса він творить? То й слуги його великі. Не тільки сам чинить преславні діла, але й ті слуги його. Хоч яка біда од нас буває їм, а кажуть: «За гріхи наші Бог не помагає нам». А якби їм поміг, то ні єдиного з нас не зосталося б од них! Ти ж не побоявся Бога їхнього і святителя того і, бач, що собі придбав єси! Як нині не поїдеш з викупом на Русь, то йди собі од нас, і сам один згинь, щоб і ми з тобою кари не прийняли.

І злякався половчин той, таке почувши од них, і, не гаючись, повелів рабам своїм спорядитися і стадо коней одлучити, щоб ними дати викуп, і мале стадце до того прилучити, щоб дати за поруку святому Миколі, аби вже не мучив його; був бо він багатий дуже.

І так невдовзі поїхав на Русь із кіньми тими, і не тільки викуп пригнав панові своєму, але й над те, боячись поручника свого, нашого поборника і великого помічника, святого Миколу.

Коли ж пригнав усе те до города Києва, то не їхав до двору, де було сидів у пана того, а їхав спершу до церкви святого Миколи, де було дано поруку за нього, і, злізши з коня оддалік, пішки прийшов, за собою ведучи мале стадце оте коней, і, ввійшовши в притвор, узрів ікону ту святого Миколи і, зі сльозами впавши на землю, мовив:

— Не муч мене, пане, мій поручнику, святителю Миколо! Ось викуп увесь пригнав я християнину твоєму і тобі дещицю невелику за поруку, аби не гнівався на мене за те, що я хотів обдурити вас, недобре було мені.

І се вимовивши і коні оддавши ієрєєві тої церкви, поїхав до пана свойого і, пригнавши на двір його більше стадо коней, поклонившись, мовить йому:

— Ось викуп мій, пане, а у поручника був уже!

І розказав йому все, що було з ним, по порядку.

Християнин же той, се почувши і побачивши, жахнувся серцем і здивувався з преславного сього чуда і, зразу вставши, пішов до церкви святого Миколи і, припавши перед образом його, багато сліз пролив, хвалячи милосердя його і кажучи:

— Що тобі принесу, святителю Божий, за все, що мені воздав, недостойному рабу твойому? Твоїми бо дарами увесь єсмь багатий!

І таку не раз сотворивши молитву в святій церкві його, пішов додому і скликав увесь рід свій, і плем'я, і друзів, і сусідів своїх, кажучи:

— Радіймо, що явив милість свою на мені, убогому, святитель Христів Миколай!

І розказав їм усе по порядку, що сотворилося з половчином. Вони ж усі, почувши се, наче єдиними устами, воздали хвалу

Богові, кажучи:

— Дивен Бог у Своїх, творячи чудеса через святих Своїх!

Боголюбивий же муж той сотворив празник чесний святому Миколі, як те в пам’ять його годиться творити: із всеношним стоянням і співом; попів же і монахів на обід зізвав і старців милостинею наділив.

Оповідь про святого Миколая і святого Касіяна

Якось святого Миколая і святого Касіяна послали з раю відвідати землю. І побачили вони одного разу на дорозі бідного селянина, віз якого, навантажений сіном, глибоко застряг в болоті і який робив безплідні зусилля, примушуючи свого коня зрушити з місця.

— Підемо, поможемо добрій людині, — запропонував святий Миколай.

— Борони, Боже, — відповів святий Касіян, — я боюсь забруднити свою хламиду.

— Ну, тоді почекай мене або краще йди собі без мене своєю дорогою, — сказав святий Миколай, — і, сміливо зайшовши в болото, хутенько допоміг чоловікові витягнути воза з колії.

Коли, впоравшись із цією роботою, святий Миколай наздогнав свого товариша, то був увесь в багнюці, а брудна й розірвана хламида його нагадувала лахміття бідняка.

Великим було здивування святого Петра, коли він побачив його в такому вигляді біля воріт раю.

— Ох, хто ж то тебе так забруднив? — спитав він його.

Святий Миколай розповів, чому так сталось.

— А ти, — спитав святий Петро святого Касіяна, — хіба не був там із ним?

— Аякже, але я не маю звички встрявати у те, що мене не стосується, і перш за все я подумав, щоб не вимазати непорочну білизну моєї хламиди.

— Так ось, — сказав святий Петро, — тебе, святий Миколаю, за те, що не побоявся забруднитися, виручаючи ближнього з біди, віднині будуть святкувати два рази на рік і ти будеш в очах у всієї святої Русі найбільшим після мене. А ти, святий Касіяне, задовільнись непорочною білизною своєї хламиди, а святкувати тебе будуть лише у високосний рік — раз в чотири роки.

Як Івась від пана тікав, у діда служив і з чортівкою оженився

Одна бідна мати не могла свого сина вигодувати — пустилася у мандри. Іде коло гостинця, аж на той час їде пан. Бідна мати простягає руку і просить милостині у пана. Пан здалека приглядається і каже:

— Коли ти така бідна, то продай мені того хлопчика. Я дітей не маю, то в мене йому буде добре, в мене панство велике, то усе буде його.

Ну, на теє бідна мати згодилася, взяла гроші і пішла домів, а пан Івасеві дав ріжних забавок, аби йому не скучилося. Приїхали у панський двір — приставив пан своїй панії купленого хлопчика, і вона дуже стала радісна з такої великої несподіванки. Тоді зараз хлопця вбрала і порадилися посилати до школи.

Хлопець ходе до школи і за кілька літ виріс великий. Але завше зачинає сумувати, усе йому чомусь невесело. А там до тих панів заходила стара баба сільська, а той хлопець тую стару дуже любив, бо коли вона прийшла, то він зараз пригадав собі свою матір. То що іно міг, то завше для тої старої уділював подарунки, а стара завше йому казала, що за теє колись стане йому у вигоді. І так він зачав перед нею за своєю мамою жалувати і зачав її радитися, як можна зробити, щоби дістатися до матері. Тож вона його радить:

— Як не буде панів удома, то ти набереш трохи грошей та й можеш піти мандрувати, а як будеш іти, то ступиш до мене, я тобі щось дам.

За тиждень поїхали пани у далеку дорогу, а його зоставили господарем на цілий двір. Той закликав бабу, дав їй трохи грошей і собі набрав, кілько міг, і пускається в дорогу. Тоді закликала баба до себе, дає йому якогось зілля і каже:

— На, знаєш, сину, тебе можуть злапати, замкнути до арешту, а ти коли будеш чув, що вже полягали спати, тоді приложиш зілля до замка і в той час зараз ти втвориться (відкриється).

Поцілував стару в руку та й пустився в дорогу. Іде, що може зарвати, бо боїться, щоби його хто на дорозі не пізнав. Так незабаром і зайшов до ліса — тепер вже безпечніший. Іде лісом, та й вже вечір, і таки на теє не зважає, а йде, що іно може. Дивиться, а далеко в лісі світиться. Подумав собі: треба там вступити та трохи підночувати. Приходить, відхиляє двері, а там три хлопці на ланцюгах повпинані. Прийшов до хати і каже:

— Слава Ісусу Христу!

На теє йому відповіли:

— А пан де, що ти сам приходиш?

А той Івась питає:

— Який пан?

А вони йому кажуть:

— А ти не знаєш, де ти прийшов? Таж ту мешкає людоїд. Він нас полапав та й повпинав і так нас годує, доки не будемо тлусті, а тоді бере ріже, пече і так їсть.

А він каже:

— Ну, а що ж мені робити, коли тут так? Може, я міг би втекти?

— Не можеш втікати, бо він зараз прийде, то б тебе все рівно злапав.

Аж ту за маленьку хвилю прилітає той людоїд та й каже:

— А ти ту що робиш?

А Івась каже:

— Аво заблудив та й виджу, що світиться, та вступив підночувати.

На теє каже людоїд:

— Добре, я тебе підночую.

І зараз взяв ланцюг та його припняв, тоді запалив у печі і наклав дров. Дрова горять, аж як добре нагоріло, то людоїд взяв хлопця, котрий був найтлустіший, зарізав і кинув у вогонь, а сам взяв коновку, пішов приніс води. Коли хлопець спікся — той як сів, як зачав м'ясо їсти, то іно ноги зоставив на рано на снідання і цілу коновку води випив. Тоді перевернувся на землі і незабаром захропів на всю хату.

Тоді Івась виймає від баби зілля і приклав до свого ланцюга і на диво ланцюг розмикається. Тоді притулив до другого — і той зостав відімкнений. Тоді приступив до третього — і той зостав відімкнений. Та й каже до тих:

— Тікайте!

А сам взяв той рожен, котрим людоїд хлопця пробив, як не джахне йому в горло — аж наскрізь крізь карк в землю загараздив. Виходить надвір із хати, а тамті уже повтікали і слід щез, куди пішли. Ну, тоді було годі вже де ночувати — пустився в дорогу, бо місяць світив, то було видко, куди іти дорогою. Іде ж він цілу ніч аж до рання. Рано приходить в якусь гущавину, надибає чоловіка, що збирає хворост.

— Слава Ісусу Христу!

— Слава на віки! — відповів старий.

— А що ви робите, батьку? — питає подорожній.

— А збираю патички, треба дещо зварити їсти. А ви куди такі молоденькі вандруєте?

— Я іду за службою шукати.

— А коли за службою шукаєш, то згодися в мене старого. Тобі в мене буде добре і можеш ще чого доброго навчитися і я тобі добре заплачу. Але прошу мене слухати, що я скажу робити і куди я скажу іти, бо я зараз за непослух відправляю.

Привів його до хати і каже:

— Маєш щорання принести води, позамітати хату і принести дров та їсти зварити, а більше нічого. Тілько тебе прошу, як будеш патички збирати, то щоби-сь ніде не ходив на ліву сторону — і берися до діла.

Хлопець забрався до роботи і вже раз-два покінчив, що мав наказано — тоді просить старого, щоби йому дозволив піти на прогулянку. Старий дозволив, тілько ще раз напімнув, щоби на ліву сторону не йшов гуляти.

Івась пішов і бавився, кілько хотів, та вернувся до старого. А на другий день знов так зробив, як вчора. А на третій день хлопчину аж тягне піти на ліву сторону і такой пішов. Іде, дивиться, а там така велика саджалка, що тяжко оком углянути. Слухає і чує якийсь цвіркіт горлиць. Приглядається, а там наверха на дубі три горлиці. Та й спинився, став за дубом і приглядається, що вони будуть робити.

Аж нараз позлітали коло тої саджалки і поскидали з себе крила і в ту ж хвилю поставали дуже красні панночки. А той приглядається красоті і не може налюбуватися, а потому намислився і взяв одні крильця та сховав за пазуху. Аж нарешті панночки повилазили з води, повбиралися тих дві в свої крильця, а та одна не має. Тоті полетіли горлицями, а тота остає і зачинає дуже плакати. А тоті згори кажуть:

– Іди, а за тим дубом шостим від нас знайдеш свої сукні.

Вона пішла і находить Івася зо своїми сукнями і давай ріжним способом просити. А наш Івась приглянувся красоті, що на цілий світ кращої не можна найти, і каже:

— Я тобі скажу, що я тобі тих сукнів не оддам.

А вона на те каже:

— А й хочу, аби ти не віддавав.

А він каже до неї:

— Чекай, я зараз піду до хати, возьму свій маєток.

Приходить до хати, каже до старого:

— Прошу вас, дайте мені моє зілля, я си від вас піду.

На теє старий тоді каже:

— Сину, тепер, коли мене не послухав, то колись будеш каятися. Тепер я тобі щось подарую.

І виймає старий капшучок і каже:

— На, коли схочеш їсти, то скажеш: най ту стане стіл і на нім

їдженя і пиття! І ще оден дарунок на тобі: вуздечку. Коли тя ноги зболять, то залізеш на тую панну і з неї стане кобила, то будеш мати на чім їхати. Щаслива дорога!

Пустилися молодята в дорогу. Ідуть, та й вже виголодніли. Тоді Івась вийняв капшук, потряс, каже:

— Най буде що їсти і пити!

І так вмить сталося. Понаїдалися, та Івась за капшук, сховав до кишені, а забув сказати, що вже досить і зачали Івасьові кишені наповнятися всілякими присмаками. Аж Івась замучився від себе їх відкидати, а по якімось часі через прикрість вимовив Івась, що вже повинен бути кінець, і на тім скінчилося. А як зболіли молодого Івася ноги — тоді закладає вуздечку своїй нареченій на шию і зробилася кобила хороша. Івась сів на кобилу та їде, аж земля гуде, і за якийсь час приїжджає до великого двора. І зачав розпитувати, як тото село називається, і вповіли добрі люди, як називається. Тоді переконався, що то давно колись було його село. Приїжджає на подвір'я і скидає вуздечку — зараз зробилася прекрасна панна. Приходять в хату.

— Дай Боже добрий вечір!

Стара мати відповідає:

— Дай Боже здоровлячко!

— Чи можете ви нас, мамуню, переночувати?

— Ай, мої панове солодкі, коли я навіть соломи не маю постелити!

— Та ми переночуємо на голій землі.

— Ай, мої панове, я вам не маю що дати повечеряти!

— Ей, мамуню, я ще і вам дам повечеряти!

— Ай, мої пановньку солодкі, я вам за теє дякую. Ото, щоби ви мені вповіли, чи не виділи ви мого сина, котрого я продала?

— Видів, видів, ходім вечеряти! Моя мамунцю рідна, таж я ваш син Івась, котрого ви продали панові!

— А, пановньку солодкі, Бог би з вас говорив! Та не може бути!

Стара вилазить з-за печі, обнімає свого сина, а ще не вірить, що то направду син. А Івась каже:

— Мамуню, а пам'ятаєте, як я рубав патички, там си пальчик втяв — і прошу подивіться, що він мені вже не виріс.

Стара з радости зачала плакати і свого сина цілувати і зачала співати хороших пісень з радости. Тоді стара сіла зо своїми діточками, повечеряли і ще довго-довго тішилася приходом свого сина, котрий як з тамтого світа прийшов. На другий день повставали і син дає матері тоті сукні і каже:

— Нате вам, мамуню, сховайте тоті сукні і прошу вас, щоби моя наречена не знати як просила, то не дайте їй тих сукнів, бо бисти потому не віджалували, але то вже би було пізно — а я іду

троха на полювання.

І взяв си пістоля та й пішов до ліса. Ходить цілий день, але нічого не знайшов пожиточного і так повертає без нічого додому. Прийшов, застав все в порядку і тішиться молоденькою нареченою, переночував без жодної журби — на другий день пішов знов до лісу і також нічого не сполював.

А на третій день знов пішов як звикле, ходить, та годі що сполювати. Аж дивиться — сидять на дубі три круки і клекочуть. А він тоді подивився на них та зачав цілитися, буцімто хоче до них стріляти. І так повторяв тричі, а тоті тричі злітали і знову сідали. Тоді ще раз намірив, але не стрілив, чогось йому на серці так тяжко, же не може ногами поступати — а він, бідачисько, не знав, що його ноги так тяжко зажурилися, що перед ними така велика дорога постелилася…

Приходить додому і застає тяжкий зойк матері, і здивований питається:

— Чого так, мамуню, плачете?

— Ай сину мій любий, як не маю плакати за своєю дорогою потіхою, котрої я вже не буду мати!

Син зараз здогадався, що то за штука, і каже:

— Ви певне десь дали сукні моїй жінці!

— Ай, дала, дала, сину солодкий, прошу, не свари мене, що тебе не послухала.

— Га, я вам того не винен!

— Ай, сину, я не хотіла дати — як зачала просити і клястися, та я стара дала віру. Вона казала, що на теє убирається, щоби я подивилася, яка вона красна, а коли вбралася, тоді каже до мене: «Мамуню, як мене схоче Івась видіти, то скажете, що я буду в скляних горах».

Ну, не треба вам казати, як серце роздиралося бідному Івасьові: жаль своєї мами, жаль рідного села, жаль своєї хатини. Коли поглянув на то все, в очах потемніло. Ну, та що робити, жаль ваги не має. Тоді Івась взяв, потряс капшучком, сказав, най ту буде що їсти і пити, сідає зо своєю мамою та каже:

— Ото, моя мамо рідна, Бог знає, чи ви мене будете видіти, бо зараз по обіді стоїть переді мною велика дорога до скляних гір.

І так незадовго скінчили їдження, поклонився свої мамі і каже:

— Нате вам, мамуню, той капшучок, то будете мати пам’ятку за свого сина.

Стара мати, коли почула тоті слова, ревно заплакала і каже:

— А коли ж ти, мій сину, до мене прийдеш?

А син каже:

— Може, я ще прийду, як Бог позволить.

І так старій матері трошки легше стало. І тоді пустився Івась в дорогу. Іде, вже йому все одно, най робиться, що хоче. І так пустився під таку страшно велику гору, що її тяжко оком зглянути. Іде, іде, та й тяжко до кінця дійти. А дивиться на верх гори — три чоловіки щось мовби якусь сварню помежи собою мають. Відтак приходить ближче, а вони коли його вздріли, то біжать до нього зо всеї сили. Прибігають і кажуть:

— Чоловіче, ходи з нами. Мусиш нам помогти, а ми тобі заплатимо за твої труди.

Подорожній гадає: «Треба послухати».

Приходить на гору, а вони йому показують і кажуть:

— Коли тато вмирав, то лишив нам палицю, капелюх і черевики. Палицю то таку, щоби не знати, яке море велике, то як нею махне, то ставиться дорога, капелюх, що хто його возьме на голову, того ніхто в нім не може видіти, а черевики, що хто в них взується, то що вступить, то миля, а як скочить, то дві.

Тоді нагадав бідний подорожній, що то все для нього знадобилося, і каже:

— Слухайте, я вас в інший спосіб не можу годити, тілько так. Я пущу сесю брилу з гори, а хто з вас її затримає, того буде все.

Хлопець підважив брилу і та покотилася в долину. Брати кинулися навздогін, а наш подорожній тим часом взувся в черевики і вбрався в капелюх. А тим часом дивиться: та вже двох камінь помолов на муку, а третій в саму долину покотився. Тоді подорожній взяв палицю в руки та й далі в дорогу. Що ступить, то миля, що скочить, то дві. Прийшов до густого лісу, махнув палицьою — така дорога, хоч возом їдь!

— Ну, правда, нема що казати, — подумав Івась. — Маю щастя, і то неабияке!

От уже над вечором дивиться, а там в гущавині світло миготить. Подумав собі:

— Добра річ вступитися запитати, бо часом тут можуть знати дещо про скляні гори.

Наближається, дивиться, аж його страх перейняв, там стілько ріжних гадюків, вужів, що нема де ногою стати. Плоти з вужів, кілки в плоті з гадюків. І так бідний подорожній перелякався, що навіть забув, що він безпечний, бо його не видять тоті змії. Але все одно пустився далі. Приходить близько і питається:

— А є там хто в хаті?

– Є, — відповідає старий дідуньо, котрий тими зміями рядив.

— Чи не виділи ви, батьку, де скляні гори?

Старий каже:

— Я не видів, хіба би мої звірята.

І почав їх скликати. Як то все порушилось, то аж страшно

погадати, а не так видіти. І старий каже:

— А не були ви хто в скляних горах?

Тоді всі відзиваються, що не були. Тоді старий каже:

— Видиш, що ніхто про скляні гори нічого не знає — бувай здоров!

Пустився наш Івась далі в дорогу і йде, аж земля стогне, і так нашого подорожнього захопила ніч, а бідачисько на теє не зважає, іно іде, що може, щоби скорше. Дивиться — далеко в лісі дуже ясно, мовби великий огонь горить. Приходить ближче, дивиться, а там стілько вовків, що тяжко оком зглянути. Приходить ближче, відчиняє хату, а там святий отець Миколай сидить та книжку читає. А він пізнав зараз, що то святий отець Миколай, і зняв капелюха та показався. Його святий питає:

— Чого потребуєш?

Івась каже:

— Може, ви знаєте, де скляні гори?

На теє святий каже:

— Я не знаю, але, може, мої хлопці знають.

І зачав святий скликати, і вже всі посходилися, тілько одного кривого нема. Тоді каже Миколай:

— Зачекай, бо ще нема одного.

Аж ту незадовго штикульгає кривий, а Миколай питає, чи не видів той, де скляні гори. Тоді кривий відзивається:

— О, батечку, я не видів, я заледво по тім світі ходжу, а де-би я до горів скляних зашкандибав…

Тоді Івась подякував старому, засадив капелюх на голову і йде далі, аж земля стогне. А знаєте, люди добрі, ще раз вам кажу, кілько він миль впакував, бо що вступив, то миля, а як скочив, то дві — то, знаєте, мені здається, що того порахувати не годен. І йому навіть корчі не заваджали, бо як махнув палицьою, то зараз сталася дорога, хоч возом їдь. І так тої самої ночі дивиться він, а там далеко в гущавині знов світло горить. Поступив крок, та й вже близько, а там тілько пташин, що оком не можна зглянути. Ну, і подумав Івась:

— От тепер я буду знати, де скляні гори, бо птиця найдальше летить.

Приходить до хатини, скидає капелюх і зачинає питати старця:

— Чи ви не виділи, де є скляні гори?

Старий відзивається:

— Я не можу з постелі злізти, а то я би знав, де скляні гори, але як хочете, то зачекайте, я поскликаю моїх пташок, то, може, з них хто знає, де вони є.

І зачинає старий свистати, аж у вухах глушить, і так вся

пташина позліталася. А старий дивиться на тую птицю і питає:

— А не були ви в скляних горах?

То всі разом заклекотіли, як те море:

— Ми не виділи.

А старий дивиться та й каже:

— Ей, прошу, зачекай, ту ще всіх нема…

І знов старий своїм свистом кличе, а тут прилітає три круки, а старий зачинає сварити, де вони стілько бавилися, а вони кажуть:

— Не свари нас, пане наш, ми були аж у скляних горах.

Тоді каже старий:

— Ну, то добре, тепер повечеряйте і я вам дам роботу.

Вони повечеряли, а старий за той час каже:

— Як вони тебе будуть нести, то будуть тебе питати, чи ти видиш скляні гори, а ти хоч будеш видів, то скажеш, що ні! Аж як буде тобі здаватися, що вже минаєш ті гори, тоді скажеш: уже виджу, то вони тебе зараз пустять.

І сказав старий до птахів:

— Ото коли ви зо скляних гір, то запровадьте того чоловіка на скляні гори.

Вони зараз взяли Івася і кажуть:

— Що ж, небоже, мусимо тебе на крилах нести, бо ми не можемо так землею іти, як ти.

Та й взяли його на крила і понесли білим світом. Тож летять, що сили мають, аж перелітають над морем і кажуть:

— А пам'ятаєш ти, як ми сиділи на дубі, а ти хотів нас застрілити? А тепер ми тебе кинемо у воду.

І пустили бідного Івася в воду, а коли вже мав втонути, то другий крук підлетів і взяв на свої крила та й несе і каже:

— Та ти його не стріляв, іно мене, то він не має права тебе топити, іно я можу.

Та й також пустив, а коли вже він приближувався воді, то третій підлетів та й вхопив його на свої крила і каже:

— Та де я тобі дам утопитися — а я на кім за мою кривду помщуся! Таже ти на мене як стрілив, то мені аж пір'я затріпотіло. Я би тебе за це зараз втопив, але я хочу, щоби ти ще зобачив тоті гори, котрих ти дуже хочеш видіти. — А за хвилю каже: — А вже видиш?

А той дивиться, але таки направду не видить. А круки раз по раз питають:

— Чи вже видиш?

А хлопець каже, що ні. Крук розізлостився та й шелесть у воду, а коли уже до води долетіли, то його перший крук на крила хапає:

— Не бійся, я тобі не дам утопитися, тільки щоби був ласкав нам наказати про тоті скляні гори, як там тобі буде поводилося.

Летять вони, летять, що сили мають, аби скорше занести. І вже море проминули і питаються:

— А видиш?

Але Івась каже, що не видить. Аж вже Івасеві здається, що вже минає тоті гори, тоді каже:

— Тепер вже трошки виджу.

І круки зараз взяли та й пустили його на землю. А коли бідний Івась став на землю, то скляних горів ані зазором не видати. Став бідний під горою та й тяжко заплакав. Тоді подумав Івась про свій цілий вік, пригадав собі щастя, яке мав у панів, котрого не хотів шанувати, а врешті вирішив, що то ніц не поможе. Що зачав, то треба скінчити, і далі пускається в дорогу.

А знаєте, люди добрі, скло слизьке — хоч черевики порядні, та що з того: що вилізе він до половини гори, то знов зісунеться. Нарешті подумав си:

— Треба черевики скинути…

І що ж доброго зробив? Як визувся, то і кроку не ступив. Далі назад взувся і поволі з тяжким трудом видрапався на скляну гору, а там вже вийшов на рівну дорогу, і тоді вже далі своїми черевиками що ступить, то миля, а як скочить, то дві, і так до вечора зайшов до якоїсь хатини. Дивиться, а там світло видко.

Приходить ближче: якесь диво! То такі покої, що тяжко оком зглянути. Приходить ближче та й входить до сіней, дивиться, а там стара якась відьма з тарелями їсти носить. А наш Івась давай приглядатися, що за чудо. І дивиться, а там сидить три панночки, а межи ними його любка також вечеряє! Ах, Господи Боже, і подумайте, люди, як йому тоді на серці було!

І став бідний Івась в куточку та очей не спускає, бо си добре вважає, коли наречена подивиться до порога, то він зараз капелюха підойме та й вона його увидить. І так сталося: Івась підоймив капелюх, вона його зобачила і зараз закликала до себе. А коли стара відьма принесла їсти, то вона Івасеві казала, щоби і він з нею їв. Ну, знаєте, він був голодний, то таки добре замітав. Його ніхто не видів, але стара здогадалася і каже:

— Мені здається, що я ту живу душу чую. Може, ту мій зять прийшов, та не хоче показатися?.. Ну, прошу, зятю, як ти є, то покажися!

Тоді панна йому показала на міги, щоби показався, і він так зробив. Стара його привітала і каже:

— Добре, зятю, прошу, сідай та вечеряй, бо завтра рано я тобі роботу дам, бо я хочу видіти, чи ти вмієш робити…

Полягали вони спати. Рано повставали і стара принесла на

снідання горнятко кави і маленьку булочку. Івась поснідав, тоді стара принесла скляну сокиру і каже:

— На, іди там до того ліса, що по лівій руці, щоби той ліс вирубав і в стоси поскладав, і нà тобі кулак пшениці, зараз засій і там зачекай, заки виросте, та й позбирай, щоби було що молоти на коровай.

Бідний Івась зажурився тяжко, бо знав, що він того не зробить, але все одно — послухав наказу і пішов. Приходить до лісу, а він такий, що йому кінця не видко… Прийшов до першого бука та кламснув сокиркою на початок — а сокира на мак розсипалася. Тоді наш Іван тяжко зажурився і каже:

— То вже моя така доля щербата, а більше нічого! Най ся діє воля Божа!

Сідає під буком та й плаче, що перед собою і світа не видить. Аж ту дивиться — приносить його наречена йому їсти і каже:

— А ти що ту робиш, Івасю? Та ти ще і не зачинав нічого робити! Таже скоро мама прилетить оглядати, чи ти добре поробив, а ти навіть не зачинав! Як же тепер з тим буде?

Івась каже:

— Роби, що хочеш, я того не розумію, що твоя мама каже робити…

А його наречена притиснула до свого серденька та й каже:

— Не журися, якось тото буде! Сідай та обідай, не бійся, я то все впорядкую.

А нашому Івасеві аж серце калатнуло з радости, і сідає та й обідає, бо знає, що вона вже з тим дасть раду. Пообідав, та й вона йому каже:

— Лягай, Івасю, поклади мені голову на коліна, я тебе приголублю.

І зачала в голові шукати, і наш Івась заснув, бо, сказати, був дуже змучений. Тільки-но він заснув, то зараз — бий її Божа сила — далася панна на штуку, поскликала чортів, а тоті раз-два з тим дали раду. Пробуджується, дивиться, а там стілько стосів, що тяжко оком зглянути, а всі в порядку такім, що йому найменше треба два роки тото робити, щоби так поскладав до такого порядку. Тоді подумав наш Івась:

— Ото, яку то чорти мають силу! А бодай їм зогнила!

Дивиться — а там такі стирти пшениці, що тяжко оком зглянути!

— О Господи, чи я сплю та мені сниться, чи то таки правда?

Але наречена каже:

— А видиш, ти сниш, а я працюю за тебе, щоби ти не повстидався перед старою моєю мамою. Слухай, Івасю, я іду додому, а тут незадовго мама прийде обглядати. Пам’ятай, що би-

сь знав, як з нею рихтуватися. Виріжи си доброго грабчука і, коли вона прийде та й скаже: «А як ти ту, зятю, спорядив? Най-но я подивлюся, чи ти вартий бути моїм зятем». А ти вже ломаку нарихтуєш і скажеш: «Прошу!» Та й зараз намотаєш косу на руки, а ломаков так лупи, що сили будеш мати, а все питай: «А так добре, чи ні?» І так будеш бити, поки не скаже так, як має бути.

Так Івась і зробив, тілько й роботи має, що вишукати доброго грабчука, і далі жде на стару відьму. Аж ту пополудню летить вона, як шалена. Прилітає і давай чіпатися нашого Івася:

— А що, зятю, спочиваєш? Ходи, най перегляну, чи ти добре справився.

А наш Іван по наказі все зробив, як ухопить та як зачне бити, аж відьмі навкучилося. Тоді каже:

— Зробив, зробив досконало, ходи домів і не вповідай нікому, що я стоси рахувала, бо я з того дуже рада, що такого зятя достала.

— Та нащо би я вповідав, таж то ваша власть!

— Ну, я іду, а ти незабаром приходи.

І полетіла до своєї хати, а Іван ззаду іде та й си гадає:

— Ото, який то в чортів закон, що їх так треба дуже бити!

Приходить він до хати, а стара, якби не бита, порається коло вечері і зараз запросила зятя сідати та й щоби ішов на вечерю. Саджає за стіл і каже:

— Сідай та вечеряй, бо завтра треба рано встати та щось робити, бо то на весілля треба добре зладитися, бо ми з великої фамілії, то треба всіх запросити.

Повечеряли, полягали спати, рано повставали, а стара дає снідання, як вчора, та й каже:

— На, снідай, бо я тобі зараз дам роботу.

Той поснідав, стара принесла решето, одну цеглу і одну дощину та каже:

— На, іди там на тую долину і там вичерпаєш зо ставу воду решетом, а з тої дощини наробиш бочок. Як воду вичерпаєш, то рибу в тоті бочки поскидаєш, і нà тобі кулак гречки, засієш. За той час, ніж ти з тої цегли поставиш покої, то гречка виросте. Тоді щоби тую гречку змолов, і там позаносиш до спіжарні, а я тобі обід вишлю.

Івась забрав тото знаряддя і пішов до ставу, положив коло себе дощину і цеглу та й зачинає черпати воду решетом. А знаєте, як то воду решетом черпати. Аж ту виносить наречена обід та й каже:

— Ото, я не сподівалася, щоби ти так все вибудував!

А наш Івась як не крикне:

— Того ніхто не може зробити, хіба тілько чорти!

Тоді сказала наречена:

— Ей, що ти журишся. От, сідай та обідай, а по обіді то ти все поробиш.

І наш Івась сів та Й обідає, а коли пообідав, то наречена каже:

— Лягай, Івасю, поклади мені голову на коліна, я тебе приголублю.

Наш Івась скоро ліг, та й зараз захропів, буцімто вже спить, а тота тоді взяла помаленьку голову відсунула, та як не встане, як не свисне — в тій хвилі зараз позліталося таких багато чортів, що тяжко оком зглянути, а кожен з решетом. Тоді подумав си Івась: «О Боже милий, яка Твоя пречудна сила, добре, що Ти стілько ангелів сотворив, що вони їх в небі побідили, коли вони хотіли над Твоїм царством запанувати!»

І в той час зараз чорти воду вичерпали дочиста. І дивиться Івась — а вже тих бочок стоїть стільки, що іно рибу решетами зносять, тяжко оком зглянути! Ту вже і покої такі красні, що аж очі до себе беруть, та бо вже і гречка цвіте, тут вже і млин стоїть, вже пшеницю молотять — а Івась хропить на все горло, щоби чорти не здогадалися, що він не спить. Ну, в короткий час вже і гречка стоїть в копах, а млин як десь взявся, так і не знати де подівся. А там дивиться Івась, а вже й чорти позникали!

А наречена прилітає та й каже:

– Івасю, вставай, вже-сь виспався, подивися, кілько я вже зробила, а ти спиш та навіть ти не в голові, що мама казали, щоби на полудне було все готове. От як вони прийдуть обглядати, та пам’ятай, щоби-сь знав, як зарадитися з тим, бо то не жарт. Знаєш, моя мати то дуже тебе не любить і мене за тебе не хоче дати, то вона би тебе стратила, щоби іно спосібність найшла. Тож прошу тя, коли вона тут прилетить обглядати, возьми си доброго каменя і бий та питай, чи добре, а вона буде літати як шалена по найменших кутиках. Бувай здоров! А, ще-м ти забула казати: як прийдеш додому, то по вечері тобі моя сестра коня всідлає, щоби-сь їхав по гостей. То си пам’ятай, щоби-сь добре уважав, бо ти на такім коні ще ніколи не їхав, то тя може зрадити. То возьмеш собі три грабчуки і два застромиш за ремінь, а третій в руку, і як сядеш на того коня, то так щоби-сь бив, що сили стане, і завше будеш питати: «Куди?», а більше нічого щоби-сь не казав. А знаєш, як будеш сідати, то сідай ззаду, спереду не можна, бо він би тя забив. То, знаєш, мій тато тебе буде везти, а він мене дуже любить, то він по всіх силах буде старатися, щоби тебе згладити із того світа. А як приїдеш, то вже буде гостей багато. Мене посадять за стіл, а в котре місце, я й сама не знаю, і скажуть, щоби-сь відгадав, котра твоя жінка, а як не відгадаєш, то все пропало. То щоби-сь добре уважав, я буду квіткою телепати на

середині голови, а ти скажеш: «То та моя». І покажеш пальцьом на мене. А відтоді щоби мене завше слухав, що я скажу робити.

І розійшлися, а наш Івась все розмірковує в голові і гадає:

— Коби так вдалося, то би не було зле…

Та й сідає і розважає, що з тим робити: чи так робити, як йому наречена казала? Де ж то можна так родичів бити? Ну, то вже в чортів такі звичаї, а більше нічого — і далі пішов покої обглядати. Входить і дивиться — ах, яка ж то краса! — аж очі до себе бере. Аж ту дивиться, стара відьма летить мов той вітер, аж заслинилася… Прилітає та й зачала кричати:

— А де ти, зятю, і що ти ту доброго зробив, най іно я подивлюся, чи ти варт моєї доньки за жінку.

А наш Івась вже каменяку добру має та й так златав стару, що вона іно трохи літна (ледве тепла). А проте й далі стара в кожен кутик заглянула, чи все гарно, чи до сподобання, тоді каже:

— Ну, зятю, прошу, перестань бити, бо вже більше я тебе не буду контрулювати. — І далі вже говорить, як направду рідна мати. — Тепер ходи, за то будем робити весілля.

Приходять додому і стара каже:

— Ну, старий, вже наш зять все поробив, що треба, зачинаймо лагодити весілля! А ти, доню, іди зладь шваґрові коня, бо його ноги болять по тяжкій праці.

Тоді довідався Івась, котра старша сестра, і тая зараз пішла, а стара виймає цілу паку листів і каже:

— На, знаєш, тепер маєш тоті всі листи роздати і зараз приїжджай, бо тої ночі має весілля скінчитися і ти маєш забратися, щоби-м тя не виділа, бо я тепер знаю, що вже з тобою нема що робити.

Івась взяв листи в кишеню, виходить надвір, а сестра тримає коня такого, що аж страшно дивитися на нього, і каже:

– Іди та сідай, бери уздечку!

А його вже дармо здурити, бо він вже на той спосіб вчений. Тоді Івась пішов, вирізав три порядних костурі, два застромив за ремінь, а третий взяв в руку та й далі на коня сідає і як не візьме мастити по голові, що сили має, а при тому нічого більше не каже, іно завше питає:

— Куди?

А той, мовби хмара, валить по бескидах, що вже Івась не знає, на котрім світі він живе, чи, може, і кості його рознесе чортяка… А де іно на яке ровище приїде, то там вже виходить якийсь ніби пан, Івась іно йому подасть листа, а більше нічого не каже, і так за короткий час всі листи роздав і не спам’ятався, як його кінь привіз перед ту хату, звідки виїхав.

А там уже гостей повно, а за столом повно дружок, а всі

вбрані як одна. Він злазить з коня, а стара вийшла коня відбирати і іно тяжко зітхнула, коли подивилася, що коневі так тяжко голова збита, що кров кавалками валить, а прецінь нічого не каже. Тоді взяла коня, не веде до стайні, та веде до кухні. А Іван добре знає, що то за кінь, але нічого не каже, гадає си: «Бери тебе, чортяко, біда!»

А потому стара виходить і каже:

— Прошу, зятю, на весілля. Придивися і пізнай свою милу, бо як не пізнаєш, то задармо твої труди, що-сь тілько напрацювався.

Але Іван іно подивився, а на одній голові хитається квітка, та й зо всеї сили крикнув:

— А ось тота!

Тоді чортам пішло по носі, бо мусили зараз подружки з-за стола висунутися, а пустити молодого християнина до чортихи. А далі розпочалося дарування, але не таке, як в нас, бо молодого дарували грішми, а молоду череп'ям. Не міг же Івась надивуватися таким подарункам, а молода каже до нього:

— Най тебе тим дарують, чим і мене, бо то саме золото, а ті гроші, що тобі дають, то череп'я.

Івась зараз послухав, бо знав, що то правда, що вона каже, і зараз сказав:

— Прошу вас, панове гості, даруйте мене тим, що мою молоду.

І дарують і танцюють, що аж мило дивитися. А незабаром скінчилося дарування, тоді пообідали, і далі стара каже:

— Ну, тепер, зятю, ходи, дам ти віно, яке си сподобаєш, таке си возьмеш.

І виходять з-за стола, а його жінка каже:

— Пам'ятай, щоби-сь не брав тих скринь, котрі тобі будуть давали, іно тих три колодки, що коло груби, осикових. Бо то таки справжній маєток. Хіба найбільший пан такий маєток має.

На теє Івась головою кивнув:

— Ото, допоможи, Боже, тото додому приставити — буде чим жити.

А стара питає:

— Ну, зятусеньку, чого хочеш? Буде з тебе тих три скрині, в котрім маєш ціле віно за мою донькою.

— Ой, знаєте, мамо, я не хочу від вас нічого, іно тих три колодки, що коло груби.

А, милий Боже, якби стару хто окропом попік! Як не крикне, аж земля стряслася!

— А то-м си вигодувала доню, котра мене тепер так тяжко грабить! Ох, бодай ти мене більше не виділа, ані я тебе! Та ти з ним так, якби вже двадцять літ жила! На ти тоті колодки і зараз

забирайся з моїх очей, щоб я тебе не виділа вже на своїм помешканню!

І зараз Івась забрав своє віно, перехрестився і пускаються з молодою в дорогу. А коли вже вийшли, як не зачнуть чорти заводити, як не зачнуть шаліти, що аж земленька стогне! А Івась бере черевики на ноги, а молоду на плечі, і гадає си: «Коби якнайскорше звідси втекти!»

Та що ступить, то миля, а як скочить, то дві, а чортиха жене, аж земля деренчить. Бо з того жалю чорти розлютилися та й пустилися в погоню. Як влетіли до лісу, як зачали дерева ломити, вітрами колисати, то де який був листок, то облетів, і не могли нічого порадити, бо молодята вже були далеко. І мусили вертатися додому, а там як не зачнуть сваритися і каятися! А далі посилають найстаршу доньку, щоби їх у дорозі здогонила і зараз таки на тім місці смерть їм поробила, а той маєток забрала і роздала межи бідних чортів.

Сестра пустилася в дорогу і так летить, аж заслинилася. А панна молода притулила вухо до землі та й каже:

— Ей, біда, небоже, за нами моя сестра летить! Вона нас як здогонить, то нам смерть поробить, бо вона дуже недобра. Але знаєш, що я зроблю — я перекинуся красним зіллям, а ти парканом, а вона любить дуже зілля нюхати, і коли ту прилетить, то все забуде.

І зараз таке красне зілля зацвіло, аж мило дивитися, а Іван перекинувся парканом, а зі скринь зробили два одвірки і двері. Аж ту прилітає сестра, стала і дивиться, а далі помаленьку вступила за паркан і зачала си тото зілля любувати, бо то вона іще такого красного цвіту навіть не бачила в житті. І налюбувалася, натішилася та далі полетіла додому. Прилітає і каже:

— Не могла здогонити, бо, знаєте, здибала дуже ладний зільник зо зіллям і дуже ладний паркан, а одвірки то аж мило дивитися і двері також такі красні, що до того зілля пасували.

На тоті слова стара закричала:

— Ей, нерозумна доню, та ж той паркан — той шахрай, а одвірки і двері — то моя праця, а то зілля — то наша зрадливиця. О, добре би була-сь зробила, щоби-сь була паркан поломила, а зілля позривала — тоби-сь була добре зробила!

Ах, як старий не крикне на наймолодшу:

— Ану, полети і так зроби, як мама каже!

І тота в погоню летить, що сили має. Тілько зараз почула сестра сестру і каже:

— Знаєш що, вже моя друга сестра летить!

Бідний Івась зажурився і каже:

— А що ж тепер будем робити?

— Ей, коли я з тамтою порадила, то з тою скорше пораджу, бо тота цілком дурніша від тамтої. Знаєш що, я перекидаюся ставом, а ти качуром, та й плавай, ряску збирай.

І зараз так зробилося. Молодша сестра прилітає до ставу та й вже нема куди летіти. Стала, подумала, подумала, а без той ставок було їй страшно летіти, та й вернулася додому. Прилітає додому і каже:

— Ой, не виділа я ніде зілля, тілько ставок, по котрім качур плавав дуже хитро.

Ах, як не крикне стара:

— Тумане, то наш зять качур, а став — то наша донька. Треба було його забити і була би-сь добре зробила.

Та й далі вже пустилася стара і летить вітрами, що аж повітря хитається. А панночка також її почула і каже:

— Тепер наша біда, бо вже мама летить. То я перекидаюся старою капличкою, а ти старим священиком та й відправляй, а як буде тебе питатися: «Чи не виділи ви яких двоє людей, то ти скажеш, жи-сь видів, як тота церква ставилася, а я на священика став тоді, коли ішли двоє молодих людей».

От прилітає стара, дивиться і каже:

— Панотче, чи не виділи ви ту двоє людей?

А старий обзивається:

— Видів, серце, але вже давно, ще іно як тую капличку ставили, а я іно тоді на священика вийшов, то ішло пару людей дуже красних…

Стара стала, подумала та й каже:

— Ну, то нема що робити! Та ж тота капличка така стара, що вже валиться, а то діялося вчора.

І полетіла додому щосили. Прилітає і каже:

— Брешеш, доню, я не виділа ані зілля, ані ставу.

А старий каже:

— Ах, негідна доненько, одна з другою мене та й маму дурити! А бодай вас качка брикнула!

Тоді стара зачала вповідати, що виділа в дорозі стару церков і старого священика. Ах, на тоті слова як не зареве старий, що аж страшно слухати:

— А ти, стара відьмо, та ти така дурна, як вони обидві! Та же каплиця — то наша донька, а священик — то наш зять, бодай розпалися! О, чекай, я того зараз буду знати, що з тим зробити!

І полетів по-чортівському. Ну, і що з того? Летить, та й нема церкви. Прилітає аж недалеко села, аж тоді його донька зачула і крикнула:

— Ой біда, тато жене!

Тоді Івась вбрав капелюха на себе, а вона зробилася бабою жебрущою, а його ніхто не видить, бо в капелюсі. Здоганяє старий та й каже:

— Чи не виділи ви ту двоє людей молодих?

— Ви мене питаєте за молоді люди — та я вже багато виділа в житті!

— Але я питаю про нових, може, тепер які прийшли до села?

— Е, та ту прийшло двоє, але вже поженилися — то, чуєте, якісь такі, що вона перше хрестилася, ніж шлюб брала.

Ах, як заридав старий чортяка, та й полетів як шалений! А Івась капелюха з голови скинув, а панна знову панною стала та й ідуть, аж серце радується. Приходять на материне подвір'я, Івась кинув тоті колодки та й скрині і почав кликати:

— Відчиніть, мамуню!

А стара з радости як скочила з печі, мало не забилася! Біжить та й відчиняє. О Господи, яка ж то радість, як стара мати вздріла свого сина! Встає, вітає, з радости тішиться, плаче та й свою нужду розповідає. Тоді невістка зараз сказала до старої:

— Мамуню, давайте вечеряти!

А стара зараз капшучком потелепала та й зараз вже є що їсти і пити. Повечеряли і полягали спати. Дивиться Івась, а надворі щось блищить. А мама питає:

— Ви, діти, не знаєте, що то так світиться?

А невістка каже:

— То колодки осикові — іди, Івасю, забери до хати!

Виходить Івась, дивиться, а то такі три красні скрині, що аж мило дивитися! Бере Івась до хати, але ані суди Боже одної рушити! Тоді Івась здивувався, що недавно ніс три, а тепер одної не може, і закликав жінку, щоби помогла. Зараз повиходили обидві з мамою, помогли то вносити, а коли повносили, давай маєток переглядати. Ох, Боже ласкавий, аж очі до себе забирає! Така краса, що аж мило дивитися! Повідкривали, а там саме золото і різні сукні, що аж очі до себе беруть! Переглянули, та полягали спати.

На рано повставали, пішли до ксьондза, дали знати тую річ, що панна ще не хрещена. Зараз священик казав її привести і вихрестити. І так зробили. Назвали Івасеву жінку Ірина і зараз заповіді виголосили, і зачалося весілля.

А мене на весілля запросили за музику. Але як гості за столом сиділи, то мав тоді музика вечерю носити. А коли господиня дала пироги, то я собі сподобав та почав з радости їсти. Господиня теє як вздріла, як мене гримнула хохлею, то я як скочив, а там стояла бочка з водою — та я зашпортався, на тую бочку впав та втопився. І відтоді мене нема.

Святий Миколай карає жінку, що не шанувала неділі

Була така жінка захланна, що не шанувала ніякого свята і пішла раз у неділю коноплі брати. Бере вона, бере, аж ту задзвонили в церкві на «Достойно». Вона дивиться, а до неї йде старенький дід. Прийшов, став та й дивиться, нічого не каже, та й вона нічого. Далі він усміхається та й каже:

— А що, жіночко, дуже пильно з роботою?

А вона каже:

— Та що маю дармувати?

А він каже:

— Ну, а що ся тобі за тото належить?

А вона нічого не каже. Тоді він до неї:

— Вибирай собі, що волиш: чи тут зараз каменем стати, чи двоє дітей плекати?

А вона каже:

— Та вже волю двоє дітей плекати.

— Добре, най тобі й так буде!

Та й обернувся та й пішов. А то був святий Миколай. Ледве він обернувся, а тота жінка дивиться, а їй дві гадини причепилися до грудей, та й ссут, так тягнуть, а хвостами так б'ють! Заки дійшла додому, то геть їй із боків кров текла, такі рани хвостами набили. І вже її не поверглися аж до смерти.

Святий Миколай і три студенти

То як ще святий Миколай ходив по світі, то зайшов був раз на ніч до одної корчми. А той шинкар то був великий злодій: хто в нього ночував, то він того різав, м'ясо пакував у бочки і потім варив та пік для інших гостей. То акурат перед тим ішли три студенти до школи, і він їх так порізав. А як святий Миколай зайшов до тої корчми, то він знав, що там діється, та й каже до інших гостей:

— Ану ходіть, подивимося до шинкаревої комори!

Пішли там, отворяють, а там усюди кров, людські кості, а ще одна бочка повна людського м'яса. То святий Миколай поблагословив тото м'ясо, а з нього зараз зробилися назад ті три хлопці та й повискакували з тої бочки.

І тоді люди схопили корчмаря і забили, а корчму спалили.

Злодійська свічка

Якийсь злодій та вкрав двоє коней. Тільки недалеко й від'їхав на них — кинулися вслід люди. Ось-ось наздоженуть. Бачить злодій — непереливки. Давай він святому Миколаю Угоднику молитися, порятунку просити.

— Як врятуєш, святий Миколаю, то поставлю тобі свічку, та таку велику, як кінська нога. Спаси мене цього разу, то вже ніколи не крастиму.

Коли це являється перед ним святий Миколай. Кинувся йому в ноги злодій:

— Порятуй, святий Миколаю. Свічку тобі поставлю, як оця коняча нога.

— Гаразд, — відповідає Миколай. — Бачиш ондечки волячий кендюх лежить. Розріж його негайно і сховайся туди.

Так і зробив злодій. Як наїхали люди, дивляться — коні крадені стоять, а нікого немає. Тільки кендюх волячий лежить.

– І де той злодій подівся? — дивуються люди. — Чи, може, злодія ніякого не було, одна мана?

Забрали своїх коней та й поїхали геть. Тоді знову явився святий Миколай і каже:

— Поїхали вже люди, можеш вилазити.

Виліз злодій з того кендюха, ледь дихає:

— Ледь не вмер, такий там сморід.

— Отак і мені ті свічки смердять, що ставите з краденого.

Пригоди діда-гуцула

Служив чоловік при війську двадцять штири роки. А мав двадцять штири роки, як ішов до війська. То був гуцул. І відпускають його з армії, би йшов додому. І дають йому на дорогу три хліба і три гроші. Так заслужив за такі роки. Іде він додому з тими хлібами і тими грішми. І вже вечоріло. Доходить він до одного села, а там лежить старий чоловік.

— Що ви тут, дідуню, лежите? — питає.

— Я з голоду не годен устати.

Він дав йому оден хліб і один гріш. І пішов далі. Здибає другого, що сидить.

— Що ви, діду, тут сидите?

— Я з голоду не годен далі йти.

Дав йому хліб і гріш і йде далі. Здибає третього, що сидить тамка. Поклонився до нього.

— Що ви тут, діду, сидите?

— Я голоден і не годен далі йти.

І він дав йому той третій хліб і третій гріш.

І пішов він далі, і вже смерклося. А село далеко. І він приготувався ночувати коло одного потічка. Заснув він там, і сниться йому, що прийшов святий Миколай. І зробилася велика ясність. Він пробудився — є святий Миколай. І питає його святий:

— Що ти хоч за то, що ти накормив трьох людей? Подумай, що ти маєш у мене просити. Ти можеш просити собі Царства Небесного.

А він каже:

— Я нічого не хочу, лиш хочу такий столик, щоби де я його поставлю, там попоїв і випив.

— А ще що хочеш? — питає святий.

— Ще хочу таку файку (люльку), аби я собі закурив, як попоїм.

— Подумай, чоловіче, що ти маєш собі третє просити.

— Хочу таку торбу. Аби що я хотів, я би взяв у ту торбу. Аби саме воно в торбу зайшло.

І святий Миколай відійшов від нього. А він ляг і спить далі. Ніч. А рано він пробудився — голоден. Умився в потоці та й такий голоден. І подумав: «Коби мені з'явився той столик, що святий обіцяв. І коби з'явилися мені файка й торба». І з'явилося то все. І він попоїв, закурив, торбу на плечі і пішов. А столик і файка зникли, іде він далі, йде, і приходить друга ніч. Ночує він на полі. І сказав, щоб з'явився йому той столик, аби попоїв. І з'явилося йому то все. І він попоїв, столик зник, а він з торбою пішов далі.

І приходить він до одного села. А то було ще за панщини. Він дивиться, а там пани б'ють одного чоловіка. Дають йому двадцять п'ять буків, що не йшов на панщину. А той гуцул приходить до них і каже:

— За що ви б'єте чоловіка?

А вони кажуть:

— Лягай на столець. І дамо й тобі двадцять п'ять буків.

А він каже:

— Фіть до торби!

І тоті два гайдуки й пан в торбу залізли. І він взяв торбу на плече і пішов далі. А тут уже смеркається. Він думає, де ночувати. Несе тих трьох у торбі, і не важкі вони йому. Зайшов він у місто, іде собі. А назустріч пан іде і його паличкою по голові.

— Що ти, хлопе, ходиш по тротуарі.

А він каже:

— Фіть до торби!

І пан шуп у торбу. Та й пішов гуцул далі. Здибає корчмаря з псом. Корчмар:

— Гуджя! Гуджя на діда!

А він:

— Фіть до торби!

І корчмар з псом скочив у торбу. А він торбу зав'язав та й іде далі. Вже зовсім смерклося. З'явився йому той столик, попоїв він, закурив. А він уже на поле вийшов. І дощ іде, і нема де ночувати. Дивиться — стоїть дім двоповерховий. Іде до того дому, хоче там ночувати. Вийшли панові слуги.

— Йдіть геть, діду, бо тут невільно ночувати.

Пан мав той дім, такий прекрасний, але в нім пан не ночував, бо там приходили у дванадцятій годині чорти. Слуги повіли про діда панові, а пан каже:

— Добре є. Відкрийте йому найбільшу кімнату нагорі і най там спить.

Пан хотів знати, чи він переночує там. Та й пустили його до тої кімнати, і він там спить.

Дванадцята година ночі, отворяються вікна, такий шум. Заходить одинадцять чортів.

— Добре, діду, що ти прийшов. Ми тебе ждали.

Дід каже:

— Фіть до торби!

І всі одинадцять в торбу залізли. Дід зашпилив торбу і поставив під голову. І спить далі. І тут летить дванадцята, чортиця, з козою кривою. А він каже:

— Фіть до торби!

І чортиця з козою в торбу.

Спить він до самого рання. А рано пан посилає слугів забирати мертвого діда. А дід каже:

— Чо ви мене так рано збудили? Я ще спати хочу.

Пішли слуги і повіли панові:

— Дідо живий.

Тоді пан сам іде до діда, але не каже «діду», а каже: «пане».

— Пане, ходіть до мене на снідання.

Пан нарихтував дідові їсти й пити. А він не хоче нічого, бо має свій столик. Питає дід-гуцул пана:

— У тебе є кузня?

– Є.

— Заклич двох здорових челядників і підемо в кузню.

Заходять у кузню, кладе гуцул торбу на ковадло і челядники б'ють молотами по торбі.

Кажуть пан і гайдуки:

— Пусти нас. Вже панщини не буде, лиш пусти нас.

І він пустив їх, і панщина скасувалася. Проситься пан, що паличкою бив його по голові:

— Випусти мене. Більше пан хлопа бити не буде, — сказав.

І випустив дідо його. А корчмар проситься:

— Випустіть і мене. Вже більше не буду хлопів споювати. Ані псами цькувати.

І випустив його з псом.

Просять чорти:

– І нас випусти.

— Присягайте, що підете з панового дому геть, більше не будете в пановім домі.

Вони присягнули, що вже не будуть у пановім домі. І він випустив їх. І взяв води свяченої та як кропне чортів, а чорти в той димник у кузні повтікали.

Забирає пан діда-гуцула до себе. І каже:

— Діду, ти будеш у мене, доки жиєш. Я тебе не відпущу від себе.

А дід-гуцул каже панові:

– Іди вже до того дому жити. Там уже більше чортів не буде.

А дід-гуцул не хоче в пана бути, бо він має свій столик, де хоче, там їсть. І ходить собі дідо по світі далі, а тут приходить смерть з косою.

— Досить тобі, діду, по світі ходити. Ти насміювався з людей, ти насміювався з чортів. Досить тобі того, треба вмирати.

А дід каже:

— Фіть до торби!

І зайшла смерть з косою в торбу. Дідо зашпилив торбу і ходить собі і носить торбу. Носить один рік, носить другий,

третій. А на світі ніхто не вмирає, бо смерть у торбі. Ані худобина не гине, ані мухи не гинуть — нічого на світі не гине, бо нема смерти ні на кого. У торбі смерть. Люде Бога не бояться, бо ніхто не вмирає, нема смерти, люди бавляться, п'ють, ріжуться, а вмирати ніхто не вмирає, бо нема смерти. І людей намножилося доста в світі, і мух — всього.

І Бог не міг витримати, що так люди согрішили. І послав Бог до діда ангела, аби дідо пустив смерть, дідо випустив смерть з торби, і смерть його першого скосила, і дід умер.

По смерти іде дідо до царства. Каже ангел:

— Як ти підеш до царства? Ти не просив собі Царства Небесного, а просив торби.

Та й не приймають діда до царства, їде дідо до пекла. Приходить дід-гуцул під пекельську браму, а чорти як побачили його під брамою, то позамикали пекло і не пускають діда. Вернувся дідо знов до царства, проситься у святого Петра. І каже святий Петро:

— Заходи, діду, до царства.

А я пішов до Родовець, і купив горнець, і цій байці конець.

Про милосердя і заздрість

Була собі вдовиця і дуже бідно жила. І мала вона одну дочку. Дивиться вона, іде до них бідний чоловік. Прийшов до хати і просить жінку, щоби дала йому якусь милостинь, бо він бідний. І жінка дала йому останній кусник хліба. Дідо подякував і сказав:

— Дай Бог, щоби оте, що зачнете робити, ледве до вечора скінчили.

І дідо пішов. А мати каже до дочки:

— Знеси полотно та наміряєм трохи, щоби продати та купити їсти.

Дочка внесла полотно, та як зачали міряти, то міряли цілий день і так багато наміряли, що й подіти нема куди. Стільки його, що ніколи в них стільки не було. І хліба купили за то полотно, і вбралися. Так їм той дідо поблагословив.

А багата сусідка позавиділа бідній, що в неї вже дещо появилося в хаті. І спитала в сусідки:

— Звідки ви то все маєте?

Жінка розказала, як вона дала дідові останній кусник хліба і як дідо її поблагословив, сказав, щоб цілий день вона робила те, що зачне робити.

— А я якраз взялася полотно міряти і так за цілий день наміряла його цілу хату.

Багата сусідка побачила, як той дідо вдруге йшов, і каже:

— Ходіть, діду, до мої хати.

Дідо йде, а вона скоренько вкроїла кавалок хліба і дала в руку дитині. Дідо ввійшов, а вона відібрала в дитини той хліб і сказала:

— То я вже останній кавалок хліба вам даю.

І дідо подякував. І сказав:

— Якщо ти почнеш щось робити рано, щоби ледве до вечора скінчила.

Знесла вона до хати полотно, щоби міряти. Але дуже захотілося їсти. Мати каже:

— Біжи, дочко, винеси води. Нап'ємося та й будемо міряти.

І сталося так, що вони то полотно не міряли, а цілий день носили воду й пили. Так їм той дідо поблагословив. Так наділив їх за їх заздрість. А то був святий Миколай.

Як святий Миколай звірів поживою наділяв

Один чоловік, що звався Проць, їхав лісом і захопила його ніч. Мусив ночувати. Випріг він воли, дав сіна. Коли дивиться: недалечко від нього на пустирі звіряче збіговисько. Злякався чоловік, ще б пак! Вовки, лисиці, зайці, ведмеді… таке назбігалося — страх глянути! Сидить заєць поруч з вовком і не боїться його.

«Що за дивовижа!» — думає собі чоловік.

А коли йому вже від серця відлягло, він пильніше придивився і побачив: сидить на престолі поміж тією звіриною святий Микола — старий сивий чоловік. Сидить і щось тим звірам розказує, а вони слухають, розвісивши вуха.

І каже святий до медведя:

— Ти маєш завтра з'їсти Панькового вола. Ти, лисе, маєш у Доцьки всі кури поїсти. Ти, дику, маєш знищити побережнику кукурудзу.

І так далі, кожному звірові назначив, що має з'їсти. Вкінці звернувся до вовка і каже:

— А ти маєш нині досвіта з'їсти Процевого лисого коня, він пасеться на сіножаті під лісом.

А той Проць, як зачув наказ святого Миколая вовкові, то задумав обдурити вовка, а тим самим і святого Миколая. Він замастив болотом коневі лисину. На другу ніч збіглися звірі до святого Миколая і здають перед ним справу, що хто весь день робив. А Проць уже сидів на дереві і підслуховував. Говорив медвідь, лис, дик і аж приходить вовк:

— Я не з'їв лисого коня, — каже вовк, — бо там його не було.

— То з'їж самого Проця, — каже святий Миколай, — бо він тебе обдурив!

Як се наш Проць учув, аж мало не злетів з дерева. Та й бачить, що рятунку не буде, і став проситися:

— Святий Миколаю, пробач, що я втрутився у твою волю. Накажи вовкові, нехай цеї ночі прийде по мого коня, а наді мною змилуйся.

— Добре, — погодився святий Миколай, — але запам'ятай: кожна звірина має призначену свою поживу. І від долі своєї ніхто не втече, ні людина, ні звір.

З тими словами відпустив він Проця додому, і жоден звір не рушився до нього.

Словник

Ади — дивись.
багнути — бажати.
басамани — струпи.
братанич — син брата.
виладувати — вивантажити.
віно — плата за наречену в деяких давньоруських племенах.
впудитися — злякатися.
враз — разом.
гайовий — лісник.
гейби, гей — ніби.
гербата — чай.
глядати — шукати.
гойкати — кликати.
ґазда, ґаздик — господар.
ґаздиня — господиня.
ґандж — вада, недолік.
ґвер — карабін.
дик — дикий кабан.
димник — отвір у стелі для виходу диму в давніх курних хатах.
дзиґарок — годинник.
долі — додолу, вниз.
доліниць — вниз лицем.
єгомосць — священик.
жеби — щоб, щоби.
жмакати — прати.
залатвити — вирішити.
збадати — обстежити.
здибати — зустріти.
здрулити — скинути, звалити.
злапати — зловити.
змудрувати — тут: обдурити.
іно — тільки.
кавалок — шматок.
ковбиця — відпиляний шматок колоди, на якому рубають дрова.
козяки — кінський гній.
колиба — лісорубська хатина.
колопні — коноплі.
коль — коли, якщо.
креденс — шафа з посудом.

куфер — скриня.
лах — стара зношена одежина.
ми — мені.
мундур — однострій, уніформа.
нараз — раптом.
нарозумитися — набратися розуму.
натще — не ївши.
невільно — не можна.
нездалий — негодящий.
нич — нічого.
парастас — панахида.
пасерб — у сім'ї чоловіків син.
пастушка — тут: пасіння худоби.
патик — поліно, шматок дерева.
паця — порося.
переверла — перекинула.
писок — рот, морда.
піднайти — спокусити (жінку).
планетник — ворожбит-ясновидець.
плат — хустка.
плахта — тут: рядно.
пляц — місце.
побивати — покривати дах ґонтою.
повісмо — прядиво.
поїмати — зловити.
поклад — тут: палуба корабля.
покрадьки — крадькома.
покушати — покуштувати.
полакомитися, злакомити — тут: спокуситися.
половиця — половина.
полівити — поступитися, пом'якшити свою позицію.
попригуртовувати — поприв'язувати.
посмотрити — помацати.
постарати — придбати, набути.
потягатим — бути спроможним.
похва — піхви (для шаблі тощо).
прало — кам'яна плита при березі річки, на якій жінки прали білизну.
привій — ремінь або шнурок для прив'язування чогось.
приректи — поклястися.
прияти — прийняти.
пудлові сани — мальовані закриті сани.
пулярус — гаманець.
ріска — гілляка.

ріща — обрубане з дерева велике гілля.
ропцак, рупцак, рупцачина — рюкзак, заплічний мішок.
рубаття, рубатки — дрантя.
сирохман — бідняк, бідолаха.
сірки — сірники.
скусити — спокусити.
спацир — пішохідна прогулянка.
спацирувати — прогулюватися пішки.
сподні — штани.
страховіття — страховисько.
стрик — дядько, брат дядька.
сулятися — кидатися.
тайстринка — торбинка.
твар — тут: лице.
тлумити — товкти, душити.
товчка — ступа.
трачина — тирса при розпилюванні дерева.
трафити — потрапити.
троцька пила — пила для пиляння дощок.
труйка — отрута.
ту, туй — тут.
тучний — гладкий, вгодований.
файно, файний — гарно, гарний.
фільварок — панське господарство з будівлями, худобою й полями.
фіякр — візок для перевезення пасажирів у містах.
фоса — шанець.
фризієрня — перукарня.
фузія — рушниця.
фурдіти — гудіти.
хижа — хата.
хіба — тут: лише, тільки.
чемний — тут: чесний, порядний, добрий.
шандар — жандарм.
шлякувати — лаяти.

notes

Примечания

1

Константина Малицька народилася 30.05.1872 на Івано-Франківщині. Українська дитяча письменниця, автор поезій, оповідань та казок. Їй належать також слова багатьох стрілецьких пісень. Померла 17.03.1947 у Львові. Різдвяні казки походять з рукописної збірки «Гарфа Леілі».

2

Микола Яцків — маловідомий галицький письменник. Свої легенди про Ісуса Христа написав у 1930-х роках, а видав у Канаді, куди емігрував після війни.